۱۹

علم مفاهیم شناسی در قرآن

نویسنده: رسول ملکیان اصفهانی

بسم الله الرحمن الرحیم

علم مفاهیم شناسی در قرآن

نویسنده:

رسول ملکیان اصفهانی

ناشر چاپی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

علم مفاهیم شناسی در قرآن جلد نوزدهم – حرف ظ

مشخصات کتاب

سرشناسه:رسول ملکیان اصفهانی،۱۳۴۴

عنوان و نام پدیدآور:علم مفاهیم شناسی در قرآن جلد نوزدهم - حرف ظ/ رسول ملکیان اصفهانی

مشخصات نشر دیجیتالی:اصفهان:مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری:نرم افزار تلفن همراه و رایانه

تلفن همراه مولف : ۰۹۱۳۱۱۴۰۱۴۰

موضوع: علم – مفاهیم قرآنی

رده بندی کنگره : BP۶۵/۴ ۵آ

رده بندی دیویی : ۳۷۲/۲۱ د۵۷۷آ ۱۳۹۰

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحیم

علم مفاهیم شناسی قرآن

۱–قرآن کتاب خداست که برای هدایت ناس وبشروانسان و مسلمان و مومنین و متقین نازل شده است ؛ و ازمعجزات جاویدان محسوب می شود ؛ چه انسانهای مومن و خدا جوئی که با معرفت و عمل به این کتاب آسمانی به سعادت رسیدند و چه دانشمندان بزرگی که درطول بیش از چهارده قرآن برای فهم و نشر معارف این کتاب کریم عمرخود را گذاشته اند. هرزمانی که ازاین کتاب می گذرد تازه هائی ازمعارف این کتاب الهی کشف می گردد و این جریان همچنان ادامه دارد. درپرتو این تلاشهای شایسته علومی زیادی ازمعارف و علوم قرآنی برای ما به یادگارباقی مانده است . که ازمهمترین آن می توان از تفسیرقرآن نام برد. این علم براساس مقدماتی ازعلوم است مثل مفردات قرآن.

شاید بتوان گفت علم مفاهیم شناسی قرآن حد واسط بین معنی کلمه (علم مفردات) و (علم تفسیر قرآن) است. علم مفاهیم شناسی قرآن یک علم جدیدی است که نه می توان علم مفردات قرآن آن را دانست زیرا فراترازآن است و نه می توان آن را علم تفسیرنامید زیرا اساسا با آن متفاوت است.

تفسیر به معنای «دانش تفسیر»، یعنی علمی که دارای ارکان مشهور علم (موضوع، مسائل، مبادی تصوری و تصدیقی) است و

تفسیر دارای موضوع، تعریف،هدف، فایده،

پیش انگاره ها (مبانی و مبادی) و ... است. ازاین رو، تفسیر از علوم مرتبط با قرآن به شمار می آید که بیش از هزار سال عمر دارد.

علم تفسیر به دانشی گفته می شود که انسان را با معانی و مقاصد آیات قرآن و منابع، مبانی، روش ها، معیارها و قواعد آن آشنا می سازد.

به عبارت دیگر، دانش تفسیر از چند بخش اساسی تشکیل می شود: ۱) مبانی تفسیر؛ ۲) قواعد تفسیر؛ ۳) منابع تفسیر؛ ۴) شرایط مفسر؛ ۵) سنجه های فهم تفسیر و معیارهای تفسیر معتبر؛ ۶) روش های تفسیری؛ ۷) گرایش ها (مکاتب) تفسیری.

موضوع علم تفسیر: آیات قرآن (سخنان الهی که در قالب وحی قرآنی بر پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم نازل شده است).

هدف دانش تفسیر: کسب توان استنباط صحیح از آیات قرآن.

فایده علم تفسیر: فهم مراد استعمالی (معانی آیات) و مراد جدّی خدا (مقاصد آیات).

۲-اگرمفاهیم قرآن خوب تبیین و توصیف شودمقدمه تفسیرخواهد شد و تفسیر قرآن از غنای بیشتری برخوردار خواهد شد. این دانش که مربوط به مجموعه دانشهای نوین زبانشناسی است می باشد . زبانشناسی بیشتر ناظر به کلام انسانی است که دردورهای مختلف شامل کلام های مقدس(کتابهای آسمانی) نیز شده است . زبان شناسی شامل: زبان شناسی نظری؛ آواشناسی ؛ واج شناسی ؛ واژه شناسی ؛ ساخت واژه ؛ نحو ؛ معناشناسی ؛ معناشناسی واژگانی ؛ معناشناسی آماری ؛ معناشناسی ساختاری ؛ سبک شناسی ؛ تجویز و توصیف ؛ کاربردشناسی ؛ زبانشناسی کاربردی ؛ اکتساب زبان ؛ زبان شناسی روان شناختی ؛ زبان شناسی جامعه شناختی ؛ زبان شناسی شناختی ؛ جامعه شناسی زبان ؛ زبان شناسی محاسباتی؛ زبان شناسی توصیفی ؛ زبان شناسی تاریخی ؛ زبان شناسی تطبیقی ؛ رده شناسی زبان ؛ دستور گشتاری ؛ریشه شناسی. و همچنین توجه به نظریات هرمنوتیک ومتودولوژی

می تواند تاثیرات خوبی درمباحث شناخت قرآن داشته باشد وفضاهای جدید تحقیقات قرآنی ایجاد نماید.

۳-اگر تفسیرما از پیشرفت مناسبی برخوردار نیست دلیل عمده آن این است که روی مقدمات تفسیر کارهای اصلی صورت نگرفته است . این مسئله برای هرکس که باتفسیرقرآن آشنا باشد بدیهی است. برای روشن شدن زوایای پنهان و آشکارقرآن بیش از ده هزارکتاب نوشته شده است ولی می توان به جرات گفت مسلمانان و بشرهنوزبه صورت کامل ازاین ذخیره الهی بهره لازم را نبرده است و استخراجات لازم راازاین گنج الهی نکرده است.

۴-بعضی آیات قرآن قرنها از نظر تفسیری هیچ پیشرفتی نداشته است .و مثل آن است که تفاسیر از روی هم بازنویسی کرده اند و اگر حرف تازه ای هم زده شده است بیشتر جنبه فرقه ای و گرایشی داشته که اکثرا به تاویل آیات و یا بهتر بگوئیم تفسیر به رای شده است.چگونه می توان یک آیه و یا یک سوره را خوب تفسیرکرد در صورتی که زوایای آشکار و پنهان کلمات خوب کالبد شکافی نشده باشد. برای آشکارشدن این مدعی تفاسیرقرآن را براساس قرون طبقه بندی کرده و سیرپیشرفت معانی و مفاهیم و تفاسیرآیات را درآن براساس استاندارهای علمی و روش های نوین بررسی کنید.

۵-متاسفانه در زمان معاصر که به این مسئله مهم یعنی مفاهیم آیات کمی توجه شده است بعضی آن را با شرح لغت اشتباه گرفته اند وکتابهائی به همین نام تالیف شده است واسم کتاب خود را مفا هیم قرآن گذاشته اند و حال آنکه اصلا به مفاهیم نپرداخته اند و یک مقداربیشتر از حد معمول از ترجمه لغت فرارفته اند و دراین زمینه مراکز

قرآنی وعلمی را نیز به اشتباه انداخته اند.

۶-علم مفردات یا واژه شناسی در قرآن دانشی است که در باره تک واژ ه های قرآنی از نظر ریشه اشتقاق لغوی و دلالت آن بر معنای مطلوب مناسب و نوع کاربرد آن در قران بحث می کند بدین منظور که هرگاه شخصی معنای واژه های قرآنی را نمی داند با مراجعه به کتابهای لغوی مانند مفردات راغب می تواند معنا و ریشه موارد اشتقاقی و نوع کاربرد آن را بشناسد . و حال آنکه علم مفاهیم شناسی قرآن درباره یک واژه و معنای آن درتمام حالات علمی و ادبی درقرآن بحث می کند با این توضیح تفاوت عمده و عمیق علم مفردات با علم مفاهیم تا حدودی روشن شد.

علم مفردات شاخه های فراوانی دارد که به بعضی از آنها اشاره می شود:

الف- دانش غریب القرآن

ب-معرب القرآن که در آن در مورد واژه هائی که از زبانهای دیگر به زبان قرآن وارد شده و به صورت عربی در آمده بحث می کند.

ج- اعراب القرآن در خصوص چگونکی اعراب الفاظ قرآن بحث می کند

د-مجازات قرآن انواع مجازهای به کار رفته در قرآن در این شاخه بحث می شود.

ه- وجوه و نظائر در قرآن

و بعضی دیگر از موضوعات علوم قرآن که بنوعی با مفردات قرآن سرو کار دارد.

دانشمندا ن بزرگی به تبیین واژه های قرآنی پرداخته اند و برخی از آنها کتابهائی را نیز تدوین نموده اند که تفصیل آنها در کتابهای رجال مانند : معجم الادباء ، تاریخ بغداد، فهرست ابن ندیم، اعلام زرکلی و .....آمده است.

برای آگاهی از این کتابها می توانید به مجله بینات

شماره هفت و نه مراجعه کنید که بیش از سیصد جلد کتاب معرفی شده است.

۷- مفاهیم قرآن به معنای تحقیق کامل و جامع در باره بنیان آشکارو نهان یک لغت است؛ وبررسی سابقه و شرح آن در کل مجموعه آیات قرآن است. و همچنین تمام کاربردهای علمی و ادبی آن را بررسی کردن است. واین تقریبا یک علم کاملا جدید درباره قرآن است. زیرا باید نقش یک مفهوم را در تمام قرآن درقالب یک کلمه و ارتباطات آن مشخص کرد.تحقیق درباره مفاهیم شناسی قرآن کارساده ای نیست وافراد باید صاحب تخصص های گوناگونی باشند. و بصورت گروهی کارکنند . مفهوم شناسی قرآن بعد ازآشنائی علوم ادبی و منطقی وفلسفی و عرفانی و تاریخی وفقهی و غیره برای محققین حاصل می شود. تازه این بررسی نقش یک کلمه و مفهوم درقرآن است ؛ حال آنکه اگرما خواستیم نقش مفهوم یک جمله و یا چند جمله و یا یک آیه و یا یک سوره را نسبت به یک جمله و یا چند جمله و یا یک آیه ویا یک سوره دیگربررسی کنیم ؛ ببینید چه نیروی انسانی دانشمند و چه سرمایه مالی هنگفت و چه تکنولوژی(ابررایانه) و امکانات نرم افزاری و علمی و سخت افزاری نیاز است. ولی به هرحال کاری است که باید درآینده نزدیک انشاء الله بشود.

۸-قران را می توان مثل قطعات متنوع هندسی (Magnets game) فرض کرد که به بی نهایت اشکال قابل تصوراست اگرشما به یک آجردریک ساختمان بسیاربزرگ و چند هکتاری توجه کنید و نقش این آجردرکل مجموعه را بررسی کنید یک تصورمفهومی بدست آورده اید که جایگاه ومعنای آن را درمنظومه

این ساختمان به شما نشان می دهد و تصور بود ونبود آن دراین منظومه به کل آن می تواند کمک کند و یا آسیب برساند. پس باید درنظرداشت هریک ازکلمات قرآن مفهومی دربردارد که باتمام کلمات و جملات قرآن ارتباط دارد ارتباطی که درطول تاریخ تفسیرقرآن کشف نشده است . و ازاین مبنا استنتاجات بسیاری می توان استخراج کرد که درلابلای بعضی از تفاسیرآمده است.

۹–البته شاید بتوان گفت مفاهیم قرآن یک رشته جدید در علوم و معارف قرآن است و مربوط به دوران معاصر است زیراکه بسیاری از علوم در حدود نیم قرن جدید تحولات جدی بخود گرفته اند. با استفاده ازابزارو امکانات جدید بویژه رایانه وبرنامه ریزی برای آن می توان به این علم دسترسی پیدا کرد. این علم بصورت رسمی هنوزوارد حوزه و دانشگاه نشده است و مطالب آن بصورت گسیخته درضمن مطالب دیگربیان می شود. هراستادی با توجه به شناخت نسبی خود از آن بحث می کند وبسیاری آن را بعنوان یک علم قرآنی نه می شناسند و نه قبول دارند. اینجانب بعد ازحدود سی سال آشنائی با علوم دینی و اسلامی وقرآنی و بعد تمرکزبرروی این موضوع (علم مفاهیم شناسی قرآن) وکشف آن در تفسیرشریف راهنما به این امرخطیرنائل شدم و خداوند رحیم افق نوردیدن آن را بمن نشان داد. و این چیزی بود که بصورت متفاوت در بعضی مکتوبات قرآنی با آن برخورد می کردم که خود داستانهای زیبا و دلنشینی دارد. خیلی دوست داشتم با قرآن مانوس باشم و روزانه چندین نوبت تلاوت داشته باشم ولی بعضی از مواقع یک کلمه و یا یک جمله قرآن و نقش آن

درکل قرآن فکرودل من را بخودش مشغول می کرد و ساعتها و روزها وقت مرا می گرفت و رهایم نمی کرد ؛ نمی توانستم از آن مفهوم کلمه و جمله و آیه دلم را جدا بکنم ؛ هرلحظه و زمانی که می گذشت رخ جدیدی از آن برایم کشف می شد ولی همیشه دوست داشتم یک راهی پیدا کنم که آن را به صورت علمی درمعرض دیگران قراردهم ؛ ولی عظمت کارونداشتن ابزار و امکانات لازم من را از آن باز می داشت تا اینکه این توفیق نسبی برایم حاصل شد. و برای همین همیشه درحیرتم که قلب مقدس اشرف و اکرم واعظم انبیاء یعنی حضرت محمد مصطفی (ص) چگونه این حجم با عظمت معنوی را درسینه مبارکشان داشتند و آن را حمل می کردند. آری این کلمات و آیات الهی است که بی نهایت بارقابل استناد و استدلال و فیض جاری است و هنرنمائی می کند.کاری که ازعهده هیچ مجموعه و دستگاه علمی برنمی آید. کاریکه من انجام داده ام کاری است که اصل زحمت آن را دانشمندان اسلامی درتفسیرقیم راهنما انجام داد ه اند و من فقط آن را دیده و استخراج و تالیف کرد ه ام ؛ هرچند که قبل ازمن به این صورت کسی انجام نداده است.

۱۰–ازخوبیهای علم دردوران جدید این است که آنچه را درتصورذهن و یا کشف دل و یا توهم و یا خیال بود امروز می توان بصورت علم درآورد و به معرض نمایش و عموم گذاشت . شما نگاه کنید در زمان ما مسائلی حتی مثل طی الارض و روی آب راه رفتن ونامرئی شدن و صدها

نمونه از این دست به صورت علمی دسته بندی و طبقه بندی شده است. چه برسد به علومی که ازقواعد و ضوابط مثل تفسیرقرآن برخورداراست.

۱۱- بسیاری ازتفاسیر که دردوران قدیم نوشته شده است درمحدوده علم آموزی ودانش یک فرد و بسته به نوع کتابهای تفسیری و امکاناتی که دراختیارداشته و گرایش و هدفی که داشته است.درصورتیکه درزمان معاصرباید ازنوشتن تکراری و بیهوده این تفاسیرخودداری کرد و زیرنظرمجموعه ای ازاساتید ، تفسیرهمه جانبه نوشت.وحوزهای پژوهشی عظیمی به این امرمهم اختصاص یابد. امید است درآینده حوزه های علمی بزرگ و دانشگاههای بزرگ قرآنی درراستای آموزش و پژوهش های قرآنی بیش ازآن چیزی که امروزوجود دارد تاسیس شود.

۱۲- داشتن روش هدفمند و اصولی و رعایت آن درطول نگارش تفاسیرازنکات مهمی است که مفسرین باید رعایت کنند. زیرا مفسرین بزرگ قرآن بعضی ازموارد یک مفهوم را دریک جای قرآن به یک معنا گرفته اند و درجاهای دیگرقرآن از آن عدول کرده اند مثل آن است که یک جا در قرآن ما کلمه(صلوةَ) را به این شکل و درجاهای دیگرقرآن بصورت (صلاةَ) بنویسیم. اگرما توانستیم به معنای واقعی و مفهوم (روح) یا (امر) یا (امام) و ....درقرآن برسیم باید بااین ملاک واحد درکل قرآن به تحقیق بپردازیم.

۱۳-اگرخواستیم عظمت قرآن را درنظربگیریم باید اینطورتصورکرد که تمام عالم هستی دو بارتکرار شده است یکباربصورت عینی درعالم خارج و یکباربصورت مکتوب به صورت قرآن و اگرگفته عرفاء را به آن اضافه کنیم به این صورت استکه وجود انسان قرآنی (کامل) دو چهره دارد یکی به صورت عینی یعنی جهان خارج و دیگری بصورت مکتوب یعنی قرآن.

۱۴-قرآن کریم در آیه ی بیست و یکم

سوره ی حجر به سرچشمه و منبع موجودات و نزول معیّن آنها اشاره کرده، می فرماید:

(وَ إِن مِّن شَیْ ءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَآئِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ)

و هیچ چیزی نیست جز آن که منابعش نزد ماست؛ و [لی] جز به اندازه معیّن آن را فرو نمی فرستیم.

«خزائن» در اصل به معنای حفظ و نگه داری چیزی است و در اصطلاح به معنای محلی است که افراد، اموالشان را در آن گردآوری و حفظ می کنند.

این مفهوم در مورد انسان ها صادق است که قدرت محدود دارند و نمی توانند در هر عصری همه چیز را فراهم کنند، اما در مورد خدا تصور نمی شود.

پس خزاین الهی، یا به معنای «مقدورات الهی» است؛ یعنی همه چیز در منبع قدرت الهی جمع است و هر وقت بخواهد هر مقدار که لازم باشد ایجاد می کند و یا به معنای مجموعه ی اموری است که در عالم هستی و جهانِ ماده وجود دارند؛ مثل عناصر و اسباب، که در این مجموعه همه چیز فراوان است، اما هر موجود خاص آن به صورت محدود ایجاد می شود.

قرآن خداوند نیز ازهمین سنخ است که متصل به دریای بی کرانه وجود خداوند است و هروقت خداوند بخواهد مقداری از معنای آن را برای ما ایجاد می کند . و چهره کامل آن درزمان حکومت حضرت ولی عصر(عج) ظهور می کند. انشاء الله.

۱۵- قرآن کریم در آیه ی چهل و یکم سوره ی بقره با اشاره به رابطه ی قرآن با کتب آسمانی پیشین، چهار فرمان در مورد پاس داشت قرآن می دهد و می فرماید:

(وَآمِنُوْا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقاً لِمَا مَعَکُمْ وَلَا تَکُونُوا أَوَّلَ کَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآیَاتِی ثَمَناً قَلِیلًا وَإِیَّایَ فَاتَّقُونِ)

و به آنچه فرو

فرستادم (/ قرآن) ایمان آورید، در حالی که مؤید چیزی است که با شماست. و نخستین انکار کننده آن نباشید؛ و بهای اندک را با آیات من مبادله نکنید؛ و تنها (از عذاب) من (خودتان) را حفظ کنید.

خداوند می فرماید قرآن را ارزان نفروشید قدروقیمت وعظمت آن را دریابید و برای رسیدن به آن بهای لازم را بپردازید. هرآیه قرآن مثل عروسی بلند مرتبه ای است که تا بهای آن پرداخته نشود رخ نمی نماید بعضی ازموارد این بهاء به قیمت جان و حقیقت انسان است . کسانیکه خادم قرآن هستند باید همیشه این را مد نظرداشته باشند.

عروس حضرت قرآن نقاب آن گه براندازدکه دارالملک ایمان را مجرد یابد از غوغا

(سنائی)

–

۱۶- دراین قسمت برای اینکه وظیفه ما نسبت به قرآن مشخص شود سخن رهبرعظیم الشان انقلاب اسلامی دردنیای معاصرحضرت امام خمینی(ره) را می آورم: (جلد بیستم صحیفه امام خمینی(ره)- صفحه ۹۱ تا ۹۳- پیام به مردم زائران بیت الله الحرام به مناسبت ایام حج "مهجوریت حج ابراهیمی "):

(از انس با قرآن کریم ، این صحیفه الهی و کتاب هدایت ، غفلت نورزند که مسلمانان هر چه دارند و خواهند داشت در طول تاریخ گذشته و آینده ازبرکات سرشار این کتاب مقدس است . و از همین فرصت از تمامی علمای اعلام و فرزندان قرآن و دانشمندان ارجمند تقاضا دارم که از کتاب مقدسی که تبیان کل شی ءاست و صادر از مقام جمع الهی به قلب نور اول و ظهور جمع الجمع تابیده است ، غفلت نفرمایند. این کتاب آسمانی – الهی که صورت عینی و کتبی جمیع اسما و صفات و آیات وبینات است

و از مقامات غیبی آن دست ما کوتاه است و جز وجود اقدس جامع من خوطب به از اسرار آن کسی آگاه نیست و به برکت آن ذات مقدس و به تعلیم او خلص اولیای عظام دریافت آن نموده اند و به برکت مجاهدات و ریاضتهای قلبیه ، خلص اهل معرفت به پرتوی از آن به قدر استعداد و مراتب سیر بهره مند شده اند و اکنون صورت کتبی آن ،که به لسان وحی بعد از نزول از مراحل و مراتب ، بی کم و کاست و بدون یک حرف کم وزیاد به دست ما افتاده است ، خدای نخواسته مباد که مهجور شود و گر چه ابعاد مختلفه آن و در هر بعد مراحل و مراتب آن از دسترس بشر عادی دور است لکن به اندازه علم ومعرفت و استعدادهای اهل معرفت و تحقیق در رشته های مختلف ، به بیانها و زبانهای متفاوت نزدیک به فهم از این خزینه لایتناهای عرفان الهی و بحر مواج کشف محمدی -صلی الله علیه و آله و سلم - بهره هایی بردارند و به دیگران بدهند و اهل فلسفه و برهان بابررسی رموزی که خاص این کتاب الهی است و با اشارات از آن مسائل عمیق گذشته ،براهین فلسفه الهی را کشف و حل کرده ، در دسترس اهلش قرار دهند. و وارستگان صاحب آداب قلبی و مراقبات باطنی رشحه و جرعه ای از آنچه قلب عوالم از "ادبنی ربی " دریافت فرموده ، برای تشنگان این کوثر به هدیه آورند و آنان را مودب به آداب الله تا حد میسور نمایند. و متقیان تشنه هدایت بارقه

ای از آنچه به نور تقوا از این سرچشـمه جوشـان هـدی للمتقین هـدایت یـافته انـد، برای عاشـقان سوخته هـدایت الله به ارمغـان آورنـد. و بالاخره هر طایفه ای از علمای اعلام و دانشـمندان معظم به بعـدی از ابعاد الهی این کتاب مقدس دامن به کمر زده و قلم به دست گرفته و آرزوی عاشـقان قرآن رابرآورنـد و در ابعـاد سیاسـی ، اجتمـاعی ، اقتصادی ، نظامی ، فرهنگی و جنگ و صلـح قرآن وقت صـرف فرماینـد تـا معلوم شود این کتـاب سرچشـمه همه چیز است ؛ از عرفـان و فلسـفه تاادب و سـیاست ، تا بیخبران نگویند عرفان و فلسـفه بافته ها و تخیلاتی بیش نیست وریاضت و سـیر و سلوک کار درویشان قلندر است ، یا اسلام به سیـاست و حکومت و اداره کشور چه کـار دارد که این کار سـلاطین و روسای جمهور و اهل دنیاست . یا اسـلام دین صـلح و سـازش است و حتی از جنـگ و جـدال با سـتمکاران بری است . و به سـر قرآن آن آورنـد که کلیسای جاهل و سیاسـتمداران بازیگر به سر دین مسیح عظیم الشان آوردند.

هان ای حوزه های علمیه و دانشـگاههای اهل تحقیق ! بپاخیزیـد و قرآن کریم را ازشـرجاهلان متنسک و عالمان متهتک که از روی علم و عمد به قرآن و اسـلام تاخته ومی تازند، نجات دهید. و اینجانب از روی جد، نه تعارف معمولی ، می گویم از عمر به بـادرفته خود در راه اشـتباه و جهـالت تـاسف دارم . و شـما ای فرزنـدان برومنـد اسـلام ! حوزه ها ودانشـگاهها را از توجه به شئونات قرآن و ابعاد بسیار مختلف آن

بیدار کنید. تدریس قرآن در هر رشته ای از آن را محط نظر و مقصد اعلای خود قرار دهید. مبادا خدای ناخواسته در آخر عمر که ضعف پیری بر شما هجوم کرد از کرده ها پشیمان و تاسف برایام جوانی بخورید همچون نویسنده .

باید بدانیم حکمت آنکه این کتاب جاوید ابدی که برای راهنمایی بشر به هر رنگ و ملیت و در هر قطب و قطر، تا قیام ساعت نازل گردیده است ، آن است که مسائل مهم حیاتی را چه در معنویات و چه در نظام ملکی زنده نگه دارد و بفهمانند که مسائل این کتاب برای یک عصر و یک ناحیه نیست .)

۱۷- منطق شیوه ی تفکر صحیح را می آموزد حال اگر کسی بخواهد اندیشه ها و تفکرات خود را به دیگری منتقل کند. یعنی بخواهد از آنچه در ذهن خودش می گذرد دیگری را آگاه سازد ناچار از سخن استفاده می کند، یعنی الفاظ را برای افاده ی مقصود خود به کار می برد.

مردم عادی چنین می پندارند که انسان نخست می اندیشند سپس اندیشه های خود را در قالب الفاظ بر زبان می آورد. اما با کمی دقت نظر معلوم می شود که اساساً تفکر بدون استعمال الفاظ امکان پذیر نیست. حتی وقتی که آدمی لب را از سخن فروبسته و به اندیشه فرورفته باشد، باز در واقع با یک سلسله الفاظ مخیّل به تفکر می پردازد و به قول حکما، گویی با خود «حدیث نفس» یا نجوا می کند، به همین جهت است که تفکر و تعقل را نطق باطن می نامند (در مقابل نطق ظاهر

که با الفاظ مسموع انجام می یابد) پرورش ذهنی و فکری آدمی و از قوه به فعل درآوردن استعدادهای معرفتی او جز به کار بردن لفظ امکان پذیر نیست. پس زبان اولاً توأم و همراه با اندیشه های درونی آدمی است. ثانیاً موجب انتقال دانش و فرهنگ و تمدن به دیگران است و آموزش و پرورش بدون استعانت از آن امکانپذیر نیست. همین نیاز مبرم آدمی به زبان موجب شده است که به وضع الفاظ بپردازد و در برابر هر معنایی لفظی را که نمایانگر آن معنی باشد قرار دهد.

چنانکه معلوم است هر لفظ مسموع صوتی است که در هوا پخش می شود و به سرعت محو می گردد. یعنی علامتی است فرار و ناپایدار که عمرآن لحظه ای بیش نیست و فقط هنگام رویارویی با دیگران بکار می رود. اما آدمی مایل است افکار و اندیشه ها و خواسته های خود را به مکانهای دور دست و به آیندگان و کسانی که با او رویاروی نیستند نیز برساند. به همین جهت به وضع الفاظ بسنده نکرده و یک سلسله علایم دیگر نیز وضع کرده که همان خط یا علایم مکتوب یا الفباست. علایمی به مراتب پایدارتر و ثابت تر از الفاظ، این علائم مکتوب را نشان و دال بر الفاظ قرار داده است.

بنابراین علایم مکتوب یا خط یا وجود کتبی دلالت بر حفظ، یعنی اصوات معین ، دارد. به عبارت مختصرتر وجود کتبی دال بر وجود لفظی است ، همانطور که وجود لفظی دال بر معنای ذهنی است و معنای ذهنی دال بر شیء خارجی.

وجود کتبی (علایم کتبی یا خطی) ــ وجود لفظی

(علایم ملفوظ یعنی اصواتی که با اتکاء به مخارج حروف از دهان خارج می شود) – وجود ذهنی (معنی ذهنی یا صورت ذهنی) – وجود عینی (وجود خارجی یا شی خارجی)

به عبارت موجزتر شیء دارای چهار نحوه وجود است. وجود عینی و وجود ذهنی و وجود لفظی و وجود کتبی . از آنجا که نقش الفاظ در تفکرات آدمی تا این درجه است. منطق دانان در آغاز منطق مبحثی را نیز به الفاظ اختصاص می دهند و البته بحث آنها از الفاظ بحثی است بسیار کلی به نحوی که کم و بیش شامل همه زبانها می شود. بر خلاف بحث علمای دستورزبان که اختصاص بزبانی معین دارد.(علم منطق – رشته های نظری و علوم انسانی و معارف اسلامی)

براین اساس وجود لفظی و کتبی را اعتباری و وجود ذهنی و عینی را حقیقی می دانند.

اگربراین مبنا به قرآن رانگاه کنیم؛ فعالیتهای علمی و قرآنی ما ازچهارحالت خارج نیست:

الف–وجود لفظی قرآن که شامل روخوانی ؛ روان خوانی ؛ تندخوانی؛ صوت ولحن؛ علم تجوید ؛ انواع قرائات قرآنی؛ حفظ ظاهری قرآن؛و تمام فعالیتهائی که دراین حوزه لفظی قرآن می شود.

ب–وجود کتبی قرآن که شامل انواع رسم الخط ونوشتن قرآن ؛ چاپ قرآن؛ تمام کارهای هنری مربوط به قرآن.

ج–وجود ذهنی قرآن یعنی آنچه درذهن مردم مسلمان یا جامعه بشری یا مفسرومحقق قرآن وجود داردو بر روی آن تدبرو تفکرمی کند و آن را نشر وارائه می دهد.و شامل تمام تفاسیر و معارف و علوم قرآنی می شود.

د–وجود عینی قرآن که به دوصورت جلوه می کند یا بصورت فردی که دریک انسان قرآنی درخارج مصداق پیدا می کند و

حقیقی ترین آن امام معصوم است که واقعیت قرآن و مظهرعینی کامل قرآن درعالم خارج است و قرآن ناطق است و درزمان ما حضرت امام ولی عصر(عج) می باشد ویا بصورت جمعی تجلی و ظهورپیدا می کند که جامعه اسلامی و قرآنی و حکومت اسلامی مهدویت است که انشاء الله درآینده ما شاهد و عامل آن خواهیم بود.

به هرحال هرکس که عالم وخادم قرآن باشد بصورت حصرعقلی ازیکی ازاین چهارقسم خارج نیست ؛ و کسیکه درحوزه علم مفاهیم شناسی قرآن فعالیت و تحقیق و مطالعه می کند دربخش سوم (وجود ذهنی) جایگاه می یابد ووقتی درعرصه نشرمکتوب می پردازد درجایگاه دوم (وجود کتبی) فعال است.

اگربخواهیم توضیح مفصل دهیم که علم مفاهیم قرآن شناسی چیست ؟ باید کتابهای مستقلی تالیف گردد ؛ که امیدواریم این مهم درآینده نزدیک انجام گیرد.

۱۷-ما در اینجا براساس امکانات و ابزار و نرم افزارهای علمی بیش ازهزارتا از کلمات قرآن را مفهوم شناسی وبراساس حروف الفبا استخراج کرده ایم ؛ باشد که انشا ء الله در آینده این علم(مفهوم شناسی قرآنی) توسعه لازم را بنماید. از بین تفاسیرتفسیرراهنما را ملاک قرارداده ایم که نسبت به تمام تفسیرهای قرآن بعضی ازاستاندارهای لازم را دارد که می توانید ویژگیهای آن را درمقدمه آن تفسیرشایسته و مهم بخوانید. باید توجه داشت که بعضی ازکلمات مشترک لفظی و بعضی ازآنها مشترک معنوی می باشند ؛ وتعدادی ازکلمات نیز عربی وفارسی می باشد ؛ برای همین کسی که می خواهد مفهومی را بررسی کند لازم است یکدورفهرست کلمات را بررسی کند. . این مجموعه کتاب مفاهیم شناسی قرآن بیشتربرای محققین و پژوهشگران قرآنی و کسانیکه

می خواهند پایان نامه حوزوی و دانشگاهی تالیف کنند ویا علاقه به مباحث عمیق قرآنی هستند می باشد.

حوزه علمیه اصفهان

رسول ملکیان اصفهانی

ظالمان از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

ظالمان

{ظالمان}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۳۵ - ۱۳

۱۳ هشدار خداوند به آدم (ع) و حوا به این که در صورت تناول از شجره ممنوعه ، از ستمکاران خواهند شد .

و لاتقربا هذه الشجره فتکونا من الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۱ - ۱۴

۱۴ - ستمکاری ، عادت و رویه بنی اسرائیل

و أنتم ظلمون

برداشت فوق، بر این اساس است که: جمله <و أنتم ظالمون> جمله ای معترضه باشد نه حالیه; یعنی، شما مردمی ستم پیشه هستید و گوساله پرستی نمودی از آن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۲ - ۹

۹ - یهود ، مردمی ستم پیشه و ظالمند .

و أنتم ظلمون

جمله <و أنتم ظالمون> (و شما ستمكار بوديد) را مى توان جمله اى معترضه دانست. بر اين مبنا جمله مذكور بيانگر آن است كه: يهود نه تنها در مورد گوساله پرستى ستمكارى كردند، بلكه عادت و رويه آنها ستمگرى بود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱ - بقره - ۲ - ۹۵ - ۷۸

۷ - يهود ، مردمى ستم پيشه اند .

و اللّه عليم بالظلمين

از مصداقهاى <الظالمين> - به قرينه صدر آيه و آيات پيشين - يهوديان مى باشد.

۸ - گنهكاران ، ستمكارند .

بما قدمت أيديهم و اللّه عليم بالظلمين

جلد - نام سوره - سوره

- آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۴۵ – ۱۶،۱۹

۱۶ – خداوند به پیامبر (ص) هشدار داد که در صورت پیروی از آرای یهود و نصارا ، از زمره ستمگران خواهد شد .

لئن اتبعت اهواءهم . .. إنک إذاً لمن الظلمین

۱۹ – پیشوایان دین اسلام در صورت سازش کردن با پیروان دیگر ادیان بر سر مسائل دینی ، از زمره ستگرانند .

و لئن اتبعت اهواءهم . .. إنک إذاً لمن الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۶۵ – ۱۷

۱۷ – کسانی که برای خداوند مثل و مانندی بپندارند ، از ظالمانند .

و لو یری الذین ظلموا

مقصود از <الذین ظلموا> مشرکان می باشد. تعبیر کردن از مشرکان به <الذین ظلموا> برای رساندن این حقیقت است که شرک ورزی، ظلم و تعدی به حق خداوند، (ضرورت یکتا دانستن او) می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۹۳ – ۷

۷ – کافران محارب ، فتنه انگیزان و بازدارندگان از گسترش و حاکمیت دین الهی ، ظالم هستند .

فلا عدون إلا علی الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۲۹ – ۲۳

۲۳ ستمکاران ، فقط کسانی هستند که از حدود الهی تعدّی کنند .

و من یتعد حدود اللّه فاولئک هم الظالمون

ضَمیر فَصل <هُم> گویای حَصر است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۴۶ – ۲۳

۲۳ دانایی گسترده خداوند به ستمگران

و اللّه علیم بالظّالمین

جلد – نام سوره – سوره –

آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۵۴ - ۱۲

۱۲ کافران ، مصداق کامل ظالمان هستند .

و الکافرون هم الظالمون

مسلّماً تنها کافران ظالم نیستند; بنابراین مراد از حصر در جمله فوق، می تواند اشاره به مصداقی کامل از ظلم باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۵۸ - ۲۱،۲۴

۲۱ عجز و واماندگی کافران و ستمگران ، در استدلال بر ربوبیّت غیر خداوند

فبهت الّذی کفر و اللّه لا یهدی القوم الظّالمین

توصیف نمرود به <الّذی کفر> اشاره به علت بهت است ; یعنی نه تنها نمرود در انکار ربوبیّت خداوند وامانده شد; بلکه هر کافری در مقابل برهان ابراهیم (ع) و متمسکان به قرآن، عاجز می گردد.

۲۴ ظالمان ، محروم از هدایت الهی

و اللّه لا یهدی القوم الظّالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۰ - ۵

۵ ستمگران ، محروم از هر گونه یاور

یا ایّها الّذین امنوا لا تبطلوا صدقاتکم بالمنّ و الاذی . .. و لا تیمّموا الخبیث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۵۷ - ۱۲،۱۴

۱۲ کفر (انکار پیامبر) ، ظلم است و کافران ، ظالم هستند .

فاما الذین کفروا . .. و اللّه لا یحبّ الظالمین

بنابراینکه جمله <و اللّه لا یحب الظالمین>، تعلیل برای کیفر کافران باشد; یعنی چون کافران ظالم هستند، مستحق کیفرند.

۱۴ مؤمنانی که دارای اعمال صالح نباشند ظالم هستند . *

لذا گروه یاد شده در زمره ظالمین قرار می گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه

- فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۹۴ - ۳

۳ یهودیان ، بدعتگذار و دروغپردازانی سخت ستمگر

قل فاتوا بالتوریه . .. فمن افتری ... فاولئک هم الظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۲۸ - ۱۳

۱۳ رویارویی و نبرد با اهل ایمان ، ظلم است و محاربانِ با اهل ایمان ، ظالم هستند .

لیقطع طرفاً من الّذین کفروا . .. فانّهم ظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۴۸ - ۱۴

۱۴ خداوند ، آگاه به ستمگران و ستمدیدگان و آگاه به دادخواهی مظلومان است .

لایحب اللّه . .. إلّا من ظلم و کان اللّه سمیعاً علیماً

متعلق علم، می تواند مطالبی باشد که در آیه مطرح شده است، همانند ظالم، مظلوم و مقدار ستمی که شده و . .. .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۰ - ۱،۳،۱۰

۱ ظلم یهود ، موجب حرام گشتن برخی از نعمت های پاکیزه و حلال بر آنان

فبظلم من الذین هادوا حرّمنا علیهم طیبت أحلت لهم

۳ ظلم یهود ، موجب محرومیت آنان از برخی نعمت های پاکیزه *

فبظلم من الذین هادوا حرّمنا علیهم طیبت أحلت لهم

بدان احتمال که مراد از تحریم، تحریم تکوینی باشد ; بنابراین <حرمنا . ..> به این معنا است که خداوند یهود را از دستیابی

به برخی طیبات محروم ساخت.

۱۰ یهود ، ظالمانی منحرف و بسیار اغواگر

فبظلم من الذین هادوا حرمنا . .. و بصدّهم عن سبیل اللّه کثیراً

جلد - نام سوره - سوره

- آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۶۹ – ۷

۷ جاودانگی در جهنم ، کیفر کافران ستمگر

إنّ الذین کفروا و ظلموا . .. خلدین فیها ابداً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۴۵ – ۱۶،۲۳

۱۶ کسانی که بر مبنای مقررات و قوانین الهی حکم نکنند ، ستمکارند .

و من لم یحکم بما أنزل اللّه فأولئک هم الظلمون

۲۳ ستم پیشگی برخی از عالمان و سران یهود عصر پیامبر (ص) ، به دلیل خودداری آنان از قضاوت بر اساس تورات

فأولئک هم الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۵۱ – ۱۵،۱۶

۱۵ یهود و نصارا ، مردمی گمراه و ستمگر

إنّ اللّه لایهدی القوم الظلمین

از مصادیق مورد نظر برای <الظلمین> به قرینه صدر آیه ، یهود و نصارا هستند.

۱۶ مسلمانانِ پذیرای ولایت یهود و نصارا ، گمراه و از زمره ستمگرانند .

و من یتولهم منکم فانه منهم إنّ اللّه لایهدی القوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۵۲ – ۸

۸ بیماردلان سست ایمان ، از زمره ستمگران

إنّ اللّه لايهدى القوم الظلمين. فترى الذين فى قلوبهم مرض يسرعون فيهم

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۴ – مائده – ۵ – ۱۰۷ – ۹

۹ شاهدان جايگزين در امر وصيت بايد در خاتمه سوگند خويش تأكيد كنند كه در صورت خيانت در شهادت از ستمكاران محسوب مى شوند .

فيقسمان باللّه إنّا اذاً لمن الظلمين

جلد – نام سوره – سوره – آيه

- فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۱ - ۱،۲،۸

۱ افترازنندگان به خداوند، ظالمترین مردم هستند.

و من أظلم ممن افتری علی اللّه کذبا

۲ تکذیب کنندگان آیات خداوند، ستمگرترین مردم هستند.

و من أظلم ممن . .. أو کذب بایته

۸ علمای اهل کتاب، تکذیب کنندگان آیات الهی و ستمگرانی محروم از سعادت و رستگاری

الذین ءاتینهم الکتب یعرفونه . .. و من أظلم ... إنه لایفلح الظلمون

مراد از ضمیر در <آتیناهم> به قرینه حکم و موضوع، عالمان اهل کتاب می توانند باشد که دریافت کنندگان کتب آسمانی هستند، نه مردم معمولی از یهود و نصارا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۵۲ - ۲۰،۲۱،۲۳

۲۰ پیامبر اکرم(ص) نباید با طرد مؤمنان مستمند و فقیر از اطراف خویش، خود را در جرگه ظالمان قرار دهد.

فتطردهم فتکون من الظلمین

۲۱ رهبران و مبلغان دینی در صورت طرد مؤمنان مستمند و ضعیف از اطراف خویش، ستمکارند.

فتطردهم فتکون من الظلمین

۲۳ کسانی که از پیامبر(ص) خواهان طرد مؤمنان مستمند و ضعیف بودند، ستمگرند.

فتطردهم فتکون من الظلمین

در صورتی که ال در <الظالمین> عهد باشد، گزینش عنوان ستمگر برای مذکورین در آیه (درخواست کنندگان طرد) تصریح به ستمگر بودن آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ – انعام – ۶ – ۶۸ – ۱۷

۱۷ مغالطه گران و یاوه گویان و جدل کنندگان در مورد قرآن و آیات الهی ستمکارند.

الذین یخوضون فی ءایتنا . .. مع القوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۹۳ – ۲،۴،۵

۲ ظالمترین مردم کسانی

هستند که به دروغ چیزی را به خداوند نسبت دهند و به او افترا زنند.

و من أظلم ممن افترى على الله كذبا

۴ یهودیان به سبب ادعای نازل نشدن وحی بر هیچیک از بشر ظالمترین مردم هستند.

إذ قالوا ما أنزل الله على بشر من شيء . .. و من أظلم ممن افترى على

۵ مدعیان دروغی نزول وحی بر خود (متنبیان) ظالمترین مردمانند.

و من أظلم . .. أو قال أوحى إليّ و لم يوح إليه شيء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۹ - ۳،۴

۳ گمراه کنندگان و گمراه شوندگان هر دو ظالمند.

و كذلك نولى بعض الظلمين بعضا

مراد از <بعض> گمراه کنندگان و مراد از <بعضا> گمراه شوندگانند که هر دو متصف به ظلم شده اند. گفتنی است تنوین <بعضا> عوض مضاف الیه است، یعنی: <نولی بعض الظالمین بعضهم>.

۴ جنیان اغواگر و آدمیان اغواشده، هر دو از ظالمانند.

يمعشر الجن قد استكثرتم من الإنس . .. و كذلك نولى بعض الظلمين بعضها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۳۵ - ۱۲

۱۲ خداوند کسانی را که با کفرورزی، خویش را در زمره ستمکاران قرار داده اند، رستگار نمی سازد.

إنه لايفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۴ - ۱۳

۱۳ کسانی که با افترا به خداوند احکام دروغین جعل می کنند، ستمگر و محروم از هدایت خداوندند.

إن الله لا یهدی القوم الظلمین

<ال> در <القوم> عهد است و با توجه به آیات قبل مراد از <قوم> همان کسانی هستند که

با افترا به خداوند موجبات گمراهی مردم را فراهم می سازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۵ - ۲۵

۲۵ عن أبی عبدالله(ع) فی قوله: <فمن اضطر غیر باغ و لاعاد> قال: الباغی الظالم و العادی الغاصب.

از امام صادق(ع) درباره آیه <فمن اضطر غیر باغ و لاعاد> روایت شده است: مراد از <باغی>، ستمگر و مراد از <عادی>، غاصب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۵ - ۲

۲ جوامع بی اعتنا به قوانین دین و اعراض کنندگان از ولایت خداوند، از ظالمان هستند.

اتبعوا . .. قالوا إنا کنا ظلمین

ظالم خواندن اقوام هلاک شده پیشین پس از فرمان به تبعیت از قوانین دین و بر حذر داشتن مردم از پذیرش ولایت غیر خدا، بیانگر آن است که پذیرش ولایت غیر خدا و پیروی نکردن از قوانین دین، ظلم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۱۹ - ۵

۵ هشدار خداوند به آدم و حوا که در صورت خوردن از شجره نهی شده از ستمکاران خواهند بود.

و لا تقربا هذه الشجره فتکونا من الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۷ - ۱

۱ افترازنندگان بر خدا و تکذیب کنندگان آیات الهی، ستمکارترین مردمند.

فمن أظلم ممن افتری علی الله کذبا أو کذب بأیته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۴۱ - ۵،۶

۵ مجرمان از ستمکاران هستند.

کذلك نجزی الظلمین

۶ آنان که آیات

الهی را دروغ بشمارند و از سر تکبر آنها را انکار کنند، از ستم پیشگانند.

إن الذین کذبوا . .. کذلک نجزی الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۴۵ - ۱،۲،۳،۴،۶

۱ اعراض کنندگان از راه خدا (دین و معارف الهی) از زمره ستمکارانند .

أن لعنه اللّه علی الظالمین. الذین یصدون عن سبیل اللّه

<صدّ> مصدر <یصدّون> می تواند به معنای اعراض کردن باشد و می تواند به معنای مانع شدن و باز داشتن به کار رود. در صورت اول <یصدّون> فعلی لازم است و در صورت دوم فعلی است متعدی. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

۲ کسانی که مردم را از پیوستن به راه خدا باز دارند ، ستمکارند .

أن لعنه اللّه علی الظالمین. الذین یصدون عن سبیل اللّه

برداشت فوق بر این اساس است که <یصدون> از <صدّ> به معنای بازداشتن باشد. قابل ذکر است که بر این مبنا کلمه ای همانند <الناس> مفعول آن خواهد بود که به خاطر وضوحش در کلام نیامده است.

۳ آنانکه در پی کج و ناهنجار جلوه دادن راه خدا هستند ، از گروه ظالمانند .

أن لعنه اللّه علی الظالمین. الذین ... یبغونها عوجاً

بغی به معنای خواستن و جستجو کردن است. <ها> در <یبغونها> به تقدیر لام می باشد و عوجا (کجی و انحراف)، مفعول به است بنابراین <الذین یبغونها عوجاً> یعنی: آنانکه در جستجوی کجی برای دین الهی هستند حال یا در لابلای معارف دینی در جستجوی مواردی هستند که آنها را نکاتی انحرافی بنمایانند و یا اینکه با تحریف حقایق دین، آنها را به مسائلی

انحرافی تبدیل می کنند. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

۴ آنانکه در پی ناهنجار کردن و منحرف ساختن راه خدایند ، از زمره ستمکارانند و در قیامت مورد لعنت خدا قرار خواهند گرفت .

أن لعنه اللّه علی الظالمین. الذین ... یبغونها عوجاً

برداشت فوق بر اساس دومین مصداقی است که در توضیح برداشت قبل برای پی جویی اعوجاج در دین بیان شده است.

۶ منکران قیامت از زمره ستمکارانند و در قیامت از رحمت خدا محروم خواهند بود .

أن لعنه اللّه علی الظالمین. الذین ... و هم بالأخره کفرون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۴۸ – ۱۱

۱۱ بنی اسرائیلِ زمان موسی بر اثر ارتداد و گرایش به گوساله پرستی از ستمکاران شدند .

اتخذوه و کانوا ظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۵۰ – ۲۸

۲۸ شرک ، ظلم است و مشرکان مردمی ظالم هستند .

و لاتجعلنی مع القوم الظلمین

مراد از <الظلمین> همان مشرکان و گوساله پرستان هستند. بنابراین هدف از آوردن کلمه <الظلمین> به جای <المشرکین> ظالم خواندن مشرکان است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۶۰ – ۳۰

۳۰ ناسپاسی قوم موسی و تمرد ایشان از فرمان های خدا ، ستمی بود که آنان بر خود روا داشتند .

و قطّعنهم . .. و ما ظلمونا و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۵ - ۶

۶ یهودیان متخلف از حکم روز شنبه (حرمت

تلاش برای کسب مال و صید ماهی) مردمانی فاسق و ظالم در پیشگاه خداوند

و أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس بما کانوا یفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۷۷ - ۲

۲ کفرپیشگان با تکذیب آیات الهی همواره بر خویش ستم می کنند .

و أنفسهم کانوا یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۲۶ - ۳

۳ کفار قریش برخوردار از روحیه زورمداری و سلطه جویی

أنتم قلیل مستضعفون . .. تخافون أن یتخطفکم الناس

چون آیه ناظر به حالات مسلمانان تا پیش از هجرت است، مصداق مورد نظر از <الناس>، مشرکان مکه و کفار قریش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۴ - ۸،۱۰

۸ تکذیب کنندگان آیات و نشانه های خداوند ظالم هستند .

کذبوا بایت ربهم . .. و کل کانوا ظلمین

۱۰ فرعونیان ، امت های پیش از آنان و کفرپیشگان مکه ، از زمره ظالمان

و کل کانوا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۹ - ۸

۸ کافران و مشرکان ، مردمانی ستم پیشه اند .

و اللّه لایهدی القوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۲۳ – ۵

۵ مسلمانانی که با کفار و دشمنان اسلام پیوند دوستی و موالات می بندند ، مردمانی ستم پیشه اند .

إن استحبوا الکفر علی الإیمن و من یتولهم منکم فأولئک هم الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ –

توبه - ۹ - ۴۷ - ۱۱

۱۱ متخلفان جنگ تبوک ، مردمی ستم پیشه

لو خرجوا . .. و اللّه علیم بالظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۰۹ - ۱۳،۱۵

۱۳ منافقان ، زیان زننده به جامعه اسلامی ، مروج کفر ، تفرقه افکن میان مؤمنان ، ظالم و دوزخی اند .

اتخذوا مسجداً ضراراً و کفراً و تفریقاً . .. و إرصاداً ... فانهار به فی نار جهنم

۱۵ بناکنندگان مسجد ضرار ، از ظالمان و سقوط کنندگان در آتش دوزخند .

و الذین اتخذوا مسجداً ضراراً . .. فانهار به فی نار جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۲ - ۲،۳

۲ مردمی که با عذاب استیصال نابود می شوند ، مردمی ظالم و ستم پیشه بوده و در عذاب جاودان اخروی ، معذّب خواهند بود .

أثم إذا ما وقع . .. ثم قیل للذین ظلموا ذوقوا عذاب الخلد

۳ مشرکان تکذیب کننده پیامبر (ص) و قرآن ، مردمی ظالم و ستم پیشه اند .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به . .. ثم قیل للذین ظلموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۵ - ۴

۴ فرعون و اشراف اطراف او ، مردمی ددمنش و ستم پیشه بودند .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۱۰۶ – ۷

۷ کسانی که غیر خداوند را نیایش و عبادت کنند ، ظالم هستند .

و لاتدع من

دون اللّه . .. فإنک إذاً من الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۹ - ۱،۲،۴،۶،۷

۱ کسانی که مردم را از پيوستن به راه خدا (دين و معارف الهی) بازدارند ، از زمره ستمکارانند .

ألا لعنه الله على الظلمين. الذين يصدون عن سبيل الله

فعل <يصدون> به معنای باز می دارند و نيز به معنای اعراض می کنند، آمده است. برداشت فوق براساس معنای اول است.

۲ اعراض کنندگان از راه خدا ، از ستمکارانند .

ألا لعنه الله على الظلمين. الذين يصدون عن سبيل الله

۴ آنان که در پی ناهنجار نشان دادن راه خدا هستند ، ستمکارند .

ألا لعنه الله على الظلمين. الذين ... يبغونها عوجًا

<يبغونها عوجاً>; يعنی ، در جست و جوی انحراف برای راه خدا هستند. جست و جوی انحراف برای راه خدا ، گاهی به ايجاد انحراف در آن است و گاهی منحرف جلوه دادن آن می باشد. برداشت ياد شده ناظر به دومين شيوه است.

۶ کسانی که درپی منحرف ساختن دين و معارف الهی هستند ، ستمکارند و در آخرت به لعنت خدا گرفتار خواهند شد .

ألا لعنه الله على الظلمين. الذين ... يبغونها عوجًا

۷ منکران آخرت از ستمکارانند و در قيامت از رحمت خداوند ، محروم خواهند بود .

ألا لعنه الله على الظلمين. الذين ... هم بالأخره هم كفرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۱ - ۱۵

۱۵ ظلم و ستم سران و اشراف قوم نوح به محرومان و مستضعفان آن قوم

لاأقول للذين تزدری أعينكم . .. إنی إذًا لمن الظلمين

جمله <إنی إذًا

لمن الظالمین> تعریضی است به سران و اشراف قوم نوح که شما با این پندار که محرومان شایسته خیر نیستند در حق آنان ستم می کنید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۴ - ۸

۸ کفر ، ستمگری است و کفر پیشگان ستمگرند .

و قیل بعدًا للقوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۶۷ - ۲

۲ قوم ثمود ، مردمانی ستمکار بودند .

و أخذ الذین ظلموا الصیحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۳ - ۴

۴ قوم لوط ، به خاطر آلوده بودن به عمل شنیع لواط ، در پیشگاه خداوند مردمی ستمکار محسوب می شدند .

و ما هی من الظلمین ببعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۴ - ۸

۸ قوم شعیب ، مردمانی ستمکار بودند .

و أخذت الذین ظلموا الصیحه

مقصود از <الذین ظلموا> قوم شعیب است که به شرکورزی ، انکار رسالت شعیب(ع) و کم فروشی و بی عدالتی در داد و ستد اصرار میورزیدند. تعبیر کردن از آنان به ستمکاران ، گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۰۱ – ۳،۵

۳ شرکورزی ، انکار پیامبران و ارتکاب گناه ، ستمهایی است که مشرکان ، کافران و گنه کاران در حقِ خود روا می دارند .

و لکن ظلموا أنفسهم

مقصود از ظلم به نفس که جمله <ظلموا أنفسهم> گویای آن است هم گناهان و هم آثار

و تبعات آن می باشد. برداشت فوق ناظر به لِحاظ نخست است.

۵ اقوام هلاک شده گذشته : قوم نوح ، عادیان ، ثمودیان ، قوم شعیب و لوط و فرعونیان ، با شرکورزی و انکارِ رسالت پیامبران ، بر خویش ستم کردند .

و ما ظلمنهم و لکن ظلموا أنفسهم

مراد از ضمیر <هم> و مانند آن در آیه مورد بحث ، اقوامی است که سرگذشت آنان در سوره هود بیان شده است; یعنی: قوم نوح ، عادو . ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۰

۱۰- نقش تعیین کننده خداوند در تحولات تاریخ بشری و نجات مردمان از ظلم و ستم

إذ أنجکم من ءال فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۳ - ۱۰

۱۰- اقوام کافری که با تعالیم انبیا به مخالفت برخاستند ، مردمانی ستمگر بودند .

و قال الذین کفروا لرسلهم لنخرجنّکم . .. فأوحی إلیهم ... لنهلکنّ الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۵ - ۸

۸- کافرانی که در برابر بینات و برهان های روشن انبیا لجاجت کرده و در مقابل آنان ایستادند ، مردمانی جبّار و منحرف بودند .

و قال الذین کفروا لرسلهم لنخرجنّکم . .. و خاب کلّ جبّار عنید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۷ - ۹

۹- کفر ، ظلم است و کافران ، ظالمند .

يثبّت الله الذين ءامنوا . .. و يضلّ الله الظلمين

از مقابله <الظالمين> با <الذين آمنوا> استفاده می شود که ظالمان

همان کافران هستند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۷۸ – ۱

۱- مردم < ایکه > (قوم شعیب) مردمی ستم پیشه بودند .

و إن کان أصحب الأیکه لظلمین

نوع مفسران بر آنند که مقصود از <ایکه> همان قوم شعیب هستند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۲۸ – ۱

۱- کافران ، کسانی اند که با کفر خود ، به خویش ستم می کنند .

الکفرین . الذین تتوفّهم الملئکه ظالمی أنفسهم

<الذین> صفت <الکافرین> و <ظالمی> حال برای آن است. مراد از <ظالمی أنفسهم> به قرینه لفظ <الکافرین> ظلم کنندگان به خود با انتخاب کفر است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۳۳ – ۸

۸- کافران ، با انکار حقانیت کتاب های آسمانی ، به خود ستم کردند .

و ما ظلمهم الله و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۸۵ – ۲

۲- کافران ، ظالمند .

لایؤذن للذین کفروا . .. و إذا رءا الذین ظلموا العذاب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۴۷ – ۷،۸

۷- نسبت دهندگان سحرزدگی به پیامبر (ص) ، مردمانی ستمکارند .

إذ یقول الظلمون إن تتّبعون إلاّ رجلاً مسحورًا

۸- کافران حق ناپذیر ، مردمانی ظالم و ستم پیشه اند .

الذین لایؤمنون بالأخره . .. إذ یقول الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۸۲ – ۱۱

۱۱- کافران حق ناپذیر

، ظالمند و از موهبت رحمت و شفابخشی قرآن ، تنها خسارت و زیان به ارمغان می برند .

شفاء و رحمه للمؤمنین و لایزید الظلمین إلاّ خسارًا

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مراد از <ظالمین> به قرینه مقابله با <مؤمنین> کافران باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۱۵ - ۱۱،۱۲

۱۱- افترا بر خداوند ، گناهی بزرگ است و افترازنندگان به او ، ستم کارترین مردمان اند .

فمن أظلم ممّن افتری علی اللّه کذبًا

۱۲- شرک ، گناهی بزرگ است و مشرکان ، ظالم ترین مردمان اند .

اتّخذوا من دونه ءالهه . .. فمن أظلم ممّن افتری علی اللّه کذبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۰ - ۷

۷- حکومت ، در زمان زندگی اصحاب کهف ، حکومتی مستبد و ظالم بود .

إنّهم إن یظهروا علیکم یرجموکم أو یعیدوکم فی ملّتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۹ - ۱۲

۱۲- کافرانِ به حقایق نازل شده از سوی خداوند ، ظالم ، و سزاوار آتش اند .

الحقّ من ربّکم . .. و من شاء فلیکفر إنّا أعتدنا للظلمین نارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۰ - ۲۹

۲۹- پیروان شیطان و گزینش کنندگان ولایت او ، ظالم اند .

بئس للظلمین بدلاً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸۶ – ۷

۷- ساحل نشینان غرب سرزمین ذی القرنین ، مردمی کفرپیشه و ستم کار بودند

.

قلنا يذا القرنين إمّا أن تعذّب

تعبير <تعذّب> نشانگر آن است كه آنان مستحق كيفر بوده اند و دليل آن به قرينه آيات بعد ستم گرى و كفر آنان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - كهف - ۱۸ - ۸۸ - ۴

۴- مردم بى ايمان و فاقد عمل صالح ، در بينش ذوالقرنين ، مردمى ظالم بودند .

قال أمّا من ظلم . .. و أمّا من ءامن و عمل صلحًا فله جزاءً الحسنى

مقابله بين دو گروه <من ظلم> و <من ءامن. ..> حكايت از آن دارد كه ترك ايمان و عمل صالح ظلم است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - مريم - ۱۹ - ۳۸ - ۷

۷- كافران از زمره ستم كاران و گمراهان اند .

فويل للذين كفروا . .. لكن الظلمون اليوم فى ضلل مبين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - مريم - ۱۹ - ۷۲ - ۷

۷- منكران معاد ، در زمره ستم كاراند .

و يقول الإنسن . .. و نذر الظلمين فيها جثيًّا

از منكران معاد به عنوان <ظالم> ياد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - انبياء - ۲۱ - ۱۱ - ۵

۵- ظلم ، اسراف است و جوامع ستمگر ، مصداق بارز مسرفان تاریخ اند .

و أهلکنا المسرفین . .. و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه

خداوند در دو آیه قبل، دشـمنان پیامبران را به مسرفان توصیف کرد (و أهلکنا المسرفین) و در این آیه بسیاری از اقوامی را که به خاطر دشمنی با دین الهی، نابود شده اند، به ظالمان

توصیف فرمود. از ارتباط این دو آیه، می توان فهمید که ظالمان همان مسرفان اند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۴ – ۴

۴- رفاه زدگان و خوشگذرانان جوامع ، ظالم و ستمگراند .

قریه كانت ظالمه . .. ما أُترفتم فیه ... إنّا كنّا ظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۲۹ – ۶

۶- ادعای الوهیت ظلم است و مدعیان خدایی ، ظالم اند .

و من یقل منهم إنّی إله . .. كذلك نجزی الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۵۳ – ۴

۴ – بیمار دلان و افراد سنگ دل ، مردمانی ظالم و بی دادگر

للذین فی قلوبهم مرض و القاسیه قلوبهم و إنّ الظلمین لفی شقاق بعید

مراد از <ستمگران> افراد بیمار دل و قسی القلب است و <شقاق> به معنای مخالفت و ستیزه جویی می باشد. <بعید> صفت <شقاق> و به معنای دور و دراز است; یعنی، این گروه ستمگر، در ستیزجویی دور و درازی با حق هستند; مقصود این که فاصله میان آنها و حق، چنان زیاد است که نباید هیچ گونه امیدی به دست برداشتن آنها از مخالفت و ستیزه جویی با آن داشت. در واقع، این توصیه ای است به پیامبر(ص) که از آنها قطع امید كند و به ایمان آوردن آنان دل نبندد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۹۴ – ۳

۳ – مشركان عصر بعثت ، مردمی ظالم و ستمگر

ربّ فلاتجعلنی فی القوم الظلمین

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۵۰ – ۸

۸ – بی گمان منافقان ، ظالم و ستمگراند .

بل أُولئک هم الظلمون

معرفه آمدن مبتدا و خبر، همراه با ضمیر فصل (هم) و آمدن مبتدا در قالب اسم اشاره (أُولئک)، همگی بر تأکیدی بر این مطلب است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۸ – ۸،۹

۸ مشرکان ، مردمانی ستمگر

و قال الذین کفروا . .. و قال الظلمون إن تتّبعون إلاّ رجلًا مسحورًا

۹ هرگونه اتهام ناروا به پیامبر (ص) (همچون سحر زدگی و . . .) ظلم است و اتهام زنندگان ظالم اند .

و قال الظلمون إن تتّبعون إلاّ رجلًا مسحورًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۳۷ – ۷

۷ تکذیب آیات و رسولان الهی ، ظلم است و تکذیب کنندگان ، مردمانی ظالم اند .

الذین کذّبوا بأیتنا . .. کذّبوا الرسل ... و أعتدنا للظلمین عذابًا ألیمًا

مراد از <الظالمین> در آیه همان تکذیب کنندگان آیات و انبیا هستند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۳۸ – ۲

۲ قوم عاد ، ثمود و اصحاب رسّ ، مردمانی ظالم و ستمگر و گرفتار عذاب دردناک الهی در قیامت

و أعتدنا للظلمين عذابًا أليمًا . و عادًا و ثمودا و أصحب الرّسّ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۰ – ۴

۴ – فرعونیان ، مردمی ستمگر و ظالم

أن ائت القوم الظلمین

جلد – نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۱ - ۶

۶ - فرعون و دار و دسته اش ، عناصری بیدادگر و ستم پیشه

ربّ نجّنی من القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۵ - ۱۱

۱۱ - فرعون و دارودسته وی ، مردمی ظالم و بیدادگر بودند .

نجوت من القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۷ - ۸

۸ - فرعونیان ، گروهی بیدادگر و ظالم بودند .

و قال موسی . .. إنّه لایفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۵۰ - ۷

۷ - دشمنان دین خدا و کتاب های آسمانی ، عناصری هواپرست و ظالم

و من أضلّ ممّن اتّبع هویه . .. إنّ اللّه لایهدی القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۱ - ۸

۸ - قوم لوط ، مردمی ظالم و ستم پیشه بودند .

إنّ أهلها کانوا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۴۹ - ۹

۹ - مشرکان مکه ، مردمی ستم پیشه و منکر آیات الهی بودند .

ما یجحد بأیتنا إلاّ الکفرون . .. و ما یجحد بأیتنا إلاّ الظلمون

<ال> در <الظالمون> عهد بوده و اشاره به <الکافرون> در آیه چهل و هفت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۲۹ - ۲

۲ - مشرکان ، مردمانی ظالم و ستم گرند و شرک ، از موارد

ستم است .

بل اتّبع الذین ظلموا أهواءهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۵۷ - ۴

۴ - کافران ، مردمانی ظالم و ستم پیشه اند .

و یوم تقوم الساعه یقسم المجرمون ما لبثوا . .. فیومئذ لاینفع الذین ظلموا معذرتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۱ - ۱۲

۱۲ - مشرکان ، مردمانی ظالم اند .

فأرونی ماذا خلق الذین من دونه بل الظلمون

<ال> در <الظالمون> می تواند عهد و اشاره به مشرکان باشد که مخاطب خداوند در آیه اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۳۱ - ۸،۱۲،۱۹

۸ - مشرکان ، مردمانی ظالم اند .

و قال الذین کفروا لن نؤمن . .. و لو تری إذ الظلمون

۱۲ - کافران به قرآن ، مردمانی ظالم اند .

و قال الذین کفروا لن نؤمن بهذا القرءان . .. و لو تری إذ الظلمون

۱۹ - مستضعفان و مستکبران کافر ، هر دو ظالم اند .

و لو تری إذ الظلمون موقوفون عند ربّهم . .. یقول الذین استضعفوا للذین استکبروا

خداوند، پس از آن که مشرکان را مردمانی ظالم معرفی کرد به بیان تفضیلی مشاجره آنان پرداخت. این نشان می دهد که

مشرکان ظالم به دو گروه مستضعف و مستکبر تقسیم می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۴۲ - ۵

۵ - مشرکان ، مردمانی ظالم اند .

و یوم یحشرهم . .. أهؤلاء إیّاکم کانوا یعبدون ... نقول للذین ظلموا

به قرینه سیاق، مراد از <الذین ظلموا> همان کسانی

اند که غیر خدا را می پرستیده اند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۳۷ – ۱۵

۱۵ – کفر و نپذیرفتن دعوت پیامبران ، ظلم است و کافران ظالم اند .

و الذین کفروا لهم نار جهنّم . .. فما للظلمین من نصیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۴۰ – ۱۱

۱۱ – شرک ، ظلم است و مشرکان ، ظالم اند .

بل إن یعد الظلمون بعضهم بعضًا إلاّ غرورًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۲۲ – ۳

۳ – شرک و تکذیب معاد ظلم است و مشرکان و تکذیب گران معاد ، ظالم اند .

هذا یوم الفصل الذی کنتم به تکذّبون . احشروا الذین ظلموا

برداشت یاد شده از ستم پیشه خواندن مشرکان و تکذیب کنندگان معاد، به دست می آید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۶۳ – ۳

۳ – انکار قیامت ، ظلم است و منکران قیامت ظالم اند .

أءنّک لمن المصدّقین . .. إنّا جعلنها فتنه للظلمین

آیه شریفه در سلسله آیات مربوط به منکران قیامت قرار دارد که آنان را به رنج و عذاب تهدید می کند. تعبیر کردن از آنها به خصوصیت ستم کار بودن، گویای برداشت یاد شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۴۷ – ۶

۶ – منکران قیامت ، از زمره ستمگران اند .

الذین لایؤمنون بالأخره . .. و لو أنّ للذین ظلموا

برداشت یاد شده به خاطر این

نکته است که خداوند، از منکران قیامت تعبیر به ظالم کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۵۱ - ۵

۵ - مرفهان و برخورداران ناسپاس جامعه ، از ستمگران اند .

و الذین ظلموا من هؤلاء

<و الـذین ظلموا من هؤلاء>، هر چنـد اشاره به مرفهان ناسـپاس در آغاز، بعثت دارد; ولی آیه شـریفه بیانگر حکمی عامی و فراتر از مورد خاص نزول می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۸ - ۱۱

۱۱ - سرپیچی کنندگان از پیام وحی و روی گردانان از یاد قیامت ، ظالم و ستمگرند .

و کذلک أوحینا . .. و تنذر یوم الجمع ... و الظلمون ما لهم من ولیّ و لانصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۱

۱ - ستم پیشگان متجاوز به حقوق مردم ، عرضه شونده به دوزخ و نزدیک شونده به آن بدون هیچ اختیار

و تریهم یعرضون علیها خشعین من الذلّ ینظرون من طرف خفیّ

تعبیر <یعرضون علیها> به صیغه مجهول، ناگزیری و بی اختیاری ظالمان در عرصه قیامت را می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۶۵ - ۸

۸ - تفرقه گرایان در دین و راه انبیا ، انسان هایی ستمگر و مستحق عذاب اخروی

إنّ اللّه هو ربّی و ربّکم . .. فاختلف الأحزاب من بینهم فویل للذین ظلموا من عذاب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – حجرات – ۴۹ – ۱۱ – ۲۱

۲۱ – توبه نکردن

از استهزا ، طعن و نسبت دادن القاب زشت به مؤمنان ، باعث ورود حتمی فرد در زمره ظالمان

لایسخر قوم من قوم . .. و من لم یتب فأولئک هم الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۵۹ – ۲

۲ – کافران و اعراض کنندگان از عبادت خداوند ، ستمکار و ظالم اند .

و ما خلقت . .. إلّا لیعبدون ... فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا

با توجه به ارتباط این آیه با آیات پیش که در زمینه هدف آفرینش و عبودیت بندگان به درگاه خداوند بود مطلب بالا استفاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ممتحنه – ۶۰ – ۹ – ۵

۵ – برقرارکنندگان روابط دوستانه و مسالمت آمیز ، با کسانی که به دین و سرزمین مسلمانان هجوم آورده اند ، ظالمان واقعی هستند .

و من یتولّهم فأُولئک هم الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – جمعه – ۶۲ – ۵ – ۹

۹ – قوم یهود ، گروهی ظالم و محروم از هدایت خداوند

الذین کذّبوا بایت اللّه و اللّه لایهدی القوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – جمعه – ۶۲ – ۷ – ۲

۲ – یهودیان ، مردمی ظالم و ستمگراند .

و لایتمنّونه . .. و اللّه علیم بالظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۱۲

۱۲ - قبطیان و کارگزاران فرعون ، مردمی ستمگر بودند .

و نجّنی من القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ -

انسان - ۷۶ - ۳۱ - ۸

۸ - کفر و نپیمودن راه خدا ، ظلم است و کافران ظالم اند .

و الظلمین أعدّ لهم عذابًاأليمًا

مقصود از <ظالمین> به قرینه آیات گذشته کافرانی هستند که راه خدا را نمی پیمایند.

آثار اطاعت از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۵ - ۲

۲ - پیروی از جباران و ستم پیشگان ، درپی دارنده خشم و عذاب الهی است .

فأطاعوا . .. فلمّا ءاسفونا انتقمنا منهم

آثار اعتماد به ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۳ - ۲

۲ تمایل به ستمگران و اتکای بر آنان ، موجب گرفتار شدن به آتش دوزخ است .

و لاترکنوا إلی الذین ظلموا فتمسکم النار

آثار باستانی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۵ - ۹

۹- آثار به جا مانده از ستمگران گذشته ، عبرت انگیز و درس آموز است .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم . .. و ضربنا لکم الأمثال

در برداشت فوق <مساکن> در جمله <و سکنتم فی مساکن الذین ظلموا أنفسهم . ..> کنایه از آثار به جا مانده گرفته شده

است.

آثار پیروی از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۵۹ - ۱۷

۱۷ انکار ربوبیت خدا ، مخالفت با پیامبران و برنامه های آنان و پیروی از ستمگران و سرکشان ، درپی دارنده عذاب سهمگین قیامت

و نجّینهم من عذاب غلیظ. و تلك عاد جحدوا ... واتبعوا أمر کل جبار عنید

آیه

مورد بحث ، بیانگر گناهانی است که قوم عاد را به عذاب دنیوی و اخروی گرفتار ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۱۹ - ۶

۶ - پیروی از تمایلات جاهلانه ظالمان ، به معنای پذیرش ولایت و رهبری آنان است .

و لاتتّبع أهواء . .. و إنّ الظلمین بعضهم أولیاء بعض

با توجه به این که <إنّ الظالمین بعضهم أولیاء. ..> تعلیل برای نهی <لاتتبع> است، مفاد آیه شریفه چنین خواهد بود: اگر پیامبر یا موحد دیگری، در برابر خواسته یا خواسته های هواپرستان جاهل تسلیم شود، در حقیقت رهبری و ولایت آن هواپرستان ظالم را پذیرفته است.

آثار تأثیر از هدایت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۲۴ - ۸

۸ - نفرین بر ظالمان و گمراه کنندگان جامعه پس از ناامیدی از هدایت آنان کاری پسندیده و روا

و لاتزد الظلمین إلاّ ضللاً

آثار ترس اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۳ - ۲

۲- ستمگران بر اثر وحشت روز قیامت ، از حرکت پلک های چشم ناتوان و دلشان تهی از تدبیر و چاره جویی خواهد بود .

یعمل الظلمون . .. لایرتدّ إلیهم طرفهم و أفئدتهم هوآء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۲ - ۴

۴ - آثار ترس و دلهره ، آشکار در چهره ستمکاران و منکران معاد ، در قیامت

تری الظلمین مشفقین

واژه <تری> اشعار به مطلب یاد شده دارد.

آثار ترک گرایش به ظالمان

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۵ – ۷

۷ پایداری بر دین ، پرهیز از طغیان گری ، تکیه نکردن بر ستمگران و اقامه نماز ، نیکوکاری و درپی دارنده اجر و پاداش الهی است .

فاستقم . .. و لاترکنوا ... أقم الصلوه ... فإن الله لایضیع أجر المحسنین

آثار حکومت ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۱ – ۵

۵ – هلاکت دنیوی و آتش دوزخ ، پی آمد حکومت های مستکبر ، ستمگر و فاسد (چونان فرعونیان)

إنّهم کانوا قومًا فسقین . .. إنّه لایفلح الظلمون ... و استکبر هو ... و جعلنهم

آثار عذاب ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۸۵ – ۷

۷ – باز ایستادن ظالمان تکذیب گر از نطق و سخن ، با مشاهده نزول عذاب الهی بر آنان

و وقع القول علیهم . .. فهم لاینطقون

برداشت یاد شده بر این اساس است که مراد از <وقع القول. ..> حلول عذاب باشد.

آثار عمل ناپسند ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۲۲ – ۷

۷ – عذاب دردناک و سخت ستمکاران در قیامت ، بازتاب عملکرد خود آنان است .

و إنّ الظلمین لهم عذاب ألیم . تری الظلمین مشفقین ممّا کسبوا و هو واقع بهم

چنـانچه که مراد از <ما> در <ما کسـبوا> عمل باشـد و ضـمیر <هو> به آن بازگردد، از ارتباط دو آیه ، می توان اسـتفاده کرد که <عذاب ألیم> چیزی جز عملکرد انسان نیست.

آثار کیفر

دنیوی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۶۱ – ۷

۷- در صورت تصمیم خداوند بر عقوبت و مؤاخذه دنیوی ظالمان ، همه انسان ها به هلاکت می رسیدند و نسلشان منقرض می شد . *

و لو یؤاخذ الله الناس بظلمهم ما ترک علیها من دابّه

احتمال دارد به قرینه <الناس> و <بظلمهم> و نیز تناسب کیفر با گناه گناهکار، مراد از <دابّه> انسانها باشد.

آثار گرایش به ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۳ – ۲،۱۵

۲ تمایل به ستمگران و اتکای بر آنان ، موجب گرفتار شدن به آتش دوزخ است .

و لاترکنوا إلی الذین ظلموا فتمسکم النار

۱۵ < عن رسول الله (ص) : . . . من مدح سلطاناً جائراً و تخفّف و تضعضع له طمعاً فیه کان قرینه إلی النار . . . قال الله عزوجل : < و لاترکنوا إلی الذین ظلموا فتمسکم النار . . . ;

از رسول خدا(ص) روایت شده است: . .. کسی که سلطان ستمگری را به خاطر طمع داشتن به او، ستایش کند و در برابر او کوچکی و تواضع نماید در آتش همنشین او گردد ... خداوند عزوجل فرمود: و لاترکنوا ...>.

آثار مرگ ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۹۹ – ۱

۱ – لحظه مرگ ، لحظه پایان یافتن شرارت ها و حق ستیزی های کافران و ستمگران

حتّی إذا جاء أحدهم الموت قال ربّ ارجعون

<حتی> برای بیان غایت شرارت ها و ستمگری های کافران است.

آثار مؤاخذه

دنیوی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۶۱ - ۷

۷- در صورت تصمیم خداوند بر عقوبت و مؤاخذه دنیوی ظالمان ، همه انسان ها به هلاکت می رسیدند و نسلشان منقرض می شد . *

و لو یؤاخذ الله الناس بظلمهم ما ترک علیها من دابّه

احتمال دارد به قرینه <الناس> و <بظلمهم> و نیز تناسب کیفر با گناه گناهکار، مراد از <دابّه> انسانها باشد.

آثار همنشینی با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۹۴ - ۵

۵ - حضور در جمع ظالمان ، دربردارنده خطر شمول عذاب آنها بر انسان

ربّ فلاتجعلنی فی القوم الظلمین

آمرزش ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۶ - ۱۰

۱۰ گناه کاران و ستم پیشگان نباید از مغفرت الهی ناامید شده و خویشتن را سزاوار آمرزش ندانند .

إن ربک لذو مغفره للناس علی ظلمهم

<علی> در <علی ظلمهم> به معنای <مع> است.

ابزار مبارزه با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۲۷ – ۸

۸ – هنر شعر ، از ابزار کارآمد مبارزه با ظلم و ستمگران و حمایت از مظلومان

و انتصروا من بعد ما ظلموا

اتمام حجت با ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۵ – ۱۴

۱۴– اتمام حجت خداوند پیش از فرستادن عذاب بر ستمگران

یوم یأتیهم العذاب . .. و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم و تبیّن لکم کیف فعلنا

اینکه خداوند فرمود: ما چگونگی برخورد خود با

ستمگران را برای شمابیان کردیم (تبین لکم کیف فعلنا بهم)، می تواند بیانگر اتمام حجت خداوند برای همه ستمگران پیش از عذاب باشد، به ویژه اینکه خداوند این سخن را در پاسخ مهلت خواهی آنان می فرماید.

اجبار اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۱

۱ - ستم پیشگان متجاوز به حقوق مردم ، عرضه شونده به دوزخ و نزدیک شونده به آن بدون هیچ اختیار

و تریهم یعرضون علیها خشعین من الذلّ ینظرون من طرف خفیّ

تعبیر <یعرضون علیها> به صیغه مجهول، ناگزیری و بی اختیاری ظالمان در عرصه قیامت را می رساند.

اجتناب از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۴۱ - ۷

۷ پرهیز از پیوستن به ستمکاران و گرفتار شدن به کیفر آنان، هشدار خداوند به تمامی انسانها

و کذلک نجزی الظلمین

احتضار ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۹۳ - ۱۲،۱۸

۱۲ مجازات اخروی ستمکاران بزرگ از نخستین لحظات احتضار و مرگ آغاز خواهد شد.

و لو تری إذ الظلمون فی غمرت الموت

۱۸ جان کندن ستمگران، همراه با تمسخر ملائکه قبض روح نسبت به آنان و بیان عجز آنان برای رهایی از مرگ است.

أخرجوا أنفسکم الیوم تجزون عذاب الهون

ارزش دوری از ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۴ – ۳

۳- دستیابی انسان ها به زندگی آرام و امن و به دور از سلطه جبّاران ، امری بس مهم و ارزشمند

فأغرقنه و من معه .

.. اسکنوا الأرض

ازدیاد گمراهی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۲۴ - ۵

۵ - افزودن گمراهی ، از عذاب های الهی برای ظالمان و گمراه کنندگان جامعه

و قد أضلّوا کثیرًا و لاتزد الظلمین إلاّ ضللاً

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که پیامبران برای هدایت مردمان مبعوث شدند و افزودن گمراهی گمراه کنندگان، جنبه مجازاتی دارد نه ابتدایی.

استمداد اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴۷ - ۱

۱ - ستمگران در قیامت ، برای رهایی خود از عذاب سخت الهی ، حاضراند دو چندان ثروت ها و دارایی های زمین را فدا کنند .

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض جمیعًا و مثله معه لاَفتدوا به من سوء العذاب یوم

استمداد از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۳ - ۵

۵ مسلمانان نباید در پایداری بر دین و پیشبرد اهداف آن بر ستمگران ، اتکا کنند و از آنان یاری طلبند .

فاستقم کما أُمرت و من تاب معک . .. و لاترکنوا إلی الذین ظلموا

نهی از تمایل به ستمگران و اتکای بر آنان ، پس از امر به استقامت در راه دین ، توجه دادن مؤمنان است به این که مبادا برای رسیدن به این مقصود (استقامت در راه دین و پیشبرد اهداف آن) بر ستمگران تکیه کنند و از آنان یاری بخواهند.

استمهال ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۴ – ۸،۱۰

۸- سرزنش

شدن ستمگران از جانب خداوند ، هنگام مهلت خواهی آنان در وقت نزول عذاب استیصال

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا . .. أو لم تکونوا أقسمتم من قبل ما لکم من زو

۱۰- ستمگران در مهلت خواهی خویش از خداونـد ، به هنگام مشاهـده عـذاب الهی ، برای پذیرش اسـلام و پیروی از پیامبر (ص) راستگو نیستند .

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا ربّنا أخّرنا . .. أو لم تکونوا أقسمتم من قبل

از پاسخ خداوند به مهلت خواهی ستمگران که فرمود: شما علی رغم وجود آیات و دلایل روشن، بر زوال ناپذیری خود تأکید داشتید، به دست می آید که اگر خداوند به آنان مهلت دهد باز هم به راه باطل خود ادامه خواهند داد.

استهزاهای ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۴۸ – ۷

۷ – عذاب قیامت ، همواره مورد انکار و استهزای مشرکان و ستمگران است .

و حاق بهم ما کانوا به یستهزءون

طبق نظر مفسران آنچه مورد استهزا قرار می گرفت، قیامت و عـذاب آن روز بود. گفتنی است آمدن فعل <کانوا> و کاربرد <یستهزءون> به صورت فعل مضارع، دلالت بر استمرار دارد.

استهزای ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۹۳ – ۱۸

۱۸ جان کندن ستمگران، همراه با تمسخر ملائکه قبض روح نسبت به آنان و بیان عجز آنان برای رهایی از مرگ است.

أخرجوا أنفسکم الیوم تجزون عذاب الهون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۳ – ۱

۱- فرار نکردن و بازگشتن به زندگی مرفّه

، سخن استهزا آمیز خداوند با مترفان ستمگر ، به هنگام نزول عذاب استیصال بر آنان

لاتركضوا وارجعوا إلى ما أُترفتم فيه

<الترف> به معنای تنعّم و برخورداری از نعمت و <الترفه> به معنای خود نعمت است. و <مترف> نیز به کسی گویند که از نعمت فراوان و رفاه بسیار برخوردار باشد، به گونه ای که او را مغرور سازد (لسان العرب) و یا آن چنان در ناز و نعمت باشد که کسی جلوگیر او نباشد و هر چه دلش خواست آزادنه انجام دهد (قاموس المحیط). گفتنی است نهی و امر در جمله <لاتركضوا> و <إرجعوا...> برای طلب حقیقی نیست; بلکه مجاز و از باب تهکّم و استهزا است.

اصلاح ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۳۹ - ۱۲

۱۲ خداوند ، ترغیب کننده ستمکاران و گنهکاران به توبه و اصلاح خویش (خودسازی)

فمن تاب . .. فإنّ اللّه يتوب عليه إنّ اللّه غفور رحيم

توجه دادن ستمکاران به مغفرت، رحمت و توبه پذیری خداوند می تواند به منظور ترغیب آنان به توبه و اصلاح باشد.

اضطراب اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۷

۷ - نگاه ترس آلود و مضطرب ستمکاران به جهنم ، در کناره آتش دوزخ

ينظرون من طرف خفيّ

نگاه زیر چشمی به جهنم ، کنایه از ترس و وحشت است .

اضطراب ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۷ - ۱۰

۱۰- ستم پیشگان ، بی بهره از ثبات آرامش و فاقد اصول ثابت و سخن

استوار در زندگی دنیا و آخرتند .

يثبّت الله الذين ءامنوا بالقول الثابت فى الحيوه الدنيا و فى الأخره و يضلّ الله ا

از مقایسه صدر و ذیل آیه و مقابله ظالمان با مؤمنان مطلب فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۲ - ۳

۳- وحشت و اضطراب شدید و ناگهانی جوامع ستمگر ، هنگام ظهور علایم و نشانه های عذاب الهی

فلمّا أحسّوا . .. إذا هم منها يركضون

مطلب یاد شده از <إذا>ی فجائیه که دلالت بر امر ناگهانی و به دور از انتظار می کند استفاده شده است; زیرا فرار ناگهانی دلیل بر وجود نوعی اضطراب و وحشت است.

اضلال ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۰ - ۷

۷- ایجاد انحراف در دین ، از شیوه ها و ابزار های دنیاپرستان و صاحبان زر و زور برای نیل به هدف های مادی خود

و أحلّوا قومهم . .. و جعلوا لله أندادًا ... قل تمتّعوا

اعتماد به ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۳ - ۶

۶ تکیه بر ستمگران برای گسترش توحید و دین ، طغیان و خروج از حد و مرز تعیین شده است .

فاستقم كما أُمرت . .. لاتطغوا ... و لاتركنوا إلى الذين ظلموا

عبارت <و لاترکنوا . ..> می تواند بیانگر مصداقی از <لاتطغوا> باشد و تفسیری برای <کما اُمرت> تلقی گردد.

افساد ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۱۴ – ۸

۸ – ظلم

و جاه طلبی ، فسادگری است .

ظلمًا و علوًّا . فانظر کیف کان عقبه المفسدین

افشاگری از ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۴۸ – ۵،۶

۵ مظلوم ، مجاز به دشنام دادن ظالم و افشاگری علیه اوست .

لایحب اللّه الجهر بالسوء من القول إلّا من ظلم

۶ مظلوم ، مجاز به هتك حرمت ظالم و آشکار ساختن خصلت های ظالمانه وی ، برای مردم

لایحب اللّه الجهر بالسوء من القول إلّا من ظلم

مناسبت حکم و موضوع اقتضا می کند که گفته شود مراد از اظهار عیوب ظالم گفتاری است که مظلوم به وسیله آن ستمگریِ ظالم را نسبت به خودش بیان کند، بنابراین مظلوم حق ندارد بدیهای ظالم را که هیچ رابطه ای با وی ندارد، افشا کند.

اقامتگاه اخروی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۷۲ – ۹

۹– دوزخ ، گذرگاهی برای تقواپیشگان و اقامت گاهی برای ستم کاران است .

ثمّ ننجّی الذین اتقوا و نذر الظلمین فیها

اقرار ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – اعراف – ۷ – ۵ – ۱،۷

۱ ستم پیشگان، به هنگام مواجه شدن با عذابهای دنیوی (عذاب استیصال)، معترف به ظلمهای گذشته خویش شدند

فما كان دعويهم . .. إنا كنا ظلمين

۷ اعتراف ظالمان به ظلم خويش پس از آمدن عذاب الهی بی ثمر است.

كم من قريه أهلكنها . .. قالوا إنا كنا ظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ - يوسف - ۱۲ - ۹۲ - ۸

۸ عقوبت و سرزنش كسانی

که در حق آدمی ستم کرده اند پس از اعترافشان به گناه و توبه از آن ، به دور از شأن نیکوکاران است .

لاتثریب علیکم الیوم

<الیوم> ظرف و متعلق به <تثریب> است و مراد از آن زمانی است که برادران یوسف به خطای خویش اعتراف نموده و از گناه خود توبه کردند (و إن کنّا لخاطئین).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۴ - ۱

۱- رفاه زدگان جوامع ستم پیشه ، به ظلم و ستم خویش پس از احساس عذاب الهی اعتراف می کنند .

فلمّا أحسّوا بأسنا . .. قالوا یویلنا إنّا کنّا ظلمین

امتحان ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۵ - ۷

۷ از امام باقر و امام صادق علیهما السلام روایت شده است که درباره سخن خداوند : < ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظالمین > فرمود : لا تسلطهم علینا فتفتنهم بنا ;

پروردگارا! گروه ستمگران را بر ما مسلط مکن که ما را وسیله آزمایش آنان قرار دهی>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۶۳ - ۲

۲ - درخت زقّوم ، وسیله آزمایش کافران و ستم کاران

أم شجره الزقّوم . إنّا جعلنها فتنه للظلمین

آزمایش، یکی از معانی <فتنه> است و برداشت یاد شده مبتنی بر این معنا است. در تأیید این مطلب گفتنی است که مفسران در شأن نزول آیه شریفه نقل کرده اند: ابوجهل هنگامی که کلمه <زقوم> را با اوصافی که قرآن برای آن نقل می کند شنید، آن را به مسخره

گرفت.

امتنان ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بلد – ۹۰ – ۶ – ۱

۱ – به رخ کشیدن انفاق اموالی انبوه و مباهات به آن ، ورد زبان قلدر مآبان گردنکش

یقول أهلکت مالاً لبدًا

<یقول> مضارعی است که استمرار را می رساند. فاعل آن کسی است که در آیه قبل، به <فریفته قدرت خویش> توصیف شده است. <لبداً>؛ یعنی، انباشته (مفردات راغب). مفاد آیه شریفه این است که گوینده این سخن، اهل انفاق بوده است؛ ولی به دلیل تفاخر یا ریاکاری و یا اتلاف نامیدن انفاق، مورد مذمت قرار گرفته است و یا این که او به دروغ، ادعای انفاق می کند. آیه بعد نیز با این احتمال ها سازگار است.

امداد به ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۳۷ – ۱۴

۱۴ – ستمگران ، شایسته ترحم و یاری شدن نیستند .

فما للظلمین من نصیر

آیه بالاـ هرچند درباره روز قیامت است؛ ولی می توان از آن این مطلب را استنباط کرد که یاری نشدن ظالمان در قیامت، به خاطر عدم شایستگی آنان است و این عدم لیاقت، در دنیا نیز صادق است.

امدادهای دنیوی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – جاثیه – ۴۵ – ۱۹ – ۴

۴ – یاوری ظالمان نسبت به یکدیگر ، منحصر به دنیا و بی ثمر در آخرت *

و إنّ الظلمين بعضهم أولياء بعض

در صورتی که تعبیر <من اللّه> دارای مضاف محذوف و تقدیر آن <من عذاب اللّه> باشد; می توان استفاده کرد، <لن یغنوا> نظر به آخرت و کیفر و پاداش

الهی دارد و <بعضهم أولیاء بعض> نظر به همیاری های دنیوی و مادی ظالمان.

انتقام از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۰ - ۱۲

۱۲ - انتقام از ستمگران در حضور ستمدیدگان ، امری است شایسته و نیکو

و أغرقنا ءال فرعون و أنتم تنظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۷ - ۱۰

۱۰- انتقام از ستمگران و سرکوبی آنان با استفاده از قدرت و توانایی ها ، امری روا و پسندیده است .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا . .. فلاتحسبنّ الله مخلف وعده رسله إن الله عزیز ذو

برداشت فوق از عمل خداوند و خورد او با حق ستیزان استفاده می شود; زیرا یکی از اوصاف خداوند، <منتقم> (انتقام گیرنده) است. تردیدی نیست که انتقام خداوند برای دفاع از حق و حق باوران است، نه برای شخص خود. بنابراین از عمل خدا می توان آموخت که انتقام برای حق عملی است نیکو.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۸ - ۱۸

۱- انتقام خداوند از ستمگران و عذاب کردن آنان در روزی است که این آسمان و زمین ، به آسمان و زمین دیگری تبدیل شوند .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم . .. إن الله عزیز ذو انتقام . یوم تبدّل الأر

برداشت فوق مبتنی بر این است که <یوم تبدل . ..> ظرف برای انتقام باشد.

۸- قیامت ، روز احضار ستمگران و انتقام خداوند از آنان

و أنذر الناس . .. الذین ظلموا ... إن الله عزیز ذو انتقام .

یوم تبدّل الأرض ... و

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۶۱ – ۱

۱ – توانایی خداوند بر جا به جا کردن شب و روز ، دلیلی است گویا برای توانایی او بر یاری رساندن به ستمدیدگان در انتقام گرفتن آنان از ستمگران .

ذلک بأنّ اللّه یولج الّیل فی النهار . .. و أنّ اللّه سمیع بصیر

در آیه پیش، خداوند به آن مسلمانی که مورد ستم و تجاوز مشرکان قرار گرفته بود، وعده قطعی داد که او را یاری خواهد کرد تا انتقامش را از متجاوزان بازستاند در این آیه، برای این که کسی در توانایی خدا بر تحقق بخشیدن به وعدهایش و در حمایت و پشتیبانی از ستم دیدگان تردیدی نکند، گوشه ای از قدرت نهایت خود را بیان کرده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۲۲ – ۷

۷ – انتقام خداوند از مجرمان ، پی آمد ظلم آنان به آیات الهی است .

و من أظلم ممّن ذکّر بأیت ربّه ثمّ أعرض عنها إنّا من المجرمین منتقمون

<إنّا من المجرمین. ..> به منزله تعلیل برای عذاب تکذیب کنندگان آیات خدا و اعراض کنندگان از آن است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۱ – ۱

۱ – انتقام گرفتن از متجاوزان و ستمگران ، حق مشروع و مسلّم انسان های ستمدیده است .

و لمن انتصر بعد ظلمه فأولئک ما علیهم من سبیل

انذار به ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۱۲ –

۱۳– قرآن ، بیم دهنده به ستمکاران و بشارت دهنده به نیک کرداران

لینذر الذین ظلموا و بشری للمحسنین

انذار ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۲ – ۱

۱– هشدار خداوند به ستمگران درباره سرنوشت شوم ستم پیشگی

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون

انذار ظالمان صدراسلام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۵۹ – ۶

۶– گرفتاری به عذاب هلاکت بار ، هشدار خداوند به گنه کاران و کافران و ستم پیشگان عصر بعثت بود .

و تلك القری أهلکنهم لمّا ظلموا و جعلنا لمهلکهم موعدًا

انقراض ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۵ – ۱۹

۱۹ نابود ساختن ستمکاران از زمین، کاری در خود ستایش

فقطع دابر القوم الذین ظلموا و الحمد للّه

اهمیت تبری از ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۴ – ۱۱

۱۱ لزوم پایـداری بر دین ، پرهیز از طغیان و سرکشـی و تمایل نداشـتن و تکیه نکردن بر سـتمگران ، از مواعظ و پنـد های مهم خداوند است .

فاستقم كما أُمرت . .. و لاتطغوا ... و لاتركنوا إلى الذين ظلموا... ذلك ذكرى للذكر

اهمیت دوری از ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۴ – ۳

۳– دستیابی انسان ها به زندگی آرام و امن و به دور از سلطه جبّاران ، امری بس مهم و ارزشمند

فأغرقنه و من معه . .. اسكنوا الأرض

ایمان ظالمان مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد –

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸۷ – ۴

۴- ذوالقرنین ، به ایمان آوردن ظالمان ساحل دریا و دست برداشتن آنان از ظلم و فساد ، امیدوار بود و در مجازات آنان شتابی نداشت .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

حرف <سوف> برای آینده است و فعل های شرط (<آمن> و <عمل>) در آیه بعد، قرینه این است که ذی القرنین، به احتمال ایمان آوردن ظالمان، در مجازات آنان تعجیل نکرده است.

بارش سنگ بر ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۸۳ – ۷

۷ جوامع ستمگر ، در معرض گرفتار شدن به کیفر های دنیوی و در خطر هدف قرار گرفتن سنگ های عذاب

و ما هی من الظلمین ببعید

<هی> می تواند به قریه یا قریه هایی که از سیاق کلام برمی آید، باز گردد و می تواند به <حجاره> در آیه قبل ارجاع شود. معنای جمله <و ما هی ...> بنابر احتمال دوم چنین است: آن سنگهای کذایی دور از ستمگران نیست; یعنی، ستمگران در معرض چنین عذابهایی اند و آن گونه سنگها برای آنان مهیاست.

بد فرجامی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۳۵ – ۹

۹ فرجام نیک از آن پیامبر(ص) و مؤمنان است. و ظالمان محروم از آن می باشند.

فسوف تعلمون من تکون له عقبه الدار إنه لایفلح الظلمون

بدگویی از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۴۸ - ۶،۸،۱۵

۶ مظلوم ، مجاز به هتک حرمت ظالم و

آشکار ساختن خصلت های ظالمانه وی ، برای مردم

لایحب اللّه الجهر بالسوء من القول إلاّ من ظلم

مناسبت حکم و موضوع اقتضا می کند که گفته شود مراد از اظهار عیوب ظالم گفتاری است که مظلوم به وسیله آن ستمگریِ ظالم را نسبت به خودش بیان کند، بنابراین مظلوم حق ندارد بدیهای ظالم را که هیچ رابطه ای با وی ندارد، افشا کند.

۸ تبلیغ و بدگویی آشکار ، از روش های مجاز برای مبارزه علیه ظلم و ظالم است .

لایحب اللّه الجهر بالسوء من القول إلاّ من ظلم

۱۵ توجه به علم و آگاهی خداوند ، مانع سوء استفاده انسان ، از خصلت های الهی به مظلومان در بدگویی ظالمان

لایحب اللّه الجهر بالسوء من القول إلاّ من ظلم و کان اللّه سمیعاً علیماً

جمله <کان اللّه . ..>، می توانـد هشـداری به مظلومان باشـد که مبادا از حکم الهی سوء اسـتفاده کنند و در بدگویی و غیبت ظالم از حـد تجاوز نماینـد و یا هشـدار به کسانی باشـد که مظلوم نیسـتند و به بهانه این که مظلومنـد، علیه بی گناهی افشاگری کنند.

بهانه جویی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۵۰ – ۹

۹ – تنهـا سـتم پیشـگان پس از تعییـن مسـجدالحرام بـه عنـوان قبله ، دست از بهـانه جـویی برنداشـته و به دشـمنی خـویش علیه مسلمانان ادامه می دادند .

لئلا یکون للناس علیکم حجه إلا الذین ظلموا منهم

بی پناهی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۷۲ – ۲۲

۲۲ ستمکاران هیچ یاوری برای نجات از آتش دوزخ

ندارند .

و ما للظلمین من انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۵ - ۷

۷ قطع هر گونه امداد الهی به ظالمانِ تکذیب کننده آیات الهی*

فقطع دابر

<دابر> به معنی پشت و عقب است و از معانی محتمل کنایی در آیه قطع هر گونه امداد و فیض الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۴ - ۱۰

۱۰ - هنگامه عذاب ، لحظه ظهور و بروز بی پناهی گمراهان ستم پیشه است .

فما له من ولیّ من بعده و تری الظلمین لمّا رأوا العذاب یقولون هل إلی مردّ من سبی

بی تأثیری عذرخواهی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۵۲ - ۱

۱ - عذرخواهی ستمگران در قیامت ، بی نتیجه بوده و سودی به حال آنان نخواهد داشت .

یوم لاینفع الظلمین معذرتهم

بی تأثیری مکر ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۶ - ۵،۶

۵- ستمگران پیشین برای نجات خویش از عذاب استیصال به انواع گوناگون مکر و چاره اندیشی متوسل شدند ; ولی از آنها

هیچ نتیجه ای نگرفتند .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم و تبیّن لکم کیف فعلنا بهم . .. و قد مکروا مکك

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله <و قد مکروا مکرهم . ..> حال برای ضمیر <بهم> باشد; یعنی، با اینکه آنان به انواع حیله ها و چاره اندیشیها برای نجات از عذاب متوسل می شدند گرفتار آن شدند.

۶- مکر ها و چاره

اندیشی های ستمگران ، هر چند گسترده و کوه شکن باشد ، در برابر نیروی حق بی ثمر و ناموفق خواهد بود .

و قد مکروا مکرهم و عند الله مکرهم و إن کان مکرهم لتزول منه الجبال

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۷ – ۶

۶– خنثی و بی نتیجه کردن مکر و ترفند های ستمگران ، وعده خداوند به رسولان خویش

و قد مکروا مکرهم و عند الله مکرهم و إن کان مکرهم لتزول منه الجبال . فلاتحسبنّ ال

بی تأثیری مهلت به ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۵۹ – ۹

۹– هلاکت جوامع ، نتیجه تداوم یافتن ستم پیشگی آنان و سود نبردن از مُهلت ها است .

تلك القری أهلکنهم لمّا ظلموا و جعلنا لمهلکهم موعدًا

بی لیاقتی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۳ – ۱۱

۱۱ ستمکاران ، شایسته ولایت و سرپرستی نیستند .

و لاترکنوا إلی الذین ظلموا . .. و ما لکم من دون الله من أولیاء

بی یاوری اخروی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۳۷ – ۱۳

۱۳ – ستمگران در قیامت ، محروم از هرگونه نصرت و یاری

فما للظلمین من نصیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۱۸ – ۹

۹ – محرومیت ستمکاران در قیامت ، از یاری دوست و نزدیکان دلسوز و شفاعت شفیعان

ما للظلمین من حمیم و لا شفیع یطاع

<حمیم> در لغت به معنای دوست

(العین) و به <القریب المشفق> (نزدیک دلسوز) معنا شده است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۸ - ۱۰

۱۰ - ستم پیشگان ، محروم از هرگونه ولیّ و یاوری در قیامت

و الظلمون ما لهم من ولیّ و لانصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۶ - ۱

۱ - ستمگران ، فاقد هرگونه یاور و پشتیبان برای نجات از عذاب الهی

ألا إنّ الظلمین فی عذاب مقیم . و ما کان لهم من أولیاء ینصرونهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۱۹ - ۴

۴ - یاوری ظالمان نسبت به یکدیگر ، منحصر به دنیا و بی ثمر در آخرت *

و إنّ الظلمین بعضهم أولیاء بعض

در صورتی که تعبیر <من اللّه> دارای مضاف محذوف و تقدیر آن <من عذاب اللّه> باشد; می توان استفاده کرد، <لن یغنوا> نظر به آخرت و کیفر و پاداش الهی دارد و <بعضهم أولیاء بعض> نظر به همیاری های دنیوی و مادی ظالمان.

بی یاوری ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۱۸ - ۱۱،۱۴

۱۱ - محرومیت ستمگران به هنگام دشواری مرگ از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعان

ما للظلمین من حمیم و لا شفیع یطاع

۱۴ – < عن موسى بن جعفر (ع) . . . ما من مؤمن يرتكب ذنباً إلاّ ساء ذلك و ندم عليه . . . فإن لم يندم على ذنب يرتكبه فليس بمؤمن و لم تجب له الشفاعه

و کان ظالماً و اللّه تعالی یقول : < ما للظالمین من حمیم و لا شفیع یطاع > ;

از امام کاظم(ع) روایت شده است: . ..هیچ مؤمنی نیست که پس از ارتکاب گناه ناراحت و پشیمان نشود... و اگر بر گناه خود پشیمان نشود، مؤمن نیست و شفاعت برای او نخواهد بود و او ظالم است. خداوند تعالی می فرماید: ماللظالمین من حمیم و لاشفیع یطاع >.

بیان فرجام ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۵ - ۱۵

۱۵- بیان سرگذشت ستم پیشگان کیفر شده و نیز داستان های مثال زدنی و درس آموز ، در قلمرو موضوعات قرآن

و سکنتم فی مسکن الذین . .. و تبیّن لکم کیف فعلنا بهم و ضربنا لکم الأمثال

بینش ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۴ - ۹

۹- سوگند ستمگران در دنیا بر پایداری و زوال ناپذیری قدرت خویش

الذین ظلموا . .. أو لم تکونوا أقسمتم من قبل ما لکم من زوال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۶ - ۵

۵- مرفهان ستمگر ، جهان را بازیچه و بی هدف می پندارند .

قریه کانت ظالمه . .. وارجعوا إلی ما أُترفتم فیه ... و ما خلقنا السماء والأرض و م

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴۸ - ۴

۴ - ستمگران اعمال و رفتار های بد و زشت خود را در دنیا ، زیبا و خوب پنداشته و یا از بدی و زشتی آنها غافل

اند .

و بدا لهم سيّئات ما كسبوا

ظاهر شدن اعمال زشت ستمگران در نظر آنان، ممكن است به خاطر اين باشد كه آنها را خوب و زيبا مى دانستند و يا از بدى و زشتى چنين رفتارى، كاملاً غافل بودند.

پايان حق ستيزى ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۹۹ - ۱

۱ - لحظه مرگ ، لحظه پايان يافتن شرارت ها و حق ستيزى هاى كافران و ستمگران

حتّى إذا جاء أحدهم الموت قال ربّ ارجعون

<حتى> براى بيان غايت شرارت ها و ستمگرى هاى كافران است.

پشيمانى اخروى ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۲۷ - ۱،۳،۴

۱ ستم گران در قيامت ، از عملكرد خويش به شدت پشيمان خواهند بود .

و يوم يعضّ الظالم على يديه

جمله <يعضّ الظالم على يديه; ستم كار دو دست خويش به دندان گزد> از كنايات است و به قرينه سياق آيه، اين جمله كنايه از پشيمانى و ندامت مى باشد. گفتنى است تعديه فعل <يعضّ> به وسيله <على> با آن كه خود از افعال متعدى است براى تأكيد مضمون آن فعل است; يعنى، پشيمانى آنان بسيار شديد خواهد بود.

۳ ستم گران ، در روز رستاخيز ، از نپيمودن راه پيامبر (ص) و دورى از روش او ، به شدت پشيمان و متأسف خواهند بود .

الظالم . .. يقول يليتنى اتّخذت مع الرسول سبيلاً

۴ نپيمودن راه پيامبر (ص) و دورى از روش او ، مايه تأسف و ندامت در قيامت

يقول يليتنى اتّخذت مع الرسول سبيلاً

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۲۸ – ۱

۱ اظهار تأسف و ناراحتی شدید ستم گران در قیامت ، از دوستی با افراد ناباب در دنیا

الظالم . .. یویلتی لیتنی لم أتّخذ فلانًا خلیلاً

<خلیل> به معنای صدیق و دوست است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۳۳ – ۱۰

۱۰ – ستمگران با دیدن عذاب الهی در قیامت ، از انتخاب عقیده کفرآلود ، پشیمان شده و آن را مخفی خواهند کرد .

و لو تری إذ الظلمون موقوفون عند ربّهم . .. و أسرّوا الندامه لمّا رأوا العذاب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۴ – ۱۱

۱۱ – عجز و پشیمانی ستمکاران در قیامت ، آشکار و نمایان است .

و تری الظلمین . .. یقولون

از واژه های <تری> و <یقولون>، استفاده می شود که ظالمان ندامت و آرزوی بازگشت را پنهان نمی دارند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۵ – ۴

۴ – پشیمانی ستمکاران در صحنه قیامت و پس از مشاهده عذاب ، بی تأثیر به حال آنان

یقولون هل إلی مردّ من سبیل . و تریهم یعرضون علیها

پشیمانی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۴ - ۱۴

۱۴ < عن حماد بن عیسی عمن رواه عن ابی عبداللّه (ع) قال : سئل عن قول اللّه : < و اسروا الندامه . . . > قال : قیل له : و ما

ينفعهم اسرار الندامه و هم فی العذاب ؟ قال : كرهوا شماته الأعداء ;

حماد بن عیسی از شخصی روایت می کند که از امام صادق (ع) درباره سخن خدا که می فرماید: <پشیمانی خود را در دل نهان می کنند . ..> سؤال شد: پنهان کردن پشیمانی برای آنان چه سودی دارد، در حالی که در عذاب هستند؟ فرمود: سرزنش دشمنان را ناخوش دارند>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبياء - ۲۱ - ۱۵ - ۱

۱- مرفهانِ ستمگر در تأسف و پشیمانی ، از زمان احساس عذاب تا هنگامه هلاکت و نابودی

فما زالت تلك دعويهم حتّى جعلنهم حصيدًا خمدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۴ - ۶

۶ - ستمکاران ، خواهان بازگشت به دنیا و جبران گناهان گذشته خود به هنگام مشاهده عذاب

و ترى الظلمين لمّا رأوا العذاب يقولون هل إلى مردّ من سبيل

پوچگرایی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبياء - ۲۱ - ۱۶ - ۵

۵- مرفهان ستمگر ، جهان را بازیچه و بی هدف می پندارند .

قريه كانت ظالمه . .. وارجعوا إلى ما أُترفتم فيه ... و ما خلقنا السماء والأرض و م

پیروزی بر ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۳ - ۱۶

۱۶ پیروزی حتمی بنی اسرائیل بر جباران ، در صورت یورش بر آنان از دروازه سرزمین مقدس

ادخلوا علیهم الباب فاذا دخلتموه فانکم غلبون

پیروزی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳

۲۴ پیروزی ظالمین در پیکار با مؤمنان ، دلیل محبوبیّت آنها نزد خداوند نیست .

و لاتهنوا . .. و لیعلم اللّه الّذین امنوا ... و اللّه لایحبّ الظّالمین

بنابر اینکه مراد از ظالمان، همان پیروزمنـدان جنگ احد باشد، خداوند به مؤمنان یادآور می شود که پیروزی مشـرکان، حاکی از محبّت الهی به ایشان نخواهد بود.

تأخیر عذاب ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۷ - ۴

۴- تأخیر عذاب ستمگران به معنای تخلف وعده الهی به رسولان خویش نیست .

و قد مکروا مکرهم و عند الله مکرهم . .. فلاتحسبنّ الله مخلف وعده رسله

جمله <فلاتحسـبنّ الله . ..> می توانـد پاسـخ به این سؤال مقـدر باشد که: چرا برخی از سـتمگران هنوز دچار عذاب استیصال نشده اند، پس وعده خدا ممکن است تخلف پیدا کند؟

تأخیر کیفر ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۶۱ - ۹،۱۳

۹- عفو موقت و تأخیر در مؤاخذه و عقوبت ظالمان ، به معنای ر ها کردن همیشگی آنان نیست .

و لو یؤاخذ الله الناس بظلمهم ما ترک علیها من دابّه و لکن یؤخّرهم إلی أجل مسمًّی

۱۳- تعیین اجل مقرر برای انسان ها و تصمیم به مؤاخذه و عقوبت کردن ظالمان و یا تأخیر آن ، به دست خداوند است .

و لو یؤاخذ الله الناس . .. و لکن یؤخّرهم إلی أجل مسمًّی

تجاوز به ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۰ – ۳

۳ – انتقام جویی ، کینه توزی و تجاوز

از حد در مسیر مجازات ستمگر ، ممنوع و نامشروع است .

و جزؤا سیّئه سیّئه مثلها

تجاوزگری ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۵

۵ - ذلت و خواری ظالمان در قیامت ، پیامد خوی تجاوزگری و توسعه طلبی آنان است .

إنّما السبیل علی الذین یظلمون . .. و تریهم یعرضون علیها خشعین من الذلّ

تحقیر اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۴ - ۱۱

۱۱ - ظالمان ، مورد سرزنش و تحقیر در قیامت

و قیل للظلمین ذوقوا ما کنتم تکسبون

تعبیر <بچشید. ..> برای سرزنش و تحقیر می باشد.

ترس اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۲ - ۶

۶- خیره شدن چشمان ستمگران و مبهوت ماندن آنان از شدت ترس در روز قیامت

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون إنما یؤخّرهم لیوم تشخص فیه الأبصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۳ - ۱،۳

۱- ستمگران ، در قیامت ، شتابان و با ترس و ذلت سر برافراشته و چشم دوخته ، محشور خواهند شد .

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون . .. مهطعین مقنعی رءوسهم

<اهطاع> به معنای حرکت سریع همراه با ترس است و <اقناع> به معنای سر برافراشتن و خیره شدن چشم به چیزی با حالت ذلت و خواری است (لسان العرب).

۳- شدت وحشت و اضطراب و بهت زدگی غیر قابل توصیف ستمگران در قیامت

یعمل الظلمون . .. مهطعین مقنعی رءوسهم لایرتدّ إلیهم طرفهم و أفئدتهم

هوآء

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۲۲ – ۱

۱ – ستم پیشگان ، هراسناک از عملکرد خویش در صحنه قیامت

تری الظلمین مشفقین ممّا کسبوا و هو واقع بهم

به قرینه ذیل این آیه که در مورد قیامت است به دست می آید که صدر آیه ترسیم کننده صحنه ای از قیامت است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۵ – ۳،۷

۳ – خشوع و فروتنی ظالمان در قیامت ، خشوعی ذلیلانه و از سر ترس و هراس

و تریهم . .. خشعین من الذلّ ینظرون من طرف خفیّ

۷ – نگاه ترس آلود و مضطرب ستمکاران به جهنم ، در کناره آتش دوزخ

ینظرون من طرف خفیّ

نگاه زیر چشمی به جهنم ، کنایه از ترس و وحشت است .

ترس از ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۶۳ – ۱۳

۱۳ ترک نهی از منکر در برابر ستمگران ، از سوی علمای اهل کتاب ، به انگیزه حفظ منافع شخصی تأمین شده از ناحیه آن ستمگران و یا ترس از تهدیداتشان

لولا ینهیهم الربنیون و الاحبار

از امام حسین(ع) در توضیح آیه فوق روایت شده: . .. و انما عاب اللّه ذلک علیهم لانهم کانوا یرون من الظلمه الذین بین اظهرهم المنکر و الفساد فلاینهونهم عن ذلک رغبه فیما کانوا ینالون منهم و رهبه مما یحذرون ... .

تحف العقول، ص ۱۳۷; بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۷۹، ح ۳۷.

ترس ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس

- ۱۰ - ۵۴ - ۳

۳ ترس و وحشت ستمگران ، به هنگام نزول عذاب قیامت ، تا درجه ای است که اگر از هر یک از آنان به اندازه تمام آنچه در زمین است برای رهاییشان درخواست شود ، اگر می داشتند ، بی درنگ نثار می کردند .

و لو أن لکل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۲ - ۳

۳- وحشت و اضطراب شدید و ناگهانی جوامع ستمگر ، هنگام ظهور علایم و نشانه های عذاب الهی

فلمّا أحسّوا . .. إذا هم منها یرکضون

مطلب یاد شده از <إذا>ی فجائیه که دلالت بر امر ناگهانی و به دور از انتظار می کند استفاده شده است; زیرا فرار ناگهانی دلیل بر وجود نوعی اضطراب و وحشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۷ - ۳

۳ - ظالمان ، در هراس از مرگ و گریزان از آن

و لایتمنّونه . .. و اللّه علیم بالظلمین

ترک گرایش به ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۵ - ۳

۳ پایداری بر دین ، پرهیز از طغیان گری و تمایل نداشتن و تکیه نکردن بر ستمگران ، اموری نیازمند به صبرپیشگی

فاستقم کما أُمرت . .. و لاترکنوا إلی الذین ظلموا ... واصبر

تزلزل ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۷ - ۱۰

۱۰- ستم پیشگان ، بی بهره از ثبات آرامش و فاقد اصول ثابت و

سخن استوار در زندگی دنیا و آخرتند .

یثبت الله الذین ءامنوا بالقول الثابت فی الحیوه الدنیا و فی الأخره و یضلّ الله ا

از مقایسه صدر و ذیل آیه و مقابله ظالمان با مؤمنان مطلب فوق استفاده می شود.

تشابه برخوردهای ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۵ - ۲،

۲- ستمگران عصر بعثت در رفتار و کردار ، چنان ستمگران اقوام پیشین بودند .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا

تفاخر ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بلد - ۹۰ - ۶ - ۱

۱ - به رخ کشیدن انفاق اموالی انبوه و مباهات به آن ، ورد زبان قلدر مآبان گردنکش

یقول أهلکت مالاً لبدًا

<یقول> مضارعی است که استمرار را می رساند. فاعل آن کسی است که در آیه قبل، به <فریفته قدرت خویش> توصیف شده است. <لبداً>; یعنی، انباشته (مفردات راغب). مفاد آیه شریفه این است که گوینده این سخن، اهل انفاق بوده است; ولی به دلیل تفاخر یا ریاکاری و یا اتلاف نامیدن انفاق، مورد مذمت قرار گرفته است و یا این که او به دروغ، ادعای انفاق می کند. آیه بعد نیز با این احتمال ها سازگار است.

تقلید ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۶۹ - ۱،۲،۳

۱ - تقلید از پدران و اجداد در عقاید دینی باطل و مبانی فکری غلط ، از ویژگی های دوزخیان ستمگر

إنّهم ألفوا ءاباءهم ضالّين

مفسران برآنند که در این جا ظاهر آیه شریفه (کافران پداران شان را گمراه یافتند) مراد نیست; بلکه این خداوند است که

آنان را گمراه خوانده است و کافران تنها پدران خود را بر آیینی یافتند و بی تأمل و اندیشه از آنان تقلید کردند. مفاد این آیه، مانند مفاد آیه ۲۳ سوره زخرف است که می فرماید: <إنّا وجدنا ءاباءنا علی امّه و إنّا علی ءاثارهم مقتدون>.

۲ - تقلید دوزخیان ستمگر از پدران خود در عقاید دینی و مبانی فکری ، تقلیدی کورکورانه بود .

إنّهم ألفوا ءاباءهم ضالّین

۳ - تقلید کورکورانه دوزخیان ستمگر در عقاید دینی و مبانی فکری از پدران خود ، موجب دوزخی شدن آنان گردید .

ثمّ إنّ مرجعهم لإلی الجحیم . إنّهم ألفوا ءاباءهم ضالّین

برداشت یاد شده از آن جا است که جمله <إنهم ألفوا. ..> تعلیل برای جملات پیشین (عذاب شدن و دوزخی گشتن کافران) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۷۰ - ۱

۱ - دوزخیان ستمگر ، بدون تعقّل و بی اختیار از رفتار و کردار پدران خود ، تقلید کرده و پیروی می کردند .

فهم علی ءاثرهم یهرعون

مقصود از <آثار> رفتار و کردار و <اهراع> (ماده <یهرعون>) به معنای با سرعت دویدن است. این کنایه از بی تأمل اقدام کردن و بی اختیار عمل کردن است.

تقلید کورکورانه از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۴ - ۷

۷ - تسلیم کورکورانه در برابر قدرت های ستم پیشه ، نشانه خفت و سبک مغزی انسان است .

فاستخفّ قومه فأطاعوه

از تفریع <فأطاعوه> بر <فاستخفّ>، مطلب بالا استفاده می شود.

تکذیبگری ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹

۸ - ۴۹ -

۸ - آیات الهی را ، جز ظالمان ، انکار نمی کنند .

و ما یجحد بأیتنا إلاّ الظلمون

تنوع مکر ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۶ - ۵

۵- ستمگران پیشین برای نجات خویش از عذاب استیصال به انواع گوناگون مکر و چاره اندیشی متوسل شدند ; ولی از آنها هیچ نتیجه ای نگرفتند .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم و تبیّن لکم کیف فعلنا بهم . .. و قد مکروا مک

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله <و قد مکروا مکرهم . ..> حال برای ضمیر <بهم> باشد; یعنی، با اینکه آنان به انواع حیله ها و چاره اندیشیها برای نجات از عذاب متوسل می شدند گرفتار آن شدند.

توبه ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۳۹ - ۳،۱۲

۳ اصلاح ، شرط پذیرش توبه ستمکار و بازگشت رحمت الهی به او

فمن تاب من بعد ظلمه و اصلح فإنّ اللّه یتوب علیه

۱۲ خداوند ، ترغیب کننده ستمکاران و گنهکاران به توبه و اصلاح خویش (خودسازی)

فمن تاب . .. فإنّ اللّه یتوب علیه إنّ اللّه غفور رحیم

توجه دادن ستمکاران به مغفرت، رحمت و توبه پذیری خداوند می تواند به منظور ترغیب آنان به توبه و اصلاح باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۹۲ - ۸

۸ عقوبت و سرزنش کسانی که در حق آدمی ستم کرده اند پس از اعترافشان به گناه و توبه از آن ، به دور از شأن

نیکوکاران است .

لاتثریب علیکم الیوم

<الیوم> ظرف و متعلق به <تثریب> است و مراد از آن زمانی است که برادران یوسف به خطای خویش اعتراف نموده و از گناه خود توبه کردند (و إن کنّا لخاطئین).

توطئه ظالمان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۳ - ۶،۷

۶- مشرکانِ ستم پیشه ، دارای حرکت های جمعی و متشکل علیه دعوت پیامبر (ص)

و أسرّوا النجوی الذین ظلموا

<أسرّوا> (از مصدر <اسرار>)؛ یعنی، پنهان می داشتند و <نجوی> به معنای گفتوگوهای پنهانی و مفعول برای <أسرّوا> است. بنابراین نجواکردن، دلیل بر حرکت جمعی و متشکل است و پنهان داشتن آن بیانگر سعی و تلاش بر دور ماندن این حرکت از انظار دیگران (مسلمانان) است.

۷- توطئه چینی گروهی خاص از مشرکان ستم پیشه علیه پیامبر (ص) و دعوت او

و أسرّوا النجوی الذین ظلموا

برداشت یاد شده مبتنی براین است که <الذین ظلموا> قید احترازی باشد؛ یعنی، آن دسته از مشرکانی که ستم پیشه اند و خوی تجاوزگری دارند.

تهدید ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۶ - ۵

۵ هشدار خداوند به ظالمان پندناپذیر و تهدید آنان به عذابهای دوزخ

إنا کنا ظلمین. فلنسئلن الذین أرسل إلیهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۱ – ۳

۳- تهدید شدن جوامع ستمگر و مشرکان ، به هلاکت و نابودی از سوی خداوند

و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۲۷ – ۱۳

- تهدید ظالمان و کفرپیشگان از سوی خدا به کیفری حتمی و نه چندان دور

و سیعلم الذین ظلموا أیّ منقلب ینقلبون

تهدید ظالمان دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۷ - ۱۸

۱- ذوالقرنین ، از کیفر ساحل نشینان غرب ، چشم پوشی کرد و تنها کسانی را که بر ستم کاری خود باقی بمانند ، به مجازات تهدید کرد .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

۸- ذوالقرنین ، ظالمان ساحل دریا را علاوه بر تهدید به مجازات و کیفر های خویش ، از عذاب سخت آخرت ، بیم داد .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه ثمّ یردّ إلی ربّه فیعذّبه

جانشینی از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۳۳ - ۸

۸اگر خداوند بخواهد مردم ستمگر و کافر را نابود می کند و نسلهای دیگری را جانشین آنان می سازد.

إن یشأ یذهبکم و یستخلف من بعدکم ما یشاء

جنگ با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۱ - ۱۰

۱۰ هشدار موسی (ع) به زیانکاری قوم خویش در صورت فرار و عقب نشینی به هنگام رویارویی با جباران سرزمین مقدس

و لاترتدوا علی ادبارکم فتنقلبوا خسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۲ - ۱،۲

۱ تأکید بنی اسرائیل بر کناره گیری از نبرد با زورگویان سرزمین مقدس ، علی رغم فرمان موسی (ع)

قالوا یموسی ان فیها قوماً جبارین و إنّا لن ندخلها

۲ هراس قوم

موسی (بنی اسرائیل) از برخورد و رویارویی با زورگویان قدرتمند حاکم بر سرزمین مقدس

قالوا یموسی ان فیها قوماً جبارین و إنّا لن ندخلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۳ - ۳

۳ یاران موسی (ع) و وفاداران به او برای نبرد با زورگویان سرزمین مقدس ، جمعی اندک و ناچیز

ان فیها قوماً جبارین . .. قال رجلان من الذین یخافون

جهاد با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۳۹ - ۳

۳ - پیکار با دشمن مهاجم و ستم پیشه ، حق مشروع ستمدیدگان

أُذن للذین یقتلون بأنّهم ظلموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۰ - ۳

۳ - جنگ و پیکار آوارگان با زورگویانی که آنان را به جرم ایمان و خداخواهی از سرزمین شان بیرون کردند ، حقی است مشروع که خدا به آنان داده بود .

أُذن للذین یقتلون . .. الذین أُخرجوا من دیرهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۲۵ - ۱۴

۱۴ - لزوم جهاد و پیکار بی امان با دشمنان دین و عدالت

و أنزلنا معهم الکتب و المیزان . .. و أنزلنا الحدید

واژه <حدید> در آیه شریفه مجازاً در معنای جهاد و قتال به کار رفته است; یعنی، ما فرمان قتال با دشمنان را، به همراه پیامبران نازل کردیم.

جهل اکثریت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۴۷ - ۴

۴ - بیشتر ظالمان ، بی

خبر از کیفر های دنیوی و اخروی خویش

و لکنّ أکثرهم لایعلمون

جهل ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۴۱ - ۱۳

۱۳- ظالمان ، از ارزش و اجرت هجرت در راه خدا بی خبرند .

من بعد ما ظلموا . .. لو کانوا یعلمون

برداشت فوق بنابراین احتمال است که مرجع ضمیر <یعلمون> فاعل محذوف فعل <ظلموا> باشد.

حاکمیت بر ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۹ - ۶

۶ حاکمیت یافتن ستمگران بر مردم ستم پیشه از سنتهای خداوند در جوامع انسانی است.

و کذلک نولی بعض الظلمین بعضا

حاکمیت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۹ - ۶

۶ حاکمیت یافتن ستمگران بر مردم ستم پیشه از سنتهای خداوند در جوامع انسانی است.

و کذلک نولی بعض الظلمین بعضا

حبط عمل پیروان ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۸ - ۱۳

۱۳- < عن محمدبن مسلم قال : سمعت أباجعفر (ع) یقول : . . . ان ائمه الجور و أتباعهم لمعزولون عن دین الله قد ضلّوا و اضلّوا ، فأعمالهم التی یعملونها < کرماد اشتدّت به الریح فی یوم عاصف . . . > ;

محمدبن مسلم گوید: از امام صادق(ع) شنیدم که فرمود: پیشوانان ستمگر و پیروان آنان، از دین خدا جدا شده اند. همانا گمراه گشته و گمراه کننده اند. پس اعمالی را که انجام می دهند [همان گونه است که خداوند فرموده]: کرماد اشتدّت به الریح فی یوم

عاصف...>.

حبط عمل ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۸ - ۱۳

۱۳- < عن محمدبن مسلم قال : سمعت أباجعفر (ع) یقول : . . . ان ائمه الجور و أتباعهم لمعزولون عن دین الله قد ضلّوا و اضلّوا ، فأعمالهم التی یعملونها < کرماد اشتدّت به الریح فی یوم عاصف . . . > ;

محمدبن مسلم گوید: از امام صادق(ع) شنیدم که فرمود: پیشوانان ستمگر و پیروان آنان، از دین خدا جدا شده اند. همانا گمراه گشته و گمراه کننده اند. پس اعمالی را که انجام می دهند [همان گونه است که خداوند فرموده]: کرماد اشتدّت به الریح فی یوم عاصف...>.

حتمیت عذاب اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۴ - ۶

۶ - ستمگران ، گرفتار عذاب سخت و گریزناپذیر در قیامت

و قیل للظلمین ذوقوا ما کنتم تکسبون

حتمیت عذاب ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۵ - ۱

۱- ظالمان پس از قطعی شدن عذابشان ، محروم از کمترین تخفیف و مهلت

و إذا رءا الذین ظلموا العذاب فلایخفّف عنهم

مقصود از رؤیت در آیه شریفه دیدن با چشم نیست; بلکه معنای کنایی آن مقصود است; یعنی، قطعی شدن عذاب.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۳ – ۲

۲- کیفر و عذاب جوامع ستمگر و مترف ، گریزناپذیر است و فرار از آن نتیجه ای ندارد .

لاترکضوا وارجعوا إلی ما أُترفتم فیه

جلد – نام سوره – سوره –

آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۲۴ – ۷

۷ – عذاب سخت و گریزناپذیر ستمگران ، نتیجه رفتار و کردار خود آنان است .

و قیل للظلمین ذوقوا ما کنتم تکسبون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۴۷ – ۳

۳ – کیفر عذاب سخت برای ستمگران در قیامت ، قطعی و غیرقابل گریز است .

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض . .. لَافتدوا به من سوء العذاب یوم القیمه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۶ – ۱

۱ – ستمگران ، فاقد هرگونه یاور و پشتیبان برای نجات از عذاب الهی

ألا إنّ الظلمین فی عذاب مقیم . و ما کان لهم من أولیاء ینصرونهم

حتمیت کیفر ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۶۱ – ۱۱

۱۱– عقوبت و مؤاخذه انسان های ظالم ، در وقت و موعد مقرر انجام می شود .

و لو یؤاخذ الله الناس بظلمهم . .. و لکن یؤخّرهم إلی أجل مسمًّی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۵۹ – ۸

۸– نظام کیفری خدا برای مجازات دنیوی امّت های ستم پیشه ، نظامی زمان بندی شده و دارای موعدی تخلّف ناپذیر است .

و جعلنا لمهلكهم موعدًا

<مهلك> مصدر میمی و <موعد> اسم زمان است; یعنی، برای هلاکت ظالمان، زمانی معیَّن در نظر گرفته شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۱۹ - ۴

۴ چشیدن عذاب بزرگ الهی ،

کیفر حتمی ستم کاران

و من یظلم منکم نذقه عذابًا کبیرًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۲۷ – ۱۳

۱۳ – تهدید ظالمان و کفرپیشگان از سوی خدا به کیفری حتمی و نه چندان دور

و سیعلم الذین ظلموا أیّ منقلب ینقلبون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۵۹ – ۴

۴ – کیفر کافران و ستم پیشگان ، سنت تغییرناپذیر الهی در طول تاریخ

فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا مثل ذنوب أصحبهم

از مجموع آیه شریفه، آیه استفاده می شود که مجازات امت های گذشته، منحصر به آنان نبوده است; بلکه قانونی کلی است که شامل تمام ستم پیشگان می شود.

حتمیت هلاکت ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۱۳ – ۷

۷– در پی تهدید شدن انبیا از سوی کفار ، خداوند به پیامبران وحی کرد که قطعاً ستمگران را هلاک خواهد کرد .

قالوا . .. لنخرجنّکم ... فأوحی إلیهم ربّهم لنهلکنّ الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۶ – ۳

۳ – نابودی قدرت های جبار ، با تمامی اقتدار و شکوه ، سنت حتمی الهی است .

فجعلنهم سلفًا و مثلًا للأخرين

معرفی کردن سـرنوشت فرعونیـان به عنوان عبرتی برای آینـدگان، نشانگر آن است که چنین سـرنوشتی، در انتظار همه جباران تاریخ است.

حرمت اعتماد بر ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۳ - ۱

۱ تمایل به ستمگران و اتکای بر آنان ، حرام و گناهی بزرگ است

.

و لاترکنوا إلی الذین ظلموا

<الرکون إلی شیء>; یعنی ، گرایش پیدا کردن به چیزی و اعتماد کردن بر آن.

حرمت گرایش به ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۳ - ۱

۱ تمایل به ستمگران و اتکای بر آنان ، حرام و گناهی بزرگ است .

و لاترکنوا إلی الذین ظلموا

<الرکون إلی شیء>; یعنی ، گرایش پیدا کردن به چیزی و اعتماد کردن بر آن.

حسابرسی اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۷ - ۹

۹- آخرت ، زمان بازگردانده شدن ستم گران و کافران و افراد ناصالح به پیش گاه خداوند و حساب رسی کردار آنها است .

ثمّ یردّ إلی ربّه فیعذّبه

حسرت اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۳۹ - ۵

۵- حسرت کافران و ستم گران در قیامت ، به خاطر از دست دادن فرصت ها در دنیا

و أنذرهم یوم الحسره إذ قضی الأمر

<إذ> در <إذ قضی الأمر> بیانگر <یوم الحسره> است و مراد این است که روز حسرت، هنگامی است که موضوع خاتمه

یافته باشد.

حسرت ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۴ – ۲

۲- مرفهان ستمگر ، با مشاهده عذاب الهی در حسرت و ندامت فرو می روند .

فلمّا أحسّوا بأسنا . .. قالوا یویلنا إنّا کنّا ظلمین

حشر اخروی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۲۲ – ۳

۳ خداوند گردآورنده تمامی ستمگران (اهل کتاب و

مشرکان) در قیامت

إنه لایفلح الظلمون . .. و یوم نحشرهم جمیعا

چون در آیات گذشته سخن از مشرکان و اهل کتاب به میان آمده بود، در برداشت این دو گروه به عنوان مصادیقی بارز از ظالمان مشخص شده اند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۳ – ۱

۱- ستمگران ، در قیامت ، شتابان و با ترس و ذلت سر برافراشته و چشم دوخته ، محشور خواهند شد .

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون . .. مهطعین مقنعی رءوسهم

<اهطاع> به معنای حرکت سریع همراه با ترس است و <اقناع> به معنای سر برافراشتن و خیره شدن چشم به چیزی با حالت ذلت و خواری است (لسان العرب).

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۸ – ۸

۸- قیامت ، روز احضار ستمگران و انتقام خداوند از آنان

و أنذر الناس . .. الذین ظلموا ... إن الله عزیز ذو انتقام . یوم تبدّل الأرض ... و

حشر ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۲۲ – ۱

۱ – گرد آمدن مشرکان ستم پیشه و هم فکران و معبود های آنان ، در عرصه قیامت به فرمان خداوند

احشروا الذین ظلموا و أزوجهم و ما کانوا یعبدون

<ازواج> می تواند به معنای <اقران> (هم نشینان و هم فکران) باشد و نیز می تواند جمع <زوج> (به معنای همسر) باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

حق ستیزی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۵۳ –

۶ – بی دادگران کفرپیشه تاریخ ، مردمانی حق ستیز و غیر قابل آشتی با آیات وحی و رسولان الهی

و إنّ الظلمين لفی شقاق بعيد

حق ناپذیری ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۷۸ – ۲

۲ – حق گریزی و تنفر از پیام حق ، ویژگی بارز بیشتر مجرمان ستم پیشه

و لكنّ أكثركم للحقّ كرهون

حقارت ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – جن – ۷۲ – ۱۵ – ۲

۲ – ظالمان و منحرفان از حق ، مردمی حقیر و فاقد ارزش های انسانی در پیشگاه خداوند

و أمّا القسطون فكانوا لجهنّم حطبًا

<حطب>، به معنای چوب خشک و هیزم است. تشبیه ظالمان و منحرفان از حق به آن، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

خدا و ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۲ – ۲،۳

۲– غافل پنداشتن خداوند از عملکرد ستمگران ، پنداری باطل است .

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا يعمل الظلمون

۳– ستمگران در کمند خداوندند و رفتارشان تحت نظر دقیق اوست .

و لاتحسبنّ الله غفلًا عمّا یعمل الظلمون

خشوع اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۲،۳

۲ - گردن فرازان ستمگر ، خاشع و سرافکنده در صحنه قیامت

و تریهم . .. خشعین من الذلّ

۳ - خشوع و فروتنی ظالمان در قیامت ، خشوعی ذلیلانه و از سر ترس و هراس

و تریهم . .. خشعین من الذلّ ینظرون من طرف خفیّ

خطر هلاکت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۵۹ – ۱۴

۱۴ – جوامع ستم پیشه در معرض عذاب قهر الهی

و ما کنّا مهلکی القری إلاّ و أهلها ظلمون

خواسته های ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۴ – ۶

۶ – ستمکاران ، خواهان بازگشت به دنیا و جبران گناهان گذشته خود به هنگام مشاهده عذاب

و تری الظلمین لمّا رأوا العذاب یقولون هل إلی مردّ من سبیل

خوشگذرانی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۳ – ۴

۴- غوطهوری در زندگی مادی و خوش گذرانی ، شیوه زندگی در جوامع ستمگر

قریه کانت ظالمه . .. وارجعوا إلی ما أُترفتم فیه

خیرگی چشم ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۳ – ۱،۲،۳

۱- ستمگران ، در قیامت ، شتابان و با ترس و ذلت سر برافراشته و چشم دوخته ، محشور خواهند شد .

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون . .. مهطعین مقنعی رءوسهم

<اهطاع> به معنای حرکت سریع همراه با ترس است و <اقناع> به معنای سر برافراشتن و خیره شدن چشم به چیزی با حالت

ذلت و خواری است (لسان العرب).

۲- ستمگران بر اثر وحشت روز قیامت ، از حرکت پلک های چشم ناتوان و دلشان تهی از تدبیر و چاره جویی خواهد بود .

یعمل الظلمون . .. لایرتدّ إلیهم طرفهم و أفئدتهم هوآء

۳- شدت وحشت و اضطراب و بهت زدگی غیر قابل توصیف ستمگران در قیامت

یعمل الظلمون . .. مهطعین مقنعی رءوسهم لایرتدّ إلیهم طرفهم و أفئدتهم هوآء

درخواست ازدیاد گمراهی

ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – نوح – ۷۱ – ۲۴ – ۳

۳ – درخواست نوح (ع) از درگاه الهی ، مبنی بر افزودن گمراهی ظالمان و گمراه کنندگان جامعه

و لاتزد الظلمین إلاّ ضللاً

دروغگویی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۴ – ۱۰

۱۰– ستمگران در مهلت خواهی خویش از خداوند ، به هنگام مشاهده عذاب الهی ، برای پذیرش اسلام و پیروی از پیامبر (ص) راستگو نیستند .

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا ربّنا أخّرنا . .. أو لم تکونوا أقسمتم من قبل

از پاسخ خداوند به مهلت خواهی ستمگران که فرمود: شما علی رغم وجود آیات و دلایل روشن، بر زوال ناپذیری خود تأکید داشتید، به دست می آید که اگر خداوند به آنان مهلت دهد باز هم به راه باطل خود ادامه خواهند داد.

دشمن ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۶۰ – ۵

۵ – خداوند ، حامی و پشتیبان ستمدیدگان و دشمن ستمگران و متجاوزان است .

و من عاقب بمثل ما عوقب به ثمّ بغی علیه لینصرنّه اللّه

دشمنی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۵۰ – ۹

۹ – تنها ستم پیشگان پس از تعیین مسجدالحرام به عنوان قبله ، دست از بهانه جویی برنداشته و به دشمنی خویش علیه مسلمانان ادامه می دادند .

لئلا یکون للناس علیکم حجه إلا الذین ظلموا منهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲

- ۵۳ - ۶

۶ - بی دادگران کفرپیشه تاریخ ، مردمانی حق ستیز و غیر قابل آشتی با آیات وحی و رسولان الهی

و إنّ الظلمین لفی شقاق بعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۵۲ - ۶

۶ - ستمگران ، طیف مخالف پیامبران و مؤمنان در طول تاریخ

إنّا لننصر رسلنا . .. فی الحیوه الدنیا و یوم یقوم الأشهد . یوم لاینفع الظلمین

دشمنی ظالمان اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۳ - ۱۰

۱۰- ستمگران و مترفان جوامع پیشین ، در خط مقدم مبارزه و مخالفت با رسولان الهی

و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه . .. ارجعوا إلی ما أُترفتم فیه و مسکنکم لعلّکم تس

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه و دو آیه قبلی در توصیف کسانی است که به خاطر مخالفت با پیامبران به عذاب الهی گرفتار شدند.

دعای نجات از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۵ - ۷

۷ از امام باقر و امام صادق علیهما السلام روایت شده است که درباره سخن خداوند : < ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظالمین > فرمود : لا تسلطهم علینا فتفتنهم بنا ;

پروردگارا! گروه ستمگران را بر ما مسلط مکن که ما را وسیله آزمایش آنان قرار دهی>.

دنیاطلبی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۳ – ۴

۴- غوطهوری در زندگی مادی و خوش گذرانی ، شیوه زندگی در

جوامع ستمگر

قريه كانت ظالمه . .. وارجعوا إلى ما أُترفتم فيه

دوستان بد ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۲۹ – ۱

۱ ظالمان در روز رستاخيز ، دوستان ناباب را عامل گمراهى خود خواهند شمرد .

و يوم يعضّ الظالم على يديه يقول يليتنى اتّخذت مع الرسول . .. لم أتّخذ فلانًا خل

دوستى با ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۴ – مائده – ۵ – ۸۰ – ۲۰

۲۰ غضب خدا و عذاب هميشگى ، پيامد دوستى بسيارى از بنى اسرائيل با پادشاهان ستمگر و زيبا جلوه دادن هوا هاى نفسانى آنان ، به اميد دستيابى به بهره هاى دنيايى آنان

ترى كثيراً منهم يتولون الذين كفروا . .. و فى العذاب هم خلدون

از امام باقر(ع) در توضيح آيه فوق روايت شده: يتولون الملوك الجبارين و يزيّنون لهم اهوائهم ليصيبوا من دنياهم.

تفسير تبيان، ج ۳، ص ۶۱۱; نورالثقلين، ج ۱، ص ۶۶۱، ح ۳۱۵.

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – جاثيه – ۴۵ – ۱۹ – ۱۰

۱۰ – تقواپيشگان ، مبرّا از ظلم و دوستى با ظالمان

و إنّ الظلمين بعضهم أولياء بعض و اللّه ولىّ المتّقين

از این که <المتقین> در مقابل <الظالمین> قرار گرفته، مطلب یاد شده به دست می آید.

ذکر حالات اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۲۷ - ۲

۲ وضعیت تأسف بار ظالمان در قیامت و واکنش آنان در آن روز ، شایان یاد و یادآوری

و یوم یعضّ الظالم علی یدیه

برداشت فوق، مبتنی بر

این است که <یوم> متعلق به فعلی محذوف مانند <اذکر> باشد.

ذلت اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۲ - ۶

۶ بازخواست ذلتبار مشرکان و ستمگران در روز قیامت، نشانگر محرومیت آنها از سعادت و رستگاری است.

إنه لایفلح الظلمون. و یوم نحشرهم جمیعا ثم نقول للذین أشرکواأین شرکاؤکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۳ - ۱

۱- ستمگران ، در قیامت ، شتابان و با ترس و ذلت سر برافراشته و چشم دوخته ، محشور خواهند شد .

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون . .. مهطعین مقنعی رءوسهم

<اهطاع> به معنای حرکت سریع همراه با ترس است و <اقناع> به معنای سر برافراشتن و خیره شدن چشم به چیزی با حالت ذلت و خواری است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۷۲ - ۴

۴- ستم کاران در حضیض ذلت و زبونی ، گرفتار دوزخ خواهند شد .

و نذر الظلمین فیها جثیًّا

کاربرد فعل <نذر> در مواردی است که چیزی را به جهت بی اهمیتی و فرومایگی آن رها کنند. این مفهوم و نیز حالت نیم خیزبودن ظالمان، جملگی حکایت از ذلت، زبونی و سرگردانی آنان در دوزخ دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۲،۳،۵

۲ - گردن فرازان ستمگر ، خاشع و سرافکنده در صحنه قیامت

و تریهم . .. خشعین من الذلّ

۳ – خشوع و فروتنی ظالمان در قیامت ، خشوعی ذلیلانه و از سر ترس و

هراس

و تريهم . .. خشعين من الذلّ ينظرون من طرف خفيّ

۵ – ذلت و خواری ظالمان در قیامت ، پیامد خوی تجاوزگری و توسعه طلبی آنان است .

إنّما السبيل على الذين يظلمون . .. و تريهم يعرضون عليها خشعين من الذلّ

ذوالقرنین و کیفر ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸۷ – ۱،۴

۱– ذوالقرنین ، از کیفر ساحل نشینان غرب ، چشم پوشی کرد و تنها کسانی را که بر ستم کاری خود باقی بمانند ، به مجازات تهدید کرد .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

۴– ذوالقرنین ، به ایمان آوردن ظالمان ساحل دریا و دست برداشتن آنان از ظلم و فساد ، امیدوار بود و در مجازات آنان شتابی نداشت .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

حرف <سوف> برای آینده است و فعل های شرط (<آمن> و <عمل>) در آیه بعد، قرینه این است که ذی القرنین، به احتمال ایمان آوردن ظالمان، در مجازات آنان تعجیل نکرده است.

رد توبه ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۴ – ۱۱

۱۱– توبه و پشیمانی ستمگران هنگام قطعی شدن عذاب دنیوی آنان ، بی ثمر و غیر قابل قبول است .

يوم يأتيهم العذاب فيقول الذين ظلموا ربّنا أخّرنا . .. أو لم تكونوا أقسمتم من قبل

رد عذر ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۵۲ – ۱۰

۱۰ – پذیرفته نشدن عذر ستمگران ، دوری آنان از رحمت خداوند و جای گرفتن در سرایی بد ، مظهر نصرت الهی به پیامبران و

مؤمنان در قیامت

إنّا لننصر رسلنا و الذین ءامنوا . .. یوم یقوم الأشهد . یوم لاینفع الظلمین معذر

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، بیانگر چگونگی نصرت الهی در قیامت از رسولان و مؤمنان است که در آیه پیش (یوم یقوم الأشهد) به آن اشاره شده بود.

روش برخورد با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۳۷ - ۱۴

۱۴ - ستمگران ، شایسته ترحم و یاری شدن نیستند .

فما للظلمین من نصیر

آیه بالا- هرچند درباره روز قیامت است; ولی می توان از آن این مطلب را استنباط کرد که یاری نشدن ظالمان در قیامت، به خاطر عدم شایستگی آنان است و این عدم لیاقت، در دنیا نیز صادق است.

روش برخورد ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۵ - ۱۱

۱۱- وحدت مواضع ، روش و راه و رسم زندگی ستم پیشگان در طول تاریخ

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم . .. و ضربنا لکم الأمثال

ممکن است مقصود از مسکن و سکونت در جمله <و سکنتم فی مساکن الذین ظلموا . ..> منزل و محل سکونت ستمگران گذشته نباشد; بلکه مراد همپایی و هم عقیده شدن با آنان و کنایه از پذیرش راه و رسم زندگی آنها باشد.

روش زندگی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۳ - ۴

۴- غوطهوری در زندگی مادی و خوش گذرانی ، شیوه زندگی در جوامع ستمگر

قریه کانت ظالمه . .. وارجعوا إلی ما أُترفتم فیه

روش کیفر

ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۰ - ۳

۳ - انتقام جویی ، کینه توزی و تجاوز از حد در مسیر مجازات ستمگر ، ممنوع و نامشروع است .

و جزؤا سیّئه سیّئه مثلها

روش مبارزه با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۴۸ - ۸

۸ تبلیغ و بدگویی آشکار ، از روش های مجاز برای مبارزه علیه ظلم و ظالم است .

لایحب اللّه الجهر بالسوء من القول إلاّ من ظلم

رؤیت ظالمان در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۱۱

۱۱ - عرضه گمراهان و ستمکاران بر دوزخ ، در برابر دید اهل ایمان و قابل مشاهده برای آنان

و تریهم یعرضون علیها . .. و قال الذین ءامنوا إنّ الخسرین

رهبری ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۲۴ - ۲۷

۲۷ - امام رضا (ع)] در ضمن حدیثی [فرمودند : . . . < قال اللّه تبارک و تعالی < لاینال عهدی الظالمین > فابطلت هذه الایه إمامه کل ظالم إلی یوم القیامه و صارت فی الصفوه . . . ;

خداوند مى فرمايد: <لاينال عهدى الظالمين> و اين آيه امامت هر ستمگرى را تا قيامت مردود دانسته و امامت را در]انسانهای [پاك و برگزيده قرار داد . ..>.

زمينه آمرزش ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ - يوسف - ۱۲ - ۹۲ - ۱۶

۱۶ گذشت ستم ديدگان از

ستم پیشگان ، زمینه ساز شمول مغفرت الهی بر ستمکاران است .

لاتثریب علیکم الیوم یغفر الله لکم

زمینه حاکمیت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۵۹ - ۱۴

۱۴ نپذیرفتن ربوبیت خداوند و مخالفت با پیامبران و برنامه های ایشان ، زمینه ساز نظام استبدادی و حاکمیت ستمگران *

و تلك عاد جحدوا بأيت ربهم . .. واتبعوا أمر كل جبار عنيد

برداشت فوق ، براساس این احتمال است که ترتیب ذکری جمله <اتبعوا . ..> بر جمله های سابق ، حاکی از ترتب خارجی آن باشد.

زمینه ظلم ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۵ - ۳

۳ قوم موسی پس از اتکال بر خدا ، دست به نیایش برداشته و از درگاه او خواستند تا ضعف و ناتوانی را که تشویق کننده ظالمان به ستمگری است از میان آنان بردارد .

فقالوا على اللّه توكلنا ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمين

همان گونه که مال، اولاد و دنیا به خاطر داشتن جاذبه فتنه است و آدمیان را مفتون خود می کند، ضعف و ناتوانی مردم نیز برای زورگویان فتنه است و آنان را بر تجاوز به آنان، ترغیب می کند.

زمینه عذاب همنشینان ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۹۴ - ۵

۵ - حضور در جمع ظالمان ، دربردارنده خطر شمول عذاب آنها بر انسان

ربّ فلاتجعلنی فی القوم الظلمین

زمینه نفرین ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۲۴

۸ - نفرین بر ظالمان و گمراه کنندگان جامعه پس از ناامیدی از هدایت آنان کاری پسندیده و روا

و لاتزد الظلمین إلّا ضللاً

زمینه ولایت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۹ - ۹

۹ قرار گرفتن در پرتوی ولایت خداوند و یا ولایت ظالمان، در ارتباط با عملکرد انسان است.

و هو ولیهم بما کانوا یعملون . .. نولی بعض الظلمین بعضا بما کانوا یکسبون

زندگی اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۷ - ۱۰

۱۰- ستم پیشگان ، بی بهره از ثبات آرامش و فاقد اصول ثابت و سخن استوار در زندگی دنیا و آخرتند .

یثبت الله الذین ءامنوا بالقول الثابت فی الحیوه الدنیا و فی الأخره و یضلّ الله ا

از مقایسه صدر و ذیل آیه و مقابله ظالمان با مؤمنان مطلب فوق استفاده می شود.

زندگی دنیوی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۷ - ۱۰

۱۰- ستم پیشگان ، بی بهره از ثبات آرامش و فاقد اصول ثابت و سخن استوار در زندگی دنیا و آخرتند .

یثبت الله الذین ءامنوا بالقول الثابت فی الحیوه الدنیا و فی الأخره و یضلّ الله ا

از مقایسه صدر و ذیل آیه و مقابله ظالمان با مؤمنان مطلب فوق استفاده می شود.

زیان دنیوی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۵ - ۵

۵- هر جبّار منحرفی دچار خسارت دنیوی است .

و خاب کلّ جبّار عنید

<خاب> در لغت به معنای

<خسر> و <عنید> به معنای عدول کننده از درستی آمده است.

زیانکاری اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۱۲

۱۲ - قیامت ، روز ظهور خسران و زیان کاری عمیق ستم پیشگان و گمراهان

إنّ الخسرین الذین خسروا أنفسهم و أهلیهم یوم القیمه

سختگیری بر ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۸ - ۸

۸- برخورد شدید با ظالمان متجاوز و نرمش در برابر مؤمنان صالح ، روشی نیکو در نظام حکومتی و شیوه برگزیده ذوالقرنین در حکومت خویش بود .

أمّا من ظلم فسوف نعذّبه . .. و أمّا من ءامن و عمل صلحًا

ذوالقرنین، پس از شنیدن وحی الهی که در برخورد با ساحل نشینان غرب، دو راه پیش روی او قرار داد: یکی تعذیب، و دیگری روش نیکو، شقّ دوم را انتخاب کرد و آن را چنین ترسیم کرد که ظالمان را عقوبت و مؤمنان را پاداش نیک خواهد داد.

سختی عذاب ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴۷ - ۲

۲ - عذاب ستمگران در قیامت ، بسیار سخت و غیر قابل تحمل برای آنان

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض . .. لَافتدوا به من سوء العذاب یوم القیمه

فدا کردن دو برابر ثروت های موجود در کره زمین برای نجات خود از عذاب الهی، بیانگر مطلب یاد شده است.

سختی کیفر اخروی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۶۰ – ۳

۳ – قیامت ، روزِ سختِ

کیفر الهی ، برای کافران ستم پیشه

للذین ظلموا . .. فویل للذین کفروا من یومهم الذی یوعدون

مراد از <یومهم. ..>، می تواند روز قیامت و یا روز نزول عذاب بر کافران در دنیا باشد. برداشت بالا بر پایه احتمال اول است.

سختی مرگ ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۱۸ - ۱۱

۱۱ - محرومیت ستمگران به هنگام دشواری مرگ از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعان

ما للظلمین من حمیم و لا شفیع یطاع

سرزنش اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۵۷ - ۵

۵ - ظالمان ، در روز قیامت ، راهی برای رهایی از وضعیّت رقّت بار و مذمت آلود خویش ندارند .

الذین ظلموا. .. و لاهم یستعتبون

<إستعتاب> مصدر <یستعتبون> به معنای این است که از شخص خاطی، خواسته شود که وی از خطایش بازگردد (مفردات راغب) و نیز به معنای طلب رضایت آمده است (المنجد).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۴ - ۱۱

۱۱ - ظالمان ، مورد سرزنش و تحقیر در قیامت

و قیل للظلمین ذوقوا ما کنتم تکسبون

تعبیر <بچشید. ..> برای سرزنش و تحقیر می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۹

۹ - گمراهان ستمکار ، در روز قیامت ، مورد سرزنش اهل ایمان خواهند بود .

و قال الذین ءامنوا إنّ الخسرین الذین خسروا أنفسهم

سرزنش ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف -

۱۲ - ۹۲ - ۸

۸ عقوبت و سرزنش کسانی که در حق آدمی ستم کرده اند پس از اعترافشان به گناه و توبه از آن ، به دور از شأن نیکوکاران است .

لاتثريب عليكم اليوم

<اليوم> ظرف و متعلق به <تثريب> است و مراد از آن زمانی است که برادران یوسف به خطای خویش اعتراف نموده و از گناه خود توبه کردند (و إن كنّا لخاطئين).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۴ - ۸

۸- سرزنش شدن ستمگران از جانب خداوند ، هنگام مهلت خواهی آنان در وقت نزول عذاب استیصال

يوم يأتيهم العذاب فيقول الذين ظلموا . .. أو لم تكونوا أقسمتم من قبل ما لكم من زو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۵ - ۱

۱- سرزنش خداوند از ستمگرانی که از کیفر ستم پیشگان پیش از خود و مثل های الهی ، پند نگرفتند و درس نیاموختند .

و سكنتم فى مسكن الذين ظلموا أنفسهم و تبيّن لكم كيف فعلنا بهم و ضربنا لكم الأمثا

سرزنش گرایش به ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۳ - ۱۸

۱۸ < عن النبى (ص) قال : . . . و قال لقمان لإبنه : يا بنىّ . . . إن كنت صالحاً فابعد من الأشرار و السفهاء ، فربما أصابهم الله بعذاب فيصيبك معهم ، فقد أفصح الله سبحانه و تعالى بقوله : . . . و . . . و قال سبحانه : < و لاتركنوا إلى الذين ظلموا فتمسكم

النار > . . . ;

از رسول خدا(ص) روایت شده است که فرمود: . .. لقمان به فرزندش گفت: ای پسرک من! ... اگر انسان شایسته ای هستی از اشرار و سبک مغزان دوری کن، چه بسا خداوند بر آنان عذابی بفرستد و تو را هم با آنان فرا گیرد ... خداوند در گفتار خود به روشنی فرموده: ... و ...<و لاتركنوا إلى الذين ...>...>.

سرکوبی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۷ - ۱۰

۱۰- انتقام از ستمگران و سرکوبی آنان با استفاده از قدرت و توانایی ها ، امری روا و پسندیده است .

و سكنتم فى مسكن الذين ظلموا . .. فلاتحسبنّ الله مخلف وعده رسله إن الله عزيز ذو

برداشت فوق از عمل خداوند و خورد او با حق ستیزان استفاده می شود; زیرا یکی از اوصاف خداوند، <منتقم> (انتقام گیرنده) است. تردیدی نیست که انتقام خداوند برای دفاع از حق و حق باوران است، نه برای شخص خود. بنابراین از عمل خدا می توان آموخت که انتقام برای حق عملی است نیکو.

سرگردانی اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۴ - ۱۲

۱۲ - تجاوزگران به حقوق مردم ، حیران و سرگردان در صحنه قیامت

يظلمون الناس و يبغون فى الأرض بغير الحقّ . .. و ترى الظلمين لمّا رأوا العذاب يق

سرنوشت خانواده ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۱۴

۱۴ - تأثیر منفی و زیانبار گمراهان و ستمکاران ، بر سرنوشت خود و خانواده

خويش

خسروا أنفسهم و أهليهم

سرنوشت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - شورى - ۴۲ - ۴۵ - ۱۴

۱۴ - تأثير منفى و زيانبار گمراهان و ستمكاران ، بر سرنوشت خود و خانواده خويش

خسروا أنفسهم و أهليهم

سرور ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - يونس - ۱۰ - ۲۳ - ۷

۷ كاميابى خودكامگان و بيدادگران ، محدود به زندگى زودگذر دنيوى است .

إذا هم يبغون فى الأرض بغير الحق . .. متع الحيوه الدنيا

سلطه ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۹ - ۱

۱ خداوند، همان گونه كه شيطانهاى جن را بر آدميان مسلط مى كند، برخى از ظالمان را بر برخى ديگر مسلط مى سازد.

يمعشر الجن قد استكثرتم . .. و كذلك نولى بعض الظلمين بعضا

<كذلك> تشبيه تسلط ظالمان بر ظالمان به سلطه جنيان بر آدميان است. يعنى همان گونه كه جنيان را بر آدميان مسلط مى سازيم، مردم ظالم را بر گروه ظالم ديگر ولايت مى دهيم.

سنت كيفر ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۵۹ - ۴

۴ - کیفر کافران و ستم پیشگان ، سنت تغییرناپذیر الهی در طول تاریخ

فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا مثل ذنوب أصحبهم

از مجموع آیه شریفه، آیه استفاده می شود که مجازات امت های گذشته، منحصر به آنان نبوده است; بلکه قانونی کلی است که شامل تمام ستم پیشگان می شود.

سو گند ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۴ - ۹

-۹

سوگند ستمگران در دنیا بر پایداری و زوال ناپذیری قدرت خویش

الذین ظلموا . .. أو لم تکونوا أقسمتم من قبل ما لکم من زوال

شدت عذاب ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۷ - ۳

۳- کافران جبّار ، دچار چنان عذاب های مرگباری در جهنّمند که هر کدام از آنها به تنهایی برای مرگشان کافی است .

و یأتیه الموت من کلّ مکان

شدت کیفر ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۲ - ۷

۷- تأخیر کیفر ستمگران از سوی خداوند تا روز قیامت ، جهت تشدید مجازات آنان است .

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون إنما یؤخّرهم لیوم تشخص فیه الأبصر

از اینکه خداوند متعال کیفر ستمگران را تا روزی سخت و هولناک به تأخیر انداخت، حکایت از شدت مجازات آنان دارد; چون اگر آن مجازات در دنیا اتفاق می افتاد به این مقدار سخت نبود. بنابراین، تأخیر کیفر ظالمان به نفع آنان نیست.

شرایط آمرزش ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۹۲ - ۱۵

۱۵ گذشت مظلوم از ظالم کافی در آمرزش او نیست و به مغفرت و رحمت الهی نیز منوط است .

لاتثریب علیکم الیوم یغفر الله لکم و هو أرحم الرحمین

از اینکه یوسف(ع) پس از گذشتن از حق خویش و بخشودن برادرانش از خداوند می خواهد گناه آنان را بیامرزد ، می توان برداشت فوق را به دست آورد.

شرایط مبارزه با ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ –

۱۴ - ۷۵

۱۴ نیروی انسانی و فرماندهی ، دو شرط اساسی برای مبارزه با ستمگران

اخرجنا من هذه القریه الظّالم اهلها و اجعل لنا من لدنک ولیّاً و اجعل لنا من لدنک

صفات ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۳

۳ - خشوع و فروتنی ظالمان در قیامت ، خشوعی ذلیلانه و از سر ترس و هراس

و تریهم . .. خشعین من الذلّ ینظرون من طرف خفیّ

ضعف اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۶

۶ - ستمکاران در قیامت ، تاب مشاهده مستقیم آتش دوزخ را ندارند .

ینظرون من طرف خفیّ

ظالمان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۸ - ۶،۷

۶ کفرپیشگی و ستمگری گروهی از اهل کتاب مایه محرومیت آنان از مغفرت و هدایت الهی

إنّ الذین کفروا و ظلموا لم یکن اللّه لیغفر لهم و لالیهدیهم طریقاً

مصداق مورد نظر از <الذین کفروا و ظلموا> به دلیل آیات گذشته گروهی از اهل کتاب هستند.

۷ گروهی از اهل کتاب ، مردمی کفرپیشه و ستمگر

إنّ الذین کفروا و ظلموا لم یکن اللّه لیغفر لهم و لالیهدیهم طریقاً

ظالمان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۹ - ۱،۱۲

۱ - گروهی از قوم موسی پیش از ورودشان به بیت المقدس ، ستمکار و آلوده به گناه بودند .

فبدل الذین ظلموا قولا غیر الذی قیل لهم

۱۲ - از امام باقر (ع) روایت

شده : < . . . < و اما الذین ظلموا > فزعموا حنطه حمراء فبدلوا . . . ;

. .. اما کسانی که ستم کردند لفظ <حطه> را از روی غرض به <حنطه حمراء> (گندم قرمز) تبدیل کردند>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۹ - ۵

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۲ - ۱

۱ گروهی از قوم موسی دارای پیشینه ای آلوده به گناه و ستم ، پیش از ورودشان به بیت المقدس

فبدل الذین ظلموا . .. بما کانوا یظلمون

ظالمان بنی تمیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۴ - ۷

۷ < عن سعد بن عبداللّه انّ النبی (ص) سئل عن قوله < إنّ الذین ینادونک من وراء الحجرات أکثرهم لایعقلون > قال : هم الجفاه من بنی تمیم ;

از سعدبن عبداللّه روایت شده که از رسول اکرم(ص) درباره قول خدا <إنّ الذین ینادونک من وراء الحجرات أکثرهم لایعقلون> سؤال شد، فرمود: آنان جفاکاران از بنی تمیم می باشند>.

ظالمان به هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۵ - ۱

۱ ستم پیشگان، به هنگام مواجه شدن با عذابهای دنیوی (عذاب استیصال)، معترف به ظلمهای گذشته خویش شدند

فما کان دعویهم . .. إنا کنا ظلمین

ظالمان در آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۲۳ - ۹

۹ زیان بیدادگری و خودکامگی ، گریبانگیر خودکامگان

و بیدادگران در جهان پس از مرگ

إنما بغیکم علی أنفسکم . .. ثم إلینا مرجعکم

ظالمان در تاریخ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۳۹ – ۱۰

۱۰ تاریخ بشر ، شاهد مخالفت و رویارویی بیدادگران با رسولان الهی

کذلک کذب الذین من قبلهم فانظر کیف کان عقبه الظلمین

ظالمان در جهنم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۹۲ – ۳،۷

۳ خداوند ، گرفتارکننده ستمکاران به آتش دوزخ و خوارکننده آنان

انّک من تدخل النّار فقد اخزیته و ما للظّالمین من انصار

۷ گرفتاران به آتش دوزخ ، دارای پیشینه ستمکاری در دنیا

ربّنا انّک من تدخل النّار فقد اخزیته و ما للظّالمین من انصار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۳۰ – ۸

۸ وارد نمودن تجاوزکاران و ستمگران به دوزخ و بریان کردن آنان ، کاری آسان برای خداوند

و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً . .. و کان ذلک علی اللّه یسیراً

<صلی> از مصدر <صَلْی>، و به معنای بریان کردن است. (القاموس المحیط).

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۷۲ – ۲۲

۲۲ ستمکاران هیچ یاوری برای نجات از آتش دوزخ ندارند .

و ما للظلمین من انصار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۳ – ۳

۳ ستم پیشگان ، به آتش دوزخ درخواهند افتاد .

فتمسکم النار

جمله <فتمسکم النار> بیان می کند که اتکای بر ستمگران، درپی دارنده آتش است. این معنا می رساند

که خود ستمگران نیز به آتش درخواهند افتاد. تعبیر <فتمسکم> می تواند اشاره به این نکته باشد که: ستمگران آتش هستند و با اعتماد و تکیه به آنان، آتش با شما تماس پیدا خواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۶ - ۱،۲

۱- جبّاران منحرف ، علاوه بر هلاکت دنیوی ، در آخرت نیز گرفتار جهنّم می شوند .

و خاب کلّ جبّار عنید . من ورائه جهنّم

۲- به جبّاران منحرف ، در جهنّم ، آبی چرکین و متعفن نوشانده می شود .

من ورائه جهنّم و یسقی من ماء صدید

<صدید> به معنای چرکی است که بین گوشت و پوست به وجود می آید. این واژه در نوشیدنیهای جهنّمیان استعمال می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۷ - ۱،۲،۵،۷

۱- جبّاران منحرف ، آب چرکین جهنّم را جرعه جرعه با کراهت تمام خواهند نوشید .

یسقی من ماء صدید. یتجرّعه و لایکاد یسیغه

<إساغه> به معنای ریختن شراب در حلق است. بنابراین مراد از <لایکاد یسیغه> این است که آنان نمی خواهند به چنین نوشیدنی نزدیک شوند.

۲- تشنگی شدید جبّاران منحرف در جهنّم به حدی است که علی رغم کراهت و بی میلی شدید ، از آب چرکین خواهند نوشید .

یسقی من ماء صدید . یتجرّعه و لایکاد یسیغه

۵- کافران جبّار گرفتار در جهنّم ، با وجود ابتلا به انواع عذاب های مرگبار ، هیچ گاه نمی میرند و از عذاب رهایی نمی یابند .

یأتیه الموت من کلّ مکان و ما هو بمیت

۷- برای کافران جبّار ، در جهنّم ، فراتر

از نوشیدن اجباری آب چرکین و عذاب های مختلف مرگبار ، عذابی خشن و غیرقابل تصور نیز وجود دارد .

و من ورائه عذاب غلیظ

مرجع ضـمیر <ورائه> احتمال دارد <عـذاب> باشـد که از عبارت قبلی به دست می آیـد. در این صورت، با توجه به مفهوم بودن و سخت بودن عذابهای یاد شده، <عذاب غلیظ> باید عذابی بسیار سخت و غیر قابل تصور باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۹ – ۱۰

۱۰– دوزخ ، از هم اکنون برای ظالمان آماده و مهیا است . *

إنّا أعتدنا للظلمین نارًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۷۲ – ۴

۴– ستم کاران در حضیض ذلت و زبونی ، گرفتار دوزخ خواهند شد .

و نذر الظلمین فیها جثیًّا

کـاربرد فعل <نـذر> در مواردی است که چیزی را به جهت بی اهمیتی و فرومایگی آن رها کننـد. این مفهوم و نیز حالت نیم خیزبودن ظالمان، جملگی حکایت از ذلت، زبونی و سرگردانی آنان در دوزخ دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۲۹ – ۷

۷– جهنم ، کیفر تمامی ستمگران است .

نجزیه جهنّم کذلک نجزی الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۴۲ – ۴

۴ – عذاب شدن ظالمان با آتش در روز قیامت ، به فرمان خداوند

نقول . .. ذوقوا عذاب النار الّتی کنتم بها تکذبون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۶۶ – ۱،۲،۳،۴

۱ – درخت زقّوم ، غذا

و خوراک دوزخیان ستمگر است .

شجره الزقّوم . .. للظلمین ... فإنّهم لأکلون منها

۲ – دوزخیان ستمگر ، شکم های خود را از درخت زقّوم پرخواهند کرد .

فمالئون منها البطون

۳ – دوزخیان ستمگر ، در حال گرسنگی شدید به سر خواهند برد .

فمالئون منها البطون

پر کردن شکم از خوراکی های بسیار ناگوار، نشانه شدت گرسنگی است.

۴ – خورد و خوراک دوزخیان ستمگر ، خود وسیله عذاب آنان است .

فإنّهم لأکلون منها فمالئون منها البطون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۶۷ – ۱،۲

۱ – آمیزه ای از آب داغ ، نوشیدنی دوزخیان ستمگر پس از خوردن غذای زقّوم

ثمّ إنّ لهم علیها لشوبًا من حمیم

<شوب> مصدر سماعی از فعل <شابه> (آن را مخلوط کرد) است که گاهی بر اسم مفعول (مشوب) اطلاق می شود (مثل <خلق> و <مخلوق>). در آیه شریفه نیز به همین معنا آمده است. <حمیم> به معنای آب پرحرارت است.

۲ – دوزخیان ستمگر ، بر اثر خوردن غذای < زقّوم > به تشنگی شدید دچار خواهند گشت .

شجره الزقّوم . .. فمالئون منها البطون . ثمّ إنّ لهم علیها لشوبًا من حمیم

برداشت یاد شده از تعبیر <علیها> (به معنای <بعدها>)، استفاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۳۲ – ۱۰

۱۰ - جهنم ، جایگاه همیشگی ستمکارترین انسان ها است .

فمن أظلم ممّن کذب علی اللّه . .. ألیس فی جهنّم مثوًی للکفرین

<ال> در <الکافرین> برای جنس و مفید استغراق است که شامل همه افراد کافران می شود; ولی می توان گفت مصداق بارز و اصلی

کفرپیشگان، همان افرادی است که در صدر آیه از آنان به ستمکارترین انسان ها یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۵۲ - ۸

۸ - ستمگران ، دارای سرایی بد (دوزخ) در قیامت

و لهم سوء الدار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۸ - ۱۲

۱۲ - دوزخ ، سرنوشت نهایی ستم پیشگان

فریق فی السعیر . .. و الظلمون ما لهم من ولیّ و لانصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۶،۷،۲۰

۶ - ستمکاران در قیامت ، تاب مشاهده مستقیم آتش دوزخ را ندارند .

ینظرون من طرف خفیّ

۷ - نگاه ترس آلود و مضطرب ستمکاران به جهنم ، در کناره آتش دوزخ

ینظرون من طرف خفیّ

نگاه زیر چشمی به جهنم ، کنایه از ترس و وحشت است .

۲۰ - ستم پیشگان ، در عذاب جاودان جهنم ، خواهند ماند .

ألا إنّ الظلمین فی عذاب مقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۶ - ۲

۲ – جاودانگی ظالمان و گمراهان ، در دوزخ ، نتیجه محرومیت آنان از ولایت خدا و تکیه بر ولایت غیر او است .

إنّ الظلمین فی عذاب مقیم . و ما کان لهم من أولیاء

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۱۷ – ۵

۵ – خلود در آتش ، جزای ستمکاران و ظالمان

أنّهما فی النار خلدَین فیها و ذلک جزؤا الظلمین

ظالمان در حکومت ذوالقرنین

جلد – نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۸ - ۸

۸- برخورد شدید با ظالمان متجاوز و نرمش در برابر مؤمنان صالح ، روشی نیکو در نظام حکومتی و شیوه برگزیده ذوالقرنین در حکومت خویش بود .

أمّا من ظلم فسوف نعذّبه . .. و أمّا من ءامن و عمل صلحًا

ذوالقرنین، پس از شنیدن وحی الهی که در برخورد با ساحل نشینان غرب، دو راه پیش روی او قرار داد: یکی تعذیب، و دیگری روش نیکو، شقّ دوم را انتخاب کرد و آن را چنین ترسیم کرد که ظالمان را عقوبت و مؤمنان را پاداش نیک خواهد داد.

ظالمان در عالم برزخ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۹۳ - ۲۵

۲۵ ظالمان و مستکبران در برزخ به عذاب گرفتار خواهند بود.

و لو ترى إذ الظلمون . .. اليوم تجزون عذاب الهون بما كنتم ... عن ءايته تستكبرون

ظاهراً مراد از <اليوم> زمان پس از مرگ و قبل از قیامت است که برزخ نام دارد.

ظالمان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۹۲ - ۶،۱۰

۶ ستمکاران محروم از هر گونه یاور در قیامت

و ما للظّالمین من انصار

<انصار>، جمع ناصر (به معنای یاور) است و <مِنْ> زایده، تأکید بر نبودن یاور در آن روز است.

۱۰ محرومیّت ستمگران در قیامت از یاری امامانی که آنها را یاری کنند .

و ما للظّالمين من انصار

امام باقر (ع) در تفسير آيه فوق فرمود: ما لهم من ائمّه يسمّونهم باسمائهم.

تفسير عياشى، ج ۱، ص ۲۱۱، ح ۱۷۵ ; تفسير

برهان، ج ۱، ص ۳۳۳، ح ۸.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۲۲ – ۳

۳ خداوند گردآورنده تمامی ستمگران (اهل کتاب و مشرکان) در قیامت

إنه لایفلح الظلمون . .. و یوم نحشرهم جمیعا

چون در آیات گذشته سخن از مشرکان و اهل کتاب به میان آمده بود، در برداشت این دو گروه به عنوان مصادیقی بارز از ظالمان مشخص شده اند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۳۴ – ۲

۲ احضار ظالمان در قیامت و بازخواست و کیفر ایشان از وعده های تخلف ناپذیر خداوند

و ینذرونکم لقاء یومکم هذا . .. إن ما توعدون لأت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۴۴ – ۷

۷ ندا دهنده ای در قیامت مأمور اعلام گرفتاری ظالمان به لعنت خداوند است .

فاذن مؤذن بینهم أن لعنه اللّه علی الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۴۵ – ۴

۴ آنانکه در پی ناهنجار کردن و منحرف ساختن راه خدایند ، از زمره ستمکارانند و در قیامت مورد لعنت خدا قرار خواهند گرفت .

أن لعنه اللّه علی الظالمین. الذین ... یبغونها عوجاً

برداشت فوق بر اساس دومین مصداقی است که در توضیح برداشت قبل برای پی جویی اعوجاج در دین بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۷ - ۱۸

۱۸- < عن أبی عبدالله جعفربن محمد (ع) قال : . . . ان الله

تبارک و تعالی یضلّ الظالمین یوم القیامه عن دار کرامته . . . کما قال عزّوجلّ : < و یضلّ الله الظالمین و یفعل الله ما یشاء > . . . ;

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: همانا خداوند تبارک و تعالی ستمگران را در روز قیامت از سرای کرامت خویش گمراه می کند . .. چنان چه می فرماید: <یضلّ الله الظالمین... > ...>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۲ - ۶،۷

۶- خیره شدن چشمان ستمگران و مبهوت ماندن آنان از شدت ترس در روز قیامت

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون إنما یؤخّرهم لیوم تشخص فیه الأبصر

۷- تأخیر کیفر ستمگران از سوی خداوند تا روز قیامت ، جهت تشدید مجازات آنان است .

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون إنما یؤخّرهم لیوم تشخص فیه الأبصر

از اینکه خداوند متعال کیفر ستمگران را تا روزی سخت و هولناک به تأخیر انداخت، حکایت از شدت مجازات آنان دارد; چون اگر آن مجازات در دنیا اتفاق می افتاد به این مقدار سخت نبود. بنابراین، تأخیر کیفر ظالمان به نفع آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۳ - ۱،۲،۳

۱- ستمگران ، در قیامت ، شتابان و با ترس و ذلت سر برافراشته و چشم دوخته ، محشور خواهند شد .

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون . .. مهطعین مقنعی رءوسهم

<اهطاع> به معنای حرکت سریع همراه با ترس است و <اقناع> به معنای سر برافراشتن و خیره شدن چشم به چیزی با حالت ذلت و خواری

است (لسان العرب).

۲- ستمگران بر اثر وحشت روز قیامت ، از حرکت پلک های چشم ناتوان و دلشان تهی از تدبیر و چاره جویی خواهد بود .

یعمل الظلمون . .. لایرتدّ إلیهم طرفهم و أفئدتهم هوآء

۳- شدت وحشت و اضطراب و بهت زدگی غیر قابل توصیف ستمگران در قیامت

یعمل الظلمون . .. مهطعین مقنعی رءوسهم لایرتدّ إلیهم طرفهم و أفئدتهم هوآء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۴ - ۴

۴- ظالمان به وقت مشاهده عذاب در قیامت خواستار مهلتی کوتاه برای بازگشت به دنیا جهت پاسخ گویی به دعوت خداوند و پیروی از رسولان الهی می شوند . *

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا ربّنا أخّرنا إلی أجل قریب نجب دعوتک و نتّبع

برداشت فوق مبتنی بر این است که مقصود از <یوم یأتیهم العذاب> روز قیامت باشد، نه عذاب استیصال.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۸ - ۸

۸- قیامت ، روز احضار ستمگران و انتقام خداوند از آنان

و أنذر الناس . .. الذین ظلموا ... إن الله عزیز ذو انتقام . یوم تبدّل الأرض ... و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۲۸ - ۱۲

۱۲- کسانی که با ارتکاب اعمال زشت در دنیا به خود ستم کرده اند ، در قیامت منکر آن اعمال می شوند .

الذین تتوفّهم الملئکه ظالمی أنفسهم . .. ما کنّا نعمل من سوء

برداشت فوق، بنابراین احتمال است که مراد از <ظالمی أنفسهم> به قرینه <ما کنّا نعمل من سوء> (ما مرتکب عمل زشت نمی

شدیم) اعمال ناپسند و زشتی باشد که مرتکبان آنها، آن را از خود نفی می کنند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸۷ – ۹

۹- آخرت ، زمان بازگردانده شدن ستم گران و کافران و افراد ناصالح به پیش گاه خداوند و حساب رسی کردار آنها است .

ثمّ یردّ إلی ربّه فیعذّبه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۲۷ – ۱،۲

۱ ستم گران در قیامت ، از عملکرد خویش به شدت پشیمان خواهند بود .

و یوم یعضّ الظالم علی یدیه

جمله <یعضّ الظالم علی یدیه; ستم کار دو دست خویش به دندان گزد> از کنایات است و به قرینه سیاق آیه، این جمله کنایه از پشیمانی و ندامت می باشد. گفتنی است تعدیه فعل <یعضّ> به وسیله <علی> با آن که خود از افعال متعدی است برای تأکید مضمون آن فعل است; یعنی، پشیمانی آنان بسیار شدید خواهد بود.

۲ وضعیت تأسف بار ظالمان در قیامت و واکنش آنان در آن روز ، شایان یاد و یادآوری

و یوم یعضّ الظالم علی یدیه

برداشت فوق، مبتنی بر این است که <یوم> متعلق به فعلی محذوف مانند <اذکر> باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۵۷ – ۲،۵

۲ – عذرخواهی ستم پیشگان ، در روز قیامت ، سودی ندارد .

فیومئذ لاینفع الذین ظلموا معذرتهم

۵ – ظالمان ، در روز قیامت ، راهی برای رهایی از وضعیّت رقّت بار و مذمت آلود خویش ندارند .

الذین ظلموا. .. و لاهم یستعتبون

<إستعتاب> مصدر

<یستعتبون> به معنای این است که از شخص خاطی، خواسته شود که وی از خطایش بازگردد (مفردات راغب) و نیز به معنای طلب رضایت آمده است (المنجد).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۳۱ - ۱۰

۱۰ - مؤاخذه شدن ظالمان در پیشگاه پروردگار در قیامت

و لو تری إذ الظلمون موقوفون عند ربّهم یرجع بعضهم إلی بعض القول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۳۳ - ۱۰

۱۰ - ستمگران با دیدن عذاب الهی در قیامت ، از انتخاب عقیده کفرآلود ، پشیمان شده و آن را مخفی خواهند کرد .

و لو تری إذ الظلمون موقوفون عند ربّهم . .. و أسرّوا الندامه لمّا رأوا العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۳۷ - ۱۳

۱۳ - ستمگران در قیامت ، محروم از هرگونه نصرت و یاری

فما للظلمین من نصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۲۳ - ۱

۱ - فرمان خداوند در قیامت ، مبنی بر راندن مشرکان ستم پیشه و هم فکران و معبود های آنان به راه دوزخ

احشروا الذین . .. یعبدون . من دون اللّه فاهدوهم إلی صرط الجحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴۷ - ۱،۲،۳،۷

۱ – ستمگران در قیامت ، برای رهایی خود از عذاب سخت الهی ، حاضراند دو چندان ثروت ها و دارایی های زمین را فدا کنند .

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض جمیعًا و

مثله معه لَافتدوا به من سوء العذاب يوم

۲ - عذاب ستمگران در قیامت ، بسیار سخت و غیر قابل تحمل برای آنان

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض . .. لَافتدوا به من سوء العذاب یوم القیمه

فدا کردن دو برابر ثروت های موجود در کره زمین برای نجات خود از عذاب الهی، بیانگر مطلب یاد شده است.

۳ - کیفر عذاب سخت برای ستمگران در قیامت ، قطعی و غیرقابل گریز است .

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض . .. لَافتدوا به من سوء العذاب یوم القیمه

۷ - عذاب مشرکان و ستمگران در قیامت ، بسیار بزرگ و فراتر از تصورشان است .

و بدا لهم من اللّه ما لم یکونوا یحتسبون

<إحتساب> (مصدر <یحتسبون>) مبالغه در حساب و به معنای <ظن> است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴۸ - ۲

۲ - عذاب سخت و فوق تصور ستمگران در قیامت ، بازتاب کردار و رفتار خود آنان است .

و بدا لهم سیّئات ما کسبوا

آمدن ماده <کسب> به جای ماده <فعل>، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۱۸ - ۹

۹ - محرومیت ستمکاران در قیامت ، از یاری دوست و نزدیکان دلسوز و شفاعت شفیعان

ما للظلمین من حمیم و لا شفیع یطاع

<حمیم> در لغت به معنای دوست (العین) و به <القریب المشفق> (نزدیک دلسوز) معنا شده است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۵۲ - ۱

۱ - عذرخواهی ستمگران در قیامت ،

بی نتیجه بوده و سودی به حال آنان نخواهد داشت .

یوم لاینفع الظلمین معذرتهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۸ – ۱۶

۱۶ – نابود شدن دوستی ها و پیوند های ظالمان با یکدیگر در قیامت

و الظلمون ما لهم من ولیّ و لانصیر

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از <ولیّ> و <نصیر>، دوست و یاور دنیایی ظالمان باشد که در آخرت آن دوستی ها و یاری ها وجود نخواهد داشت.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۲۲ – ۱

۱ – ستم پیشگان ، هراسناک از عملکرد خویش در صحنه قیامت

تری الظلمین مشفقین ممّا کسبوا و هو واقع بهم

به قرینه ذیل این آیه که در مورد قیامت است به دست می آید که صدر آیه ترسیم کننده صحنه ای از قیامت است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۴ – ۱۱

۱۱ – عجز و پشیمانی ستمکاران در قیامت ، آشکار و نمایان است .

و تری الظلمین . .. یقولون

از واژه های <تری> و <یقولون>، استفاده می شود که ظالمان ندامت و آرزوی بازگشت را پنهان نمی دارند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۵ – ۲،۳،۴،۵،۹،۱۲،۲۳

۲ - گردن فرازان ستمگر ، خاشع و سرافکنده در صحنه قیامت

و تریهم . .. خشعین من الذلّ

۳ - خشوع و فروتنی ظالمان در قیامت ، خشوعی ذلیلانه و از سر ترس و هراس

و تریهم . .. خشعین من الذلّ ینظرون من طرف خفیّ

۴

– پشیمانی ستمکاران در صحنه قیامت و پس از مشاهده عذاب ، بی تأثیر به حال آنان

یقولون هل إلی مردّ من سبیل . و تریهم یعرضون علیها

۵ – ذلت و خواری ظالمان در قیامت ، پیامد خوی تجاوزگری و توسعه طلبی آنان است .

إنّما السبیل علی الذین یظلمون . .. و تریهم یعرضون علیها خشعین من الذلّ

۹ – گمراهان ستمکار ، در روز قیامت ، مورد سرزنش اهل ایمان خواهند بود .

و قال الذین ءامنوا إنّ الخسرین الذین خسروا أنفسهم

۱۲ – قیامت ، روز ظهور خسران و زیان کاری عمیق ستم پیشگان و گمراهان

إنّ الخسرین الذین خسروا أنفسهم و أهلیهم یوم القیمه

۲۳ – سرنوشت شوم ستمگران در قیامت ، هشداری برای متجاوزان به حقوق مردم است .

ألا إنّ الظلمین فی عذاب مقیم

کلمه <ألا> که برای هشدار است رساننده مطلب بالا می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۶۵ – ۴،۵

۴ – قیامت ، روزی بس سخت و دشوار برای ستمگران

من عذاب یوم ألیم

بنابراین که <ألیم> صفت <یوم> باشد، برداشت بالا استفاده می شود.

۵ – ستم پیشگان ، گرفتار عذابی دردناک در قیامت

فویل للذین ظلموا من عذاب یوم ألیم

ظالمان در محضر خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۳۱ – ۱۰

۱۰ – مؤاخذه شدن ظالمان در پیشگاه پروردگار در قیامت

و لو ترى إذ الظلمون موقوفون عند ربّهم يرجع بعضهم إلى بعض القول

ظالمان سرزمین مقدس

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۲۲ – ۲،۳

۲ هراس قوم موسی

(بنی اسرائیل) از برخورد و رویارویی با زورگویان قدرتمند حاکم بر سرزمین مقدس

قالوا یموسی ان فیها قوماً جبارین و إنّا لن ندخلها

۳ خروج جباران از سرزمین مقدس ، شرط اعلام شده از سوی قوم موسی (ع) برای ورود به آن سرزمین

و إنّا لن ندخلها حتّی یخرجوا منها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۴ - ۴۸

۴ خروج جباران از سرزمین مقدس ، شرط اعلام شده از سوی بنی اسرائیل برای ورود به آن سرزمین

إنّا لن ندخلها ابداً ما داموا فیها

۸ بنی اسرائیل ، گستاخانه خواهان رهسپاری موسی (ع) و خدایش به نبرد با زورگویان سرزمین مقدس

قالوا . .. فاذهب انت و ربک فقتلا

ظالمان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۵ - ۲

۲- ستمگران عصر بعثت در رفتار و کردار ، چنان ستمگران اقوام پیشین بودند .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا

ظالمان گمراهگر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۹ - ۲

۲ انسانهایی ظالم در صدد گمراه کردن و منحرف ساختن انسانهای دیگرند.

یمعشر الجن قد استکثرتم . .. و کذلک نولی بعض الظلمین بعضا

در آیه پیشین سخن از اغواگری جنیان در مورد آدمیان بود. مقتضای تشبیه <کذلک> شباهت روابط متقابل آدمیان و جنیان با روابط میان ظالمان است. یعنی همان گونه که جنیان به اغوای مردم می پردازند، ظالمان نیز در صدد اغوای ظالمان دیگرند.

ظالمان نسل ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات

- ۳۷ - ۱۱۳ - ۲

۲ - از نسل ابراهیم و اسحاق (علیهماالسلام) ، برخی نیکوکار و برخی ظالم به خویشتن گشتند .

و من ذرّیّتهما محسن و ظالم لنفسه

ظالمان نسل اسحاق(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۱۳ - ۲

۲ - از نسل ابراهیم و اسحاق (علیهماالسلام) ، برخی نیکوکار و برخی ظالم به خویشتن گشتند .

و من ذرّیّتهما محسن و ظالم لنفسه

ظالمان و آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۳ - ۶

۶ ستمکاران آیات الهی را انکار می کنند.

و لکن الظلمین بأیت اللّه یجحدون

ظالمان و ارزش هجرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۴۱ - ۱۳

۱۳- ظالمان ، از ارزش و اجرت هجرت در راه خدا بی خبرند .

من بعد ما ظلموا . .. لو کانوا یعلمون

برداشت فوق بنابراین احتمال است که مرجع ضمیر <یعلمون> فاعل محذوف فعل <ظلموا> باشد.

ظالمان و انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۳۹ – ۱۰

۱۰ تاریخ بشر ، شاهد مخالفت و رویارویی بیدادگران با رسولان الهی

کذلک کذب الذین من قبلهم فانظر کیف کان عقبه الظلمین

ظالمان و توحید

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۳ – ۷

۷ ستمگران هرگز اهل ایمان را در رسیدن به هدف های توحیدی شان یاری نخواهند کرد .

و لاترکنوا إلی الذین ظلموا . .. ما لکم من دون الله من أولیاء

ظالمان و عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۷ - ۱۴

۱۴ کفرپیشگان و ستمگران ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

و لاتخطبنی فی الذین ظلموا إنهم مغرقون

ظالمان و قدرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۶۵ - ۱۴

۱۴ - ظالمان از قدرت خداوند غافلند .

و لو یری الذین ظلموا . .. أن القوه للّه جمیعاً

ظالمان و محمّد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۱ - ۱۳

۱۳ ستمگران از مقابله با خدا و پیامبر(ص) طرفی نبسته و به اهداف خویش نخواهند رسید.

قل أی شیء أکبر شهده . .. الذین ءاتینهم الکتب ... إنه لایفلح الظلمون

مستفاد از ربط بین آیات و اطلاق ظالم بر مشرکین و اهل کتاب که در صدد مقابله با خدا و پیامبر(ص) بوده اند. و از <لایفلح الظالمون> فهمیده می شود که آنها به دنبال اهدافی بوده اند که موفق نشده و نخواهند شد.

ظالمان و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۳ - ۷

۷ ستمگران هرگز اهل ایمان را در رسیدن به هدف های توحیدی شان یاری نخواهند کرد .

و لاترکنوا إلی الذین ظلموا . .. ما لکم من دون الله من أولیاء

ظالمان و ولایت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۳ – ۱۱

۱۱ ستمکاران ، شایسته ولایت و سرپرستی نیستند .

و لاترکنوا إلی الذین ظلموا . .. و ما

لکم من دون الله من أولیاء

ظالمان هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۴ - ۸،۱۰،۱۱

۸- سرزنش شدن ستمگران از جانب خداوند ، هنگام مهلت خواهی آنان در وقت نزول عذاب استیصال

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا . .. أو لم تکونوا أقسمتم من قبل ما لکم من زو

۱۰- ستمگران در مهلت خواهی خویش از خداوند ، به هنگام مشاهده عذاب الهی ، برای پذیرش اسلام و پیروی از پیامبر (ص) راستگو نیستند .

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا ربّنا أخّرنا . .. أو لم تکونوا أقسمتم من قبل

از پاسخ خداوند به مهلت خواهی ستمگران که فرمود: شما علی رغم وجود آیات و دلایل روشن، بر زوال ناپذیری خود تأکید داشتید، به دست می آید که اگر خداوند به آنان مهلت دهد باز هم به راه باطل خود ادامه خواهند داد.

۱۱- توبه و پشیمانی ستمگران هنگام قطعی شدن عذاب دنیوی آنان ، بی ثمر و غیر قابل قبول است .

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا ربّنا أخّرنا . .. أو لم تکونوا أقسمتم من قبل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۵ - ۴

۴- کافران ظالم ، پس از مشاهده عذاب الهی و قطعیت کیفر ، خواهان تخفیف و تأخیر مجازات خویشند .

فلایخفّف عنهم العذاب و لا هم ینظرون

تذکر الهی به عدم تخفیف عذاب و دادن مهلت به ظالمان، اشاره ای به تخفیف و مهلت خواهی آنان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۲ - ۱،۳

۱-

اقوام و جوامع ستمگر ، هنگام احساس نزول عذاب الهی می گریختند .

فلمّا أحسّوا بأسنا إذا هم منها يركضون

<ركض> (مصدر <يركضون>) در اصل به معنای <پا به زمين زدن> است و آن گاه كه به فردی نسبت داده شود به معنای فرار و حركت سريع خواهد بود.

۳- وحشت و اضطراب شديد و ناگهانی جوامع ستمگر ، هنگام ظهور علايم و نشانه های عذاب الهی

فلمّا أحسّوا . .. إذا هم منها يركضون

مطلب ياد شده از <إذا>ی فجائيه كه دلالت بر امر ناگهانی و به دور از انتظار می كند استفاده شده است; زيرا فرار ناگهانی دليل بر وجود نوعی اضطراب و وحشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - انبياء - ۲۱ - ۱۳ - ۳

۳- مترفان ستمگر هنگام نزول عذاب ، دارايی ها و خانه های خود را ر ها نموده و از شهر و ديار خود می گريزند .

وارجعوا إلی ما أُترفتم فيه و مسكنكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - انبياء - ۲۱ - ۱۴ - ۱،۲

۱- رفاه زدگان جوامع ستم پيشه ، به ظلم و ستم خويش پس از احساس عذاب الهی اعتراف می كنند .

فلمّا أحسّوا بأسنا . .. قالوا يويلنا إنّا كنّا ظلمين

۲- مرفهان ستمگر ، با مشاهده عذاب الهی در حسرت و ندامت فرو می روند .

فلمّا أحسّوا بأسنا . .. قالوا يويلنا إنّا كنّا ظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - انبياء - ۲۱ - ۱۵ - ۱

۱- مرفهانِ ستمگر در تأسف و پشيمانی ، از زمان احساس عذاب تا هنگامه هلاكت و نابودی

فما

زالت تلك دعویهم حتّی جعلنهم حصیدًا خمدین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۳۳ – ۱۰

۱۰ – ستمگران با دیدن عذاب الهی در قیامت ، از انتخاب عقیده کفرآلود ، پشیمان شده و آن را مخفی خواهند کرد .

و لو تری إذ الظلمون موقوفون عند ربّهم . .. و أسرّوا الندامه لمّا رأوا العذاب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۴ – ۶،۱۰

۶ – ستمکاران ، خواهان بازگشت به دنیا و جبران گناهان گذشته خود به هنگام مشاهده عذاب

و تری الظلمین لمّا رأوا العذاب یقولون هل إلی مردّ من سبیل

۱۰ – هنگامه عذاب ، لحظه ظهور و بروز بی پناهی گمراهان ستم پیشه است .

فما له من ولیّ من بعده و تری الظلمین لمّا رأوا العذاب یقولون هل إلی مردّ من سبی

ظالمان هنگام عذاب استیصال

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۴ – ۳

۳- مهلت خواهی ستمگران به هنگام مشاهده عذاب استیصال ، جهت پاسخ گویی به دعوت خداوند و پیروی از رسولان الهی

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا ربّنا أخّرنا إلی أجل قریب نجب دعوتک و نتّبع

ظالمترین مردم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۱۴ – ۴،۵

۴ – کسانی که مردم را از حضور در مساجد ، به انگیزه یاد نشدن نام خدا ، بازدارند ، ستمکارترین مردمند .

و من أظلم ممن منع مسجد اللّه أن يذكر فيها اسمه

۵ - کسانی که در پی تخریب مساجد برآیند از ستمکارترین مردمند

.

و من أظلم ممن . .. سعی فی خرابها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۴۰ – ۷،۹

۷ – ظالمترین مردم کسی است که حقایق دینی و معارف الهی را کتمان کرده و از ارائه آنها به دیگران خودداری کند .

و من أظلم ممن کتم شهده عنده من اللّه

<من اللّه> همانند <عنده> صفت برای <شهاده> است. بنابراین <شهاده عنده من اللّه>; یعنی، شهادتی که در نزد اوست از ناحیه خدا دریافت کرده است. مقصود از شهادت که از ناحیه خدا در اختیار انسان می باشد، حقایق دینی و معارف الهی است.

۹ – یهود و نصارا به خاطر کتمان حقایقی درباره ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق و یعقوب (ع) و نوادگان یعقوب ، از ظالمترین مردم هستند .

أم تقولون إن إبراهیم . .. و من أظلم ممن کتم شهده عنده من اللّه

از مصداقهای مورد نظر برای <شهاده من اللّه> به قرینه صدر آیه، حقایقی است درباره ابراهیم(ع) و سایر پیامبران یاد شده در آیه.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۵۷ – ۱۰،۱۱،۱۲

۱۰ تکذیب کنندگان قرآن ستمکارترین مردمند.

فمن أظلم ممن کذب بأیت الله

۱۱ کسانی که از قرآن رویگردان باشند، ستمکارترین مردمند.

فمن أظلم ممن . .. صدف عنها

<صدف> (مصدر صدف) به معنای اعراض کردن و منصرف ساختن آمده است. (برگرفته از قاموس المحیط). برداشت فوق بر اساس معنای اول است.

۱۲ کسانی که دیگران را از ایمان به قرآن و آیات الهی باز دارند، ستمکارترین مردمند.

فمن أظلم ممن . .. صدف عنها

در برداشت فوق <صدف> فعلی متعدی

(به معنـای منصـرف ساخت) گرفته شـده است. گفتنی است بر این مبنا مفعول آن کلمه ایماننـد <الناس> است که به سـبب وضوحش در جمله ذکر نشده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۱۵ – ۱۱،۱۲

۱۱– افترا بر خداوند ، گناهی بزرگ است و افترازنندگان به او ، ستم کارترین مردمان اند .

فمن أظلم ممّن افتری علی اللّه کذبًا

۱۲– شرک ، گناهی بزرگ است و مشرکان ، ظالم ترین مردمان اند .

اتّخذوا من دونه ءالهه . .. فمن أظلم ممّن افتری علی اللّه کذبًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۶۸ – ۱

۱ – ظالم ترین افراد ، کسانی اند که به خداوند دروغ ببندند .

و من أظلم ممّن افتری علی اللّه کذبًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۲۲ – ۲

۲ – ظالم ترین مردم ، کسانی اند که پس از توجه به آیات خدا ، از آن روی بگردانند .

و من أظلم ممّن ذکّر بأیت ربّه ثمّ أعرض عنها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – صف – ۶۱ – ۷ – ۳،۷

۳ – افترا زنندگان به خداوند ، از ستمکارترین مردمان اند .

و من أظلم ممّن افتری علی اللّه الکذب

۷ - کسانی که از پذیرش دعوت پیامبر (ص) خودداری ورزیده و آن حضرت را با داشتن معجزات و دلایل روشن ، به سحر و ساحری متهم کردند ، افترازنندگان به خدا و از ستمکارترین مردم اند .

فلمّا جاءهم بالبیّنت . .. و

من أظلم ممّن افترى على اللّه الكذب

ظلم پیروی از ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – جاثيه – ۴۵ – ۱۹ – ۷

۷- پیروی از تمایلات ظالم ، خود ستمگری است .

و لاتتّبع أهواء . .. و إنّ الظلمين بعضهم أولياء بعض

با توجه به این که تعبیر <ظالم> در این آیه، منطبق بر کسی است که خواهش جاهلانه عناصر غیر الهی را پذیرفته است، ظالم بودن پیروی کننده و پیروی شونده استفاده می شود.

ظلم تخفیف کیفر ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – ق – ۵۰ – ۲۹ – ۷

۷- تغییر حکم و تخفیف کیفر بایسته ظالمان ، ظلمی به دیگران و دور از ساحت خدا *

ما يبدّل القول لدىّ و ما أنا بظلّم للعبيد

برداشت بالاـ بدان احتمال است که <و ما أنا بظلاّم. ..> تعلیل <ما یبدّل...> باشد; یعنی، چون تبدیل حکم و تخفیف مجازات به حق مجرمان، موجب ظلم به بندگان صالح و ستمدیده می شود، در نظام الهی چون ظلمی نیست تبدیل قول هم نخواهد بود.

ظلم عفو ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – ق – ۵۰ – ۲۹ – ۷

۷- تغییر حکم و تخفیف کیفر بایسته ظالمان ، ظلمی به دیگران و دور از ساحت خدا *

ما يبدّل القول لدىّ و ما أنا بظلّم للعبيد

برداشت بالاـ بدان احتمال است که <و ما أنا بظلاّم. ..> تعلیل <ما یبدّل...> باشد; یعنی، چون تبدیل حکم و تخفیف مجازات به حق مجرمان، موجب ظلم به بندگان صالح و ستمدیده می شود، در نظام الهی چون ظلمی

نیست تبدیل قول هم نخواهد بود.

عبرت از سرنوشت ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۵ – ۲۳

۲۳ – سرنوشت شوم ستمگران در قیامت ، هشداری برای متجاوزان به حقوق مردم است .

ألا إنّ الظلمین فی عذاب مقیم

کلمه <ألا> که برای هشدار است رساننده مطلب بالا می باشد.

عبرت از ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۵ – ۹

۹– آثار به جا مانده از ستمگران گذشته ، عبرت انگیز و درس آموز است .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم . .. و ضربنا لکم الأمثال

در برداشت فوق <مساکن> در جمله <و سکنتم فی مساکن الذین ظلموا أنفسهم . ..> کنایه از آثار به جا مانده گرفته شده است.

عبرت از فرجام ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۳۹ – ۱۳

۱۳ مطالعه در سرگذشت بیدادگران تاریخ و فرجام شوم آنان ، امری ضروری و مایه عبرت است .

فانظر کیف کان عقبه الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۳ - ۹

۹ خداوند ، انسان ها را به مطالعه آثار گذشتگان و عبرت گیری از فرجام شوم ستم کاران ، فرا خوانده است .

و ما هی من الظلمین ببعید

بر اساس اینکه مراد از ضمیر <هی> آبادیهای قوم لوط باشد ، هدف از جمله <ما هی . ..> ترغیب انسانها به گذر کردن بر دیار قوم لوط و دیدن آثار عذاب الهی است; تا بدین وسیله عبرت گیرند.

جلد

- نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۵ – ۳

۳- سرگذشت ستمگران هلاک شده و کیفر دیده پیشین ، عبرت انگیز و درس آموز است .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم و تبیّن لکم کیف فعلنا بهم و ضربنا لکم الأمثا

عبرت از کیفر ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۵ – ۱

۱- سرزنش خداوند از ستمگرانی که از کیفر ستم پیشگان پیش از خود و مثل های الهی ، پند نگرفتند و درس نیاموختند .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم و تبیّن لکم کیف فعلنا بهم و ضربنا لکم الأمثا

عبرت از مرگ ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۹۳ – ۱۳

۱۳ صحنه جان کندن ظالمان بزرگ، عبرت آموز و تماشایی است.

و لو تری إذ الظلمون فی غمرت الموت

عجب ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بلد – ۹۰ – ۶ – ۱

۱ – به رخ کشیدن انفاق اموالی انبوه و مباهات به آن ، ورد زبان قلدر مآبان گردنکش

یقول أهلکت مالاً لبدًا

<یقول> مضارعی است که استمرار را می رساند. فاعل آن کسی است که در آیه قبل، به <فریفته قدرت خویش> توصیف

شـده است. <لبـداً>; یعنی، انباشـته (مفردات راغب). مفاد آیه شـریفه این است که گوینده این سـخن، اهل انفاق بوده است; ولی به دلیل تفاخر یا ریاکاری و یا اتلاف نامیدن انفاق، مورد مذمت قرار گرفته است و یا این که او به دروغ، ادعای انفاق می کند. آیه

بعد نیز با این احتمال ها سازگار است.

عجز اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۳ - ۲

۲- ستمگران بر اثر وحشت روز قیامت ، از حرکت پلک های چشم ناتوان و دلشان تهی از تدبیر و چاره جویی خواهد بود .

یعمل الظلمون . .. لایرتدّ إلیهم طرفهم و أفئدتهم هوآء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۴ - ۱۱

۱۱ - عجز و پشیمانی ستمکاران در قیامت ، آشکار و نمایان است .

و تری الظلمین . .. یقولون

از واژه های <تری> و <یقولون>، استفاده می شود که ظالمان ندامت و آرزوی بازگشت را پنهان نمی دارند.

عجز ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۹۳ - ۱۷،۱۸

۱۷ ظالمان نمی توانند خود را از مهلکه مردن و عذاب خوارکننده پس از آن رهایی بخشند.

و الملئکه باسطوا أیدیهم أخرجوا أنفسکم الیوم تجزون عذاب الهون

جمله <أخرجوا انفسکم> خطاب ملائکه به ظالمان است، که اگر می توانید خود را از این مهلکه نجات بخشید. این سخن ملائکه از سر استهزا و بیان عجز ظالمان است.

۱۸ جان کندن ستمگران، همراه با تمسخر ملائکه قبض روح نسبت به آنان و بیان عجز آنان برای رهایی از مرگ است.

أخرجوا أنفسکم الیوم تجزون عذاب الهون

عجله اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۳ - ۱

۱- ستمگران ، در قیامت ، شتابان و با ترس و ذلت سر برافراشته و چشم دوخته ، محشور خواهند شد

.

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون . .. مهطعین مقنعی رءوسهم

<اهطاع> به معنای حرکت سریع همراه با ترس است و <اقناع> به معنای سر برافراشتن و خیره شدن چشم به چیزی با حالت ذلت و خواری است (لسان العرب).

عدالت با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۰ - ۴

۴ - لزوم رعایت عدالت ، حتی در انتقام گرفتن از متجاوزان ستمگر

إذا أصابهم البغی هم ینتصرون . و جزؤا سیّئه سیّئه مثلها

عذاب اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۶۵ - ۱۵

۱۵ - ستمگران در قیامت به عذابی شدید گرفتار خواهند شد .

و لو یری الذین ظلموا . .. و أن اللّه شدید العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۹۳ - ۱۷

۱۷ ظالمان نمی توانند خود را از مهلکه مردن و عذاب خوارکننده پس از آن رهایی بخشند.

و الملئکه باسطوا أیدیهم أخرجوا أنفسکم الیوم تجزون عذاب الهون

جمله <أخرجوا انفسکم> خطاب ملائکه به ظالمان است، که اگر می توانید خود را از این مهلکه نجات بخشید. این سخن ملائکه از سر استهزا و بیان عجز ظالمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۶ - ۶

۶ ستمگران و اعراض کنندگان از قوانین دین، علاوه بر عذابهای دنیوی به عذابهای آخرت نیز گرفتار خواهند شد.

و کم من قریه أهلکنها . .. إنا کنا ظلمین. فلنسئلن الذین أرسل إلیهم

هدف از بیان بازجویی در قیامت، تهدید ظالمان به عذابهای اخروی

است،$و کلمه <فاء> در <فلنسئلن> بیانگر آن است که عذابهای دنیا پایان مجازات آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۲ - ۱

۱ جاودانه و همیشگی بودن عذاب ظالمان ، در جهان آخرت به آنان اعلام خواهد شد .

ثم قیل للذین ظلموا ذوقوا عذاب الخلد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۴ - ۳،۱۲

۳ ترس و وحشت ستمگران ، به هنگام نزول عذاب قیامت ، تا درجه ای است که اگر از هر یک از آنان به اندازه تمام آنچه در زمین است برای رهاییشان درخواست شود ، اگر می داشتند ، بی درنگ نثار می کردند .

و لو أن لکل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

۱۲ عذاب ستمگران ، مجازاتی بر پایه قسط بوده و بر آنان ستمی روا نمی شود .

و لو أن لکل نفس ظلمت . .. و أسروا الندامه لما رأوا العذاب و قضی بینهم بالقسط و ه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۴ - ۷

۷ گرفتار شدن کفرپیشگان و ستمکاران به عذاب دنیوی ، موجب رهایی آنان از عذاب اخروی نیست .

فکان من المغرقین . .. و قیل بعدًا للقوم الظلمین

بیان عذاب اخروی کفرپیشگان ، پس از بیان گرفتاری آنان به عذاب دنیوی ، اشاره به این نکته دارد که: نباید گمان شود اگر کافران به کیفر دنیوی و عذاب استیصال گرفتار شدند ، از عذابهای اخروی رهایی خواهند یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

- ۹

ابراهیم - ۱۴ - ۴۴ - ۴

۴- ظالمان به وقت مشاهده عذاب در قیامت خواستار مهلتی کوتاه برای بازگشت به دنیا جهت پاسخ گویی به دعوت خداوند و پیروی از رسولان الهی می شوند . *

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا ربّنا أخّرنا إلی أجل قریب نجب دعوتک و نتّبع

برداشت فوق مبتنی بر این است که مقصود از <یوم یأتیهم العذاب> روز قیامت باشد، نه عذاب استیصال.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۷ - ۱۴،۱۰،۵

۵- ستم کاران ، در قیامت ، به عذابی سخت گرفتار خواهند شد .

فیعذّبه عذابًا نکرًا

۱۰- ذوالقرنین عذاب اخروی ظالمان را ، از کیفر دنیوی آنان ، شدیدتر و سنگین تر دانست .

قال . ..ثمّ یردّ إلی ربّه فیعذّبه عذابًا نکرًا

<نکر> به معنای <منکَر> صفت مشبهه و توصیفِ عذاب جهنم است; یعنی، عذاب آخرت، بسیار ناگوار و میزان دشواری آن ناشناخته است.

۱۴- < عن أمیرالمؤمنین (ع) : . . . < أمّا من ظلم > و لم یؤمن بربّه < فسوف نعذّبه > فی الدنیا بعذاب الدنیا < ثمّ یردّ إلی ربّه > فی مرجعه < فیعذّبه عذاباً نکراً > ;

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده که (مقصود آیه این است) <اما کسی که ستم کرده> و به پروردگارش ایمان نیاورده است <به زودی> در دنیا، به عذاب دنیوی <او را عذاب خواهیم کرد، سپس در معاد خویش به سوی پروردگارش بازگشت داده می شود و خدا، او را به عذابی سخت گرفتار خواهد کرد>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۸ - ۷

۷

- عذاب اخروی در پی هلاکت و عذاب دنیوی ، در انتظار ستمگران است .

و کأیّن من قریه . .. و إلیّ المصیر

جمله <إلیّ المصیر> می تواند تهدید به عذاب اخروی در پی عذاب دنیوی (ثمّ أخذتها) ظالمان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۶۶ - ۴

۴ - خورد و خوراک دوزخیان ستمگر ، خود وسیله عذاب آنان است .

فإنّهم لأکلون منها فمالئون منها البطون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴۷ - ۱،۲،۳،۵،۷

۱ - ستمگران در قیامت ، برای رهایی خود از عذاب سخت الهی ، حاضراند دو چندان ثروت ها و دارایی های زمین را فدا کنند .

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض جمیعًا و مثله معه لَافتدوا به من سوء العذاب یوم

۲ - عذاب ستمگران در قیامت ، بسیار سخت و غیر قابل تحمل برای آنان

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض . .. لَافتدوا به من سوء العذاب یوم القیمه

فدا کردن دو برابر ثروت های موجود در کره زمین برای نجات خود از عذاب الهی، بیانگر مطلب یاد شده است.

۳ - کیفر عذاب سخت برای ستمگران در قیامت ، قطعی و غیرقابل گریز است .

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض . .. لَافتدوا به من سوء العذاب یوم القیمه

۵ - پی بردن مشرکان و ظالمان به بی ارزشی دنیا ، هنگام روبه رو شدن با عذاب قیامت

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض . .. لَافتدوا به من سوء العذاب یوم القیمه

برداشت یاد شده به خاطر این نکته

است که مشرکان و ستمگران، بیشتر برای تقویت دنیای خود از آخرت روی گردان هستند و در صورت مشاهده عذاب الهی حاضر می شوند تمامی دنیا را فدای نجات خود کنند.

۷ - عذاب مشرکان و ستمگران در قیامت ، بسیار بزرگ و فراتر از تصورشان است .

و بدا لهم من اللّه ما لم یکونوا یحتسبون

>إحتساب< (مصدر >یحتسبون<) مبالغه در حساب و به معنای >ظن< است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴۸ - ۸

۸ - عذاب قیامت ، تمامی وجود ستمگران را فرا خواهد گرفت .

و حاق بهم ما کانوا به یستهزءون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۱ - ۹

۹ - ظالمان و سیه کاران ، مستحق عذاب دردناک آخرت اند .

و إنّ الظلمین لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۲ - ۷

۷ - عذاب دردناک و سخت ستمکاران در قیامت ، بازتاب عملکرد خود آنان است .

و إنّ الظلمین لهم عذاب أليم . تری الظلمین مشفقین ممّا کسبوا و هو واقع بهم

چنانچه که مراد از >ما< در >ما کسبوا< عمل باشد و ضمیر >هو< به آن بازگردد، از ارتباط دو آیه ، می توان استفاده کرد که >عذاب أليم< چیزی جز عملکرد انسان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۶ - ۱

۱ - ستمگران ، فاقد هرگونه یاور و پشتیبان برای نجات از عذاب الهی

ألا إنّ الظلمین فی عذاب مقیم . و ما کان لهم من أولیاء

ینصرونهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۶۵ – ۵

۵ – ستم پیشگان ، گرفتار عذابی دردناک در قیامت

فویل للذین ظلموا من عذاب یوم ألیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – طور – ۵۲ – ۴۷ – ۱

۱ – ظالمان ، گرفتار عذاب دنیوی و برزخ ، علاوه بر عذاب های اخروی

یلقوا یومهم . .. و إنّ للذین ظلموا عذابًا دون ذلک

در صورتی که <یومهم. ..> در دو آیه پیش، نظر به روز قیامت داشته باشد، <ذلک> در این آیه اشاره به عذاب اخروی خواهد بود و <دون ذلک> (به غیر آن عذاب) نظر به عذاب دنیا یا برزخ خواهد داشت.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۳۱ – ۵

۵ – ظالمان در قیامت ، گرفتار عذاب دردناک الهی اند .

و الظلمین أعدّ لهم عذابًا ألیمًا

عذاب استیصال ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۱۳ – ۶

۶ عذاب استیصال الهی در کمین جوامع کفرپیشه و بیدادگران مجرم

و لقد أهلکنا . .. لما ظلموا و جاءتهم رسلهم ... کذلک نجزی القوم المجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۲ - ۲

۲ مردمی که با عـذاب استیصال نابود می شونـد ، مردمی ظالم و سـتم پیشه بوده و در عـذاب جاودان اخروی ، معـذّب خواهند بود .

أثم إذا ما وقع . .. ثم قیل للذین ظلموا ذوقوا عذاب الخلد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸

- هود - ۱۱ - ۹۴ - ۱۰

۱۰ ستمگران ، مشرکان و آنان که در مبادلات کم فروشی کرده و عدل و انصاف را رعایت نکنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

و أخذت الذین ظلموا الصیحه

عذاب برزخی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۴۷ - ۱

۱ - ظالمان ، گرفتار عذاب دنیوی و برزخ ، علاوه بر عذاب های اخروی

یلقوا یومهم . .. و إنّ للذین ظلموا عذابًا دون ذلك

در صورتی که <یومهم. ..> در دو آیه پیش، نظر به روز قیامت داشته باشد، <ذلك> در این آیه اشاره به عذاب اخروی خواهد بود و <دون ذلك> (به غیر آن عذاب) نظر به عذاب دنیا یا برزخ خواهد داشت.

عذاب پیروان ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۵ - ۴

۴ - پیروان ستمگران ، همانند آنان مستحق عذاب الهی اند .

فلمّا ءاسفونا انتقمنا منهم فأغرقنهم أجمعین

عذاب تدریجی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۲ - ۴

۴- عذاب نازل بر جوامع ستمگر ، تدریجی بود .

فلمّا أحسّوا . .. یرکضون

باتوجه به این که در آیه شریفه، از فرار عذاب شوندگان حکایت شده است، به دست می آید که بین آغاز احساس عذاب و نابودی آنان که در سه آیه بعد از آن یاد می شود فاصله ای وجود داشته است.

عذاب دنیوی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷

۶ ستمگران و اعراض کنندگان از قوانین دین، علاوه بر عذابهای دنیوی به عذابهای آخرت نیز گرفتار خواهند شد.

و کم من قریه أهلکنها . .. إنا کنا ظلمین. فلنسئلن الذین أرسل إلیهم

هـدف از بیان بازجویی در قیامت، تهدیـد ظالمان به عذابهای اخروی است،$و کلمه <فاء> در <فلنسئلن> بیانگر آن است که عذابهای دنیا پایان مجازات آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۲ - ۶

۶ گنهکاران و ستم پیشگان در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی هستند .

فأرسلنا علیهم رجزاً من السماء بما کانوا یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۴ - ۷

۷ گرفتار شدن کفرپیشگان و ستمکاران به عذاب دنیوی ، موجب رهایی آنان از عذاب اخروی نیست .

فکان من المغرقین . .. و قیل بعدًا للقوم الظلمین

بیان عذاب اخروی کفرپیشگان ، پس از بیان گرفتاری آنان به عذاب دنیوی ، اشاره به این نکته دارد که: نباید گمان شود اگر کافران به کیفر دنیوی و عذاب استیصال گرفتار شدند ، از عذابهای اخروی رهایی خواهند یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۶۷ - ۶

۶ ستمگران ، مشرکان و کفرپیشگان ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

و أخذ الذین ظلموا الصیحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۴ - ۱۰

۱۰ ستمگران ، مشرکان و آنان که در مبادلات کم فروشی کرده و عدل و انصاف

را رعایت نکنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

و أخذت الذین ظلموا الصیحه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۶ – ۱

۱– هلاکت و عذاب دنیوی ستم پیشگان تاریخ از سوی خداوند ، علی رغم مکر و چاره اندیشی های فراوان و قدرتمندانه آنان

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا . .. و قد مکروا مکرهم ... و إن کان مکرهم لتزول منه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸۷ – ۱۰،۱۴

۱۰– ذوالقرنین عذاب اخروی ظالمان را ، از کیفر دنیوی آنان ، شدیدتر و سنگین تر دانست .

قال . ..ثمّ یردّ إلی ربّه فیعذّبه عذابًا نکرًا

<نکر> به معنای <منکَر> صفت مشبهه و توصیفِ عذاب جهنم است; یعنی، عذاب آخرت، بسیار ناگوار و میزان دشواری آن ناشناخته است.

۱۴– < عن أمیرالمؤمنین (ع) : . . . < أمّا من ظلم > و لم یؤمن بربّه < فسوف نعذّبه > فی الدنیا بعذاب الدنیا < ثمّ یردّ إلی ربّه > فی مرجعه < فیعذّبه عذاباً نکراً > ;

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده که (مقصود آیه این است) <اما کسی که ستم کرده> و به پروردگارش ایمان نیاورده است <به زودی> در دنیا، به عذاب دنیوی <او را عذاب خواهیم کرد، سپس در معاد خویش به سوی پروردگارش بازگشت داده می شود و خدا، او را به عذابی سخت گرفتار خواهد کرد>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – طور – ۵۲ – ۴۷ – ۱

۱ – ظالمان ،

گرفتار عذاب دنیوی و برزخ ، علاوه بر عذاب های اخروی

یلقوا یومهم . .. و إنّ للذین ظلموا عذابًا دون ذلک

در صورتی که <یومهم. ..> در دو آیه پیش، نظر به روز قیامت داشته باشد، <ذلک> در این آیه اشاره به عذاب اخروی خواهد بود و <دون ذلک> (به غیر آن عذاب) نظر به عذاب دنیا یا برزخ خواهد داشت.

عذاب ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۳۰ - ۹

۹ عذاب ستمگران و تجاوزکاران ، در راستای رحمت الهی *

انّ اللّه کان بکم رحیماً. و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً فسوف نُصلیه ناراً

عذاب ستمگران پس از بیان رحمت مطلق الهی، اشاره به این است که عذابهای الهی، جلوه ای از رحمت او بر انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۵ - ۷

۷ اعتراف ظالمان به ظلم خویش پس از آمدن عذاب الهی بی ثمر است.

کم من قریه أهلکنها . .. قالوا إنا کنا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۴ - ۹

۹ ستم پیشگان و تکذیب کنندگان آیات الهی ، در خطر هلاکت و نابودی با عذاب های الهی

کذبوا بایت ربهم . .. و کل کانوا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۴ - ۷،۱۲

۷ ظالمان و ستم پیشگان ، سزاوار عذابند .

و لو أن لكل نفس ظلمت ما فى الأرض لافتدت به

جمله <ظلمت> در <لكل نفس ظلمت> مشعر به علیت ظلم و بیانگر

استحقاق ظالمان نسبت به عذاب است.

۱۲ عذاب ستمگران ، مجازاتی بر پایه قسط بوده و بر آنان ستمی روا نمی شود .

و لو أن لکل نفس ظلمت . .. و أسروا الندامه لما رأوا العذاب و قضی بینهم بالقسط و ه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۲ - ۲،۴

۲ امت های ستم پیشه (جوامع کفرپیشه و مشرک) در خطر گرفتار شدن به عقوبت های الهی و عذاب های استیصال هستند .

و کذلک أخذ ربک إذا أخذ القری و هی ظلمه

۴ نزول عذاب بر ستم پیشگان (کافران و مشرکان) پرتوی از ربوبیت خدا در جهت تدبیر امور انسانهاست .

و کذلک أخذ ربک إذا أخذ القری و هی ظلمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۶ - ۱۵

۱۵ گنه کاران و ستم پیشگان که مشمول مغفرت الهی نشوند ، به عذاب های سهمگین الهی گرفتار خواهند شد .

إن ربک لذو مغفره . .. و إن ربک لشدید العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۶ - ۲

۲- به جبّاران منحرف ، در جهنّم ، آبی چرکین و متعفن نوشانده می شود .

من ورائه جهنّم و یسقی من ماء صدید

<صدید> به معنای چرکی است که بین گوشت و پوست به وجود می آید. این واژه در نوشیدنیهای جهنّمیان استعمال می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۲ – ۲۱

۲۱– ستمگران قطعاً در عذابی سخت و بس دردناک گرفتار خواهند

شد .

إن الظلمين لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۵ - ۱۴

۱۴- اتمام حجت خداوند پیش از فرستادن عذاب بر ستمگران

یوم یأتیهم العذاب . .. و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم و تبیّن لکم کیف فعلنا

اینکه خداوند فرمود: ما چگونگی برخورد خود با ستمگران را برای شمابیان کردیم (تبین لکم کیف فعلنا بهم)، می تواند بیانگر اتمام حجت خداوند برای همه ستمگران پیش از عذاب باشد، به ویژه اینکه خداوند این سخن را در پاسخ مهلت خواهی آنان می فرماید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۷ - ۹

۹- قدرت شکست ناپذیر خدا و صاحب انتقام بودن او ، دلیل تخلف ناپذیری وعده هایش در یاری رسولان و عذاب کردن ستمگران

فلاتحسبنّ الله مخلف وعده رسله إن الله عزیز ذو انتقام

جمله <إن الله عزیز ذو انتقام> به منزله تعلیل برای بخش اول آیه (فلاتحسبنّ . ..) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۸ - ۱

۱- انتقام خداوند از ستمگران و عذاب کردن آنان در روزی است که این آسمان و زمین ، به آسمان و زمین دیگری تبدیل شوند .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم . .. إن الله عزیز ذو انتقام . یوم تبدّل الأر

برداشت فوق مبتنی بر این است که <یوم تبدل . ..> ظرف برای انتقام باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۹۳ - ۱

۱ - پیامبر (ص) ، مأمور التجا

به خداوند برای ایمن ماندن از عذاب دامنگیر ظالمان

قل ربّ إمّا ترینّی ما یوعدون

<إمّا> مرکب از <إن> شرطیه و <مای> زایده و <ما> در <ما یوعدون> کنایه از عذاب است. جواب شرط نیز در آیه بعد آمده است: <ربّ فلاتجعلنی فی القوم الظالمین; پروردگارا! پس مرا در جمع ظالمان قرار مده>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۹۴ - ۴

۴ - عذاب الهی ، دامنگیر ظالمان و ستمگران

قل ربّ إمّا ترینّی ما یوعدون . ربّ فلاتجعلنی فی القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۳۷ - ۶

۶ خداوند ، برای ستم گران عذابی دردناک مهیّا ساخته است .

و أعتدنا للظلمین عذابًا ألیمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۲ - ۵

۵ - ستم پیشگان و متجاوزان ، مستحق عذابی سخت و دردناک اند .

الذین یظلمون الناس . .. أولئک لهم عذاب ألیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۴ - ۷

۷ - مشاهده عذاب ، خود نوعی عذاب برای ستمکاران است .

و تری الظلمین لمّا رأوا العذاب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۵ – ۴

۴ – پیروان ستمگران ، همانند آنان مستحق عذاب الهی اند .

فلمّا ءاسفونا انتقمنا منهم فأغرقنهم أجمعين

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۵۹ – ۱

۱ – کافران و ستمکاران ، دارای بهره ای عظیم از عذاب الهی ، همانند

کافران و ستم پیشگان گذشته تاریخ

فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا مثل ذنوب أصحبهم

<ذنوب> در معانی <دلو بزرگ چاه هنگامی که از آب پر شده باشد> و نیز <نصیب و بهره> به کار می رود. در آیه شریفه مراد معنای دوم است. گفتنی است که تعبیر <نصیبی عظیم> در برداشت بالا، از نکره آمدن <ذنوباً> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۲۴ - ۵

۵ - افزودن گمراهی ، از عذاب های الهی برای ظالمان و گمراه کنندگان جامعه

و قد أضلّوا کثیرًا و لاتزد الظلمین إلاّ ضللاً

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که پیامبران برای هدایت مردمان مبعوث شدند و افزودن گمراهی گمراه کنندگان، جنبه مجازاتی دارد نه ابتدایی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - انسان - ۷۶ - ۳۱ - ۱۰

۱۰ - رحمت و لطف خداوند به مؤمنان و کیفر و عذاب ظالمان از سوی او ، براساس علم و حکمت او است .

إنّ اللّه کان علیمًا حکیمًا . یدخل من یشاء فی رحمته و الظلمین أعدّ لهم عذابًا أ

برداشت یاد شده، بر این فرض مبتنی است که جمله <یدخل من یشاء. ..>، خبر برای <إنّ> در <إنّ اللّه> و جمله <کان اللّه علیماً حکیماً>، معترضه و یا حال باشد. بر این اساس توصیف خداوند به علم و حکمت، اشاره به این دارد که کار خدا (رحمت یا عذاب)، مبتنی بر علم و حکمت است.

عذرخواهی اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۵۷ - ۲

۲ - عذرخواهی ستم پیشگان

، در روز قیامت ، سودی ندارد .

فیومئذ لاینفع الذین ظلموا معذرتهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۵۲ – ۱

۱ – عذرخواهی ستمگران در قیامت ، بی نتیجه بوده و سودی به حال آنان نخواهد داشت .

یوم لاینفع الظلمین معذرتهم

عصیان ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۱۴ – ۲

۲– خداوند از جبهه مظلومانِ حق طلب در برابر سرکشی ظالمان حق ستیز ، دفاع و حمایت می کند .

و قال الذین کفروا . .. لنخرجنّکم من أرضنا... فأوحی إلیهم ربّهم لنهلکنّ الظلمین

عفو از ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۹۲ – ۱۶

۱۶ گذشت ستم دیدگان از ستم پیشگان ، زمینه ساز شمول مغفرت الهی بر ستمکاران است .

لاتثریب علیکم الیوم یغفر الله لکم

عقیده باطل ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۳۳ – ۱۰

۱۰ – ستمگران با دیدن عذاب الهی در قیامت ، از انتخاب عقیده کفرآلود ، پشیمان شده و آن را مخفی خواهند کرد .

و لو ترى إذ الظلمون موقوفون عند ربّهم . .. و أسرّوا الندامه لمّا رأوا العذاب

علم خدا به ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱ - بقره - ۲ - ۹۵ - ۹

۹ - خداوند ، آگاه به ستمكارى ستمگران است .

و اللّه عليم بالظلمين

عمل ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۷ - ۷

۷ - خداوند ، به

اعمال ستمگران کاملاً آگاه است .

و اللّه علیم بالظلمین

عمل ناپسند ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۲۸ - ۱۲

۱۲- کسانی که با ارتکاب اعمال زشت در دنیا به خود ستم کرده اند ، در قیامت منکر آن اعمال می شوند .

الذین تتوفّهم الملئکه ظالمی أنفسهم . .. ما کنّا نعمل من سوء

برداشت فوق، بنابراین احتمال است که مراد از <ظالمی أنفسهم> به قرینه <ما کنّا نعمل من سوء> (ما مرتکب عمل زشت نمی شدیم) اعمال ناپسند و زشتی باشد که مرتکبان آنها، آن را از خود نفی می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴۸ - ۱،۴

۱ - ظهور و بروز تمامی اعمال و دستاورد های بد و زشت ستمگران در قیامت

و بدا لهم سیّئات ما کسبوا

۴ - ستمگران اعمال و رفتار های بد و زشت خود را در دنیا ، زیبا و خوب پنداشته و یا از بدی و زشتی آنها غافل اند .

و بدا لهم سیّئات ما کسبوا

ظاهر شدن اعمال زشت ستمگران در نظر آنان، ممکن است به خاطر این باشد که آنها را خوب و زیبا می دانستند و یا از بدی و زشتی چنین رفتاری، کاملاً غافل بودند.

عوامل انقراض ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۵ - ۲

۲ ظلم، موجب نابودی ملتهای ظالم و تمدن آنها

فقطع دابر القوم الذین ظلموا

در آیه شریفه می شد به جای <الذین ظلموا> از ضمیر استفاده شود، ولی توصیف آن قوم هلاک شده به

<کسانی که ظلم کردند>، سبب و زمینه نابودی و عذاب آنان را بیان می کند.

عوامل پشیمانی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۴ - ۸

۸ - تنها مشاهده عذاب ، عامل اظهار پشیمانی ظالمان است .

و تری الظلمین لمّا رأوا العذاب

عوامل حاکمیت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۹ - ۷

۷ حاکمیت و ولایت یافتن ظالمان معلول کردار ظالمانه مردم جامعه است.

و کذلک نولی بعض الظلمین بعضا بما کانوا یکسبون

عوامل زیان ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۸۲ - ۱۰

۱۰- ظالمان نه تنها از رحمت و شفای قرآن بهره ای نمی گیرند ; بلکه تنها ، مایه خسران و زیان آنان می شود .

و لایزید الظلمین إلاّ خسارًا

عوامل زیانکاری خانواده ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۱۶

۱۶ - ستمکاران ، عامل خسران و بدبختی خود و محرومیت از خانواده خویش

إنّ الخسرين الذين خسروا أنفسهم و أهليهم يوم القيمه

برداشت ياد شده بدان احتمال است كه <خسروا. .. أهليهم> به معناى از دست دادن خانواده باشد.

عوامل زيانكارى ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - شورى - ۴۲ - ۴۵ - ۱۶

۱۶ - ستمكاران ، عامل خسران و بدبختى خود و محروميت از خانواده خويش

إنّ الخسرين الذين خسروا أنفسهم و أهليهم يوم القيمه

برداشت ياد شده بدان احتمال است كه <خسروا. .. أهليهم> به معناى از دست دادن خانواده باشد.

عوامل

سختی عذاب اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴۸ - ۲

۲ - عذاب سخت و فوق تصور ستمگران در قیامت ، بازتاب کردار و رفتار خود آنان است .

و بدا لهم سیّئات ما کسبوا

آمدن ماده <کسب> به جای ماده <فعل>، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

عوامل سلطه ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۹ - ۵

۵ ظلم انسانها عامل تسلط حکومتهای ظالمانه بر آنان می گردد.

و کذلک نولی بعض الظلمین بعضا

تعلیق حکم بر وصف اشعار به علیت دارد. در آیه شریفه تعلیق حکم <نولی> بر وصف <الظالمین> اشاره به نقش و تأثیر وصف ظلم در جریان یافتن فعل دارد.

عوامل عذاب اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۶۳ - ۱

۱ - درخت زقّوم ، مایه رنج و عذاب کافران و ستم گران از جانب خداوند

أم شجره الزقّوم . إنّا جعلنها فتنه للظلمین

یکی از معانی <فتنه>، رنج و عذاب است.

عوامل گمراهی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۲۹ – ۱

۱ ظالمان در روز رستاخیز ، دوستان ناباب را عامل گمراهی خود خواهند شمرد .

و یوم یعضّ الظالم علی یدیه یقول یلیتنی اتّخذت مع الرسول . .. لم أتّخذ فلانًا خل

عوامل نجات از ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۷ – ۱۲

۱۲ ایمان و اقامه نماز ، در رهایی از فتنه گری ستمگران

، نقشی بسزا دارد .

و نجنا برحمتک من القوم الکفرین . .. و أقیموا الصلوه و بشّر المؤمنین

عوامل ولایت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۹ - ۷

۷ حاکمیت و ولایت یافتن ظالمان معلول کردار ظالمانه مردم جامعه است.

و کذلک نولی بعض الظلمین بعضا بما کانوا یکسبون

غفلت اکثریت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۴۷ - ۸

۸ - بلا های دنیوی ، هشداری به ظالمان ; ولی بیشتر ایشان بی خبر از پیام هشداری آن *

و إنّ للذین ظلموا عذابًا دون ذلک و لکنّ أکثرهم لایعلمون

در صورتی که <دون ذلک> به معنای عذاب های خفیف دنیوی در قبال عذاب سنگین آخرت باشد، ممکن است سبکی این عذاب ها برای مجال دادن به ظالمان برای انابه باشد; ولی افسوس که بیشتر ستمگران این درس ها را نمی آموزند.

غفلت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۶۵ - ۱۴

۱۴ - ظالمان از قدرت خداوند غافلند .

و لو یری الذین ظلموا . .. أن القوه للّه جمیعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۴۸ – ۴

۴ – ستمگران اعمال و رفتار های بد و زشت خود را در دنیا ، زیبا و خوب پنداشته و یا از بدی و زشتی آنها غافل اند .

و بدا لهم سیّئات ما کسبوا

ظاهر شدن اعمال زشت ستمگران در نظر آنان، ممکن است به خاطر این باشد که آنها را خوب و زیبا می دانستند

و یا از بدی و زشتی چنین رفتاری، کاملاً غافل بودند.

فرار ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۲ - ۱

۱- اقوام و جوامع ستمگر ، هنگام احساس نزول عذاب الهی می گریختند .

فلمّا أحسّوا بأسنا إذا هم منها یرکضون

<رکض> (مصدر <یرکضون>) در اصل به معنای <پا به زمین زدن> است و آن گاه که به فردی نسبت داده شود به معنای فرار و حرکت سریع خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۳ - ۳

۳- مترفان ستمگر هنگام نزول عذاب ، دارایی ها و خانه های خود را ر ها نموده و از شهر و دیار خود می گریزند .

وارجعوا إلی ما أُترفتم فیه و مسکنکم

فرجام اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۷ - ۹

۹- کافران جبّار ، مردمی بدفرجام در دنیا و آخرتند .

و خاب کلّ جبّار عنید . من ورائه جهنّم و یسقی من ماء صدید ... من ورائه عذاب غلیظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۸ - ۱۲

۱۲ - دوزخ ، سرنوشت نهایی ستم پیشگان

فريق فى السعير . .. و الظلمون ما لهم من وليّ و لانصير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۷ - ۶

۶ - فرجام بد اخروى در انتظار ستمگران

و اللّه عليم بالظلمين

فرجام امداد به ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳

۹- تأیید ، همراهی و تقویت عناصر فاسد و حاکمیت های ظالم ، دارای فرجامی هلاکت بار و مشترک با آنها

فأغرقنه و من معه جمیعًا

فرجام شوم ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۷ - ۹

۹- کافران جبّار ، مردمی بدفرجام در دنیا و آخرتند .

و خاب کلّ جبّار عنید . من ورائه جهنّم و یسقی من ماء صدید ... من ورائه عذاب غلیظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۱ - ۴،۵

۴ - هشدار موسی (ع) به خاندان فرعون نسبت به فرجام شوم ستم کاری ، مأموریتی از سوی خداوند

أن ائت . .. قوم فرعون ألایتّقون

عبارت <ألا-یتّقون> مقول برای قول محذوف است; یعنی،<فقل لهم ألایتّقون>. گفتنی است که مفعول <یتّقون> در این آیه حذف شده و تقدیر آن به قرینه آیه قبل چنین است: <ألایتّقون عاقبه ظلمهم>.

۵ - ظلم و ستم کاری دارای پیامدی شوم و نکبت بار

أن ائت القوم الظلمین . قوم فرعون ألایتّقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۵۲ - ۸،۱۰

۸ - ستمگران ، دارای سرایی بد (دوزخ) در قیامت

و لهم سوء الدار

۱۰ - پذیرفته نشدن عذر ستمگران ، دوری آنان از رحمت خداوند و جای گرفتن در سرایی بد ، مظهر نصرت الهی به پیامبران و مؤمنان در قیامت

إنّا لننصر رسلنا و الذین ءامنوا . .. یوم یقوم الأشهد . یوم لاینفع الظلمین معذر

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، بیانگر چگونگی نصرت الهی در

قیامت از رسولان و مؤمنان است که در آیه پیش (یوم یقوم الأشهد) به آن اشاره شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۲۳

۲۳ - سرنوشت شوم ستمگران در قیامت ، هشداری برای متجاوزان به حقوق مردم است .

ألا إنّ الظلمین فی عذاب مقیم

کلمه <ألا> که برای هشدار است رساننده مطلب بالا می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۵۹ - ۶

۶ - فرجام شوم کافران و ستمگران هلاک شده تاریخ ، هشداری به کفرپیشگان و ظالمان هر عصر

فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا مثل ذنوب أصحبهم

آیات پایانی این سوره، در مقام نتیجه گیری از آیات گذشته است که به تفصیل سرنوشت هلاکت بار کافران گذشته تاریخ را بیان داشته است. از این نکته استفاده می شود که تعبیر <مثل ذنوب أصحابهم>، در واقع تذکر و هشداری نهایی به کافران هر عصر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۷ - ۶

۶ - فرجام بد اخروی در انتظار ستمگران

و اللّه علیم بالظلمین

فرجام ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۱ - ۲۰،۲۱

۲۰ آتش دوزخ ، جایگاه و فرجام شوم ستم پیشگان

و ماويهم النّار و بئس مثوى الظّالمين

۲۱ کافران ، ستم پیشگانی شوم فرجام

سنلقى فى قلوب الّذين كفروا الرعب . .. و بئس مثوى الظّالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۱۰ - ۷

۷ آتشی سوزان و

برافروخته ، فرجام پایمال کنندگان اموال یتیمان

انّ الّذین یاکلون اموال الیتامی ظلماً . .. و سیصلون سعیراً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۵ – ۸

۸ فرجام شوم امتهای ظالم گذشته، هشداری الهی به تمامی امتهاست.

فقطع دابر القوم الذین ظلموا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۳ – ۳

۳ ستم پیشگان ، به آتش دوزخ درخواهند افتاد .

فتمسکم النار

جمله <فتمسکم النار> بیان می کند که اتکای بر ستمگران، درپی دارنده آتش است. این معنا می رساند که خود ستمگران نیز به آتش درخواهند افتاد. تعبیر <فتمسکم> می تواند اشاره به این نکته باشد که: ستمگران آتش هستند و با اعتماد و تکیه به آنان، آتش با شما تماس پیدا خواهد کرد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۲۸ – ۱۲

۱۲ – گرفتار شدن به خشم و قهر الهی ، فرجام کار ستم پیشگان

فقل الحمد للّه الذی نجّنا من القوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۵ – ۹

۹ – هلاکت و نابودی ، فرجام ملت های ذلت پذیر و پیرو کفر و ستم

فاستخفّ قومه . .. فأغرقنهم أجمعین

از این که فرعونیان با ضعف و زبونی در برابر دستگاه جبار فرعونی سرانجام به هلاکت رسیدند، مطلب بالا استفاده می شود.

فلسفه استمهال ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۴ – ۳،۴

۳- مهلت خواهی ستمگران به هنگام مشاهده عذاب استیصال ، جهت پاسخ گویی

به دعوت خداوند و پیروی از رسولان الهی

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا ربّنا أخّرنا إلی أجل قریب نجب دعوتک و نتّبع

۴- ظالمان به وقت مشاهـده عذاب در قیامت خواسـتار مهلتی کوتاه برای بازگشت به دنیا جهت پاسخ گویی به دعوت خداوند و پیروی از رسولان الهی می شوند . *

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا ربّنا أخّرنا إلی أجل قریب نجب دعوتک و نتّبع

برداشت فوق مبتنی بر این است که مقصود از <یوم یأتیهم العذاب> روز قیامت باشد، نه عذاب استیصال.

فلسفه تأخیر کیفر ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۲ - ۷

۷- تأخیر کیفر ستمگران از سوی خداوند تا روز قیامت ، جهت تشدید مجازات آنان است .

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون إنما یؤخّرهم لیوم تشخص فیه الأبصر

از اینکه خداونـد متعال کیفر سـتمگران را تا روزی سـخت و هولناک به تأخیر انـداخت، حکایت از شدت مجازات آنان دارد; چون اگر آن مجازات در دنیا اتفاق می افتاد به این مقدار سخت نبود. بنابراین، تأخیر کیفر ظالمان به نفع آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۶۱ - ۱۲

۱۲- اجل مقرر داشتن انسان های ظالم ، دلیل به تعویق افتادن مؤاخذه و عقوبت آنان

و لو یؤاخذ الله الناس بظلمهم . .. و لکن یؤخّرهم إلی أجل مسمًّی

فلسفه مهلت به ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۶۱ - ۳،۱۲

۳- در صورت مورد مؤاخذه دنیوی قرار گرفتن ظالمان از سوی خداوند ، هیچ جنبنده ای بر

روی زمین باقی نخواهد ماند .

و لو یؤاخذ الله الناس بظلمهم ما ترک علیها من دابّه

۱۲- اجل مقرر داشتن انسان های ظالم ، دلیل به تعویق افتادن مؤاخذه و عقوبت آنان

و لو یؤاخذ الله الناس بظلمهم . .. و لکن یؤخّرهم إلی أجل مسمًّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۸ - ۲

۲- تعجیل نکردن ذوالقرنین در کیفر ظالمان کافر ، مهلتی برای گرایش آنان به ایمان بود . *

أمّا من ظلم فسوف نعذّبه . .. و أمّا من ءامن و عمل صلحًا فله جزاءً الحسنی

مراد از <من ءامن و. ..> (هرکس ایمان بیاورد و...) کسانی انـد که از ظلم و کفر، دست برداشـته و ایمان آورنـد، نه آنان که هنگام ورود ذوالقرنین مؤمن بودنـد; زیرا، معنا نـدارد که او، بین عـذاب و یا رفتار نیک با مؤمنان مخیّر باشـد! بنابراین، درنگ ذوالقرنین در عذاب ظالمان (سوف نعذّبه) ایجاد فرصتی برای تغییر رویه آنان بوده است.

قانونمندی هلاکت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۶ - ۳

۳- بعثت پیامبران و هلاکت جوامع ستمگر و دین ستیز ، براساس هدف داری نظام هستی است .

و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه . .. و ما خلقنا السماء والأرض و ما بینهما لعبین

یـادآوری هدفمنـدی جهـان پس از ذکر هلاـکت اقوام سـتمگر می توانـد بیـانگر این نکته باشـد که وقتی جهـان هدفمنـد بود، هلاکت اقوام ستم پیشه نیز جزئی از هدف داری و بازیچه نبودن هستی خواهد بود.

قبض روح ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۵ - انعام - ۶ - ۹۳ - ۱۳،۱۵،۱۶

۱۳ صحنه جان کندن ظالمان بزرگ، عبرت آموز و تماشایی است.

و لو تری إذ الظلمون فی غمرت الموت

۱۵ ملائکه، جان ستمکاران را با قدرت و شدتی تمام می گیرند.

و لو تری إذ الظلمون فی غمرت الموت و الملئکه باسطوا أیدیهم

جمله <باسطوا أیدیهم> ممکن است کنایه از قدرت و شدتی باشد که ملائکه به هنگام قبض روح ستمکاران به کار می گیرند.

۱۶ ملائکه قابض ارواح دارای دستانی هستند که به هنگام گرفتن جان ظالمان آنها را می گشایند.

إذ الظلمون فی غمرت الموت و الملئکه باسطوا أیدیهم

قبول توبه ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۳۹ - ۱۰

۱۰ پذیرش توبه ستمکاران ، جلوه ای از غفران و رحمت الهی

فمن تاب من بعد ظلمه و اصلح فإنّ اللّه یتوب علیه إنّ اللّه غفور رحیم

قبول ولایت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۱۹ - ۶

۶ - پیروی از تمایلات جاهلانه ظالمان ، به معنای پذیرش ولایت و رهبری آنان است .

و لاتتّبع أهواء . .. و إنّ الظلمین بعضهم أولیاء بعض

بـا توجه به این که <إنّ الظالمین بعضـهم أولیاء. ..> تعلیل برای نهی <لاتتبع> است، مفاد آیه شـریفه چنین خواهـد بود: اگر پیـامبر یـا موحـد دیگری، در برابر خواسـته یـا خواسـته هـای هواپرسـتان جاهـل تسـلیم شـود، در حقیقت رهـبری و ولاـیت آن هواپرستان ظالم را پذیرفته است.

قدرت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۴ - ۹

۹- سو گند ستمگران

در دنیا بر پایداری و زوال ناپذیری قدرت خویش

الذین ظلموا . .. أو لم تکونوا أقسمتم من قبل ما لکم من زوال

قدرت مکر ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۶ – ۱،۴،۶

۱– هلاکت و عذاب دنیوی ستم پیشگان تاریخ از سوی خداوند ، علی رغم مکر و چاره اندیشی های فراوان و قدرتمندانه آنان

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا . .. و قد مکروا مکرهم ... و إن کان مکرهم لتزول منه

۴– تسلی و دلداری خداوند به پیامبر (ص) در برابر ترفند ها و مکر های گوناگون و کوه شکن ستم پیشگان جامعه

و قد مکروا مکرهم و عند الله مکرهم و إن کان مکرهم لتزول منه الجبال

۶– مکر ها و چاره اندیشی های ستمگران ، هر چند گسترده و کوه شکن باشد ، در برابر نیروی حق بی ثمر و ناموفق خواهد بود .

و قد مکروا مکرهم و عند الله مکرهم و إن کان مکرهم لتزول منه الجبال

قضاوت درباره ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۵۴ – ۱۱

۱۱ قضاوت و داوری خداوند درباره ستمگران ، قضاوتی است بر پایه قسط و عدل .

و لو أن لکل نفس ظلمت . .. و أسروا الندامه لما رأوا العذاب و قضی بینهم بالقسط

کیفر اخروی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۹۳ – ۱۲

۱۲ مجازات اخروی ستمکاران بزرگ از نخستین لحظات احتضار و مرگ آغاز خواهد شد.

و لو ترى إذ الظلمون فی غمرت الموت

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۲ – ۸

۸- کیفر ستمگران در قیامت بسیار شدید و هولناک است .

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون إنما یؤخّرهم لیوم تشخص فیه الأبصر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸۷ – ۷،۱۱

۷- ذوالقرنین ، به معاد و وجود کیفر سخت اخروی برای ظالمان ، معتقد بود .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه ثمّ یردّ إلی ربّه فیعذّبه عذابًا نکرًا

۱۱- کیفر اخروی ستم کاران ، جلوه ای از ربوبیّت الهی است .

یردّ إلی ربّه فیعذّبه عذابًا نکرًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – طور – ۵۲ – ۴۷ – ۴

۴ – بیشتر ظالمان ، بی خبر از کیفر های دنیوی و اخروی خویش

و لکنّ أکثرهم لایعلمون

کیفر اخروی گرایش به ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۷۵ – ۵

۵- کمترین تمایل به کافران از سوی رهبران دینی ، گناهی نابخشودنی و دارای کیفری مضاعف در دنیا و آخرت

لقد کدتّ ترکن إلیهم شیئًا قلیلًا. إذًا لأذقنک ضعف الحیوه و ضعف الممات

کیفر امداد به ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۳ – ۷

۷- کیفر الهی به هنگام نزول ، فراگیر همه ظالمان و همراهان و یاوران آنان است .

فأغرقنه و من معه جمیعًا

کیفر دنیوی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۸۳ – ۷

۷ جوامع ستمگر ، در معرض گرفتار شدن به کیفر

های دنیوی و در خطر هدف قرار گرفتن سنگ های عذاب

و ما هی من الظلمین ببعید

<هی> می توانـد به قریه یـا قریه هـایی که از سـیاق کلام برمی آیـد، باز گردد و می توانـد به <حجاره> در آیه قبل ارجاع شود. معنای جمله <و ما هی ...> بنابر احتمال دوم چنین است: آن سـنگهای کذایی دور از سـتمگران نیست; یعنی، ستمگران در معرض چنین عذابهایی اند و آن گونه سنگها برای آنان مهیاست.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۶۱ – ۱۴

۱۴– مصلحت بقای حیات در زمین ، مهمتر از مصلحت عقوبت دنیوی ظالمان

و لو یؤاخذ الله الناس بظلمهم ما ترک علیها من دابّه و لکن یؤخّرهم إلی أجل مسمًّی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۲۵ – ۱۴

۱۴ – انحراف از حق و تجـاوز به حقوق دیگران در محیط مسـجد الحرام ، گناهی است بس بزرگ و کـج روان و سـتم کاران باید در انتظار کیفر سخت دنیوی باشند .

و من یرد فیه بإلحاد بظلم نذقه من عذاب ألیم

برداشت یاد شده بر این اساس است که مقصود از <عذاب ألیم> کیفر دنیوی نیز باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – طور – ۵۲ – ۴۷ – ۴

۴ – بیشتر ظالمان ، بی خبر از کیفر های دنیوی و اخروی خویش

و لکنّ أکثرهم لایعلمون

کیفر دنیوی گرایش به ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۷۵ – ۵

۵- کمترین تمایل به کافران از سوی رهبران دینی ،

گناهی نابخشودنی و دارای کیفری مضاعف در دنیا و آخرت

لقد کدتّ ترکن إلیهم شیئًا قلیلاً. إذًا لأذقنک ضعف الحیوه و ضعف الممات

کیفر ذلت بار ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۹۳ – ۱۷

۱۷ ظالمان نمی توانند خود را از مهلکه مردن و عذاب خوارکننده پس از آن رهایی بخشند.

و الملئکه باسطوا أیدیهم أخرجوا أنفسکم الیوم تجزون عذاب الهون

جمله <أخرجوا انفسکم> خطاب ملائکه به ظالمان است، که اگر می توانید خود را از این مهلکه نجات بخشید. این سخن ملائکه از سر استهزا و بیان عجز ظالمان است.

کیفر ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۹۵ – ۱۱

۱۱ – خداوند ، ستمکاران را به سزای اعمالشان خواهد رساند .

و اللّه علیم بالظلمین

هدف از بیان آگاهی خداوند به ستمکاران، تهدید آنان به عذاب می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۵۱ – ۲۰

۲۰ آتش دوزخ ، جایگاه و فرجام شوم ستم پیشگان

و ماویهم النّار و بئس مثوی الظّالمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۸۲ – ۱۲

۱۲ مجازات نکردن ستمگران ، ظلم بر ستمدیدگان است .

ذوقوا عذاب الحریق . .. ذلک بما قدّمت ایدیکم و انّ اللّه لیس بظلّام للعبید

برداشت فوق مبتنی است بر احتمال اوّل (عطف <انّ اللّه . .. > بر <ما قدّمت>)، است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۱۰ – ۷

۷ آتشی سوزان

و برافروخته ، فرجام پايمال كنندگان اموال يتيمان

انّ الّذين ياكلون اموال اليتامى ظلماً . .. و سيصلون سعيراً

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۴ – مائده – ۵ – ۲۹ – ۱۱

۱۱ آتش همواره دوزخ ، جزاى ستمگران و كيفرى مناسب براى آنان

فتكون من اصحب النار و ذلك جزؤا الظلمين

<جزاء> در لغت به معنى كيفر و پاداشى است كه كافى باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۵ – انعام – ۶ – ۱۳۴ – ۲

۲ احضار ظالمان در قيامت و بازخواست و كيفر ايشان از وعده هاى تخلف ناپذير خداوند

و ينذرونكم لقاء يومكم هذا . .. إن ما توعدون لأت

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۵ – اعراف – ۷ – ۴۱ – ۴

۴ گرفتار شدن ستمكاران به آتش دوزخ، سنت خداوند در كيفر آنان

و كذلك نجزى الظلمين

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۷ – يونس – ۱۰ – ۵۴ – ۱۳

۱۳ در نظام جزايى خداوند ، حتى به ستمگران هم ظلم نخواهد شد .

و لو أن لكل نفس ظلمت . .. قضى بينهم بالقسط و هم لايظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۸ - ۶

۶ کیفر و مجازات ستمگران ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

أُولئك یعرضون علی ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۳ - ۳

۳ کیفر ستم کاران و گنه پیشگان ، مقتضای ربوبیت خداوند و در جهت تدبیر امور انسانهاست .

مسوّمه عند ربک

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۲ - ۲

۲ امت های ستم پیشه (جوامع کفرپیشه و مشرک) در خطر گرفتار شدن به عقوبت های الهی و عذاب های استیصال هستند .

و کذلک أخذ ربک إذا أخذ القری و هی ظلمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۹۲ - ۸

۸ عقوبت و سرزنش کسانی که در حق آدمی ستم کرده اند پس از اعترافشان به گناه و توبه از آن ، به دور از شأن نیکوکاران است .

لاتثریب علیکم الیوم

<الیوم> ظرف و متعلق به <تثریب> است و مراد از آن زمانی است که برادران یوسف به خطای خویش اعتراف نموده و از گناه خود توبه کردند (و إن کنّا لخاطئین).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۲ - ۵

۵- تأخیر کیفر اصلی ظالمان به روز قیامت ، از سنت های خداوند است .

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون إنما یؤخّرهم لیوم تشخص فیه الأبصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۶۱ - ۲

۲- مورد عقوبت قرار گرفتن انسان های ظالم ، نتیجه عمل خود آنان است .

و لو یؤاخذ الله الناس بظلمهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۷۸

۷- کیفر الهی به هنگام نزول ، فراگیر همه ظالمان و همراهان و یاوران آنان است .

فأغرقنه و من معه جمیعًا

۸- خداوند ، ستمگران و شریکان آنان را در ستم ، همسان کیفر می دهد .

فأغرقنه و

من معه جميعًا

برداشت فوق، مبتنی بر این است که مراد از <و من معه> یاران و شریکان فرعون در ستم باشند نه صرفاً همراهان وی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۲۹ - ۷

۷- جهنم ، کیفر تمامی ستمگران است .

نجزیه جهنّم کذلک نجزی الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۱ - ۱

۱ - تنها ظالمان و گنه کاران در معرض خطر کیفر و عقاب الهی

إنّی لایخاف لدیّ المرسلون . إلاّمن ظلم ثمّ بدّل حسنًا

از مفهوم <لایخاف لدیّ المرسلون> استفاده می شود که غیر از رسولان، هیچ شخص دیگری از عقاب الهی در امان نیست. عبارت <إلاّ من ظلم...> استثنا از این مفاد است; یعنی، همه ظالمان در معرض خطر قرار دارند، مگر کسانی که ستم کردند ولی آن را با انجام خوبی ها جبران نمودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۲ - ۱

۱ - ستم پیشگان و تجاوزگران به حقوق مردم ، سزاوار پیگرد ، مؤاخذه و مجازات می باشند .

إنّما السبیل علی الذین یظلمون الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۷ - ۵

۵ - خلود در آتش ، جزای ستمکاران و ظالمان

أنّهما فی النار خلدَین فیها و ذلک جزؤا الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - انسان - ۷۶ - ۳۱ - ۱۰

۱۰ - رحمت و لطف خداوند به مؤمنان و کیفر و عذاب ظالمان از سوی او ، براساس علم و حکمت او

است .

إنّ اللّه كان عليمًا حكيمًا . يدخل من يشاء فى رحمته و الظلمين أعدّ لهم عذابًا أ

برداشت ياد شده، بر اين فرض مبتنى است كه جمله <يدخل من يشاء. ..>، خبر براى <إنّ> در <إنّ اللّه> و جمله <كان اللّه عليماً حكيماً>، معترضه و يا حال باشد. بر اين اساس توصيف خداوند به علم و حكمت، اشاره به اين دارد كه كار خدا (رحمت يا عذاب)، مبتنى بر علم و حكمت است.

كيفر ظالمان دوران ذوالقرنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - كهف - ۱۸ - ۸۷ - ۴

۴- ذوالقرنين ، به ايمان آوردن ظالمان ساحل دريا و دست برداشتن آنان از ظلم و فساد ، اميدوار بود و در مجازات آنان شتابى نداشت .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

حرف <سوف> براى آينده است و فعل هاى شرط (<آمن> و <عمل>) در آيه بعد، قرينه اين است كه ذى القرنين، به احتمال ايمان آوردن ظالمان، در مجازات آنان تعجيل نكرده است.

كيفر همكاران ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۸

۸- خداوند ، ستمگران و شريكان آنان را در ستم ، همسان كيفر مى دهد .

فأغرقنه و من معه جميعًا

برداشت فوق، مبتنى بر اين است كه مراد از <و من معه> ياران و شريكان فرعون در ستم باشند نه صرفاً همراهان وى.

كيفر همكارى با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۳ – ۷،۹

۷- کیفر الهی به هنگام نزول ، فراگیر همه ظالمان و همراهان و یاوران آنان است .

فأغرقنه و

من معه جميعًا

۹- تأیید ، همراهی و تقویت عناصر فاسد و حاکمیت های ظالم ، دارای فرجامی هلاکت بار و مشترک با آنها

فأغرقنه و من معه جميعًا

کیفیت ورود ظالمان به جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۷۲ - ۳

۳- خداوند ، ستم پیشگان را در جهنم ، به صورت زانو بر زمین زده ، ر ها خواهد ساخت .

و نذر الظلمين فيها جثيًّا

<جثیّ>; یعنی، بر زانونشستگان، این گونه نشستن، نمودی از دلهره و حقارت و ناتوانی است.

گرایش به ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۳ - ۱۴

۱۴ < عن أبی عبـدالله (ع) فی قول الله عزوجـل : < ولا ـتركنوا إلى الـذين ظلموا . . . > قال : هو الرجل يأتی السـلطان فيحب بقائه إلى أن يدخل يده إلى كيسه فيعطيه ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خدا که فرموده: <و لاترکنوا إلی الذین ظلموا . ..> روایت شده است: رکون به ظالم این است که شخص نزد سلطان [ظالم]برود و دوست بدارد که او زنده بماند تا دست در کیسه اش کند و چیزی به او بدهد>.

گمراهی اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۷ - ۱۸

۱۸- < عن أبی عبـدالله جعفربن محمد (ع) قال : . . . ان الله تبارك و تعالى يضلّ الظالمين يوم القيامه عن دار كرامته . . . كما قال عزّوحلّ : < و يضلّ الله الظالمين و يفعل الله ما يشاء > .

؛..

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: همانا خداوند تبارک و تعالی ستمگران را در روز قیامت از سرای کرامت خویش گمراه می کند . .. چنان چه می فرماید: <یضلّ الله الظالمین...> ...>.

گمراهی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۲۴ - ۷

۷ مشاهده برهان الهی (درک حقایقی نظیر ربوبیت خدا ، دریافت زشتیِ گناه ، باور به عدم رستگاری ظالمان و گنه کاران و . . .) عامل عصمت پیامبران است .

و همّ بها لولا أن رءا برهن ربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۷ - ۷

۷- خداوند ، ستمگران را به گمراهی می کشاند .

و یضلّ الله الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۱ - ۱۳

۱۳ - همه ظالمان ، در گمراهی آشکارند .

بل الظلمون فی ضلل مبین

<الظالمون>، جمع و دارای الف و لام است و در جای خود گفته شده که این گونه جمع ها، عمومیت را می رساند.

گناه گرایش به ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۳ - ۱

۱ تمایل به ستمگران و اتکای بر آنان ، حرام و گناهی بزرگ است .

و لاترکنوا إلی الذین ظلموا

<الرکون إلی شیء>; یعنی ، گرایش پیدا کردن به چیزی و اعتماد کردن بر آن.

گواهان عمل و ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۸ - ۱۲

۱۲ گواهان اعمال در قیامت

، دوری ستمگران از رحمت الهی را به همگان اعلام می کنند .

ألا لعنه الله علی الظلمین

گواهی علیه ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۸ - ۷

۷ در قیامت ، گواهانی متعدد بر ستمگری ستمکاران و دروغ بافی افترازنندگان به خدا ، شهادت خواهند داد .

و یقول الأشهد هؤلاء الذین کذبوا علی ربهم

<أشهاد> جمع شاهد و به معنای گواهان است.

لالی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۷۶ - ۱۳

۱۳- انسان فاقد روحیه عدالت خواهی ، انسانی گنگ و بی ارزش در بینش الهی *

أحدهما أبکم . .. و من یأمر بالعدل

از تقابل <یأمر بالعدل> با <أبکم> مطلب فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۸۵ - ۷

۷ - باز ایستادن ظالمان تکذیب گر از نطق و سخن ، با مشاهده نزول عذاب الهی بر آنان

و وقع القول علیهم . .. فهم لاینطقون

برداشت یاد شده بر این اساس است که مراد از <وقع القول. ..> حلول عذاب باشد.

لعن اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۸ - ۱۰

۱۰ ستمگران در قیامت ، از رحمت خداوند محروم و به لعنت او گرفتار خواهند شد .

ألا لعنه الله علی الظلمین

لعن بر ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۴۴ - ۷

۷ ندا دهنده ای در قیامت مأمور اعلام گرفتاری ظالمان به لعنت خداوند است .

فاذن مؤذن بینهم

أن لعنه اللّه على الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۸ - ۱۴

۱۴ < عن رسول الله (ص) : . . . وأما الكافر فيقرأ ذنوبه على رؤوس الأشهاد ، < هؤلاء الذين كذبوا على ربّهم ألا لعنه الله على الظالمين > ;

از رسول خدا(ص) روایت شده است که فرمود: . .. اما کافر پس گناهان او در ملأ عام و در حضور گواهان خوانده می شود: اینانند کسانی که به پروردگار خود دروغ بستند. آگاه باشید لعنت خدا بر ستمکاران باد>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۱ - ۶

۶ - ستم کاران ، مورد لعن و نفرین خداوند

فبعدًا للقوم الظلمين

نصب <بُعداً> به عنوان مفعول مطلق برای فعل محذوف می باشد; یعنی، <بعدوا بُعداً>. گفتنی است که <بُعداً> از جمله مصدرهایی است که همواره به جای فعل می آید; یعنی، دور باد[از رحمت خدا] گروه ستم کاران!

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۵۲ - ۷

۷ - ستمگران ، گروهی مطرود و محروم از رحمت خداوند در قیامت

و لهم اللعنه

مبارزه با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۳ - ۱۱،۱۴،۲۴

۱۱ گستاخی و بی پروایی قوم موسی (ع) در برابر خداوند ، زمینه سرپیچی آنان از فرمان موسی (ع) (ورود به سرزمین

مقدس و مبارزه با جباران)

إنّا لن ندخلها . .. قال رجلان من الذين يخافون انعم اللّه عليهما ادخلوا

تاختن بر جباران سرزمین مقدس و گشودن دروازه آن ، طرح پیشنهادی یوشع و کالب برای فتح بی درنگ آن سرزمین

قال رجلان . .. ادخلوا علیهم الباب فاذا دخلتموه فانکم غلبون

۲۴ تبلیغات یاوران خداترس موسی (ع) (یوشع و کالب) به هدف برانگیختن و بسیج بنی اسرائیل برای هجوم به سرزمین مقدس و نبرد با زورگویان

قال رجلان . .. ان کنتم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۴ - ۱،۳،۱۳

۱ اصرار و تأکید بنی اسرائیل بر کناره گیری از پیکار با زورگویان سرزمین مقدس ، علی رغم فرمان موسی (ع)

قالوا یموسی إنّا لن ندخلها ابداً

۳ بی اعتنایی قوم موسی (ع) به فراخوانی یوشع و کالب برای یاری موسی (ع) در مبارزه با جباران

ادخلوا علیهم الباب . .. قالوا یموسی إنّا لن ندخلها

بنی اسرائیل پس از شنیدن سخنان یوشع و کالب، حضرت موسی(ع) را مخاطب قرار دادند تا بی اعتنایی و بی توجهی خود را به دعوت آن دو نفر اعلام کرده باشند.

۱۳ اصرار بنی اسرائیل بر کناره گیری از نبرد با جباران و جاخوش کردن در کاشانه خویش

إنّا ههنا قعدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۵ - ۱،۲،۳

۱ عذر خواستن موسی (ع) در پیشگاه پروردگار ، از ناتوانی خویش در بسیج بنی اسرائیل برای مبارزه با جباران

قال رب انی لااملك الا نفسی و اخی

۲ ناامیدی موسی (ع) از حرکت بنی اسرائیل و مبارزه با جباران برای ورود به

سرزمین مقدس

قال رب انی لااملک الا نفسی و اخی

۳ شکایت موسی (ع) به پیشگاه پروردگار ، از تمرد بنی اسرائیل در مبارزه با جباران

قال رب انی لااملک الا نفسی و اخی

مبارزه ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۱ - ۱۳

۱۳ ستمگران از مقابله با خدا و پیامبر(ص) طرفی نبسته و به اهداف خویش نخواهند رسید.

قل أی شیء أکبر شهده . .. الذین ءاتینهم الکتب ... إنه لایفلح الظلمون

مستفاد از ربط بین آیات و اطلاق ظالم بر مشرکین و اهل کتاب که در صدد مقابله با خدا و پیامبر(ص) بوده اند. و از <لایفلح الظالمون> فهمیده می شود که آنها به دنبال اهدافی بوده اند که موفق نشده و نخواهند شد.

متقین و ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۱۹ - ۱۱

۱۱ - متقین ، نفوذناپذیر و مصون در برابر تمایلات هواپرستانه ستمکاران

و لاتتّبع أهواء . .. و إنّ الظلمین ... و اللّه ولیّ المتّقین

یادکرد وصف <تقوا> برای کسانی که در پرتو ولایت حق قرار دارند و با اطاعت از خدا، از آمال جاهلانه و ظالمانه تبعیت نمی کنند، بیانگر برداشت یاد شده است.

مجادله با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۴۶ - ۵

۵ – پیامبر (ص) و مسلمانان ، وظیفه ندارند که با ظالمان اهل کتاب ، به جدال أحسن بپردازند .

و لاتجدلوا أهل الکتب إلّا بالتی هی أحسن إلّا الذین ظلموا منهم

محاکمه اخروی ظالمان

جلد – نام سوره –

سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۲۲ – ۶

۶ بازخواست ذلتبار مشرکان و ستمگران در روز قیامت، نشانگر محرومیت آنها از سعادت و رستگاری است.

إنه لایفلح الظلمون. و یوم نحشرهم جمیعا ثم نقول للذین أشرکواأین شرکاؤکم

محرومیت اخروی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۸ – ۱۰،۱۲

۱۰ ستمگران در قیامت ، از رحمت خداوند محروم و به لعنت او گرفتار خواهند شد .

ألا لعنه الله علی الظلمین

۱۲ گواهان اعمال در قیامت ، دوری ستمگران از رحمت الهی را به همگان اعلام می کنند .

ألا لعنه الله علی الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۱۱ – ۱۱

۱۱ – ستم گران (در قیامت) از اذن خداوند برای شفاعت شدن و شفاعت کردن ، محروم خواهند بود .

یومئذ لاتنفع الشفعه . .. و قد خاب من حمل ظلمًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۳۷ – ۱۳

۱۳ – ستمگران در قیامت ، محروم از هرگونه نصرت و یاری

فما للظلمین من نصیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۱۸ - ۹

۹ - محرومیت ستمکاران در قیامت ، از یاری دوست و نزدیکان دلسوز و شفاعت شفیعان

ما للظلمین من حمیم و لا شفیع یطاع

<حمیم> در لغت به معنای دوست (العین) و به <القریب المشفق> (نزدیک دلسوز) معنا شده است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۸ - ۱۰

۱۰ -

ستم پیشگان ، محروم از هرگونه ولیّ و یاوری در قیامت

و الظلمون ما لهم من ولیّ و لانصیر

محرومیت اخروی ظالمان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۴ - ۶

۶ دوری از رحمت خدا در سرای آخرت ، امری تقدیر شده برای کفرپیشگان و ستمگران قوم نوح

فکان من المغرقین . .. و قیل بعدًا للقوم الظلمین

<بُعداً> مفعول مطلق برای فعل محذوف (لیبعد) می باشد و جمله در اصل چنین بوده: و قیل لیبعد بُعداً القوم الظالمون; یعنی، و گفته شد که ستمگران قوم نوح باید از رحمت خدا دور باشند و از آن جا که آنان در دنیا عذاب شدند، معلوم می شود مراد از جمله <و قیل . ..> دوری از رحمت خدا در آخرت است.

محرومیت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۵۷ - ۱۱

۱۱ ظالمان ، محروم از محبّت و پاداش های خداوند

و اما الذین امنوا . .. فیوفّیهم اجورهم و اللّه لا یحبّ الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۴۰ - ۲۰،۲۱

۲۰ ظالمین ، محروم از محبّت الهی

و اللّه لا یحبّ الظالمین

۲۱ بی ایمانی و سستی در رویارویی با دشمنان دین ، ظلم است .

و لاتهنوا . .. و لیعلم اللّه الّذین امنوا ... و اللّه لایحبّ الظّالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۹۲ - ۶،۱۰

۶ ستمکاران محروم از هر گونه یاور در قیامت

و ما للظّالمین من

انصار

<انصار>، جمع ناصر (به معنای یاور) است و <مِنْ> زایده، تأکید بر نبودن یاور در آن روز است.

۱۰ محرومیّت ستمگران در قیامت از یاری امامانی که آنها را یاری کنند .

و ما للظّالمین من انصار

امام باقر (ع) در تفسیر آیه فوق فرمود: ما لهم من ائمّه یسمّونهم باسمائهم.

تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۲۱۱، ح ۱۷۵ ; تفسیر برهان، ج ۱، ص ۳۳۳، ح ۸.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۵۱ - ۱۴

۱۴ ستمکاران ، محروم از هدایت الهی

إنّ اللّه لایهدی القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۵۲ - ۹

۹ گرایش بی حد و مرز گروهی از مسلمانان بیمار دل به سوی یهود و نصارا ، دلیلی روشن برای محرومیت ستمگران از هدایت الهی

إنّ اللّه لایهدی القوم الظلمین. فتری الذین فی قلوبهم مرض یسرعون فیهم

تفریع جمله <فتری> بر جمله <ان اللّه . ..>، می رساند که گرایش عمیق بیماردلان، بیان مصداقی برای جمله <ان اللّه لایهدی ...> است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۱ - ۱۲

۱۲ ستمگران، از سعادت و رستگاری محروم هستند.

إنه لايفلح الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۵ – انعام – ۶ – ۱۴۵ – ۲۲

۲۲ ستمگران و متجاوزان، محروم از رحمت و مغفرت الهی

فمن اضطر غير باغ و لاعاد فإن ربك غفور رحيم

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۶ – اعراف – ۷ – ۴۴ – ۶

۶ ظالمان از رحمت خداوند دور

هستند .

أن لعنه اللّه على الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۹ - ۹

۹ ستم پیشگان ، از هدایت الهی محرومند .

و اللّه لایهدی القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۰۹ - ۱۲

۱۲ ظالمان ، محروم از هدایت الهی

و اللّه لا یهدی القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۲۳ - ۲۷

۲۷ ستمگران ، هرگز رستگار و موفق نخواهند شد .

إنه لایفلح الظلمون

ضمیر در <إنه> ضمیر شأن است و دلالت بر تأکید مفاد جمله دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۷ - ۱۰

۱۰- ستم پیشگان ، بی بهره از ثبات آرامش و فاقد اصول ثابت و سخن استوار در زندگی دنیا و آخرتند .

یثبت الله الذین ءامنوا بالقول الثابت فی الحیوه الدنیا و فی الأخره و یضلّ الله ا

از مقایسه صدر و ذیل آیه و مقابله ظالمان با مؤمنان مطلب فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۷ - ۹

۹ - ظالمان و بیدادگران ، از فلاح و رستگاری بی بهره اند .

إنّه لایفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۵۰ - ۹

۹ - هواپرستان و ظالمان ، محروم از هدایت خداوند

و من أضلّ ممّن اتّبع هویه . .. إنّ اللّه لایهدی القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر -

۴۰ - ۱۸ - ۱۱،۱۴

۱۱ - محرومیت ستمگران به هنگام دشواری مرگ از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعان

ما للظلمین من حمیم و لا شفیع یطاع

۱۴ - < عن موسی بن جعفر (ع) . . . ما من مؤمن یرتکب ذنباً إلاّ ساء ذلک و ندم علیه . . . فإن لم یندم علی ذنب یرتکبه فلیس بمؤمن و لم تجب له الشفاعه و کان ظالماً و اللّه تعالی یقول : < ما للظالمین من حمیم و لا شفیع یطاع > ;

از امام کاظم(ع) روایت شده است: . ..هیچ مؤمنی نیست که پس از ارتکاب گناه ناراحت و پشیمان نشود... و اگر بر گناه خود پشیمان نشود، مؤمن نیست و شفاعت برای او نخواهد بود و او ظالم است. خداوند تعالی می فرماید: ماللظالمین من حمیم و لاشفیع یطاع >.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۵۲ - ۱۰

۱۰ - پذیرفته نشدن عذر ستمگران ، دوری آنان از رحمت خداوند و جای گرفتن در سرایی بد ، مظهر نصرت الهی به پیامبران و مؤمنان در قیامت

إنّا لننصر رسلنا و الذین ءامنوا . .. یوم یقوم الأشهد . یوم لاینفع الظلمین معذر

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، بیانگر چگونگی نصرت الهی در قیامت از رسولان و مؤمنان است که در آیه پیش (یوم یقوم الأشهد) به آن اشاره شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۰ - ۱۰،۱۱

۱۰ - ظالمان و متجاوزان ، محروم از محبت الهی

إنّه

لایحبّ الظلمین

۱۱ – مجریان احکام الهی ، در صورت زیاده روی از حد عدالت و مقابله به مثل ، خود ستمگر و محروم از محبت خدا خواهند بود .

جزؤا سیّئه سیّئه مثلها . .. إنّه لایحبّ الظلمین

ممکن است <إنّه لایحبّ الظالمین> ناظر به قانون مقابله به مثل باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۱۰ – ۱۳

۱۳– ستمکاران ، محروم از هدایت الهی

إنّ اللّه لایهدی القوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – صف – ۶۱ – ۷ – ۹

۹ – ظالمان ، از هدایت الهی محروم اند .

و اللّه لایهدی القوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – جمعه – ۶۲ – ۵ – ۸

۸ – ظالمان ، از هدایت الهی محروم اند .

و اللّه لایهدی القوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۳۱ – ۶

۶ – ظالمان ، از رحمت الهی محروم اند .

و الظلمین أعدّ لهم عذابًا ألیمًا

برداشت یاد شده، به قرینه مقابله <الظالمین. ..> با <یدخل من یشاء فی رحمته> استفاده شده است.

محرومیت ظالمان از هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۴ - ۱۲

۱۲ ظلم زمینه و موجب محرومیت ظالمان از هدایتهای خداوند است.

فمن أظلم . .. إن الله لا یهدی القوم الظلمین

محرومیت ظالمان غافل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۱ - ۸

۸ - ظالمان و گنه کارانِ غافل از جبران بدی های خویش ،

از بخشش و رحمت خداوند محروم اند .

إلّامن ظلم ثمّ بدّل حسنا بعد سوء فإنّی غفور رحیم

از این که خداوند، تنها به توبه کنندگان و جبران کنندگان بدی های خویش، نوید غفران و رحمت داده است، مطلب یاد شده استفاده می شود.

محمد(ص) و ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۲ - ۹

۹- دلداری خداوند به پیامبر (ص) در برابر ستم ظالمان

و لاتحسبنّ الله غفلًا . .. إنما یؤخّرهم لیوم تشخص فیه الأبصر

برداشت فوق مبتنی بر این است که مخاطب در آیه پیامبر(ص) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۹۵ - ۴

۴ - دلداری خدا به پیامبر (ص) ، در قبال ستیزه جویی های ظالمان

ربّ فلاتجعلنی فی القوم الظلمین . و إنّا علی أن نریک ... لقدرون

مرگ ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۹۳ - ۱۲،۱۸

۱۲ مجازات اخروی ستمکاران بزرگ از نخستین لحظات احتضار و مرگ آغاز خواهد شد.

و لو تری إذ الظلمون فی غمرت الموت

۱۸ جان کندن ستمگران، همراه با تمسخر ملائکه قبض روح نسبت به آنان و بیان عجز آنان برای رهایی از مرگ است.

أخرجوا أنفسكم اليوم تجزون عذاب الهون

مسلمانان و ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۳ – ۵

۵ مسلمانان نباید در پایداری بر دین و پیشبرد اهداف آن بر ستمگران ، اتکا کنند و از آنان یاری طلبند .

فاستقم كما أُمرت و من تاب معك . ..

و لاتركنوا إلى الذين ظلموا

نهی از تمایل به ستمگران و اتکای بر آنان ، پس از امر به استقامت در راه دین ، توجه دادن مؤمنان است به این که مبادا برای رسیدن به این مقصود (استقامت در راه دین و پیشبرد اهداف آن) بر ستمگران تکیه کنند و از آنان یاری بخواهند.

مطالعه در سرنوشت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۹ - ۱۳

۱۳ مطالعه در سرگذشت بیدادگران تاریخ و فرجام شوم آنان ، امری ضروری و مایه عبرت است .

فانظر کیف کان عقبه الظلمین

مطالعه سرنوشت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۶ - ۳

۳ - مطالعه در سرگذشت جوامع بی دادگر و کفرپیشه تاریخ و مشاهده شهر ها و سرزمین های ویران شده آنها (شهرهایی که با عذاب قهر الهی زیرورو شدند) بستری مناسب برای عبرت گرفتن و زمینه ای کارساز برای بیداری دل ها

أفلم یسیروا فی الأرض فتکون . ..و لکن تعمی القلوب التی فی الصدور

مطالعه فرجام ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۳ - ۹

۹ خداوند ، انسان ها را به مطالعه آثار گذشتگان و عبرت گیری از فرجام شوم ستم کاران ، فرا خوانده است .

و ما هی من الظلمین ببعید

بر اساس اینکه مراد از ضمیر <هی> آبادیهای قوم لوط باشد ، هدف از جمله <ما هی . ..> ترغیب انسانها به گذر کردن بر دیار قوم لوط و دیدن آثار عذاب الهی است; تا بدین وسیله عبرت

گیرند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۴۶ – ۲

۲ – سیاحت در زمین برای مشاهده شهر های ویران شده و مطالعه در سرنوشت و فرجام شوم ستمگران تاریخ ، توصیه خداوند به گردنکشان و حق ستیزان

أفلم یسیروا فی الأرض فتکون لهم قلوب یعقلون بها

مغضوبیت ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۲۸ – ۱۲

۱۲ – گرفتار شدن به خشم و قهر الهی ، فرجام کار ستم پیشگان

فقل الحمد للّه الذی نجّنا من القوم الظلمین

مقهوریّت ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۳ – ۱۱

۱۱– اراده خداوند ، حاکم بر اراده فرعونیان و جبّاران تاریخ است .

فأراد أن یستفزّهم من الأرض فأغرقنه و من معه جمیعًا

مکر ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۶ – ۲

۲– خداوند به تمامی ترفند ها و مکر های ستمگران آگاهی کامل دارد .

و قد مکروا مکرهم و عند الله مکرهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۷ – ۷

۷- تسلی و دلداری خداوند به پیامبر (ص) در برابر مکر ها و ترفند های دشمنان ستمگر

و قد مکروا مکرهم و عند الله مکرهم . .. فلاتحسبنّ الله مخلف وعده رسله

منشأ عذاب اخروی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۴۲ – ۴

۴ – عذاب شدن ظالمان با آتش در روز قیامت ، به فرمان خداوند

نقول .

.. ذوقوا عذاب النار الّتی کنتم بها تکذبون

منشأ کیفر ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۶۱ – ۱۳

۱۳– تعیین اجل مقرر برای انسان ها و تصمیم به مؤاخذه و عقوبت کردن ظالمان و یا تأخیر آن ، به دست خداوند است .

و لو یؤاخذ الله الناس . .. و لکن یؤخّرهم إلی أجل مسمًّی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۵۹ – ۳

۳ – نقش خود ظالمان در ابتلا به کیفر و نقمت ، به جای بهرهوری از روزی و نعمت خداوند

إنّ اللّه هو الرزّاق . .. فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا

از این که <ظلم> به خود افراد نسبت داده شده و کیفر به عنوان پیامد کار خودشان، مطرح گشته است، مطلب بالا استفاده می شود.

منشأ گمراهی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۷ – ۱۴

۱۴– ثابت قدم کردن مؤمنان و افزایش گمراهی ستم پیشگان از سوی خداوند ، بسته به مشیت اوست .

یثبت الله الذین ءامنوا . .. و یفعل الله ما یشاء

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۴ – ۱۳

۱۳ – اضلال خداوند ، شامل حال ظالمان و ستمکاران است .

و من یضلل اللّه . .. و تری الظلمین

<الظالمین> هم بر <من یضلل اللّه> منطبق شده و هم بر <الذین یظلمون الناس> در آیه قبل. از مجموع استفاده می شود که <إضلال> در حق ظالمان صورت می گیرد.

منشأ هلاکت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۵۸ – ۳

۳ – خداوند ، پدیدآورنده زمینه زوال و نابودی ظالمان به وسیله افکار و تصمیم گیری های خود آنان

فأخرجنهم من جنّت . .. و کنوز و مقام کریم

تصمیم فرعونیان مبنی بر تعقیب بنی اسرائیل، در ظاهر طرح و برنامه خود آنان بود; اما از آن جا که خداوند زمینه های چنین تصمیم هلاکت باری را پدید آورده بود، خروج فرعونیان را فعل خود قلمداد کرده است.

موانع حاکمیت ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۵۹ – ۱۵

۱۵ پذیرش ربوبیت خدا و پیروی از برنامه های پیامبران ، مانع از حاکمیت و سلطه ستمگران و سرکشان *

و تلک عاد جحدوا بأیت ربهم . .. واتبعوا أمر کل جبار عنید

موانع نجات اخروی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۶ – ۵

۵ – راه نجات از عذاب جهنم ، بر روی ستمکاران و گمراه شدگان از سوی خدا ، مسدود است .

و من یضلل اللّه فما له من سبیل

برداشت یاد شده بر این اساس است که آیه شریفه، ناظر به وضعیت گمراه شدگان در قیامت باشد.

موقعیت اجتماعی ظالمان اقوام پیشین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۳ – ۸

۸- موقعیت ممتاز اجتماعی و اقتصادی مرفهان جوامع ستمگر

ارجعوا . .. لعلّکم تسلون

در این که سؤال در <تسئلون> چیست و سؤال کنندگان چه کسانی اند، میان مفسران چند دیدگاه وجود دارد. از جمله آنها این است که سؤال کنندگان مردم هستند و

مراد از سؤال، مشورت در مسائل اجتماعی و کمک و درخواست در مسائل اقتصادی است.

موقعیت اقتصادی ظالمان اقوام پیشین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۳ – ۸

۸- موقعیت ممتاز اجتماعی و اقتصادی مرفهان جوامع ستمگر

ارجعوا . .. لعلّکم تسلون

در این که سؤال در <تسئلون> چیست و سؤال کنندگان چه کسانی اند، میان مفسران چند دیدگاه وجود دارد. از جمله آنها این است که سؤال کنندگان مردم هستند و مراد از سؤال، مشورت در مسائل اجتماعی و کمک و درخواست در مسائل اقتصادی است.

مؤاخذه اخروی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۳۴ – ۲

۲ احضار ظالمان در قیامت و بازخواست و کیفر ایشان از وعده های تخلف ناپذیر خداوند

و ینذرونکم لقاء یومکم هذا . .. إن ما توعدون لأت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۳۱ – ۱۰

۱۰ – مؤاخذه شدن ظالمان در پیشگاه پروردگار در قیامت

و لو تری إذ الظلمون موقوفون عند ربّهم یرجع بعضهم إلی بعض القول

مؤاخذه ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۳ – ۱۱

۱۱- مرفهان ستمگر ، در قبال تنعّم و بهره مندی از نعمت های الهی ، مورد مؤاخذه و سؤال قرار خواهند گرفت .

ارجعوا إلی ما أُترفتم فیه و مسکنکم لعلّکم تسلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۲ - ۱

۱ - ستم پیشگان و تجاوزگران به حقوق مردم ، سزاوار پیگرد ،

مؤاخذه و مجازات می باشند .

إنّما السبیل علی الذین یظلمون الناس

مؤمنان و ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – جاثیه – ۴۵ – ۲۰ – ۴

۴ – روشنگری های قرآن ، بی نیاز کننده مؤمنان از طرح ها و ایده های جاهلانه و هواپرستانه ظالمان

و لاتتّبع أهواء الذین لایعلمون . .. هذا بصائر للناس

مهلت به ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۳۳ – ۱۱

۱۱ بی نیازی و رحمت خداوند موجب امهال به جوامع کفر و ستم پیشه و نابود ساختن آنان است.

و ربک الغنی ذو الرحمه إن یشأ یذهبکم و یستخلف من بعدکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۲ – ۵

۵– تأخیر کیفر اصلی ظالمان به روز قیامت ، از سنت های خداوند است .

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون إنما یؤخّرهم لیوم تشخص فیه الأبصر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۶۱ – ۱،۹،۱۴

۱– خداوند ، به انسان های ظالم مهلت می دهد و آنها را در قبال کار خلافشان بلافاصله به هلاکت نمی رساند .

و لو یؤاخذ الله الناس بظلمهم ما ترک علیها من دابّه و لکن یؤخّرهم إلی أجل مسمًّی

مراد از <ظلم> با توجه به معنای آن که قرار دادن اشیاء در غیر جایگاه مناسب خود است هر عمل خطا و ناشایستی می باشد.

۹- عفو موقت و تأخیر در مؤاخذه و عقوبت ظالمان ، به معنای ر ها کردن همیشگی آنان نیست .

و لو یؤاخذ الله

الناس بظلمهم ما ترک علیها من دابّه و لکن یؤخّرهم إلی أجل مسمًّی

۱۴- مصلحت بقای حیات در زمین ، مهمتر از مصلحت عقوبت دنیوی ظالمان

و لو یؤاخذ الله الناس بظلمهم ما ترک علیها من دابّه و لکن یؤخّرهم إلی أجل مسمًّی

ناکامی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۱ - ۱۳

۱۳ ستمگران از مقابله با خدا و پیامبر(ص) طرفی نبسته و به اهداف خویش نخواهند رسید.

قل أی شیء أکبر شهده . .. الذین ءاتینهم الکتب ... إنه لایفلح الظلمون

مستفاد از ربط بین آیات و اطلاق ظالم بر مشرکین و اهل کتاب که در صدد مقابله با خدا و پیامبر(ص) بوده اند. و از <لایفلح الظالمون> فهمیده می شود که آنها به دنبال اهدافی بوده اند که موفق نشده و نخواهند شد.

نجات از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۵ - ۶

۶ مقام ربوبیت خداوند ، سزاوار درخواست یاری از او ، برای رهایی از چنگال ستمگران است .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۴ - ۵

۵- رهایی از چنگال ظالمان با هلاک شدنشان و سکونت در جای آنان ، تنها برای کسانی میسّر است که از مقام و وعید خداوند بترسند .

لنهلکنّ الظلمین . و لنسکننّکم الأرض من بعدهم ذلک لمن خاف مقامی و خاف وعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۲۸ – ۴

۴ – نجات نوح (ع) و

خاندان و همراهان او از شر ستمگران ، به اراده خداوند

فقل الحمد للّه الذی نجّنا من القوم الظلمین

نزدیکی عذاب ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۸۳ – ۱۰

۱۰ < عن أبی جعفر (ع) : . . . قال الله عزوجل لمحمد (ص) : < و ما هی من الظالمین ببعید > من ظالمی أمتک إن عملوا ما عمل قوم لوط . . . ;

از امام باقر(ع) روایت شده است: . .. خداوند به حضرت محمد(ص) فرمود: آن سنگها از ظالمان به دور نیست; یعنی ، ظالمان امت تو اگر عمل قوم لوط را انجام دادند>.

نعمت نجات از ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۶ – ۸

۸- روز نجات بنی اسرائیل از نظام ظالمانه فرعونیان ، از < ایام الله > است .

و ذکّرهم بأیّم الله . .. و إذ قال موسی لقومه اذکروا نعمه الله علیکم إذ أنجکم م

کلمه <اذکروا> در این آیه می تواند از مصداقهای تذکر به <أیام الله> باشد که موسی(ع) مأمور به ابلاغ آن بود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۸۰ – ۱۲

۱۲ – نجات از چنگال دشمن ستمگر و نابودی او ، اعطای مکتب و برنامه زندگی و تأمین ارزاق ، از بزرگ ترین نعمت های الهی است .

أنجینکم . .. وعدنکم ... نزّلنا علیکم المنّ والسلوی

امتنان به بنی اسرائیل در قالب سه نوع نعمت در آیه بیان شده است: نجات، اعطای برنامه زندگی در طور (تورات)

و تأمین رزق آنان. از این رو معلوم می شود که این سه امر، از نعمت های بزرگ الهی است.

نعمت هلاکت ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – نجم – ۵۳ – ۵۵ – ۴

۴ – نابودی ملت های کافر و ستم پیشه ، خود نعمتی الهی بر سایر انسان ها *

و أنّه أهلك . .. فبأیّ ءالاء ربّک تتماری

در صورتی که <آلاء> نظر به هلاکت قوم عاد، ثمود و. .. داشته و بر این امور عنوان <آلاء> منطبق شده باشد، مطلب بالا استفاده می شود.

نفرین بر ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۵ – ۶

۶ ریشه کن شدن نسل ظالمان، نفرینی الهی بر آنان است.

فقطع دابر القوم الذین ظلموا

اگر جمله <فقطع دابر> انشایی باشد، نفرینی است در حق ظالمان در تمامی تاریخ.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – نوح – ۷۱ – ۲۴ – ۷

۷ – ظالمان و گمراه کنندگان جامعه ، مستحق نفرین اند .

و لاتزد الظلمین إلّا ضللاً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – نوح – ۷۱ – ۲۸ – ۱۳،۱۵

۱۳ - درخواست نوح (ع) از درگاه الهی ، مبنی بر افزودن هلاکت و بدبختی ستمگران حق ناپذیر

و لاتزد الظلمین إلّا تبارًا

<تبار>، به معنای هلاکت و نابودی است.

۱۵ - ظالمان حق ناپذیر ، مستحق نفرین و نابودی اند .

و لاتزد الظلمین إلّا تبارًا

نفی رهبری ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۹ - ۳

۳ - عناصر مستکبر

و سرکش ، فاقد صلاحیت رهبری بر مردم اند .

و استکبر هو و جنوده فی الأرض بغیر الحقّ

نقش ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۳ – ۶

۶- مترفان و ستمگران جامعه ، عامل نابودی تمدن ها و هلاکت افراد جامعه

و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه . .. ارجعوا إلی ما أُترفتم فیه

مخاطبان این آیات، گروه خاصی از مردم اند; زیرا خداوند در توصیف آنان دو صفت ستمگری و تنعّم را مطرح ساخته است و این دو صفت نوعاً در قشر خاصی از جامعه وجود دارد و بیشتر مردم نه ظالم اند و نه مترف.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۵ – ۱۴

۱۴ – تأثیر منفی و زیانبار گمراهان و ستمکاران ، بر سرنوشت خود و خانواده خویش

خسروا أنفسهم و أهلیهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۵۹ – ۳

۳ – نقش خود ظالمان در ابتلا به کیفر و نقمت ، به جای بهرهوری از روزی و نعمت خداوند

إنّ اللّه هو الرزّاق . .. فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا

از این که <ظلم> به خود افراد نسبت داده شده و کیفر به عنوان پیامد کار خودشان، مطرح گشته است، مطلب بالا استفاده می شود.

نهی از اعتماد به ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۳ - ۵

۵ مسلمانان نباید در پایداری بر دین و پیشبرد اهداف آن بر ستمگران ، اتکا کنند و از آنان یاری طلبند .

فاستقم كما أُمرت و

من تاب معک . .. و لاترکنوا إلی الذین ظلموا

نهی از تمایل به ستمگران و اتکای بر آنان ، پس از امر به استقامت در راه دین ، توجه دادن مؤمنان است به این که مبادا برای رسیدن به این مقصود (استقامت در راه دین و پیشبرد اهداف آن) بر ستمگران تکیه کنند و از آنان یاری بخواهند.

نهی از شفاعت ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۲۷ – ۱۶

۱۶ – خداوند ، نوح (ع) را از وساطت برای نجات ظالمان از عذاب طوفان ، نهی کرد .

و لاتخطبنی فی الذین ظلموا

نهی از گرایش به ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۳ – ۵

۵ مسلمانان نباید در پایداری بر دین و پیشبرد اهداف آن بر ستمگران ، اتکا کنند و از آنان یاری طلبند .

فاستقم کما أُمرت و من تاب معک . .. و لاترکنوا إلی الذین ظلموا

نهی از تمایل به ستمگران و اتکای بر آنان ، پس از امر به استقامت در راه دین ، توجه دادن مؤمنان است به این که مبادا برای رسیدن به این مقصود (استقامت در راه دین و پیشبرد اهداف آن) بر ستمگران تکیه کنند و از آنان یاری بخواهند.

ورود ظالمان در جهنم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۵ – ۱،۱۱

۱ – ستم پیشگان متجاوز به حقوق مردم ، عرضه شونده به دوزخ و نزدیک شونده به آن بدون هیچ اختیار

و تریهم یعرضون علیها خشعین من الذلّ ینظرون

من طرف خفىّ

تعبير <يعرضون عليها> به صيغه مجهول، ناگزيرى و بى اختيارى ظالمان در عرصه قيامت را مى رساند.

۱۱ - عرضه گمراهان و ستمكاران بر دوزخ ، در برابر ديد اهل ايمان و قابل مشاهده براى آنان

و تريهم يعرضون عليها . .. و قال الذين ءامنوا إنّ الخسرين

وسعت قدرت طلبى ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۳۶ - ۵

۵ - فزون خواهى قدرت ها ، نامحدود به قلمرو آنان و منتهى به سلطه گرى بر ساير جوامع

هم أشدّ منهم بطشًا فنقّبوا فى البلد

<فاء> در <فنقّبوا> براى نتيجه است؛ يعنى، قدرت، منتهى به نفوذ و تجاوز به ديگران است.

وعيد به ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۹ - ابراهيم - ۱۴ - ۴۷ - ۲

۲- عذاب و هلاكت ستم پيشگان و پيروزى رسولان ، وعده خداوند به آنان

و أنذر الناس يوم يأتيهم العذاب فيقول الذين ظلموا . .. و قد مكروا مكرهم ... فلاتح

برداشت فوق از ارتباط اين آيه با آيات قبل، كه درباره عذاب ستمگران بود، استفاده مى شود. گفتنى است <فاء> تفريع در <فلاتحسبنّ> مؤيد اين ارتباط است.

ويژگى امدادهاى ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - جاثيه - ۴۵ - ۱۹ - ۴

۴ - یاوری ظالمان نسبت به یکدیگر ، منحصر به دنیا و بی ثمر در آخرت *

و إنّ الظلمین بعضهم أولیاء بعض

در صورتی که تعبیر <من اللّه> دارای مضاف محذوف و تقدیر آن <من عذاب اللّه> باشد; می توان استفاده کرد، <لن یغنوا> نظر به آخرت و کیفر و پاداش الهی دارد و

<بعضهم أولیاء بعض> نظر به همیاری های دنیوی و مادی ظالمان.

ویژگیهای دوستان ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۱۹ - ۵

۵ - ظالمان ، دوست و یاور کسانی که همچون خودشان ، ظالم و سیه کاراند .

و إنّ الظلمین بعضهم أولیاء بعض

ویژگیهای ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۶۶ - ۴

۴ - ستم پیشگان و دین ستیزان ، غفلت زدگان از یاد قیامت اند .

فویل للذین ظلموا . .. هل ینظرون إلاّ الساعه

هشدار به ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۳۴ - ۳۸

۳۸ هشدار خداوند به مردان ستمکار و متجاوز به حقوق همسران خویش

فلا تبغوا علیهنّ سبیلاً انّ اللّه کان علیّاً کبیراً

جمله <انّ اللّه . .. > در مقام تهدید شوهران ستمکار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۷ - ۲

۲ ظالمان در معرض نابودی با عذاب الهی هستند.

إن أتيكم عذاب اللّه بغته أو جهره هل يهلك إلا القوم الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۵۸ - ۸

۸ خداوند داناترين كس در مورد شناخت ستمگران است.

و الله أعلم بالظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۱۳۳ - ۱۲

۱۲ خطر انقراض و نابودى نسل يك جامعه، هشدار خداوند به جوامع كافر ستم پيشه

إن يشأ يذهبكم . .. كما أنشأكم من ذريه قوم ءاخرين

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۶ - ۵

۵ هشدار خداوند به ظالمان پندناپذیر و تهدید آنان به عذابهای دوزخ

إنا کنا ظلمین. فلنسئلن الذین أرسل إلیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۶۶ - ۱

۱ - هشدار الهی به ستم پیشگان غافل ، از وقوع ناگهانی قیامت

هل ینظرون إلّا الساعه أن تأتیهم بغته و هم لایشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۵۹ - ۶

۶ - فرجام شوم کافران و ستمگران هلاک شده تاریخ ، هشداری به کفرپیشگان و ظالمان هر عصر

فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا مثل ذنوب أصحبهم

آیات پایانی این سوره، در مقام نتیجه گیری از آیات گذشته است که به تفصیل سرنوشت هلاکت بار کافران گذشته تاریخ را بیان داشته است. از این نکته استفاده می شود که تعبیر <مثل ذنوب أصحابهم>، در واقع تذکر و هشداری نهایی به کافران هر عصر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۴۷ - ۸

۸ - بلا های دنیوی ، هشداری به ظالمان ; ولی بیشتر ایشان بی خبر از پیام هشداری آن *

و إنّ للذین ظلموا عذابًا دون ذلک و لکنّ أکثرهم لایعلمون

در صورتی که <دون ذلک> به معنای عذاب های خفیف دنیوی در قبال عذاب سنگین آخرت باشد، ممکن است سبکی این عذاب ها برای مجال دادن به ظالمان برای انابه باشد; ولی افسوس که بیشتر ستمگران این درس ها را نمی آموزند.

هلاکت دنیوی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶

- انفال - ۸ - ۵۴ - ۹

۹ ستم پیشگان و تکذیب کنندگان آیات الهی ، در خطر هلاکت و نابودی با عذاب های الهی

کذبوا بایت ربهم . .. و کل کانوا ظلمین

هلاکت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۷ - ۲،۴

۲ ظالمان در معرض نابودی با عذاب الهی هستند.

إن أتیکم عذاب اللّه بغته أو جهره هل یهلك إلا القوم الظلمون

۴ هلاکت با عذاب الهی تنها دامنگیر اقوام ستمگر می شود.

هل یهلك إلا القوم الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۹۳ - ۱۷

۱۷ ظالمان نمی توانند خود را از مهلکه مردن و عذاب خوارکننده پس از آن رهایی بخشند.

و الملئکه باسطوا أیدیهم أخرجوا أنفسکم الیوم تجزون عذاب الهون

جمله <أخرجوا انفسکم> خطاب ملائکه به ظالمان است، که اگر می توانید خود را از این مهلکه نجات بخشید. این سخن ملائکه از سر استهزا و بیان عجز ظالمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۳۳ - ۸،۱۴

۱۸اگر خداوند بخواهد مردم ستمگر و کافر را نابود می کند و نسلهای دیگری را جانشین آنان می سازد.

إن یشأ یذهبکم و یستخلف من بعدکم ما یشاء

۱۴ پدید آوردن نسلها و جوامع موجود به جای اقوام پیشین، نشان قدرت الهی بر نابود ساختن جوامع ستم پیشه

إن یشأ یذهبکم . .. کما أنشأکم من ذریه قوم ءاخرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۷ - ۷

۷ نابودی ستمگران

و حاکمیت مستضعفان از سنت های خداوند است .

و أورثنا القوم الذین کانوا یستضعفون . .. و تمت کلمت ربک الحسنی

خداوند به جای کلمه کوتاهی مانند بنی اسرائیل پس از <أورثنا>، وصف آنان، یعنی <القوم الذین . .. >، را می آورد تا به این نکته اشاره کند که حمایت خداوند مخصوص بنی اسرائیل نبوده، بلکه سنت خدا بر این است که مستضعفان را بر مستکبران پیروزی دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۳ - ۸،۱۴

۸- حمایت از انبیا ، با هلاکت مخالفان ستمگر آنان ، مقتضای ربوبیت خداوند

فأوحی إلیهم ربّهم لنهلکنّ الظلمین

۱۴- هلاکت و سقوط ستمگران از سنت های خداوند

لنهلکنّ الظلمین

آوردن <لنهلکنّ الظالمین> با قیدهای تأکیدی لام و نون و فعل مضارع، که دلالت بر استمرار می کند، می تواند برای بیان سنّت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۴ - ۵

۵- رهایی از چنگال ظالمان با هلاک شدنشان و سکونت در جای آنان ، تنها برای کسانی میسّر است که از مقام و وعید خداوند بترسند .

لنهلکنّ الظلمین . و لنسکننّکم الأرض من بعدهم ذلک لمن خاف مقامی و خاف وعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۶ - ۱

۱- جبّاران منحرف ، علاوه بر هلاکت دنیوی ، در آخرت نیز گرفتار جهنّم می شوند .

و خاب كلّ جبّار عنيد . من ورائه جهنّم

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۹ – ابراهيم – ۱۴ – ۴۶ – ۱

۱– هلاكت و عذاب دنيوى

ستم پیشگان تاریخ از سوی خداوند ، علی رغم مکر و چاره اندیشی های فراوان و قدرتمندانه آنان

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا . .. و قد مکروا مکرهم ... و إن کان مکرهم لتزول منه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۷ - ۲

۲- عذاب و هلاکت ستم پیشگان و پیروزی رسولان ، وعده خداوند به آنان

و أنذر الناس یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا . .. و قد مکروا مکرهم ... فلاتح

برداشت فوق از ارتباط این آیه با آیات قبل، که درباره عذاب ستمگران بود، استفاده می شود. گفتنی است <فاء> تفریع در <فلاتحسبنّ> مؤید این ارتباط است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۱ - ۷

۷- خداوند ، پس از نابود کردن اقوام ستمگر ، مردم دیگری را از نو پدیدآورد و جایگزین آنان ساخت .

و أنشأنا بعدها قومًا ءاخرین

<إنشاء> (مصدر <أنشأنا>) به معنای ایجاد و پدید آوردن شیء جان دار و تربیت آن است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۲ - ۲

۲- ظهور علایم و نشانه های عذاب ، قبل از هلاکت و نابودی جوامع ستمگر

فلمّا أحسّوا بأسنا

برداشت یاد شده مبتنی براین نکته است که مقصود از احساس عذاب، مشاهده علایم و نشانه های عذاب باشد. فرار عذاب شوندگان دراین هنگام، مؤید همین مطلب است; زیرا اگر خودِ عذاب احساس می شد، فرصت و راهی برای فرار وجود نمی داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸- هلاکت و نابودی جوامع ستمگر گذشته ، نمونه ای از پیروزی حق بر باطل

و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه. .. بل نقذف بالحقّ علی البطل فیدمغه فإذا هو زاهق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۵ - ۱

۱ - هلاکت و نابودی بسیاری از جوامع ستم پیشه در طول تاریخ با عذاب خداوند

فکأیّن من قریه أهلکنها و هی ظالمه

جمله <أهلکناها> به تقدیر <أهلکنا أهلها> می باشد. <خَواء> (مصدر <خاویه>) به معنای سقوط کردن و فرو ریختن و <عرش> مفرد (<عروش>) به معنای سقف است. <شَید> (مصدر <مشید>) نیز برای دو معنا به کار می رود: ساختمان سفید را گچ کاری کردن و بنایی را بلند و برافراشته ساختن. بنابراین <قصرمشید> می تواند به معنای کوشک برافراشته و بلند و یا به معنای کاخ سفید و گچ کاری شده باشد; یعنی، کم نیستند شهرها و سرزمین هایی که مردمشان را به خاطر ظلم و بی دادگری، نابود کردیم و اکنون دیوارهای خانه هایشان روی سقف فرو ریخته و چاه های متروك و کاخ های سفید برافراشته، که بی صاحب مانده است. گفتنی است که آیه یاد شده متضمن توصیه به مشرکان صدراسلام است که در فرجام کار جوامع پیشین بنگرند و ببیند که قهر الهی بر سر آنها و شهرهایشان چه آورده است و از آن عبرت بگیرند و دست از مخالفت با پیامبر(ص) بردارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۸ - ۷

۷ - عذاب اخروی در پی هلاکت و عذاب دنیوی ، در انتظار ستمگران

است .

و کأیّن من قریه . .. و إلیّ المصیر

جمله <إلیّ المصیر> می تواند تهدید به عذاب اخروی در پی عذاب دنیوی (ثمّ أخذتها) ظالمان باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۵ – ۹

۹ – هلاکت و نابودی ، فرجام ملت های ذلت پذیر و پیرو کفر و ستم

فاستخفّ قومه . .. فأغرقنهم أجمعین

از این که فرعونیان با ضعف و زبونی در برابر دستگاه جبار فرعونی سرانجام به هلاکت رسیدند، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – نوح – ۷۱ – ۲۸ – ۱۵

۱۵ – ظالمان حق ناپذیر ، مستحق نفرین و نابودی اند .

و لاتزد الظلمین إلاّ تبارًا

هواپرستی ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – جاثیه – ۴۵ – ۱۹ – ۱۱

۱۱ – متقین ، نفوذناپذیر و مصون در برابر تمایلات هواپرستانه ستمکاران

و لاتتّبع أهواء . .. و إنّ الظلمین ... و اللّه ولیّ المتّقین

یادکرد وصف <تقوا> برای کسانی که در پرتو ولایت حق قرار دارند و با اطاعت از خدا، از آمال جاهلانه و ظالمانه تبعیت نمی کنند، بیانگر برداشت یاد شده است.

ظاهرسازی از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

تبری انبیا از ظاهرسازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۸۶ - ۷

۷ - پرهیز از هرگونه تکلف و ظاهرسازی در زندگی ، از ویژگی های پیامبران

و ما أنا من المتكلّفين

تعبیر پیامبر(ص) به این که او از زمره <متکلفان> نیست، می رساند که اصولاً پیامبران اهل تکلف نبودند.

تبری محمد(ص) از ظاهرسازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه

- فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۸۶ - ۱۰

۱۰ - نداشتن چشمداشت مادی از مردم در امر رسالت و بی تکلف و تصنع بودن پیامبراسلام (ص) ، نشانه حقانیت آن حضرت است .

قل ما أسئلکم علیه من أجر و ما أنا من المتکلّفین

از آیه بعد که قرآن را تنها مایه ذکر برای جهانیان معرفی می کند (إن هو إلاّ ذکر للعالمین)، استفاده می شود که آیه مورد بحث با طرح مسأله نداشتن چشم داشت مادی و بی تکلف بودن پیامبر اسلام(ص) درصدد اثبات رسالت و راستی آن حضرت است.

سرزنش ظاهرسازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۸۶ - ۹

۹ - تکلف و ظاهرسازی ، عملی ناپسند و مذموم

و ما أنا من المتکلّفین

ظاهرسازی در تبلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۸۶ - ۸

۸ - دعوت مردم به دین ، باید بدون تکلف و ظاهرسازی باشد .

و ما أنا من المتکلّفین

محمد(ص) و ظاهرسازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۸۶ - ۶

۶ - اجتناب پیامبر (ص) از تکلف و ظاهرسازی در مسیر رسالت خویش

و ما أنا من المتکلّفین

<تکلیف> (ریشه <متکلّفین>) به معنای تصنع و ظاهرسازی و تعهد به انجام کاری است که شخص شایستگی انجام آن را ندارد.

ظاهربینی

آثار ظاهربینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۴۱ - ۸

۸ ظاهر نگری و سست اندیشی ، مایه دلخوشی انسان به مظاهر زندگی دنیوی و

بی توجهی به جهاد و مصالح نهفته در آن

و جهدوا بأمولکم و أنفسکم فی سبیل اللّه ذلکم خیر لکم إن کنتم تعلمون

تهمت ظاهربینی به پیروان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲۷ - ۱۱

۱۱ اشراف قوم نوح ، ایمان توده های مستضعف را ایمانی سطحی و برخاسته از خوش باوری و عدم تفکر می شمردند .

ما نریک اتبعک إلاّ الذین هم أراذلنا بادی الرّأی

<بادی> از <بدوّ> و به معنای ظاهر است. <ظاهر الرأی>; یعنی، دید سطحی و اندیشه خالی از تفکر و تأمل. <بادی الرأی> می تواند ظرف برای <اتبعک> باشد. براین اساس معنای جمله <مانریک ...> چنین است: می بینیم که أراذل از تو پیروی کرده اند و پیروی آنان سطحی و بدون تأمل در درستی و نادرستی ادعای تو بوده است.

ظلم از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

{ظلم}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۸۶ - ۶

۶ بازگشت به کفر (ارتداد) پس از ایمان آگاهانه ، ظلم است .

کیف یهدی اللّه قوماً کفروا بعد ایمانهم . .. و اللّه لا یهدی القوم الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۹۴ - ۲

۲ افترا و دروغ بستن آگاهانه به خداوند (بدعت) ، ظلمی است بزرگ .

فمن افتری . .. فاولئک هم الظالمون

ضمیر فَصل، دلالت بر بزرگی ظلم می کند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۱۰۸ – ۷،۹

۷ خداوند ، مُنزّه از اراده هر

گونه ظلم نسبت به موجودات

و ما اللّه يريد ظلماً للعالمين

۹ دستورات الهی به دور از هر گونه شائبه ظلم و بی عدالتی نسبت به بندگان است .

و اعتصموا بحبل اللّه . .. تلك ايات اللّه نتلوها عليك بالحق و ما اللّه يريد ظلماً

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۲ – آل عمران – ۳ – ۱۰۹ – ۴،۱۰

۴ مالكيت انحصاری خداوند نسبت به تمام هستی ، دليل نفی اراده ظلم و ستم از ساحت اوست .

و ما اللّه يريد ظلماً للعالمين. و للّه ما فی السموات و ما فی الارض

۱۰ بازگشت همه امور هستی به خداوند ، دليل نفی اراده ظلم و ستم از ساحت اوست .

و ما اللّه يريد ظلماً للعالمين . .. و الی اللّه ترجع الامور

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۱۲ – ۱۶

۱۶ كفر ، جنايت و تجاوز ، سيره دائمی اهل كتاب (يهود)

ذلك بانّهم كانوا يكفرون بئايت اللّه و يقتلون . .. و كانوا يعتدون

فعل مضارع پس از فعل ماضی از ماده <كَوْنْ> دلالت بر استمرار دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۱۷ – ۹

۹ خداوند به اهل كفر ستمی روا ندارد ، بلكه آنها ، خود بر خويشتن ستم روا می دارند .

و ما ظلمهم اللّه و لكن انفسهم يظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۸۲ - ۱۰،۸،۷،۶

۶ نفی ظلم از جانب خدا نسبت به بندگان خویش

و انّ اللّه

لیس بظلّام للعبید

۷ عدالت خداوند و دوری ساحت وی از ظلم ، مقتضی مجازات بخیلان و قاتلان انبیا

و لا یحسبنّ الّذین یبخلون . .. ذوقوا عذاب الحریق ... و انّ اللّه لیس بظلّام للعب

جمله <و اَنّ اللّه . .. > عطف بر <ما قدّمت> می باشد. بنابراین دلیل دیگری برای گرفتار شدن بخیلان و قاتلان انبیا به دوزخ است. یعنی عدالت خداوند اقتضا می کند که ستمگران را عذاب کند، ورنه به ستمدیده ظلم شده است.

۸ عذاب دوزخیان ، هرگز ستمی از سوی خداوند بر آنها نیست .

ذوقوا عذاب الحریق . .. و انّ اللّه لیس بظلّام للعبید

بنابر اینکه <انّ اللّه . .. >، خبر برای مبتدایی محذوف باشد (الأمر و الشّأن انّ اللّه لیس ...)، بر این مبنا، مراد از ستم نکردن خداوند به قرینه <ذلک بما قدّمت ایدیکم> این است که خداوند در کیفر دادن ستم نمی کند.

۱۰ خداوند ، هرگز بندگانش را بدون ارتکاب گناه مجازات نمی کند .

ذلک بما قدّمت ایدیکم و انّ اللّه لیس بظلّام للعبید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۹۲ - ۷

۷ گرفتاران به آتش دوزخ ، دارای پیشینه ستمکاری در دنیا

ربّنا انّک من تدخل النّار فقد اخزیته و ما للظّالمین من انصار

آثار اجتماعی ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۲۵ - ۱،۲

۱ آثار شوم برخی از گناهان و ظلم ها تنها دامنگیر گناهکار و ظالم ، و برخی دارای آثاری فراگیر بر گنهکار و بی گناه

و اتقوا فتنه لاتصیبن

برخی از گناهان و ستمکاری ها در جامعه ایمانی مایه گرفتار شدن همگان (مرتکبان گناه و غیر آنها ، یعنی ظالم و غیر ظالم) به عذاب های الهی است .

و اتقوا فتنه لاتصیبن الذین ظلموا منکم خاصه

<لا> در <لاتصیبن> نافیه و <خاصه> حال برای <الذین> است. جمله <لاتصیبن الذین ... > تبیین و توضیحی است برای <فتنه>. و مراد از اتقاء فتنه، پرهیز از عامل آن می باشد که به قرینه <ظلموا>، ستمکاری است. بنابراین معنای آیه چنین می شود: ای اهل ایمان از گناهانی که موجب فتنه ای عظیم می شود بپرهیزید ; آن گونه فتنه ای که نه تنها دامنگیر گناهکار می شود، بلکه همگان را در شعله های خود خواهد سوزانید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۶۶ - ۵

۵- فراگیری جرم و جنایت در جامعه ، موجب انحطاط و زوال آن خواهد شد .

إنا أُرسلنا إلی قوم مجرمین . .. أن دابر هؤلاء مقطوع مصبحین

از اینکه ملائکه عذاب قوم لوط به آن حضرت اعلام می کنند که: <أن دابرهؤلاء مقطوع> (نسل آن قوم قطع می شود) و نمی گویند: نسل گنهکاران قطع می شود و نیز در آیه بعد کار <آمدن> به همه اهل شهر نسبت داده شده (و جاء أهل المدینه)، حاکی است که همه مردم شهر قوم لوط آلوده به گناه بوده اند. تعبیر <مجرم> از آنان و نجات خانواده لوط(ع) از عذاب به جز همسر او نیز مؤید برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۹۴ -

۷ – ظلم و فساد در میان اقشار جامعه ، دارای تأثیر در سرنوشت همگان

ربّ فلاتجعلنی فی القوم الظلمین

از این که پیامبر(ص) از خدا می خواهد که به هنگام نزول عذاب بر ظالمان، در جمع آنان نباشد، رساننده به این حقیقت است که پیامبر(ص)، با این که هرگز ظالم نبوده است، اما ممکن بود با قرار داشتن در میان جامعه ظالم، از عذاب آنان چیزی دامنگیر آن حضرت نیز بشود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۵۲ – ۳

۳ – ظلم و گناه ، بنیان برافکن جوامع بشری

یقوم لم تستعجلون بالسیّئه قبل الحسنه. .. فتلك بیوتهم خاویه بما ظلموا

ثمودیان، به صورت جامعه ای متشکل بودند که در نتیجه ظلم و گناه خود به گونه دسته جمعی و فراگیر هلاك شدند و این نشان می دهد که هر جامعه ای که معصیت و ستم در آن رواج پیدا کند، در معرض خطر نابودی قرار می گیرد.

آثار اجتناب از ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۸۲ – ۷

۷ کمال ایمان و درجات آن، وابسته به میزان پالایش آن از شرك و ظلم است.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا إیمنهم بظلم

آثار اخروی ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۱۲ – ۳

۳ – بی ایمانی و کناره گیری از اعمال صالح ، ظلمی است که در قیامت گریبان گیر انسان خواهد شد .

و قد خاب من حمل ظلمًا . و من یعمل من الصلحت و هو مؤمن

ظاهر تقابل بین این آیه

و آیه قبل، این است که موضوع این آیه، دسته مقابل ظالمان است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۳۱ – ۱۱

۱۱ – ظلم ، درپی دارنده مؤاخذه در قیامت

و لو تری إذ الظلمون موقوفون عند ربّهم

وضع اسم ظاهر <الظالمون> به جای ضمیر، می تواند بیانگر این نکته باشد که ظلم باعث مؤاخذه شدن است.

آثار استمرار بر ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۷۲ – ۱۱

۱۱– تقوا ، موجب نجات از جهنم و پایداری بر ظلم ، موجب بقای در آن

ثمّ ننجّی الذین اتقوا و نذر الظلمین فیها

<اتقوا> فعل و نشان دهنده حدوث است; ولی <ظالمین> اسم و دال کننده بر ثبوت است بنابرگفته برخی از مفسران، این تفاوت به جهت بیان رحمت گسترده الهی است که اگر کسی فعل تقوا به او منتسب گردد، نجات می یابد; ولی تا کسی به وصف ظلم متصف نگردد و عنوان <ظالم> بر او صدق نکند، در دوزخ ماندگار نخواهد بود.

آثار اصرار بر ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۷۰ – ۲۱،۲۲

۲۱ نزول عذاب بر امت های کافر پیشین ، پس از اصرار و مداومت آنان بر ظلم و حق ناپذیری

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

فعل <کانوا> به همراه <یظلمون> افاده استمرار می کند.

۲۲ اصرار بر ظلم و گناه ، عامل نزول عذاب الهی

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

آثار اقرار به ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۸۸ - ۳

-۳

نقش تهلیل و تسبیح خدا و اقرار به ظلم به خویشتن ، در استجابت دعا و رهایی از غم ها

فنادی فی الظلمت أن لاإله إلاّأنت سبحنک إنّی کنت من الظلمین . فاستجبنا له و ن

آثار تدوام ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۹ - ۹

۹- هلاکت جوامع ، نتیجه تداوم یافتن ستم پیشگی آنان و سود نبردن از مُهلت ها است .

تلک القری أهلکنهم لمّا ظلموا و جعلنا لمهلکهم موعدًا

آثار شیوع ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۶۶ - ۵

۵- فراگیری جرم و جنایت در جامعه ، موجب انحطاط و زوال آن خواهد شد .

إنا أُرسلنا إلی قوم مجرمین . .. أن دابر هؤلاء مقطوع مصبحین

از اینکه ملائکه عذاب قوم لوط به آن حضرت اعلام می کنند که: <أن دابرهؤلاء مقطوع> (نسل آن قوم قطع می شود) و نمی گویند: نسل گنهکاران قطع می شود و نیز در آیه بعد کار <آمدن> به همه اهل شهر نسبت داده شده (و جاء أهل المدینه)، حاکی است که همه مردم شهر قوم لوط آلوده به گناه بوده اند. تعبیر <مجرم> از آنان و نجات خانواده لوط(ع) از عذاب به جز همسر او نیز مؤید برداشت فوق است.

آثار ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۹ - ۴

۴ - ستمگری ، زمینه ساز تمرد از دستورات خداوند است .

فبدل الذین ظلموا قولا غیر الذی قیل لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲

- ۶۱ - ۳۲

۳۲ - عصیان و تجاوز گری بنی اسرائیل ، ریشه گرایش آنان به کفر و جرئتشان بر کشتن پیامبران بود .

یکفرون بأیت اللّه . .. ذلک بما عصوا و کانوا یعتدون

مشارالیه <ذلک> در <ذلک بما عصوا> کفر به آیات خدا و کشتن پیامبران است. قابل ذکر است که برخی از مفسران، ذلک در <ذلک بما عصوا> را اشاره به <ذلت و ...> دانسته اند و در نتیجه عصیان و تجاوز را نیز علت <ذلت و ...> شمرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۳ - ۲۸

۲۸ سرکشی و ظلم (بَغی) عالمان دین ، مانع تحقق اهداف انبیا (اتحاد مردم بر اساس دین حقّ)

و ما اختلف فیه الا الذین اوتوه من بعد ما جاءتهم البیّنات بغیاً بینهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۳۱ - ۸

۸ ظلم به دیگران ، ظلم به خویشتن است .

و لا تمسکوهنّ ضراراً لتعتدوا و من یفعل ذلک فقد ظلم نفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۵۸ - ۲۷

۲۷ کفر و ستمگری ، مانع پذیرش حقّ و خضوع در برابر دلایل روشن آن

فبهت الّذی کفر و اللّه لا یهدی القوم الظّالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۰ - ۵

۵ ستمگران ، محروم از هر گونه یاور

يا ايّها الّذين امنوا لا تبطلوا صدقاتكم بالمنّ و الاذى . .. و لا تيمّموا الخبيث

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۵۷ - ۱۱

۱۱ ظالمان ، محروم از محبّت و پاداش های خداوند

و اما الذین امنوا . .. فیوفّیهم اجورهم و اللّه لا یحبّ الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۸۶ - ۵

۵ ظلم ، موجب محرومیّت از هدایت خداوند

و اللّه لا یهدی القوم الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۱۲ - ۱۷،۱۸

۱۷ عصیان اهل کتاب (یهود) و تجاوز مداومشان ، باعث کفرشان به آیات الهی و کشتن پیامبران

ذلک بانّهم کانوا یکفرون بئایت اللّه . .. ذلک بما عصوا و کانوا یعتدون

بنابر اینکه مشارالیه <ذلک بما عصوا>، کفر به آیات الهی و کشتن پیامبران باشد.

۱۸ گناه ، عصیان ، تعدّی و تجاوز مداوم ، موجب کفر به آیات الهی

بانّهم کانوا یکفرون بئایت اللّه و یقتلون الانبیاء بغیر حقّ ذلک بما عصوا و کانوا

بنابر اینکه مشارالیه <ذلک> در <ذلک بما عصوا>، کفر به آیات الهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۲۸ - ۱۵،۱۶

۱۵ ظلم ، موجب گرفتار شدن به عذاب الهی

او یعذّبهم فانّهم ظالمون

۱۶ عذاب خداوند به بندگان ، نتیجه عمل خود آنان

او یعذّبهم فانّهم ظالمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۴۷ – ۵

۵ گناه و تجاوز از حدّ ، موجب فاصله گرفتن مجاهدان راه خدا ، از پیروزی *

و ما کان قولهم الّا ان قالوا

ربّنا اغفرلنا ذنوبنا . .. و انصرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۹۲ - ۸

۸ ستمکاری ، موجب ورود آدمی به آتش دوزخ و بی یاوری وی در قیامت

ربّنا انّک من تدخل النّار فقد اخزیته و ما للظّالمین من انصار

مراد از کلمه <للظّالمین> همان دوزخیان هستند. بنابراین به کارگیری اسم ظاهر به جای ضـمیرِ <ما لهم> برای رساندن این معناست که ستمکاری علّت شده که خداوند آنان را به آتش کشاند و از یاری یاوران محروم باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۵۳ - ۱۰

۱۰ ظلم ، موجب گرفتار شدن به کیفر الهی در دنیاست .

فأخذتهم الصعقه بظلمهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۰ - ۱،۳،۴،۱۱

۱ ظلم یهود ، موجب حرام گشتن برخی از نعمت های پاکیزه و حلال بر آنان

فبظلم من الذین هادوا حرّمنا علیهم طیبت أحلت لهم

۳ ظلم یهود ، موجب محرومیت آنان از برخی نعمت های پاکیزه *

فبظلم من الذین هادوا حرّمنا علیهم طیبت أحلت لهم

بـدان احتمال که مراد از تحریم، تحریم تکوینی باشـد ; بنابراین <حرمنا . ..> به این معنا است که خداوند یهود را از دستیابی به برخی طیبات محروم ساخت.

۴ ظلم ، زمینه ساز محرومیت انسان از مواهب خدادادی *

فبظلم من الذین هادوا حرّمنا علیهم طیبت أحلت لهم

برداشت فوق را فرمایش امام صادق(ع) تأیید می کند که فرمود: من زرع حنطه فی ارض فلم یزک زرعه او خرج زرعه کثیر الشعیر فبظلم عمله . ..

او بظلم لمزارعیه و اکرته لان اللّه عزوجل یقول: فبظلم من الذین هادوا حرمنا علیهم طیبت ... .

کافی، ج ۵، ص ۳۰۶، ح ۹; نورالثقلین، ج ۱، ص ۵۷۲، ح ۶۶۵.

۱۱ ظلم و جلوگیری از راه خدا ، موجب عقوبت و کیفر الهی

فبظلم من الذین هادوا حرّمنا علیهم طیبت . .. و بصدّهم عن سبیل اللّه کثیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۱ - ۱۸

۱۸ ظلم ، جلوگیری از راه خدا ، رباخواری و به ناحق خوردن مال مردم ، موجب گرایش آدمی به کفر

فبظلم من الذین هادوا حرمنا . .. و أعتدنا للکفرین منهم عذاباً ألیماً

مراد از <للکفرین منهم> همان یهودیانی هستند که مرتکب گناهان ذکر شده در این آیه و آیه قبل بودند، بنابراین صفات یاد شده کفر است و یا موجب کفر خواهد شد. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۸ - ۶

۶ کفرپیشگی و ستمگری گروهی از اهل کتاب مایه محرومیت آنان از مغفرت و هدایت الهی

إنّ الذین کفروا و ظلموا لم یکن اللّه لیغفر لهم و لالیهدیهم طریقاً

مصداق مورد نظر از <الذین کفروا و ظلموا> به دلیل آیات گذشته گروهی از اهل کتاب هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۹ - ۵

۵ کفر و ظلم گروهی از اهل کتاب ، موجب خلود آنها در جهنم

إنّ الذین کفروا و ظلموا . .. و لالیهدیهم طریقاً. الا طریق جهنم خلدین فیها

با توجه به

آیات قبل مصداق مورد نظر از آیه کافران اهل کتاب می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۱ - ۱۲،۴

۴ ظلم، معیاری اساسی در سنجش رتبه گناهان و درجه بندی آنها

و من أظلم ممن افتری علی اللّه کذبا أو کذب بایته

۱۲ ستمگران، از سعادت و رستگاری محروم هستند.

إنه لایفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۳ - ۱۰

۱۰ انکار آیات الهی نشأت گرفته از روح سرکش و ستمگر کافران است، نه جهل و ناآگاهی آنان

فإنهم لا یکذبکونک و لکن الظلمین بأیت اللّه یجحدون

<جحد> به انکاری که بر خلاف اعتقاد قلبی باشد گفته می شود. محتمل است ستمکار شمردن منکران در آیه به جهت مخالفت آگاهانه آنان با پیامبر(ص) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۵ - ۲

۲ ظلم، موجب نابودی ملتهای ظالم و تمدن آنها

فقطع دابر القوم الذین ظلموا

در آیه شریفه می شد به جای <الذین ظلموا> از ضمیر استفاده شود، ولی توصیف آن قوم هلاک شده به <کسانی که ظلم کردند>، سبب و زمینه نابودی و عذاب آنان را بیان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۷ - ۵

۵ ظلم موجب نابودی و هلاکت اقوام است.

هل يهلك إلا القوم الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۵ – انعام – ۶ – ۸۲ – ۲

۲ ظلم موجب کاهش مرتبه و ارزش ايمان می شود.

الذين ءامنوا و لم يلبسوا إيمنهم

بظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۹۳ – ۸

۸ ظلم، معیار سنجش میزان زشتی گناهان و دارای مراتب است.

و من أظلم ممن افتری علی الله کذبا

گزینش واژه <أظلم> به جای <أذنب> و <أعصی> و مانند آن می تواند بدان جهت باشد که اولا- ظلم بودن افترا را گوشزد کند و ثانیاً به ریشه گناه بودن افترا اشاره نماید. بنابراین ظلم معیاری برای شناخت گناه و مرتبه آن است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۲۹ – ۵،۷

۵ ظلم انسانها عامل تسلط حکومتهای ظالمانه بر آنان می گردد.

و کذلک نولی بعض الظلمین بعضا

تعلیق حکم بر وصف اشعار به علیت دارد. در آیه شریفه تعلیق حکم <نولی> بر وصف <الظالمین> اشاره به نقش و تأثیر وصف ظلم در جریان یافتن فعل دارد.

۷ حاکمیت و ولایت یافتن ظالمان معلول کردار ظالمانه مردم جامعه است.

و کذلک نولی بعض الظلمین بعضا بما کانوا یکسبون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۴۴ – ۱۲

۱۲ ظلم زمینه و موجب محرومیت ظالمان از هدایتهای خداوند است.

فمن أظلم . .. إن الله لا یهدی القوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۶۵ – ۷

۷ فسق و ستمگرىِ یهودیان ایله ، مایه نزول عذاب الهی بر آنان شد .

أخذنا الذين ظلموا بعذاب بئيس بما كانوا يفسقون

<ما> در <بما كانوا> مصدريه و <باء> سببيه است يعنى: أخذناهم بسبب فسقهم.

جلد - نام سوره - سوره - آيه

- فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۴ - ۱۱

۱۱ هلاکت فرعونیان و امت های کافر پیشین ، نمودی از زوال نعمت ها در نتیجه ظلم و گناه

ذلک بأن اللّه لم یک مغیرا نعمه أنعمها علی قوم حتی یغیروا . .. و کل کانوا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱۳ - ۲،۴

۲ ستم پیشگی اقوام پیشین و ایستادگی در برابر پیامبران ، عامل گرفتار شدن آنان به عذاب استیصال الهی

و لقد أهلکنا القرون من قبلکم لما ظلموا و جاءتهم رسلهم بالبینت و ما کانوا لیؤمنوا

۴ تاریخ بشر ، شاهد بعثت پیامبران در پی گسترش ظلم و بی عدالتی

لما ظلموا و جاءتهم رسلهم بالبینت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۹ - ۱۲

۱۲ ظلم و بیدادگری ، زمینه ساز انکار قیامت و تکذیب دین و پیامبران

بل کذبوا بما لم یحیطوا بعلمه . .. فانظر کیف کان عقبه الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۲ - ۵

۵ ابتلای ستم پیشگان به عذاب ابدی در قیامت ، تنها نتیجه ستم مستمر خود آنان است .

ثم قیل للذین ظلموا ذوقوا عذاب الخلد هل تجزون إلا بما کنتم تکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۵۹ - ۱۷

۱۷ انکار ربوبیت خدا ، مخالفت با پیامبران و برنامه های آنان و پیروی از ستمگران و سرکشان ، درپی دارنده عذاب سهمگین قیامت

و نجّینهم من عذاب غلیظ. و تلک عاد جحدوا ...

واتبعوا أمر کل جبار عنید

آیه مورد بحث ، بیانگر گناهانی است که قوم عاد را به عذاب دنیوی و اخروی گرفتار ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۴ - ۲۳

۲۳ پرستش غیر خدا ، شرک در عبادت و ظلم و اجحاف در مبادلات ، درپی دارنده عذاب قیامت است .

اعبدوا الله . .. و لاتنقصوا المکیال ...إنی أخاف علیکم عذاب یوم محیط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۲ - ۳

۳ عذاب های الهی آن گاه بر شهر ها و آبادی ها فرو می ریزد که عموم افرادش ستم پیشه بوده و آثار کفر و شرک در همه جا مشهود باشد .

و کذلک أخذ ربک إذا أخذ القری و هی ظلمه

نسبت دادن ظلم به آبادیها (و هی ظالمه) نسبتی مجازی است و هدف از آن رساندن این معناست که: همه و یا اکثر قریب به اتفاق اهل آن آبادیها ، ستمکار بودند; به گونه ای که گویا ستم کاری در هر کوی و برزن نمایان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۶ - ۹

۹ ظلم و ستم کاری مردم ، مانع رحمت گستری خداوند نخواهد شد .

إن ربک لذو مغفره للناس علی ظلمهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۱۱ - ۲۲

۲۲ < عن علی بن الحسین (ع) یقول : الذنوب التی تغیر النعم ، البغی علی الناس و الزوال عن العاده فی الخیر ، و اصطناع المعروف ،

و کفران النعم ، و ترک الشکر . قال الله عزوجل : < إن الله لايغيّر ما بقوم حتى يغيّروا ما بأنفسهم > . . . ;

از امـام زین العابـدین(ع) روایت شـده است که می فرمود: گناهانی که موجب تغییر نعمتها می شونـد عبارتنـد از: سـتمگری بر مردم، دوری از عادت به کار خیر و از انتخاب کردار نیک، کفران نعمتها و ترک شـکرگزاری. خداوند عزوجل فرموده: إن الله لايغيّر ما بقوم حتى يغيّروا ما بأنفسهم>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۲ - ۲۳

۲۳- ستمگری در پی دارنده عذابی بس دردناک

إن الظلمين لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۷ - ۸

۸- افزایش گمراهی ، کیفر و پیامد ستم پیشگی است .

و يضلّ الله الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۴ - ۱۲

۱۲- روحیه ستم پیشگی و ناسپاسی انسان ، فلسفه دریغ نمودن خداوند از برآوردن تمامی درخواست ها و تقاضا های او

و ءاتيكم من كلّ ما سألتموه . .. إنّ الإنسن لظلوم كفّار

برداشت فوق بر این اساس است که <من> در <من کلّ> برای تبعیض و مقصود از سؤال درخواست زبانی باشد و نیز جمله <إن الإنسان لظلوم کفّار> تعلیل برای جملات پیشین باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۴ - ۷

۷- ظلم ، گناهی نابخشودنی و در پی دارنده عذاب الهی در دنیا

و لاتحسبنّ الله غفلًا عمّا يعمل الظلمون . .. و أنذر الناس يوم يأتيهم

العذاب فی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۵ – ۶

۶- ستم پیشگی موجب هلاکت و کیفر الهی در دنیاست .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم . .. و ضربنا لکم الأمثال

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۷۹ – ۳

۳- رواج فحشا (لواط و همجنس بازی) و ظلم و بیدادگری ، زمینه ساز انتقام الهی است .

و إن کان أصحب الأیکه لظلمین . فانتقمنا منهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۸۵ – ۳

۳- ظلم ، گناهی بزرگ و نابخشودنی و عامل اصلی ابتلای انسان به عذاب اخروی است .

و إذا رءا الذین ظلموا العذاب

برداشت فوق به خاطر این نکته است که با آنکه آیه در صدد بیان وضعیت کافران در قیامت است، ولی از آنان به ظالمان توصیف کرده است و وصف مشعر به علیت است. گفتنی است وعده عذاب اخروی، بیانگر بزرگی و نابخشودنی بودن آن است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۱۱۸ – ۸

۸- نقش عملکرد ظالمانه و دائمی خود انسان ها ، در ابتلا به دشواریها

و ما ظلمنهم و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

فعل مضارع <یظلمون> به ضمیمه فعل <کانوا> که برای تأکید مضمون <یظلمون> آمده است دلالت بر استمرار دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۱۱۹ – ۱۱

۱۱– ظلم و گناه ، مانع از برخورداری انسان از غفران و رحمت گسترده خدا

كانوا أنفسهم

يظلمون . .. ثمّ تابوا ... إن ربّک من بعدها لغفور رحيم

تعبير و قيـد <من بعـدها> مى رسانـد که قبل از توبه واقعى، انسان نمى تواند از بخشـش و رحمت الهى با همه گستردگى آن سود جويد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۹۹ - ۱۲

۱۲- ستم پيشگى ، زمينه ساز کفر و انکار آيات الهى است .

فأبى الظلمون إلّا كفورًا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۹ - ۲،۳،۴

۲- ستم گرى و کفر برخى از جوامع پيشين ، مايه هلاکت آنان با عذاب ويران کننده الهى است .

أهلكنهم لمّا ظلموا

مراد از ظلم در <ظلموا> به قرينه آيات قبل اِعراض از آيات خدا است.

۳- کفر و ستم ، باعث سقوط و هلاک ملتّ ها است .

و تلك القرى أهلكنهم لمّا ظلموا

۴- نابود ساختن جوامع ، در نتيجه گناه و ستم شان ، سنّت ديرينه الهى در کيفر ظالمان است .

و تلك القرى أهلكنهم لمّا ظلموا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - مريم - ۱۹ - ۷۲ - ۵،۸

۵- ترک تقوا ، ظلم است و ظلم نشانه بى تقوايى .

ثمّ ننجّى الذين اتقوا و نذر الظلمين

در این آیه، مردم به دودسته تقسم شده اند: متقی یا ظالم. براین اساس شخص بی تقوا از ظالمان است و ظلم نیز نشانه بی تقوایی خواهد بود.

۸- ظلم ، موجب استحقاق دوزخ است .

و نذر الظلمین فیها جثیًّا

تکیه بر عنوان <ظلم> برای باقی ماندگان در دوزخ، از نقش ظلم در استحقاق آن کیفر حکایت دارد.

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۱۱ - ۸

۸ - ظلم ، موجب زیان کاری و محرومیت انسان ، در قیامت خواهد شد .

و قد خاب من حمل ظلمًا

<خیبه>; یعنی، از کف دادن مطلوب (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۱ - ۱،۲،۵

۱- خداوند ، بسیاری از شهر ها و آبادی ها را به خاطر ستم مردمانشان به شدت در هم شکست و نابود کرد .

و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه

<قَصْم> (مصدر <قصمنا>) به معنای شکستن شدید شیء است، به گونه ای که به اجزا و قطعات پراکنده تبدیل شود (لسان العرب). مقصود از آن در این آیه، نابودی و هلاکت است.

۲- ظلم و ستم ، عامل انحطاط و انهدام کامل جوامع و تمدن ها است .

و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه

توصیف <قریه> (مردم شهرها) به <ظالمه> (ستمکار) بیانگر نقش ظلم در نابودی و انهدام است.

۵- ظلم ، اسراف است و جوامع ستمگر ، مصداق بارز مسرفان تاریخ اند .

و أهلکنا المسرفین . .. و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه

خداوند در دو آیه قبل، دشمنان پیامبران را به مسرفان توصیف کرد (و أهلکنا المسرفین) و در این آیه بسیاری از اقوامی را که به خاطر دشمنی با دین الهی، نابود شده اند، به ظالمان توصیف فرمود. از ارتباط این دو آیه، می توان فهمید که ظالمان همان مسرفان اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۴ - ۵

۵- ظلم مستمر ، عامل نابودی و نزول عذاب الهی

فلمّا أحسّوا بأسنا

. .. قالوا یویلنا إنّا کنّا ظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۹۷ – ۹،۱۰

۹- ستم پیشگی ، عامل اصلی دوری از حق ، گرایش به کفر و بدبختی در جهان آخرت است .

یویلنا قد کنّا فی غفله من هذا بل کنّا ظلمین

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که <بل> در <بل کنّا. ..> اضراب ابطالی باشد; یعنی، حقیقت این نیست که در آغاز گفتیم که ما در غفلت به سر می بردیم; بلکه حقیقت این است که ما از ظالمان و ستم پیشگان بودیم.

۱۰- ظلم و غفلت در دنیا ، موجب حسرت و ندامت انسان در قیامت

یویلنا قد کنّا فی غفله من هذا بل کنّا ظلمین

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که <بل> در <بل کنّا. ..> برای اضراب انتقالی باشد; یعنی، سخنان کافران در قیامت دو چیز است: ۱ اعتراف به غافل بودن خود; ۲ اعتراف به ستمگربودن خویش.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۱ – ۷

۷ – ظلم و بیدادگری ، مایه دور شدن از رحمت خدا و گرفتار شدن به خشم و غضب او

فبعدًا للقوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۳۷ – ۹

۹ ظلم ، درپی دارنده هلاکت دنیوی و عذاب دردناک اخروی

و أعتدنا للظلمین عذابًا ألیمًا

مقصود از <ظالمین> همان تکذیب کنندگان آیات الهی و انبیا هستند. بنابراین آمدن آن به صورت اسم ظاهر، برای بیان این نکته است که علت هلاکت دنیوی و عذاب اخروی آنان ظلم خود آنها

بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۸۵ - ۴

۴ - ظلم و گناه خود انسان ، مایه ابتلای وی به عذاب الهی

و وقع القول علیهم بما ظلموا

<با> در <بما ظلموا> برای سببیت و نشانگر آن است که سبب اصلی محکومیت کافران به عذاب الهی، ظلم و ستم خود آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۶

۶ - ظلم و بیدادگری ، پی آمدی شوم و سرنوشتی هلاکت بار در دنیا

فأخذنه و جنوده فنبذنهم فی الیمّ فانظر کیف کان عقبه الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۵۹ - ۱۳،۱۴

۱۳ - ظلم و بیدادگری ، عامل نابودی جوامع پیشین با عذاب استیصال

و ما کنّا مهلکی القری إلّا و أهلها ظلمون

۱۴ - جوامع ستم پیشه در معرض عذاب قهر الهی

و ما کنّا مهلکی القری إلّا و أهلها ظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸۱ - ۱۰

۱۰ - طغیان ، سرمستی ، فسادانگیزی ، فخرفروشی و خودنمایی ، از عوامل هلاکت و نابودی

إنّ قرون . .. فبغی ... لاتفرح ... و لاتبغ الفساد ... فخرج علی قومه فی زینته ...

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند پس از برشـمردن تعدادی از اوصاف ناپسند قارون، مسأله نابودی وی را مطرح فرمود. این نکته می رساند که اوصاف یاد شده در نابودی وی مؤثر بوده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت –

۲۹ – ۳۱ – ۱۰

۱۰ – ظلم قوم لوط با لواط و راهزنی و ارتکاب علنی گناه ، در پی دارنده هلاکت و عذاب برای آنان

أئنّکم لتأتون الرجال و . .. إنّا مهلکوا أهل هذه القریه إنّ أهلها کانوا ظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – احزاب – ۳۳ – ۷۲ – ۹

۹ – ظلم و جهل آدمی ، سبب شد که امانت الهی را بپذیرد .

الأمانه . .. و حملها الإنسن إنّه کان ظلومًا جهولاً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۲۴ – ۷،۱۰

۷ – عذاب سخت و گریزناپذیر ستمگران ، نتیجه رفتار و کردار خود آنان است .

و قیل للظلمین ذوقوا ما کنتم تکسبون

۱۰ – ظلم ، موجب عذاب سخت الهی

و قیل للظلمین ذوقوا ما کنتم تکسبون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۴۸ – ۵

۵ – ظلم ، منشأ بدی ها و سرچشمه زشت کاری ها

و لو أنّ للذین ظلموا . .. و بدا لهم سیّئات ما کسبوا

توصیف بدکاران و زشت کاران به صفت ستمگران (للذین ظلموا)، بیانگر حقیقت یاد شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۱۸ – ۱۲

۱۲ – ظلم ، موجب محرومیت از یاری دوست و نزدیکان دلسوز و شفاعت شفیعان در هنگام مرگ و روز قیامت

ما للظلمین من حمیم و لا شفیع یطاع

از یاد شدن کافران و مشرکان با عنوان ظالمان، برداشت بالا به دست می آید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر –

۴۰ - ۵۲ - ۹

۹ - ستم پیشگی ، موجب پذیرفته نشدن عذر آدمی از گناه ، محرومیت از رحمت خدا و جای گرفتن در سرای بد

یوم لاینفع الظلمین معذرتهم و لهم اللعنه و لهم سوء الدار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۸ - ۱۷

۱۷ - ظلم و ستم پیشگی ، انسان را از رحمت الهی و ورود به بهشت ، محروم می سازد .

فریق فی الجنّه و فریق فی السعیر . .. و لکن یدخل من یشاء فی رحمته و الظلمون ما

از مقابله دو گروه (فریق فی الجنّه و فریق فی السعیر) استفاده می شود که ستم پیشگان محروم از بهشت و رحمت الهی اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۴ - ۹

۹ - ستم و تجاوز به حقوق مردم ، موجب محرومیت از هدایت و افتادن در گرداب گمراهی

و من یضلل اللّه . .. و تری الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۷۶ - ۴

۴ - گناه پیشگی و ظلم مستمر ، باعث دوزخی شدن انسان

إنّ المجرمین فی عذاب جهنّم . .. و لکن کانوا هم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۷۷ - ۱۱

۱۱ - خلود و جاودانگی در جهنم ، نتیجه ظلم و ستم پیشگی است .

کانوا هم الظلمین . .. إنّکم مکثون

با توجه به واژه <ماکثون> و ارتباط این آیه با آیات قبل، استفاده می شود که خلود، نتیجه ظلم مجرمان است.

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – طور – ۵۲ – ۴۷ – ۳

۳ – ظلم ، در پی دارنده عذاب و کیفر الهی

و إنّ للذین ظلموا عذابًا

وصف <ظلموا> مشعر به علیت است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – نجم – ۵۳ – ۵۲ – ۳

۳ – ظلم و طغیان ، از عوامل هلاکت ملت ها و اقوام

و أنّه أهلک . .. و قوم نوح ... هم أظلم و أطغی

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که عبارت <إنّهم کانوا هم أظلم و أطغی> در مقام تعلیل برای <أهلک> می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – واقعه – ۵۶ – ۴۵ – ۲

۲ – گذراندن زندگی دنیا همراه با بی پروایی ، سرمست شدن به ثروت و مکنت و بی رحمی و آدم کشی ، درپی دارنده قطعی عذاب هولناک دوزخ

فی سموم و حمیم . .. إنّهم کانوا قبل ذلک مترفین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – صف – ۶۱ – ۷ – ۱۰

۱۰ – ظلم ، موجب محرومیت آدمی از هدایت الهی است .

و اللّه لایهدی القوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – جمعه – ۶۲ – ۷ – ۵

۵ – دستاورد زشت و ظلم و ستم یهودیان ، سبب ترس و هراس آنان از مرگ

و لایتمنّونه أبدًا بما قدّمت أیدیهم و اللّه علیم بالظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – قلم – ۶۸ – ۳۲ – ۶

۶ – ظلم و طغیان و نپرداختن سهم بینوایان از اموال خویش

، سبب زوال نعمت ها و توبه و امید به خداوند ، زمینه ساز بازگشت آنها است .

أن لایدخلنّها الیوم علیکم مسکین . .. إنّا کنّا ظلمین ... إنّا کنّا طغین . عسی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – جن – ۷۲ – ۱۵ – ۳

۳ – ظلم و انحراف از مسیر حق ، از موجبات دوزخی شدن

و أمّا القسطون فکانوا لجهنّم حطبًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۳۱ – ۷

۷ – ظلم ، موجب محرومیت از رحمت خداوند و گرفتار آمدن به عذاب دردناک الهی است .

یدخل من یشاء فی رحمته و الظلمین أعدّ لهم عذابًا ألیمًا

آثار ظلم آگاهانه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۳۱ – ۵،۶

۵ ارتکاب ظلم و گناه در عین آگاهی، موجب هلاکت جامعه می شود.

ذلک أن لم یکن ربک مهلک القری بظلم و أهلها غفلون

جمله <و أهلها غافلون>، یعنی خداوند جامعه ستمکاری را که اهل آن از تعالیم انبیا غافل بوده اند و پیام آنان را دریافت نکرده باشند، هلاک نمی کند.

۶ ستمگری آگاهانه جوامع بشری، نقشی تعیین کننده در تحولات تاریخی دارد.

ذلک أن لم یکن ربک مهلک القری بظلم و أهلها غفلون

نابودی جوامع بزرگترین نمونه تحولات تاریخی است. خداوند در این آیه ظلم آگاهانه را موجب این تحول می داند. لذا بین این دو پدیده رابطه ای تنگاتنگ برقرار است.

آثار ظلم اجتماعی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۲۹ – ۷

۷ حاکمیت و ولایت

یافتن ظالمان معلول کردار ظالمانه مردم جامعه است.

و کذلک نولی بعض الظلمین بعضا بما کانوا یکسبون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۳۱ – ۶

۶ ستمگری آگاهانه جوامع بشری، نقشی تعیین کننده در تحولات تاریخی دارد.

ذلک أن لم یکن ربک مهلک القری بظلم و أهلها غفلون

نابودی جوامع بزرگترین نمونه تحولات تاریخی است. خداونـد در این آیه ظلم آگاهانه را موجب این تحول می دانـد. لذا بین این دو پدیده رابطه ای تنگاتنگ برقرار است.

آثار ظلم اصحاب ایکه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۷۹ – ۲

۲- آلودگی قوم لوط به فحشا و انحراف جنسـی (لواط و همجنس بازی) و ظلم و بیـدادگری مردم < ایکه > ، موجب انتقام الهی از آنان شد .

إنا أُرسلنا إلی قوم مجرمین . إلاّ ءال لوط ... و إن کان أصحب الأیکه لظلمین . فا

آثار ظلم اقوام پیشین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۴۵ – ۲

۲ – ظلم و بی دادگری جوامع پیشین ، سبب گرفتار شدن آنان به خشم خداوند و هلاکت و نابودیشان با عذاب او

و إن یکذّبوک فقد کذّبت قبلهم. .. فکأیّن من قریه أهلکنها و هی ظالمه

آثار ظلم امت ها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۵ - ۳

۳ ستمگری امتهای پیشین، عامل نابودی آنان با کیفرهای دنیوی (عذاب استیصال) شد.

کم من قریه أهلکنها . .. قالوا إنا کنا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره

- آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۵ – ۵

۵- هلاکت و عذاب اقوام و جوامع پیشین از سوی خداوند ، بر اثر ستم پیشگی آنها

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم و تبیّن لکم کیف فعلنا بهم و ضربنا لکم الأمثا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۵۹ – ۹

۹- هلاکت جوامع ، نتیجه تداوم یافتن ستم پیشگی آنان و سود نبردن از مُهلت ها است .

تلك القری أهلکنهم لمّا ظلموا و جعلنا لمهلکهم موعدًا

آثار ظلم امت های پیشین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۵۹ – ۲

۲- ستم گری و کفر برخی از جوامع پیشین ، مایه هلاکت آنان با عذاب ویران کننده الهی است .

أهلکنهم لمّا ظلموا

مراد از ظلم در <ظلموا> به قرینه آیات قبل اِعراض از آیات خدا است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۴۸ – ۲

۲ – ظلم و بی دادگری ، عامل اصلی هلاکت جوامع پیشین و باعث گرفتار شدن آنها به عذاب خشم الهی (استیصال)

و کأیّن من قریه أملیت لها و هی ظالمه ثمّ أخذتها

آثار ظلم برادران یوسف

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۸۹ - ۱۱

۱۱ ذلت و مسکنت برادران یوسف در برابر وی ، نتیجه و پیامد ستم های آنان به او بود .

تصدق علینا . .. هل علمتم ما فعلتم بیوسف و أخیه

از اینکه یوسف(ع) در پاسخ اظهارات ذلت آمیز برادرانش یادآور ستمهای آنان

به وی می شود ، می توان دریافت که یوسف(ع) درصدد است به این نکته اشاره کند که ذلت امروز برادرانش در مقابل وی ، نتیجه ستم دیروز آنان در حق اوست.

آثار ظلم به آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۲۲ - ۷

۷ - انتقام خداوند از مجرمان ، پی آمد ظلم آنان به آیات الهی است .

و من أظلم ممّن ذكّر بأيت ربّه ثمّ أعرض عنها إنّا من المجرمين منتقمون

<إنّا من المجرمين. ..> به منزله تعلیل برای عذاب تکذیب کنندگان آیات خدا و اعراض کنندگان از آن است.

آثار ظلم به بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۴

۴- غرق شدن فرعون و تمامی همراهانش به اراده خداوند ، در پی تصمیم ظالمانه وی علیه موسی (ع) و بنی اسرائیل

فأراد . .. فأغرقنه و من معه جميعًا

آثار ظلم به خود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۴۴ - ۳

۳ حق ستیزی و هدایت ناپذیری کافران ، پیامد ظلمی است که آنان بر خودشان کرده اند .

و منهم من يستمعون إليك . .. و منهم من ينظر إليك ... و لكن الناس أنفسهم يظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۵ - ۷

۷- ظلم به نفس در پی دارنده هلاکت و کیفر الهی در دنیا

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم . .. و ضربنا لکم الأمثال

برداشت فوق، مبتنی بر این است که:

مقصود از <ظلموا أنفسهم> ظلم به نفس باشد نه ظلم به دیگران چنان که از ظاهر آن به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۸۸ - ۵،۹

۵- ظلم به خویش ، دارای پی آمد های اندوه بار و رهایی از آن نیازمند امداد الهی است .

إنّی کنت من الظلمین . فاستجبنا له و نجّینه من الغمّ

۹- ظلم به نفس ، موجب گرفتاری انسان به غم و اندوه است .

فظنّ أن لن نقدر علیه . .. إنّی کنت من الظلمین ... و نجّینه من الغمّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۹ - ۲۴

۲۴ - عذاب و کیفر جوامع تکذیب کننده ، نتیجه ظلم و ستم آنان به خودشان بود .

فما کان اللّه لیظلمهم و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۱۹ - ۹

۹ - سباییان با ظلم به خویش ، باعث از هم فروپاشی کامل خود شدند .

و ظلموا أنفسهم فجعلنهم أحادیث و مزّقنهم کلّ ممزّق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۱۳ - ۴

۴ - ظلم به خویشتن ، نشانه کفر و مصداق بارز بی دینی است .

و من ذرّیّتهما محسن و ظالم لنفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۳۹ - ۴

۴ - ظلم آدمی بر خویشتن ، مایه ابتلای او به عذاب اخروی و نبود راه رهایی برای وی

و لن ینفعکم الیوم إذ ظلمتم

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۷۶ – ۱

۱ – جاودانگی مجرمان در دوزخ ، نتیجه ظلم آنان به خودشان

و ما ظلمنهم

آثار ظلم به موسی(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۳ – ۴

۴- غرق شدن فرعون و تمامی همراهانش به اراده خداوند ، در پی تصمیم ظالمانه وی علیه موسی (ع) و بنی اسرائیل

فأراد . .. فأغرقنه و من معه جمیعًا

آثار ظلم جاهلانه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۳۱ – ۴

۴ خداوند مردم جامعه ای را که از روی غفلت و ناآگاهی ستم کنند، به عذاب دنیوی نابود نمی کند.

ذلک أن لم یکن ربک مهلک القری بظلم و أهلها غفلون

برای جـار و مجرور <بظلم> متعلقهـای مختلفی می توان در نظر گرفت، از آن جمله اینکه متعلق به <مهلـک> باشـد. یعنی: <مهلک القری بسبب ظلم>. برداشت فوق بر این اساس است.

آثار ظلم فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۳ – ۴

۴- غرق شدن فرعون و تمامی همراهانش به اراده خداوند ، در پی تصمیم ظالمانه وی علیه موسی (ع) و بنی اسرائیل

فأراد . .. فأغرقنه و من معه جميعًا

آثار ظلم فرعونيان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۴

۴- غرق شدن فرعون و تمامی همراهانش به اراده خداوند ، در پی تصمیم ظالمانه وی علیه موسی (ع) و بنی اسرائیل

فأراد . ..

فأغرقنه و من معه جميعًا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۸ - ۲

۲ - زوال نعمت های گسترده فرعونيان ، در نتيجه پافشاری آنان بر ظلم و استكبار

أن أسر بعبادی إنّكم متّبعون . .. فأخرجنهم من جنّت و عيون . و كنوز و مقام كريم

تفريع <فأخرجناهم. ..> بر مطالب پيشين بيانگر مطلب ياد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۴ - ۳

۳ - روحيه ستمگری و جاه طلبی فرعونيان ، عامل موضع گيری آنان در برابر آيات الهی

و جحدوا بها. .. ظلمًا و علوًّا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۷

۷ - فرجام تلخ فرعونيان ، پی آمد ظلم و بيدادگری آنان بود .

فانظر كيف كان عقبه الظلمين

آثار ظلم قارون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸۱ - ۲

۲ - هلاكت قارون ، بازتاب طغيان و رفتار ظالمانه وی با مردم خويش بود .

إنّ قرون كان من قوم موسی فبغی عليهم . .. فخسفنا به و بداره الأرض

برداشت ياد شده با توجه به تفريع <فخسفنا> بر <فبغی عليهم> به دست می آيد.

آثار ظلم قوم ثمود

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۶۷ – ۳

۳ ستمکاری قوم ثمود ، موجب گرفتاری آنان به عذاب الهی شد .

و أخذ الذین ظلموا الصیحه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۱ – ۸

۸ –

بیدادگری جامعه پس از نوح ، عامل نابود شدن آنان با عذاب قهر الهی

فبعدًا للقوم الظلمین

به کارگیری اسم ظاهر (القوم الظالمین) به جای ضمیر (لهم) بیانگر این نکته است که جامعه پس از نوح، به جهت آن که مردمی ستم کار بودند، گرفتار عذاب الهی شده و از بین رفتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۵۲ - ۲

۲ - هلاکت قوم ثمود ، بازتاب ظلم و حق ستیزی خود آنان

فتلک بیوتهم خاویه بما ظلموا

قید <بما ظلموا> بیان علت هلاکت قوم ثمود است; یعنی، آنان بدان سبب که ستم کردند. .. .

آثار ظلم قوم سبأ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۱۹ - ۹

۹ - سباییان با ظلم به خویش ، باعث از هم فروپاشی کامل خود شدند .

و ظلموا أنفسهم فجعلنهم أحادیث و مزّقنهم کلّ ممزّق

آثار ظلم قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۱ - ۸

۸ - بیدادگری جامعه پس از نوح ، عامل نابود شدن آنان با عذاب قهر الهی

فبعدًا للقوم الظلمین

به کارگیری اسم ظاهر (القوم الظالمین) به جای ضمیر (لهم) بیانگر این نکته است که جامعه پس از نوح، به جهت آن که مردمی ستم کار بودند، گرفتار عذاب الهی شده و از بین رفتند.

آثار ظلم قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۵۳ - ۳

۳ - ظلم و طغیان ، عامل نابودی شهر های قوم لوط

إنّهم كانوا هم أظلم و أطغى . و

المؤتفكه أهوى

از این که در آیه قبل، قوم نوح <أظلم> و <أطغی> معرفی شده اند، اصل ظلم و طغیان برای اقوام دیگری که در این بخش آمده اند، ثابت می شود.

آثار ظلم کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۴۴ - ۳

۳ حق ستیزی و هدایت ناپذیری کافران ، پیامد ظلمی است که آنان بر خودشان کرده اند .

و منهم من یستمعون إلیک . .. و منهم من ینظر إلیک ... و لکن الناس أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۱۶ - ۷

۷ - عذاب دوزخ ، ستمی از سوی کافران به خویش و نه از جانب خداوند

إنّما تجزون ما کنتم تعملون

آثار ظلم یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۱۸ - ۴

۴- تحریم برخی از حلال ها بر یهود ، کیفر و بازتاب عملکرد ظالمانه خود آنان بود نه برخاسته از ستم الهی .

و علی الذین هادوا حرّمنا . .. و ما ظلمنهم و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

آثار فردی ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۲۵ - ۱

۱ آثار شوم برخی از گناهان و ظلم ها تنها دامنگیر گناهکار و ظالم ، و برخی دارای آثاری فراگیر بر گنهکار و بی گناه

و اتقوا فتنه لاتصیبن

آثار نجات از ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۳۳ – ۸

۸- رهایی از ستم و دستیابی امت ها به

پیروزی ، مقدمه آزمون آنان از سوی خداوند

و لقد نجّینا بنی إسرءیل . .. ما فیه بلؤا مبین

از ترتب آزمایش بر آزادی بنی اسرائیل، مطلب بالا استفاده می شود.

ابراهیم(ع) و ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۲۴ – ۱۹

۱۹ – ابراهیم (ع) ، از هرگونه ستمکاری مبرا و منزه بود .

إنی جاعلك للناس إماماً . .. قال لاینال عهدی الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۵۹ – ۷

۷- حضرت ابراهیم (ع) به خاطر شکستن بت ها ، در پندار قومش ظالم و ستمگر بود .

قالوا من فعل هذا بالهتنا إنّه لمن الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۶۴ – ۴

۴- بت پرستان قوم ابراهیم ، به ظلم خویش و تبرئه ابراهیم (ع) از آن اعتراف کردند .

فقالوا إنّکم أنتم الظلمون

ضمیر منفصل <أنتم> تأکید برای <کم> است و جمله <إنّکم أنتم. ..> دلالت بر حصر دارد. این حصر از نوع حصر اضافی است؛ یعنی، منحصراً شما ظالم هستید نه حضرت ابراهیم(ع).

ابزار ظلم ستیزی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۲۷ – ۸

۸ – هنر شعر ، از ابزار کارآمد مبارزه با ظلم و ستمگران و حمایت از مظلومان

و انتصروا من بعد ما ظلموا

اجتناب از ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۸۲ – ۵،۶

۵ جامعه ایمانی به دور از هر گونه شرك و

ظلم، از خشم و عذاب خداوند در امان است.

فأی الفریقین أحق بالأمن . .. الذین ءامنوا ... أولئک لهم الأمن

چون در آیه قبل از موحـدان و مشـرکان به عنوان دو گروه یاد شده و در این آیه نیز از موحدان با صـیغه ها و ضـمایر جمع یاد شده، چنین برمی آید که امنیت از آن جامعه با هویت جمعی آن است، گر چه آحاد نیز مشمول آن باشند.

۶ دستاورد ایمان افراد جامعه به دور از هر گونه ظلم و شرک، امنیت است. *

الذین ءامنوا و لم یلبسوا . .. أولئک لهم الأمن

گر چه <ظلم> در این آیه، به قرینه آیات گذشـته، به شـرک تفسیر شده، ولی منافاتی با عمومیت مفاد <ظلم> و <الامن> ندارد. بنابراین جامعه ایمانی در صورت دوری از ظلم به امنیت همه جانبه خواهد رسید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۹۰ – ۱۰

۱۰– اهتمام اسـلام به سالم سازی روابط اجتماعی انسان ها و تحکیم بخشیدن به آن و پاک سازی جامعه از فحشا ، بزهکاری ، ستم و سرکشی

إن الله یأمر بالعدل و الإحسن و . .. و ینهی عن الفحشاء و المنکر و البغی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۳۲ – ۷

۷– لزوم پرهیز از زورگویی ، سلطه گری و آنچه موجب تیره بختی است .

و لم یجعلنی جبّارًا شقیًّا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۱۳ – ۱۳

۱۳ – اجتناب از هر عمل و عقیده ظالمانه ، امری لازم است .

لاتشرک باللّه إنّ

الشرک لظلم عظیم

تعلیلِ نهی از شرک به ظالمانه بودن آن، حکایت دارد که ظلم، چیزی است که باید اجتناب شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۱۲ – ۱۵

۱۵– هدف اساسی قرآن ، دور داشتن انسان ها از ظلم و تباهی و ترغیب آنان به نیکی و احسان

لینذر الذین ظلموا و بشری للمحسنین

<لام> در <لینذر> غایت و هدف را می رساند.

اجتناب از ظلم به شریک

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۲۴ – ۶

۶ – تنها ، مؤمنان نیکوکار از ظلم در حق شریکان و معاشرین خود پرهیز می کنند .

و إنّ کثیرًا من الخلطاء لیبغی بعضهم علی بعض إلاّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

استعاذه از ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۷۹ – ۸،۹

۸ استعاذه یوسف (ع) به خداوند از روا داشتن ظلم و ستم

قال معاذ الله . .. إنا إذًا لظلمون

۹ لزوم پناه بردن به خداوند ، برای دور ماندن از گناه و ستمگری

قال معاذ الله . .. إنا إذًا لظلمون

استغفار از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۱۰ - ۳

۳ توبه و استغفار از ستم و تجاوز به خود و یا دیگران ، موجب آمرزش است .

و من یعمل سوءاً او یظلم نفسه ثم یستغفر اللّه یجداللّه غفوراً رحیماً

برخی از مفسران بر آنند که مراد از <سوءاً>، تجاوز و تعدی به دیگران است و مراد از <یظلم نفسه> ستم نمودن به خویشتن.

افساد رهبران ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۰۶ - ۲،۳،۸،۹،۱۱،۱۲

۲ تکبّر ، غرور و سرسختی ، در قبال دعوت به تقوا ، از نشانه های حاکمان ناصالح و مفسد

و اذا تولّی سعی . .. و اذا قیل له اتق اللّه اخذته العزه بالاثم

در صورتی که <تولی>، به معنای پذیرش حکومت باشد.

۳ سرسختی ، غرور و تکبّر برخاسته از گناه ، مانع نصیحت پذیری حاکمان مفسد

و اذا قیل له اتق اللّه اخذته العزه بالاثم

بنابراینکه <بالاثم>، متعلق به <العزّه> باشد.

۸ حاکمان مُفسد ، در حِصار سرسختی ، تکبّر و غرور برخاسته از گناه خویش هستند .

و اذا تولّی . .. اخذته العزه بالاثم

بنابراینکه <تولی>، به معنای پذیرش حکومت باشد و <باء> در <بالاثم>، سببیّه و متعلّق به <العزّه> باشد.

۹ حاکمان مفسد در برابر دعوت به تقوا ، به خاطر سرسختی ، تکبر و غرور ، آلوده به گناه می شوند .

اخذته العزه بالاثم

بنابراینکه <باء> سببیه در <بالإثم>، متعلق به <اخذته> باشد.

۱۱ هیچ کیفری جز عذاب جهنّم ، نمی تواند حاکمان مفسد ، سرسخت ، متکبّر و مغرور را رام کند .

و اذا تولی سعی . .. فحسبه جهنم

۱۲ جهنّم ، کیفر حاکمان مفسد ، سرسخت و حق ناپذیر

و اذا تولی سعی . .. فحسبه جهنّم

اقرار به ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۵ - ۱،۷

۱ ستم پیشگان، به هنگام مواجه شدن با عذابهای دنیوی (عذاب استیصال)، معترف به ظلمهای گذشته خویش شدند

فما كان دعويهم . .. إنا كنا ظلمين

۷

اعتراف ظالمان به ظلم خویش پس از آمدن عذاب الهی بی ثمر است.

کم من قریه أهلکنها . .. قالوا إنا کنا ظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۴ – ۱

۱– رفاه زدگان جوامع ستم پیشه ، به ظلم و ستم خویش پس از احساس عذاب الهی اعتراف می کنند .

فلمّا أحسّوا بأسنا . .. قالوا یویلنا إنّا کنّا ظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۵ – ۲

۲– ایمان آوردن و اعتراف به ظلم و گناه ، پس از دیدن علایم و نشانه های عذاب الهی ، بی ثمر است .

إنّا کنّا ظلمین . فمازالت تلک دعویهم حتّی جعلنهم حصیدًا

این که خداوند فرمود: <گناه کاران از وقت مشاهده عذاب تا وقت هلاکت دائماً اعتراف به ظلم خویش می کردند>، نشان می دهد که اعتراف به گناه در وقت مشاهده عذاب، مؤثر نیست و توبه باید پیش از دیدن آن انجام گیرد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۴۶ – ۲

۲– اعتراف و اقرار کافران به ستم کاری خویش پس از گرفتاری به اندک عذاب الهی

و لئن مسّتهم نفحه من عذاب ربّک لیقولنّ یویلنا إنّا کنّا ظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۶۴ – ۴

۴– بت پرستان قوم ابراهیم ، به ظلم خویش و تبرئه ابراهیم (ع) از آن اعتراف کردند .

فقالوا إنّکم أنتم الظلمون

ضمير منفصل <أنتم> تأكيد براى <كم> است و جمله <إنّكم أنتم. ..> دلالت بر حصر دارد.

این حصر از نوع حصر اضافی است; یعنی، منحصراً شما ظالم هستید نه حضرت ابراهیم(ع).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۸۷ - ۱۷

۱۷- خضوع یونس (ع) به درگاه الهی و اعتراف وی به ظلم و نادرستی رفتار عجولانه خود

فنادی . .. إنّی کنت من الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۹۷ - ۱۱

۱۱- اعتراف کافران در قیامت ، به ظلم و ستم پیشگی خویش در دنیا

بل کنّا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۲۹ - ۴

۴ - اعتراف باغداران یمنی ، به ستمکار بودن خویش بر اثر بخل ورزی و محروم ساختن بینوایان

إنّا کنّا ظلمین

الله و ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۱۷ - ۹

۹ خداوند به اهل کفر ستمی روا ندارد ، بلکه آنها ، خود بر خویشتن ستم روا می دارند .

و ما ظلمهم اللّه و لکن انفسهم یظلمون

امامت و ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۲۴ - ۱۷،۱۸

۱۷ - پیراسته بودن از ظلم و ستمکاری ، از شرایط دستیابی به مقام امامت و پیشوایی مردم

قال لاینال عهدی الظلمین

۱۸ - ستمکاران ، شایسته و سزاوار امامت و رهبری نیستند .

لاینال عهدی الظلمین

انبیا و ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۱ - ۶

۶ - رسولان الهی ، مبرّا از ظلم و گناه

إنّی لایخاف

لدیّ المرسلون . إلّامن ظلم

انتقام از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۲ - ۳

۳ - ظلم و تجاوز به حقوق مردم حتی انسان های غیر مؤمن امری ناشایست و سزاوار پیگرد و انتقام است .

إنّما السبیل علی الذین یظلمون الناس

انذار از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۱۲ - ۱۷

۱۷- انذار های الهی ، متوجه کمترین گناه و ظلم و بشارت های او مخصوص پایداران بر طریق ارزش ها *

لینذر الذین ظلموا و بشری للمحسنین

خداوند، برای انذارْ صرف ظلم را کافی شمرده است؛ زیرا با یک ظلم عنوان <الذین ظلموا> صدق می کند. ولی در زمینه بشارت، واژه <محسنین> را به کار برده است و این عنوان بر کسانی صدق می کند که متخلق به ارزش ها باشند. آیه بعد (ثمّ استقاموا) مؤید این معنا است).

اهمیت اجتناب از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۸۲ - ۸

۸ مؤمنانی که ایمان خویش را به هیچگونه شرک و ظلمی نیامیزند، برخوردار از هدایت کاملند.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا . .. أولئک لهم الأمن و هم مهتدون

در آیه شریفه، مؤمنانی که ایمانشان خالی از هر گونه ظلم باشد، هدایت یافته شمرده شده اند. با توجه به اینکه مؤمن در هر مرتبه ای که باشد، از هدایتی نسبی برخوردار است، به نظر می رسد مراد از <هم مهتدون> هدایت کامل این گروه باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف –

۱۲ - ۷۹ - ۱۱

۱۱ ضرورت پرهیز حاکمان از ظلم و ستم

قال معاذ الله . .. إنا إذًا لظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۷۲ - ۱۰

۱۰- لزوم کسب تقوا و پرهیز از ظلم

ثمّ ننجّی الذین اتقوا و نذر الظلمین فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۱۱ - ۱۰

۱۰ - لزوم پرهیز از هرگونه ظلم و ستم در حق خود و یا دیگران

و قد خاب من حمل ظلمًا

اهمیت اعراض از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۹۰ - ۱۶

۱۶- رعایت عدالت ، احسان ، ادای حق خویشاوندان و دوری از فحشا ، اعمال زشت و ستم ، از موعظه های خداوند به انسان است .

إن الله يأمر بالعدل . .. و ينهى عن الفحشاء ... يعظكم

اهمیت رفع ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۹ - ۱۱

۱۱ - خداوند ، خواهان رعایت عدل و انصاف و از بین بردن ظلم در همه زمینه ها

فأصلحوا بينهما بالعدل و أقسطوا إنّ اللّه يحبّ المقسطين

تعبیر <و أقسطوا. ..> پس از <بالعدل>، یا تأکید بر لزوم رعایت عدالت و یا فرمان به از بین بردن ظلم است. در صورت دوم <اقساط> از ریشه <قَسط> (ظلم و جور) و در معنای ازاله جور و ستم به کار رفته است. بیانگر مطلب بالا است.

اهمیت مبارزه با ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۸ -

۹- پرداختن حکومت های الهی به مبارزه با ظلم و نیز تلاش برای سبک بار ساختن مقررات اجتماعی مؤمنان ، امری لازم است .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه . .. و أمّا من ءامن ... سنقول له من أمرنا يسرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۰ - ۷

۷ - مبارزه با ظلم و احیای عدالت ، دارای اولویت نخست در مبارزه اجتماعی و در رأس مسائلی که رهبران الهی باید به آن بپردازند .

و إذ نادى ربّك موسى أن ائت القوم الظلمين

بزرگترین ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۱ - ۳،۵،۹،۱۰

۳ افترای به خداوند و تکذیب آیات الهی، بزرگترین ظلم است.

و من أظلم ممن افترى على اللّه كذبا أو كذب بايته

۵ کتمان حقانیت پیامبر اکرم(ص)، مصداق بارز تکذیب آیات الهی و از بزرگترین ظلمهاست.

الذين ءاتينهم الكتب . .. و من أظلم ممن افترى على اللّه كذبا أو كذب بايته

در آیه قبل سخن از تکذیب پیامبر(ص) بود و این آیه در مقام هشدار به تکذیب کنندگان آن حضرت است. چرا که وی مصداقی روشن برای آیات الهی است.

۹ بدعت در دین، از بزرگترین ظلمها و مانع سعادت و رستگاری است.

و من أظلم ممن افترى على اللّه كذبا أو كذب بايته إنه لايفلح الظلمون

۱۰ شرک به خدا، بزرگترین ظلم و مانع سعادت و رستگاری است.

و إنني برىء مما تشركون . .. و من أظلم ممن افترى ... إنه لايفلح الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۵ – انعام – ۶

- ۹۳ - ۱،۶

۱ افترا به خداوند بالاترين ظلم و از بزرگترين گناهان است.

و من أظلم ممن افترى على الله كذبا

۶ ادعاى آوردن همانندى براى وحى و كتب آسمانى از بالاترين ظلمهاست.

و من أظلم . .. و من قال سأنزل مثل ما أنزل الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۴ - ۷،۱۰

۷ تحريمهاى بى دليل، افترا به خدا و از بزرگترين ستمهاست.

قل ءالذكرين حرم . .. فمن أظلم ممن افترى على الله كذبا

۱۰ گمراه ساختن مردم ناآگاه با جعل احكام دروغين، از بزرگترين ستمهاست.

فمن أظلم . .. ليضل الناس بغير علم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۷ - ۲،۲۲

۲ بدعت در دين الهى، همانند تكذيب آيات خداوند، بزرگترين ستم است.

فمن أظلم ممن افترى على الله كذبا أو كذب بأيته

۲۲ كفر و شرك از بزرگترين ستمهاست.

فمن أظلم ممن افترى على الله كذبا أو كذب . .. أنهم كانوا كفرين

جمله <أين ما كنتم . ..> كه بيان شرك مشركان است، توضيح مصداقى براى <فمن أظلم ...> مى باشد. بنابراين شرك از ستمهاى بزرگ است و چون مشركان در ذيل آيه كافر ناميده شده اند، كفر نيز از ستمهاى بزرگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۸ – ۱

۱ دروغ بستن به خداوند ، بزرگترین ظلم است .

و من أظلم ممن افترى على الله كذبًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۱۵ – ۱۰

۱۰– افترا بستن بر

خداوند ، بزرگ ترین ظلم ها است .

فمن أظلم ممّن افتری علی اللّه کذبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۷ - ۱،۵

۱- روی گردانی از آیات پروردگار پس از تذکّر یافتن و آگاهی به آن ، بزرگ ترین ظلم است .

و من أظلم ممّن ذکّر بأیت ربّه فأعرض عنها

<ذکر> یعنی، شناختی که در حافظه حاضر باشد (برگرفته شده از مفردات راغب).

۵- از یاد بردن اَعمال و دستاورد های ناروا و به فراموشی سپردن گناهان گذشته خود ، بزرگ ترین ستم انسان بر خویش است .

و یجدل . .. و من أظلم ... و نسی ما قدّمت یداه

<نسی ما قدّمت یداه> یعنی: <فراموش کرد کردار پیشین خود را. >. مقصود از <ما> به قرینه آیه قبل جدال به باطل در برابر حق و استهزای آیات الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۶۸ - ۲،۴،۶

۲ - تکذیب حق ، بزرگ ترین ظلم ها است .

و من أظلم ممّن . .. أو کذّب بالحقّ

۴ - شرک به خدا ، بزرگ ترین ظلم است .

هم یشرکون . .. ممّن افتری علی اللّه کذبًا

۶ - تکذیب قرآن ، بزرگ ترین ظلم است .

و من أظلم ممّن . .. أو کذّب بالحقّ لمّا جاءه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۳۲ - ۱،۳،۴

۱ - دروغ بستن به خدا و تکذیب قرآن و دین حق ، بزرگ ترین نوع ظلم است .

فمن أظلم ممّن کذب علی اللّه و کذّب بالصدق

مقصود از <صدق> قرآن

و دین حق می باشد.

۳ - دروغ پنداشتن و رد کردن سخن حق (قرآن) ، بدون تأمل و اندیشه و در آغاز دریافت آن ، بزرگ ترین ظلم است .

فمن أظلم ممّن کذب علی اللّه و کذّب بالصدق إذ جاءه

<إذ> برای ظرف زمان ماضی است و گویای آن است که انکار و تکذیب قرآن، مقارن و همزمان با آمدن این کتاب بود و هیچ فاصله ای میان دریافت قرآن و تکذیب آن وجود نداشت. این حقیقت می رساند که تکذیب کافران، بدون تأمل و تفکر و با شتاب بود.

۴ - شرک ، افترا و دروغ بستن به خداوند ، بزرگ ترین ظلم به شمار می رود .

فمن أظلم ممّن کذب علی اللّه و کذّب بالصدق

یکی از مصادیق مورد نظر دروغ بستن به خدا با توجه به این که آیه شریفه در ردیف آیات مربوط به مشرکان قرار دارد و نیز این سوره از سوره های مکی است و مردم مکه بیشتر مشرک بودند شریک قائل شدن برای خداوند یکتا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - صف - ۶۱ - ۷ - ۱

۱ - افترا و نسبت دروغ به خدا بستن ، بالاترین ظلم و بدترین گناه است .

و من أظلم ممّن افتری علی اللّه الکذب

تقبیح افترا بر خداوند با تعبیر <أظلم> (صیغه اسم تفضیل)، نشان از بزرگی گناه آن دارد.

بشارت نجات از ظلم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۷ - ۱۰

۱۰ خداوند به موسی (ع) فرمان داد تا رهایی بنی اسرائیل از

چنگال فرعون را به آنان بشارت دهد .

و نجنا برحمتک من القوم الکفرین . .. و بشّر المؤمنین

پشیمانی از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۴۶ - ۱

۱- حسرت و ندامت کافران از ستم کاری خویش ، به هنگام احساس و لمس اندکی از عذاب الهی

ولئن مسّتهم نفحه من عذاب ربّک لیقولنّ یویلنا إنّا کنّا ظلمین

<نفحه> در لغت به معنای وزیدنی و یا یک وزیدن است که نوعاً در امور خیر به کار می رود و گاهی هم در امور شرّ استعمال می شود. از نظر مفسران این کلمه در آیه شریفه، به سه دلیل دلالت تقلیل را می رساند: ۱ ماده <نفحه> دال بر تقلیل است; ۲ بر وزن و بناء <مرّه> می باشد; ۳ به صورت نکره آمده است. گفتنی است کسی واژه <ویل> را می گوید که دچار بدبختی و هلاکت شده و از روی تأسف و تحسّر این لفظ را ادا کرده باشد.

تاریخ ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۵ - ۱۲

۱۲- ظلم ، دارای پیشینه در تاریخ انسان

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم . .. و ضربنا لکم الأمثال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۲۴ - ۴

۴ - رواج ستم و تجاوز به حق ، در میان بسیاری از شریکان در عصر داوود (ع)

و إنّ کثیرًا من الخلطاء لیبغی بعضهم علی بعض

تحریم ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – اعراف – ۷ –

۱ خداوند کردارهای زشت و شنیع و رفتارهای نکوهیده و ستمگری را تحریم کرده است.

قل إنما حرم ربی الفوحش ما ظهر منها و ما بطن و الإثم و البغی بغیر الحق

<فواحش> جمع فاحشه و به معنای کارهای شنیع (همانند زنا، لواط و . ..) است و <إثم> به کردارهای نکوهیده (همانند میگساری و ...) گفته می شود. (برگرفته از مجمع البیان).

تکبر رهبران ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۰۶ - ۲،۸،۹،۱۱

۲ تکبر ، غرور و سرسختی ، در قبال دعوت به تقوا ، از نشانه های حاکمان ناصالح و مفسد

و اذا تولّی سعی . .. و اذا قیل له اتق اللّه اخذته العزه بالاثم

در صورتی که <تولی>، به معنای پذیرش حکومت باشد.

۸ حاکمان مُفسد ، در حِصار سرسختی ، تکبّر و غرور برخاسته از گناه خویش هستند .

و اذا تولّی . .. اخذته العزه بالاثم

بنابراینکه <تولی>، به معنای پذیرش حکومت باشد و <باء> در <بالاثم>، سببیّه و متعلّق به <العزّه> باشد.

۹ حاکمان مفسد در برابر دعوت به تقوا ، به خاطر سرسختی ، تکبر و غرور ، آلوده به گناه می شوند .

اخذته العزه بالاثم

بنابراینکه <باء> سببیه در <بالإثم>، متعلق به <اخذته> باشد.

۱۱ هیچ کیفری جز عذاب جهنّم ، نمی تواند حاکمان مفسد ، سرسخت ، متکبّر و مغرور را رام کند .

و اذا تولی سعی . .. فحسبه جهنم

تنفر از ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۹۰ – ۱۹

۱۹- بیزاری از فحشا ، زشتی و

ستم ، نهفته در نهاد آدمیان

و ینهی عن . .. لعلّکم تذکّرون

<تذکّر> یاد آوردن چیزی است که قبلًا انسان به نوعی از آن آگاه بوده و یا بدان تمایل داشته است.

توبه از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۱۰ - ۳

۳ توبه و استغفار از ستم و تجاوز به خود و یا دیگران ، موجب آمرزش است .

و من یعمل سوءاً او یظلم نفسه ثم یستغفر اللّه یجداللّه غفوراً رحیماً

برخی از مفسران بر آنند که مراد از <سوءاً>، تجاوز و تعدی به دیگران است و مراد از <یظلم نفسه> ستم نمودن به خویشتن.

تهمت ظلم به موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۹ - ۶

۶ - متهم شدن موسی (ع) از سوی مرد اسرائیلی به داشتن انگیزه های جبارانه و روحیه ظلم و تجاوزگری

إن ترید إلّا أن تکون جبّارًا فی الأرض

حاکمان و ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۷۹ - ۱۱

۱۱ ضرورت پرهیز حاکمان از ظلم و ستم

قال معاذ الله . .. إنا إذًا لظلمون

حرمت ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۲۹ - ۱۹

۱۹ حرمت تصرف در اموال به دست آمده از راه ربا ، قمار ، کم فروشی و ظلم

لا تاکلوا اموالکم بینکم بالباطل

امام باقر(ع) در مورد <بالباطل> در آیه فوق فرمود: بالرّبا و القمار و البخس و الظلم.

تفسیر تبیان، ج ۳، ص ۱۷۸ ; مجمع البیان، ج ۳، ص ۵۹

; تفسیر برهان، ج ۱، ص ۳۶۳، ح ۱۰ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۴۷۲، ح ۱۹۸.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۸ – ۹

۹ بی عدالتی حتی در مورد دشمنان ، ناپسند و حرام است .

و لایجر منکم شنئان قوم علی الا تعدلوا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – اعراف – ۷ – ۳۳ – ۷

۷ انجام اعمال زشت، رفتارهای نکوهیده، ستمگری و افترا بر خداوند، از محرمات الهی در تمامی ادیان گذشته است.

قل إنما حرم

فعل ماضی <حرم> می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

حقیقت ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۶ – ۴

۴– ستمگری و مخالفت با پیامبران ، حرکتی بر ضدّ نظام قانون مند هستی است .

و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه . .. و ما خلقنا السماء والأرض و ما بینهما لعبین

تذکر خداوند به بیهوده نبودن آفرینش جهان پس از یادآوری نابودی ستمگران می تواند گویای این حقیقت باشد که آفرینش قانون منِد هستی، اقتضا دارد که انسان، راه حق را بپیماید و ظلم نکند و ستمگری، جهتی بر ضدّ حرکت هدفمند جهان است.

خدا و ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۱۰۸ – ۷،۹

۷ خداوند ، مُنزّه از اراده هر گونه ظلم نسبت به موجودات

و ما اللّه یرید ظلماً للعالمین

۹ دستورات الهی به دور از هر گونه شائبه ظلم و بی عدالتی نسبت به بندگان است .

و اعتصموا بحبل اللّه

. .. تلک ایات اللّه نتلوها علیک بالحق و ما اللّه یرید ظلماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۱۰۹ - ۴،۱۰

۴ مالکیّت انحصاری خداوند نسبت به تمام هستی ، دلیل نفی اراده ظلم و ستم از ساحت اوست .

و ما اللّه یرید ظلماً للعالمین. و للّه ما فی السموات و ما فی الارض

۱۰ بازگشت همه امور هستی به خداوند ، دلیل نفی اراده ظلم و ستم از ساحت اوست .

و ما اللّه یرید ظلماً للعالمین . .. و الی اللّه ترجع الامور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۴۰ - ۱،۴،۵

۱ خداوند ، حتی اندکی ستم به کسی روا نمی دارد .

انّ اللّه لا یظلم مثقال ذرّه

<مثقال> به معنای <وزن> است و <ذرّه> به معنای مورچه کوچک و یا غبار معلق در هوا.

۴ کیفر بخیلان و ریاکاران (عذاب ، محرومیت از محبت خداوند ، همراهی با شیطان) ، بازتاب عمل خود آنان است ، نه ستمی از جانب خداوند .

انّ اللّه لا یحبّ . .. الذین یبخلون ... و الذین ینفقون اموالهم رئاء النّاس ... و

جمله <انّ اللّه . .. > می تواند پاسخی باشد برای این سؤال که چرا خداوند مردم را به عذاب و ... مبتلا می کند. خداوند می فرماید این عذابها ناشی از ستم او نیست، بلکه دستاورد خود بخیلان است.

۵ مجازات های الهی ، عادلانه و به دور از هر گونه ظلم

انّ اللّه لا یظلم مثقال ذرّه و ان تک حسنه یضاعفها

جمله <و ان تک حسنه>

عطف بر جمله ای مقدر است ; یعنی <ان تک سیئةً فلا یجزی الا مثلها و ان تک حسنه . .. >.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۴۹ – ۱۰،۱۲،۱۴،۱۵

۱۰ خداوند ، ذره ای ستم به کسی روا نمی دارد .

و لا یظلمون فتیلا

۱۲ خداوند ، در اعطای رشد و کمال لایق به انسان ها ، هیچ ستمی نمی کند .

بل اللّه یزکّی من یشاء و لا یظلمون فتیلا

۱۴ شهادت خدا بر ناپاکی یهودیان کفرپیشه ، هرگز ستمی به آنها نیست .

الم تر . .. بل اللّه یزکّی من یشاء و لا یظلمون فتیلا

۱۵ خداوند در اعطا نکردن کمال و پاک ننمودن یهودیان کفرپیشه ، هرگز ستمی به آنها نکرده است .

الم تر . .. بل اللّه یزکّی من یشاء و لا یظلمون فتیلا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۷۷ – ۳۳،۳۵

۳۳ خداوند ، ذرّه ای ستم بر بندگان روانمی دارد .

و لا تظلمون فتیلا

<فتیل> به نخ بسیار باریک گفته می شود، و اشیای بسیار حقیر را به آن تشبیه می کنند.

۳۵ نظام جزا و پاداش الهی ، به دور از هر گونه ستم

فلمّا کتب علیهم القتال . .. و لا تظلمون فتیلا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۲۴ – ۸

۸ در نظام جزا و پاداش الهی کمترین ستمی راه ندارد .

من یعمل سوءاً یجز به . .. فأولئک یدخلون الجنه و لایظلمون نقیراً

<نقیر> به فرو رفته گی در هسته خرما

گفته می شود و کنایه از چیز اندک و حقیر است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۳۱ – ۱

۱ خداوند هیچگاه از سر ظلم جامعه ای را نابود و مردمی را مجازات نکرده و نخواهد کرد.

ذلک أن لم یکن ربک مهلک القری بظلم و أهلها غفلون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ – ۵۱ – ۱،۲،۳،۵،۶،۷

۱ شکنجه و عذاب کافران به هنگام مرگ و پس از آن نتیجه اعمال خود آنان است ، نه ظلمی از جانب خداوند بر ایشان .

ذوقوا عذاب الحریق. ذلک بما قدمت أیدیکم و أن اللّه لیس بظلّم

<ذلک> می تواند اشاره به خصوص <عذاب الحریق> باشد و می تواند اشاره به مجموع عذابی باشد که در آیه قبل بیان شد. قابل ذکر است که در برداشت فوق <أن اللّه ... > ناظر به این حقیقت گرفته شده که عذاب کافران بیش از استحقاق آنان نیست، نه تعلیلی برای ضرورت گرفتارسازی ایشان به عذابهای الهی.

۲ کیفر الهی در مورد گنهکاران ، عادلانه و به دور از هر گونه ظلم

ذلک بما قدمت أیدیکم و أن اللّه لیس بظلّم للعبید

۳ گرفتار نشدن کفرپیشگان به عذاب الهی ، ستمی است از جانب خدا بر بندگان مؤمن

ذلک بما قدمت أیدیکم و أن اللّه لیس بظلّم للعبید

برداشت فوق مبتنی بر این است که <أن اللّه . .. > عطف بر <ما قدمت> و بیانگر علتی دیگر برای گرفتار سازی کافران به عذاب حریق باشد. بر این اساس مفهوم آیه چنین می شود: اگر خدا کفرپیشگان را عذاب

نکند ستم کرده است. و چون عذاب نکردن آنان ستمی به خود آنان محسوب نمی شود، باید گفت این ستم نسبت به بندگان مؤمن است.

۵ خداوند منزه از اعمال کمترین ظلم به بندگان خویش

و أن اللّه لیس بظلّم للعبید

با توجه به اینکه <أن اللّه . .. > در مقام استدلال بر این حقیقت است که گرفتاری کافران به عذاب حریق ستمی به آنها نیست، باید مراد از ظلام نبودن خدا، نفی کمترین ظلم از ساحت قدس وی باشد، و گر نه استدلال تمامی نیست. و بسیار ستمگر نبودن، نمی تواند دلیل باشد بر اینکه آتش سوزان ستمی بر گرفتاران به آن نیست.

۶ کمترین ستم از جانب خدا ، ستمی بزرگ است و وی منزه از آن می باشد .

و أن اللّه لیس بظلّم للعبید

با توجه به اینکه مراد از ظلام نبودن خدا، نفی کمترین ظلم از جانب اوست، به کارگیری صیغه مبالغه می تواند اشاره به این نکته باشد که حتی کوچکترین ستم از ناحیه خدا ستمی بزرگ محسوب می شود.

۷ ستم خداوند بر یک فرد ملازم با ستم بر همگان است .

و أن اللّه لیس بظلّم للعبید

به کارگیری کلمه ای همانند <لاحد> به جای <للعبید> می توانست وافی به معنای مقصود باشد. بنابراین آوردن <للعبید> (همه بندگان) می تواند اشاره به این باشد که اگر خدا به احدی ستم کند به همگان ستم کرده و خدا منزه از آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۶۰ - ۱۷

۱۷ خداوند هرگز در پاداش دادن به بندگان خویش ستم روانمی دارد .

و أنتم

لاتظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۷۰ – ۱۶،۱۷،۲۰

۱۶ هلاکت اقوام کافر ، بازتاب عملکرد خود آنان است نه ظلمی از ناحیه خداوند بر آنها .

فما کان اللّه لیظلمهم و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

۱۷ کیفر انسان ها ، قبل از تبیین حق و باطل برای آنان ، ظلم و دور از ساحت قدس خداست .

أتتهم رسلهم بالبیّنت فما کان اللّه لیظلمهم

نفی ظلم از خدا و متفرع شدن آن بر وجود بینات، بیانگر این نکته است که: درصورت ارائه نشدن دلایل روشن، به هلاکت رساندن انسانها ظلم می باشد.

۲۰ ظلم در نظام کیفری خداوند راه ندارد .

فما کان اللّه لیظلمهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۴۴ – ۱،۶

۱ خداوند ، بر هیچ کس کمترین ظلمی روا نمی دارد .

إن اللّه لایظلم الناس شیئاً

۶ از امام هادی (ع) روایت شده است : < . . . من زعم ان اللّه عزوجل أجبر العباد علی المعاصی و عاقبهم علی ها . . . فقد ظلّم اللّه فی حکمه و کذّبه و رد علیه قوله : . . . < إن اللّه لایظلم الناس شیئاً > . . . ;

. .. هر کس گمان کند که خدای عزوجل، بندگان را بر ارتکاب گناهان مجبور ساخته و در عین حال آنان را کیفر می کند، به خدا در حکمش اسناد ظلم داده و قول او را که فرموده: <خدا به مردم هیچ ظلمی نمی کند> رد نموده و خدا را تکذیب کرده است ... >.

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۴ - ۱۳

۱۳ در نظام جزایی خداوند ، حتی به ستمگران هم ظلم نخواهد شد .

و لو أن لکل نفس ظلمت . .. قضی بینهم بالقسط و هم لایظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۱ - ۱

۱ خداوند ، بر بندگانش ستم نمی کند .

و ما ظلمنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۷ - ۱،۵

۱ خداوند ، هیچ گاه ظالمانه و بدون دلیل جوامع بشری را به عذاب های دنیوی گرفتار نساخته و نخواهد ساخت .

و ما کان ربک لیهلک القری بظلم

حرف <باء> در <بظلم> برای ملابست است. براین اساس جمله <ما کان ...> چنین معنا می شود: هرگز خداوند مردم آبادیها را از سر ظلم به هلاکت نمی رساند. نسبت دادن هلاکت به آبادیها، گویای این نکته است که مراد از هلاکت، هلاکت دنیوی و عذاب استیصال است.

۵ ستم به انسان ها و به هلاکت رساندن جوامع درستکار ، ناسازگار با مقام ربوبیت خدا و مدبر بودن اوست .

و ما کان ربک لیهلک القری بظلم و أهلها مصلحون

برداشت فوق از <رب> که به معنای مدبر و مربی است - استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۱۸ - ۴،۷

۴- تحریم برخی از حلال ها بر یهود ، کیفر و بازتاب عملکرد ظالمانه خود آنان بود نه برخاسته از ستم الهی .

و على الذين هادوا حرّمنا . .. و ما ظلمنهم

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

۷- خداوند در تکالیف دینی ، از بی عدالتی و ظلم به بندگان مبرّاست .

و علی الذین هادوا حرّمنا . .. و ما ظلمنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۴۹ - ۱۶،۱۷

۱۶- خداوند ، در قیامت ، به هیچ کس ، ظلمی روا نخواهد داشت .

و لایظلم ربّک أحدًا

۱۷- حضور نفس اَعمال انسان در قیامت ، پشتوانه اجرای عدالت و نفی کمترین ظلم از ساحت خداوند است .

و وجدوا ما عملوا حاضرًا و لایظلم ربّک أحدًا

بیان حضور اعمال و تجسّم آن، علاوه بر ثبت و ضبط در نامه اَعمال، جملگی تأکیدی بر دقیق بودن اَحکام صادره بر قیامت و عادلانه بودن عقوبت های است و گویای این است که اَسناد و مدارک کافی و غیر قابل انکاری در قیامت عرضه خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۶۰ - ۱۱،۱۲

۱۱- خداوند ، ذره ای ستم بر بندگان روا نمی دارد .

و لایظلمون شیئًا

۱۲- نظام جزا و پاداش الهی ، به دور از هرگونه ستم

و لایظلمون شیئًا

<شیئاً> می تواند کنایه از <ظلماً> و حاکی از این باشد که هیچ ظلمی در قیامت صورت نخواهدپذیرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۱۲ - ۴

۴ - خداوند در مؤاخذه بندگان ، هرگز از حق تجاوز نمی کند .

فلایخاف ظلمًا و لاهضمًا

در باره فرق <ظلم> و <هضم> احتمالاتی داده شده است; از جمله این که ظلم; یعنی، بیش از حق مطالبه کردن و هضم; یعنی، از حق کم گذاشتن.

جلد

- نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۴۷ – ۵

۵- حسابرسی خداوند در قیامت به گونه ای است که به هیچ کس اندکی ظلم نمی شود .

و نضع الموزین . .. فلاتظلم نفس شيئًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۱۰ – ۳،۵

۳ – کیفر های الهی در آخرت ، برپایه عدل و بدون کمترین ظلمی در حق کیفر شوندگان

أنّ اللّه ليس بظلّم للعبيد

۵ – خدا ، پروردگاری عادل و مبرّا از ستم کردن به بندگان خود

و أنّ اللّه ليس بظلّم للعبيد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۶۲ – ۶

۶ – نظام حسابرسی خداوند ، مبرا از کمترین ظلم به آدمیان

و لدينا كتب . .. و هم لايظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۵۰ – ۹

۹ – خدا و رسول او ، در داوری و حکمشان به احدی ، حتی منافقان ، ستم روا نمی دارند .

أم يخافون أن يحيف اللّه عليهم و رسوله بل أُولئك هم الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۰۹ – ۴،۷

۴ – ساحت خداوندی ، مبرا از کمترین ظلم به بندگان

و ما کنّا ظلمین

۷ – مؤاخذه بندگان ، قبل از بیان و اتمام حجت بر ایشان ، ظلم و دور از ساحت خداوند است .

و ما أهلکنا من قریه . .. ذکری و ما کنّا ظلمین

مفاد مطلب یاد شده، همان <قبح عقاب بلابیان> است که از آیه مورد

بحث استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۴۰ - ۱۵

۱۵ - آنچه خداوند با اقوام عاد و ثمود و نیز با قارون و فرعون و هامان کرد ، ظلم خدا به آنان نبود .

فکلاًّ أخذنا بذنبه . .. و ما کان اللّه لیظلمهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۹ - ۲۳،۲۵،۲۶

۲۳ - ساحت قدس الهی ، به دور از هرگونه ظلم و ستم است .

فما کان اللّه لیظلمهم

۲۵ - عذاب شدن جوامع تکذیب کننده ، ستمی از ناحیه خداوند بر آنان نبود .

و جاءتهم رسلهم بالبیّنت فما کان اللّه لیظلمهم

۲۶ - نظام جزایی الهی ، از هرگونه ظلم و ستم ، دور است .

فما کان اللّه لیظلمهم و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۵۴ - ۲

۲ - کیفر و پاداش الهی در قیامت ، عادلانه بوده و ذره ای به کسی ستم نخواهد شد .

فالیوم لاتظلم نفس شیئًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۱۷ - ۵

۵ - در نظام کیفر و پاداش الهی در قیامت ، به کسی کمترین ستمی نخواهد شد .

لا ظلم اليوم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۱ – ۱۰

۱۰ – خداوند ، هیچ ظلمی برای بندگانش نخواسته و در حق آنان روا نداشته است .

و مااللّه یرید ظلمًا للعباد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – فصلت

- ۴۱ - ۴۶ - ۴،۷

۴ - پروردگار ، پیراسته از هر گونه ظلم و ستمی نسبت به بندگان خویش

و ما ربّک بظلّم للعبید

۷ - < عن إبراهیم بن أبی محمود قال : سألت أباالحسن الرضا (ع) . . . هل یکلف (اللّه) عباده ما لایطیقون فقال : کیف ذالک ؟ و هو یقول : < و ما ربّک بظلّام للعبید . . . ;

ابراهیم بن ابی محمود می گوید: از امام رضا(ع) سؤال کردم. .. آیا خدا بندگانش را به چیزی که قدرت بر آن ندارند تکلیف می کند؟ فرمود: چگونه چنین کاری را می کند در حالی که فرموده: <و ما ربّک بظلّام للعبید>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۷۶ - ۲

۲ - خداوند ، منزّه از ظلم به انسان ها

و ما ظلمنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۲۹ - ۴،۵،۶،۷

۴ خداوند ، منزّه از کم ترین ظلم و اعمال کیفر های ناروا ، بر بندگان

و ما أنا بظلّم للعبید

۵ کیفر های اخروی نتیجه قهری عملکرد خود کافران ، و نه ظلمی از سوی خدا بر ایشان

قدّمت إلیکم بالوعید . .. و ما أنا بظلّم للعبید

۶- کیفر گمراهان قبل از اتمام حجت ایشان ، ظلم و دور از ساحت خداوند *

و قد قدّمت إلیکم بالوعید . .. و ما أنا بظلّم للعبید

برداشت بالا بدان احتمال است که دو بخش این آیه، متفرع بر <قد قدّمت. ..> باشد; یعنی، چون قبلاً اتمام حجت بر ایشان شده است، نه حکم تغییر خواهد کرد

و نه اجرای حکم ظلم تلقی خواهد شد; زیرا ظلم آن جا است که عقاب، بدون حجت باشد.

۷- تغییر حکم و تخفیف کیفر بایسته ظالمان ، ظلمی به دیگران و دور از ساحت خدا *

ما یبدّل القول لدیّ و ما أنا بظلّم للعبید

برداشت بالاـ بدان احتمال است که <و ما أنا بظلاّم. ..> تعلیل <ما یبدّل...> باشد; یعنی، چون تبدیل حکم و تخفیف مجازات به حق مجرمان، موجب ظلم به بندگان صالح و ستمدیده می شود، در نظام الهی چون ظلمی نیست تبدیل قول هم نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۱۶ - ۷

۷ - عذاب دوزخ ، ستمی از سوی کافران به خویش و نه از جانب خداوند

إنّما تجزون ما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۲۳ - ۴،۷

۴ - فرمانروایی خداوند بر هستی ، آکنده از پاکی و تقدس و به دور از کمترین ظلم و کاستی است .

الملک القدّوس

وصف <القدوس>، در پی <الملک>، می تواند بیانگر این حقیقت باشد که فرمانروایی خداوند، از هر گونه آلودگی، ناپاکی، ظلم و کاستی مبرّا است.

۷ - خداوندگار جهان و فرمانروای مطلق هستی ، منزّه از هرگونه ستم و زیان رسانی به خلق

هو اللّه . .. الملک ... السلم

وصف <السلام>، بیانگر ارتباط خدا با خلق است.

درخواست نجات از ظلم قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۷۶ – ۵

۵ – نوح (ع) ، نجات خود و خاندانش را از دست ستم و

اذیت و آزار قوم خود ، از خداوند خواستار شده بود .

و لقد نادینا نوح . .. و نجّینه و أهله من الکرب العظیم

دعای نجات از ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۷۵ – ۱۵،۱۰

۱۰ دعای مسلمانان مظلوم و مستضعف مکّه به درگاه پروردگار برای رهایی از ستم حاکم بر آنان

و المستضعفین . .. الّذین یقولون ربّنا اخرجنا من هذه القریه الظّالم اهلها

۱۵ مسلمانان مستضعف صدر اسلام ، خواستار فرمانده و نیروی انسانی از جانب خداوند برای رهایی از ستم کفرپیشگان مکّه

و اجعل لنا من لدنک ولیّاً و اجعل لنا من لدنک نصیراً

راههای فرار از ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۴۱ – ۹

۹- هجرت از جوامع ستم پیشه ، از راه های گریز از ستم و زمینه ساز پیروزی

و الذین هاجروا فی الله من بعد ما ظلموا

رفع ظلم فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۹ – ۳

۳ رفع بیدادگری فرعون از بنی اسرائیل ، انتظار آنان از بعثت موسی (ع)

قالوا أوذینا من قبل أن تأتینا و من بعد ما جئتنا

روش مبارزه با ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۶ - ۲

۲ - لزوم متوجه ساختن پیکان مبارزه به سمت کانون های اصلی فساد و ستم در جامعه .

أن ائت القوم الظلمین . .. فأتیا فرعون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که موسی و هارون(ع) در مرحله

نخست، موظف شدند برای مبارزه با ستم، به سراغ فرعون بروند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۰ - ۴

۴- انسان بی اتکا به پروردگار ، ناتوان از مبارزه با ظلم و کفر

و إنّی عذت بربّی و ربّکم

موسی(ع) با این که در سیر دعوت به توحید و رهایی بندگان برای رفع استثمار و ترویج توحید، از <سلطان مبین> برخوردار بود؛ با این حال خویش را در برابر هجوم دشمنان نیازمند به حمایت و امداد پروردگار می دید.

رهبری و ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۲۴ - ۱۷،۱۸

۱۷ - پیراسته بودن از ظلم و ستمکاری ، از شرایط دستیابی به مقام امامت و پیشوایی مردم

قال لاینال عهدی الظلمین

۱۸ - ستمکاران ، شایسته و سزاوار امامت و رهبری نیستند .

لاینال عهدی الظلمین

زمینه اجتناب از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۲۵ - ۶

۶ توجه به شدت عقاب الهی ، زمینه ساز پرهیز از گناهان و ستمگریها

و اتقوا فتنه . .. و اعلموا أن اللّه شدید العقاب

زمینه ترک ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۵۲ – ۱۰

۱۰ سلامت دل و ایمان راسخ ، زمینه پرهیز از ستمگری و عصیان و موجب برخورداری از هدایت خاص الهی

إنّ اللّه لایهدی القوم الظلمین. فتری الذین فی قلوبهم مرض یسرعون فیهم

زمینه ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۷۵ – ۱۶

۱۶

بدعتگذاری ، وسیله ای برای توجیه ستم و نقض تعهّدات اجتماعی

و منهم من ان تأمنه بدینار لا یؤدّه الیك . .. و یقولون علی اللّه الكذب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲ - ۳۱

۳۱ خشم و كینه ، زمینه تجاوز و ستم به دیگران

و لایجرمنكم شنئان قوم . .. ان تعتدوا

بنابر اینكه <قوم> مفعول برای <شنئان> باشد و فاعل آن (كم) حذف شده باشد یعنی خشم و كینه شما نسبت به طائفه ای نباید باعث تجاوز و تعدی به آنان شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۵ - ۵

۵ رفاه فراوان، زمینه ظلم است. *

فتحنا علیهم أبوب كل شیء . .. فقطع دابر القوم الذین ظلموا

توصیف تكذیب كنندگان آیات الهی به <الذین ظلموا> پس از بیان گشوده شدن درهای نعمت بر آنان (فتحنا علیهم) اشاره به این نكته می تواند باشد كه گشایش و آسایش زمینه ظلم آنان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۵ - ۱۰

۱۰ جوامع مرفّه ، در خطر انحرافات اقتصادی و گسترش دادن ظلم و ستم در پهنه گیتی

إنی أریكم بخیر . .. أوفوا المكیال ... و لاتعثوا فی الأرض مفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۶ - ۱۶

۱۶ رفاه و دلبستگی به لذّت های دنیا ، زمینه ساز ستمگری و گرایش به جرم و گناه است .

واتبع الذين ظلموا ما أترفوا فيه و كانوا مجرمين

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۹۰ – ۱۱

۱۱– رعایت نکردن عدالت در جامعه ، خودداری از احسان و قطع رابطه با خویشاوندان ، زمینه ساز رواج فحشا ، بزهکاری ، ستم و سرکشی در جامعه است . *

إن الله یأمر بالعدل و الإحسن و إیتایءِ ذی القربی و ینهی عن الفحشاء و المنکر و ا

برداشت فوق، از مقابله عدل و . .. با فحشا و ... استفاده گردید; یعنی، اگر عدل و ... در جامعه باشد، زمینه رواج فحشا و ... از بین می رود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۴۸ – ۱۰

۱۰ – انکار قیامت و مؤاخذه انسان ها در آن روز ، از زمینه های ستم کاری و بدکرداری

الذین لایؤمنون بالأخره . .. للذین ظلموا ... و بدا لهم سیّئات ما کسبوا و حاق بهم

برداشت یاد شده از آن جا است که خداوند، منکران روز قیامت و کیفر آن را، ستمکار (ظلموا) و بدکردار (سیئات ماکسبوا) معرفی کرده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – رحمن – ۵۵ – ۹ – ۵

۵ – مبادلات اقتصادی ، از لغزش گاه های مهم و زمینه ساز ابتلای انسان به بی عدالتی

ألّاتطغوا فی المیزان . و أقیموا الوزن بالقسط و لاتخسروا المیزان

تذکرهای مکرر خداوند، می نمایاند که آدمی از این ناحیه در معرض لغزش جدی است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ممتحنه – ۶۰ – ۹ – ۷

۷ – هشدار خداوند به امکان تحقق ظلم ، در پرتو عنوان های جذاب نیکی و مسالمت میان

ملت ها

أن تبرّوهم و تقسطوا إليهم . .. و من يتولّهم فأُولئك هم الظلمون

از این آیه و آیه قبل، استفاده می شود که قسط و نیکی به معاندان حق، خود ظلم واقعی است و نباید تحت تأثیر جذابیت ظاهری این عناوین قرار گرفت.

زمینه ظلم به خود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - طلاق - ۶۵ - ۱ - ۱۶

۱۶ - تجاوز از حدود الهی و مرز های دینی ، ظلم به نفس است .

و من يتعدّ حدود اللّه فقد ظلم نفسه

زمینه ظلم به یتیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - ضحی - ۹۳ - ۹ - ۳

۳ - یتیمان ، در معرض مجبور شدن به اجرای دستور های دیگران و نیازمند امداد و حمایت در برابر تجاوزگران

فأمّا اليتيم فلاتقهر

زمینه ظلم در معامله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۷ - ۱۲

۱۲ آزادی بی قید و شرط مالکان در تصرف اموال خویش ، زمینه ساز رعایت نکردن قسط و عدالت در مبادلات است .

أوفوا المكيال و الميزان بالقسط . .. أو أن نفعل فى أمولنا مانشؤا

زمینه ظلم ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۵ - ۳

۳ قوم موسی پس از اتکال بر خدا ، دست به نیایش برداشته و از درگاه او خواستند تا ضعف و ناتوانی را که تشویق کننده ظالمان به ستمگری است از میان آنان بردارد .

فقالوا علی اللّه توکلنا ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین

همان گونه که مال، اولاد و

دنیا به خاطر داشتن جاذبه فتنه است و آدمیان را مفتون خود می کند، ضعف و ناتوانی مردم نیز برای زورگویان فتنه است و آنان را بر تجاوز به آنان، ترغیب می کند.

زمینه نجات از ظلم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۷ - ۹

۹ ایمان و اقامه نماز ، زمینه ساز نجات بنی اسرائیل از سلطه فرعون بود .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین. و نجنا برحمتک ... و أقیموا الصلوه و بشّر المؤ

سختی عذاب ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴۷ - ۸

۸ - شرک و ظلم ، گناهی بس بزرگ و پیام دار عذابی سخت و فوق تصور بشر

و بدا لهم من اللّه ما لم یکونوا یحتسبون

سرزنش ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۱۳ - ۱۱

۱۱ - < و روی أنّه سُئِلَ النبیُّ (ص) عن < العتلّ الزنیم > فقال : هو الشدیدُ الخُلق ، الشحیح ، الأکول ، الشروب ، الواجد للطّعام و الشّراب ، الظلوم للنّاس ، الرحیب الجوف ;

روایت شده که از پیامبر(ص) درباره معنای <عتلّ زنیم> سؤال شد فرمود: او تندخو، بخیل، پرخور و پرنوش است; همواره دارای خوراکی و نوشیدنی است بسیار به مردم ستم می کند و شکم بزرگ است (به آسانی شکمش از غذا پر نمی شود)>.

سنگینی اخروی ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۱۱ – ۷

۷ – هر گونه ظلم

و ستم در دنیا ، در روز قیامت باری گران بر دوش ظالمان خواهد بود .

من حمل ظلمًا

صالحان و ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۲۴ - ۱۰

۱۰ - انسان های مؤمن ، نیک کردار و پرهیز کننده از ظلم به دیگران ، بسیار اندک اند .

و إنّ کثیرًا من الخلطاء لیبغی . .. إلاّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و قلیل ما

تنکیر <قلیل> و اضافه شدن <ما>ی مبهمه، بر مبالغه در قلت دلالت دارد.

صبر بر ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۷ - ۱۲

۱۲ صبر و مقاومت بنی اسرائیل زمان موسی در برابر ستمگری های فرعون ، موجب تحقق وعده الهی بر پیروزی آنان و نابودی دشمنانشان

و تمت کلمت ربک الحسنی علی بنی إسرءیل بما صبروا

حرف <باء> در <بما صبروا> سببیه است و <ما>، مصدریه. یعنی: <تمت ... بسبب صبرهم>.

صبر بر ظلم فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۸ - ۱

۱ موسی (ع) پس از تصمیم فرعون به سرکوبی بنی اسرائیل ، مردمش را به استعانت از خدا و صبر و مقاومت در برابر آزار های فرعونیان فراخواند .

قال موسی لقومه استعینوا باللّه و اصبروا

صبر بر ظلم مشرکان مکه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۴۲ – ۱

۱– مسلمانان مهاجر از ستم مشرکان مکه ، مردمانی صبور بودند که در برابر ستم ظالمان شکیبایی پیشه کردند .

و الذین هاجروا فی الله

. .. الذین صبروا

<الذین> عطف بیان برای <الذین> در آیه سابق است.

ظلم آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۲۳ - ۲

۲ خطا و لغزش آدم و حوا ستمی بود که آنان بر خویشتن روا داشتند.

قالا ربنا ظلنا أنفسنا

ظلم آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۰

۱۰- نقش تعیین کننده خداوند در تحولات تاریخ بشری و نجات مردمان از ظلم و ستم

إذ أنجکم من ءال فرعون

ظلم اختلاف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۱۱ - ۲۳

۲۳ - هر حرکت منفی و تهدیدکننده اخوت اجتماعی مؤمنان ، ظلم و ستم کاری است . *

إنّما المؤمنون إخوه . .. و من لم یتب فأولئک هم الظلمون

برداشت یاد شده، بدان احتمال است که اطلاق گناه و ظلم بر استهزا و. ..، نه صرفاً به لحاظ احترام فردی مؤمن نباشد; بلکه به لحاظ خدشه دار شدن اخوت ایمانی جامعه نیز باشد.

ظلم اختلاف افکنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۶۵ - ۸

۸ - تفرقه گرایان در دین و راه انبیا ، انسان هایی ستمگر و مستحق عذاب اخروی

إنّ اللّه هو ربّی و ربّکم . .. فاختلف الأحزاب من بینهم فویل للذین ظلموا من عذاب

ظلم اخراج از وطن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۰ - ۲

۲ - اخراج ناروای مردم از موطن و سرزمین خویش ، از آشکارترین ظلم ها

بأنّهم

ظلموا . .. الذين أَخرجوا من دیرهم

بـا توجه به این که از میـان تمـام اذیت و آزارهـای مسـلمانان صدراسـلام، آوارگی آنان اختصاص به ذکر شـده، برداشت فوق استفاده می شود.

ظلم ادعای الوهیت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۲۹ – ۶

۶– ادعای الوهیت ظلم است و مدعیان خدایی ، ظالم اند .

و من یقل منهم إنّی إله . .. کذلک نجزی الظلمین

ظلم ارتداد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۹۲ – ۱۰

۱۰ – ارتداد قوم موسی و گرایش آنان به گوساله پرستی ، از جمله ستم های آنان

ثم أتخذتم العجل من بعده و أنتم ظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۸۶ – ۶

۶ بازگشت به کفر (ارتداد) پس از ایمان آگاهانه ، ظلم است .

کیف یهدی اللّه قوماً کفروا بعد ایمانهم . .. و اللّه لا یهدی القوم الظالمین

ظلم استکبار با قرآن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۱۰ – ۱۴

۱۴- استکبار در برابر قرآن ، ظلم و مایه محرومیت از هدایت الهی

و استکبرتم إنّ اللّه لایهدی القوم الظلمین

از منطبق شدن عنوان ظالم بر <مستکبر>، مطلب یاد شده استفاده می شود.

ظلم استهزای انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۴۶ - ۶

۶- کفر ، شرک و استهزای پیامبران ، ظلم و ستمی آشکار است .

یویلنا إنّا کنّا ظلمین

اعتراف مشرکان و کافران استهزاگر به ستم کار بودن

خود، حکایت از این دارد که کفر و شرک و استهزای پیامبران، ظلم است.

ظلم اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۵ – ۴

۴ فرعون و اشراف اطراف او ، مردمی ددمنش و ستم پیشه بودند .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین

ظلم اشراف قوم نوح

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۳۱ – ۱۵

۱۵ ظلم و ستم سران و اشراف قوم نوح به محرومان و مستضعفان آن قوم

لاأقول للذین تزدری أعینکم . .. إنی إذًا لمن الظلمین

جمله <إنی إذًا لمن الظالمین> تعریضی است به سران و اشراف قوم نوح که شما با این پندار که محرومان شایسته خیر نیستند در حق آنان ستم می کنید.

ظلم اصحاب الجنه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – قلم – ۶۸ – ۲۹ – ۴

۴ – اعتراف باغداران یمنی ، به ستمکار بودن خویش بر اثر بخل ورزی و محروم ساختن بینوایان

إنّا کنّا ظلمین

ظلم اصحاب ایکه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۷۸ – ۱

۱– مردم < ایکه > (قوم شعیب) مردمی ستم پیشه بودند .

و إن کان أصحب الأیکه لظلمین

نوع مفسران بر آنند که مقصود از <ایکه> همان قوم شعیب هستند.

ظلم اصحاب رس

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۳۸ – ۲

۲ قوم عاد ، ثمود و اصحاب رسّ ، مردمانی ظالم و ستمگر و گرفتار عذاب دردناک الهی در قیامت

و

أعتدنا للظلمین عذابًا ألیمًا . و عادًا و ثمودا و أصحب الرّسّ

ظلم اصحاب شمال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۴۵ - ۱

۱ - اصحاب شمال ، مجموعه ای از انسان های بی پروا ، متنعمان سرمست و جباران (انسان های بی رحم و آدم کش)

إنّهم کانوا قبل ذلک مترفین

<مترف> (مفرد <مترفین>) در معانی زیر به کار می رود: الف) انسان یله و رهایی که بدون هیچ مانعی هرچه دلش بخواهد انجام می دهد (بی پروا)؛ ب) کسی که تنعم و رفاه او را سرمست کرده باشد؛ ج) جبار و ستمگر (قاموس المحیط).

ظلم اعراض از آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۷ - ۱

۱- روی گردانی از آیات پروردگار پس از تذکّر یافتن و آگاهی به آن ، بزرگ ترین ظلم است .

و من أظلم ممّن ذکّر بأیت ربّه فأعرض عنها

<ذکر> یعنی، شناختی که در حافظه حاضر باشد (برگرفته شده از مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۸۶ - ۳

۳ - مشاهده آیات مختلف خداوند و نادیده گرفتن آنها ، ظلمی غیرقابل بخشش

و وقع القول علیهم بما ظلموا . .. ألم یروا ... إنّ فی ذلک لأیت

آیه یاد شده می تواند تفسیر و توضیحی باشد بر آنچه در آیه پیش به عنوان <ظلم> مطرح شده است.

ظلم اعراض از ایمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۱۲ – ۳

۳ – بی ایمانی و کناره گیری

از اعمال صالح ، ظلمی است که در قیامت گریبان گیر انسان خواهد شد .

و قد خاب من حمل ظلمًا . و من یعمل من الصلحت و هو مؤمن

ظاهر تقابل بین این آیه و آیه قبل، این است که موضوع این آیه، دسته مقابل ظالمان است.

ظلم اعراض از حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۷۸ - ۵

۵ - حق گریزی ، ظلم و ستم آدمی به خویشتن است .

و لکن کانوا هم الظلمین . .. و لکنّ أکثرکم للحقّ کرهون

از ارتباط آیات می توان استفاده کرد که ظلم و ستم مجرمان، چیزی جز حق گریزی آنان نیست.

ظلم اعراض از خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۳۹ - ۳

۳ - خدافراموشی و روی گرداندن از یاد او ، ظلم و ستم آدمی بر خویشتن است .

و من یعش عن ذکر الرحمن . .. إذ ظلمتم

از ارتباط آیه شریفه با جمله <و من یعش عن ذکر الرحمان. ..> استفاده می شود که اعراض از یاد خدا، ظلم بر خویشتن است.

ظلم اعراض از عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۱۲ - ۳

۳ - بی ایمانی و کناره گیری از اعمال صالح ، ظلمی است که در قیامت گریبان گیر انسان خواهد شد .

و قد خاب من حمل ظلمًا . و من یعمل من الصلحت و هو مؤمن

ظاهر تقابل بین این آیه و آیه قبل، این است که موضوع این آیه، دسته مقابل ظالمان است.

ظلم اعراض از

قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۱۱ - ۹

۹ - اعراض از قرآن ، ظلم است .

و قد خاب من حمل ظلمًا

مراد از ظلم به قرینه آیات پیشین، روی گردانی از قرآن است که از آن به <وزر> تعبیر شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۳۹ - ۶

۶ - کفر به قرآن و روی گردانی از آن ، ظلم و گناهی غیرقابل بخشش است .

و من یعش عن ذکر الرحمن . .. و لن ینفعکم الیوم إذ ظلمتم أنّکم فی العذاب مشترکون

برداشت یاد شده بر این مبنا است که مراد از <ذکر الرحمان> قرآن باشد.

ظلم افترا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۱ - ۱۷

۱۷ سخن نابحق گفتن درباره مردم و نالایق شمردن آنان بدون هیچ دلیل و برهان ، ظلم به آنان است .

لا أقول . .. الله أعلم بما فی أنفسهم إنی إذًا لمن الظلمین

ظلم افترا به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۱ - ۱،۳

۱ افترازنندگان به خداوند، ظالمترین مردم هستند.

و من أظلم ممن افترى على اللّه كذبا

۳ افترای به خداوند و تکذیب آیات الهی، بزرگترین ظلم است.

و من أظلم ممن افترى على اللّه كذبا أو كذب بايته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۹۳ - ۱

۱ افترا به خداوند بالاترین ظلم و از بزرگترین گناهان است.

و من أظلم ممن افترى على الله

کذبا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – اعراف – ۷ – ۳۷ – ۱

۱ افترازنندگان بر خدا و تکذیب کنندگان آیات الهی، ستمکارترین مردمند.

فمن أظلم ممن افتری علی الله کذبا أو کذب بأیته

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۱۷ – ۱

۱ افترا بستن به خدا (چیزی را به دروغ به خدا نسبت دادن) بدترین نوع بیدادگری است .

فمن أظلم ممن افتری علی اللّه کذباً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۸ – ۱

۱ دروغ بستن به خداوند ، بزرگترین ظلم است .

و من أظلم ممن افتری علی الله کذبًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۶۱ – ۵

۵- نسبت دادن امور ناروا به خداوند و کشتن دختران ، عملی ظالمانه است .

کنتم تفترون . و یجعلون لله البنت سبحنه ... أم یدسّه فی التراب ... و لو یؤاخذ ا

به قرینه سیاق آیات که درباره مشرکان و عقاید باطل آنها درباره خداوند بود ممکن است مراد از <الناس> مشرکان باشد و <ال> در <الناس> عهد ذکری باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۶۸ - ۱

۱ - ظالم ترین افراد ، کسانی اند که به خداوند دروغ ببندند .

و من أظلم ممّن افتری علی اللّه کذبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۳۲ - ۱،۴

۱ - دروغ بستن به خدا و تکذیب قرآن و دین

حق ، بزرگ ترین نوع ظلم است .

فمن أظلم ممّن کذب علی اللّه و کذّب بالصدق

مقصود از <صدق> قرآن و دین حق می باشد.

۴ - شرک ، افترا و دروغ بستن به خداوند ، بزرگ ترین ظلم به شمار می رود .

فمن أظلم ممّن کذب علی اللّه و کذّب بالصدق

یکی از مصادیق مورد نظر دروغ بستن به خدا با توجه به این که آیه شریفه در ردیف آیات مربوط به مشرکان قرار دارد و نیز این سوره از سوره های مکی است و مردم مکه بیشتر مشرک بودند شریک قائل شدن برای خداوند یکتا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - صف - ۶۱ - ۷ - ۱

۱ - افترا و نسبت دروغ به خدا بستن ، بالاترین ظلم و بدترین گناه است .

و من أظلم ممّن افتری علی اللّه الکذب

تقبیح افترا بر خداوند با تعبیر <أظلم> (صیغه اسم تفضیل)، نشان از بزرگی گناه آن دارد.

ظلم افترا به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱۷ - ۲

۲ تکذیب قرآن و ساختگی خواندن آن علی رغم اعتقاد به الهی بودنش اوج بیدادگری است .

فمن أظلم ممن . .. أو کذّب بأیته

ظلم افراط در انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۰ - ۱۲

۱۲ – ستمدیده ای که در گرفتن انتقام افراط کند ، خود ستمگر است .

جزؤا سیّئه . .. إنّه لایحبّ الظلمین

ظلم اقوام پیشین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس –

۱۰ - ۱۳ - ۲

۲ ستم پیشگی اقوام پیشین و ایستادگی در برابر پیامبران ، عامل گرفتار شدن آنان به عذاب استیصال الهی

و لقد أهلکنا القرون من قبلکم لما ظلموا و جاءتهم رسلهم بالبینت و ما کانوا لیؤمنوا

ظلم اقوام کافر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۰ - ۲۱

۲۱ نزول عذاب بر امت های کافر پیشین ، پس از اصرار و مداومت آنان بر ظلم و حق ناپذیری

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

فعل <کانوا> به همراه <یظلمون> افاده استمرار می کند.

ظلم اکثریت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۲ - ۳

۳ عذاب های الهی آن گاه بر شهر ها و آبادی ها فرو می ریزد که عموم افرادش ستم پیشه بوده و آثار کفر و شرک در همه جا مشهود باشد .

و کذلک أخذ ربک إذا أخذ القری و هی ظلمه

نسبت دادن ظلم به آبادیها (و هی ظالمه) نسبتی مجازی است و هدف از آن رساندن این معناست که: همه و یا اکثر قریب به اتفاق اهل آن آبادیها ، ستمکار بودند; به گونه ای که گویا ستم کاری در هر کوی و برزن نمایان بود.

ظلم امت های پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۴ - ۱۰

۱۰ فرعونیان ، امت های پیش از آنان و کفرپیشگان مکه ، از زمره ظالمان

و کل کانوا ظلمین

ظلم امتناع از پاداش اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۶۰ -

۱۳- منع از پاداش اخروی ، هرچند اندکی از آن ، ظلم است .

و لایظلمون شیئًا

ظلم انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۴ - ۱۳،۱۴،۱۸

۱۳- انسان در برابر نعمت های بیکران الهی ، بسیار ستم پیشه و ناسپاس است .

و إن تعدّوا نعمت الله لاتحصوها إنّ الإنسن لظلوم کفّار

<ظلوم> و <کفّار> صیغه مبالغه است و بر کثرت و فراوانی معنای خود دلالت دارد.

۱۴- انسان به خویشتن ستمکار و در برابر نعمت و احسان ، بسیار ناسپاس است .

و إن تعدّوا نعمت الله لاتحصوها إنّ الإنسن لظلوم کفّار

مقصود از <ظلوم> بودن انسان، به قرینه بیان نعمتها و داده های الهی به وی، ظلم به خویشتن است.

۱۸- سرشت انسان با نوعی از ظلم به خویشتن و ناسپاسی عجین است .

إنّ الإنسن لظلوم کفّار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۷۲ - ۸

۸ - انسان ، موجودی ظلم پیشه و بس نادان است .

و حملها الإنسن إنّه کان ظلومًا جهولاً

ظلم اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۱۲ - ۱۶

۱۶ کفر ، جنایت و تجاوز ، سیره دائمی اهل کتاب (یهود)

ذلک بانّهم کانوا یکفرون بئایت اللّه و یقتلون . .. و کانوا یعتدون

فعل مضارع پس از فعل ماضی از ماده <کَوْنْ> دلالت بر استمرار دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۹ - ۵

۵ کفر و ظلم گروهی از اهل کتاب ، موجب خلود آنها در جهنم

إنّ

الذین کفروا و ظلموا . .. و لالیهدیهم طریقاً. الا طریق جهنم خلدین فیها

با توجه به آیات قبل مصداق مورد نظر از آیه کافران اهل کتاب می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۶۲ - ۱۰

۱۰ نکوهش شدید خداوند از اهل کتاب ، بخاطر آلودگی آنان به گناه ، ستمگری و حرام خواری

یسرعون فی الاثم و العدون و اکلهم السحت لبئس ما کانوا یعملون

ظلم اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۴ - ۸

۸ قوم شعیب ، مردمانی ستمکار بودند .

و أخذت الذین ظلموا الصیحه

مقصود از <الذین ظلموا> قوم شعیب است که به شرکورزی ، انکار رسالت شعیب(ع) و کم فروشی و بی عدالتی در داد و ستد اصرار میورزیدند. تعبیر کردن از آنان به ستمکاران ، گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۱ - ۵

۵ اقوام هلاک شده گذشته : قوم نوح ، عادیان ، ثمودیان ، قوم شعیب و لوط و فرعونیان ، با شرکورزی و انکارِ رسالت پیامبران ، بر خویش ستم کردند .

و ما ظلمنهم و لکن ظلموا أنفسهم

مراد از ضمیر <هم> و مانند آن در آیه مورد بحث ، اقوامی است که سرگذشت آنان در سوره هود بیان شده است; یعنی: قوم نوح ، عادو . ...

ظلم بانیان مسجد ضرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۰۹ - ۱۵

۱۵ بناکنندگان مسجد ضرار ، از ظالمان و سقوط کنندگان

در آتش دوزخند .

و الذين اتخذوا مسجداً ضراراً . .. فانهار به فى نار جهنم

ظلم بت پرستى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - انبياء - ۲۱ - ۶۴ - ۵

۵- بت پرستى و شرك ، از ديد فطرت انسانى ، ظلم و ستم است .

فرجعوا إلى أنفسهم فقالوا إنّكم أنتم الظلمون

برداشت ياد شده مبتنى براين است كه مقصود از <أنفسهم> به خود آمدن و ضمير و وجدان آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۷۱ - ۸

۸ - شرك و بت پرستى ظلم است .

و يعبدون من دون اللّه . .. و ما للظلمين من نصير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۲۸ - ۱۴

۱۴ - شرك ، بت پرستى و گمراه گرى ، ظلم است .

و لاتزد الظلمين إلاّ تبارًا

مطلب ياد شده، از تعبير <ظالمان> درباره بت پرستان و گمراه كنندگان به دست مى آيد.

ظلم بدعت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۲۱ - ۹

۹ بدعت در دین، از بزرگترین ظلمها و مانع سعادت و رستگاری است.

و من أظلم ممن افترى على اللّه كذبا أو كذب بايته إنه لايفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۴ - ۱۰

۱۰ گمراه ساختن مردم ناآگاه با جعل احکام دروغین، از بزرگترین ستمهاست.

فمن أظلم . .. ليضل الناس بغير علم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۷ -

۲ بدعت در دین الهی، همانند تکذیب آیات خداوند، بزرگترین ستم است.

فمن أظلم ممن افترى على الله كذبا أو كذب بأيته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۲ - ۸

۸ بدعت و تحریف حقایق دینی ظلم است .

فبدل الذين ظلموا منهم قولا غير الذى قيل لهم فأرسلنا . .. بما كانوا يظلمون

از مصادیق <ما كانوا يظلمون> تبدیل و تحریف سخنی است که خداوند به بنی اسرائیل آموخت تا به هنگام ورود به بیت المقدس آن را به زبان جاری کنند (قولوا حطه). خداوند آن تبدیل و تحریف را ظلم شمرده است. بنابراین تحریف و تبدیل سخنان الهی که همان حقایق دینی است، از مصادیق ظلم می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۱ - ۸

۸ - دنیامداری ، شرک ، بدعت در دین ، ظلم و سیاه کاری است .

أم لهم شركؤا . .. و إنّ الظلمين لهم عذاب أليم

ظلم بدعت گذاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۹۴ - ۲

۲ افترا و دروغ بستن آگاهانه به خداوند (بدعت) ، ظلمی است بزرگ .

فمن افترى . .. فاولئک هم الظالمون

ضمیر فَصل، دلالت بر بزرگی ظلم می کند.

ظلم بدعت گزاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۴ - ۱۳

۱۳ کسانی که با افترا به خداوند احکام دروغین جعل می کنند، ستمگر و محروم از هدایت خداوندند.

إن الله لا یهدی القوم الظلمین

<ال> در <القوم> عهد

است و بـا توجه به آيـات قبـل مراد از <قوم> همان كسانى هسـتند كه با افترا به خداونـد موجبات گمراهى مردم را فراهم مى سازند.

ظلم بدنمايانى سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۹ - ۴

۴ آنان كه در پى ناهنجار نشان دادن راه خدا هستند ، ستمكارند .

ألا لعنه الله على الظلمين. الذين ... يبغونها عوجًا

<يبغونهـا عوجـاً>; يعنى ، در جست و جوى انحراف براى راه خـدا هسـتند. جست و جوى انحراف براى راه خـدا ، گـاهى به ايجاد انحراف در آن است و گاهى منحرف جلوه دادن آن مى باشد. برداشت ياد شده ناظر به دومين شيوه است.

ظلم بر بنى اسرائيل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - يونس - ۱۰ - ۹۰ - ۳

۳ فرعون و سپاهيانش ، از سرِ ستم و كينه توزى ، بنى اسرائيل را تعقيب كردند .

فأتبعهم فرعون و جنوده بغياً و عدواً

ظلم برادران يوسف

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ - يوسف - ۱۲ - ۹۸ - ۱

۱ يعقوب (ع) از ستم فرزندانش در حق خويش درگذشت و آنان را بخشود .

قال سوف أستغفر لكم ربى

ظلم بزرگ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - انفال - ۸ - ۵۱ - ۶

۶ کمترین ستم از جانب خدا ، ستمی بزرگ است و وی منزه از آن می باشد .

و أن اللّه لیس بظلّم للعبید

با توجه به اینکه مراد از ظلام نبودن خدا، نفی کمترین ظلم از جانب اوست، به کارگیری صیغه مبالغه

می تواند اشاره به این نکته باشد که حتی کوچکترین ستم از ناحیه خدا ستمی بزرگ محسوب می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۳ - ۱۰

۱۰ - شرک ، ظلمی بس بزرگ است .

إنّ الشرک لظلم عظیم

ظلم بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۱ - ۱۴،۱۵

۱۴ - ستمکاری ، عادت و رویه بنی اسرائیل

و أنتم ظلمون

برداشت فوق، بر این اساس است که: جمله <و أنتم ظالمون> جمله ای معترضه باشد نه حالیه; یعنی، شما مردمی ستم پیشه هستید و گوساله پرستی نمودی از آن می باشد.

۱۵ - گوساله پرستی بنی اسرائیل از جمله ستمکاری های آنان بود .

ثم اتخذتم العجل من بعده و أنتم ظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۴ - ۱،۲

۱ - قوم موسی با گوساله پرستی ، بر خویشتن ستم کرده و مستحق کیفر شدند .

یقوم إنکم ظلمتم أنفسکم باتخاذکم العجل

۲ - موسی (ع) با بیان ستمکاری قومش ، به آنان فرمان داد تا روی به درگاه خدا آورده ، توبه کنند .

و إذ قال موسی لقومه . .. فتوبوا إلی بارئکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۵۷ – ۱۲،۱۷

۱۲ – قوم موسی با بهره گیری حرام از < منّ > و < سلوی > مرتکب گناه شده ، بر خود ستم کردند . ❊

کلوا من طیبت ما رزقنکم و ما ظلمونا و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جمله <و لکن کانوا .

..> دلالت بر آن دارد که قوم موسی مرتکب حرام خواری شدند. به نظر می رسد از مصداقهای حرام خواری آنان - به قرینه وقوع جمله مذکور پس از بیان نزول منّ و سلوی - بهره گیری حرام از منّ و سلوی، همانند تجاوز به سهم دیگران باشد.

۱۷ - ناسپاسی قوم موسی و تمردشان از فرمان های خدا ، ستمی بود که آنان بر خودشان روا داشتند .

و ما ظلمونا و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۲ - ۱۰

۱۰ - ارتداد قوم موسی و گرایش آنان به گوساله پرستی ، از جمله ستم های آنان

ثم أتخذتم العجل من بعده و أنتم ظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۰ - ۱۳

۱۳ گوشت شتر ، گاو و گوسفند ، طیبات حرام شده بر بنی اسرائیل از سوی خداوند بخاطر ظلم آنان

فبظلم من الذین هادوا حرّمنا علیهم طیبت أحلت لهم

امام صادق(ع) درباره <طیبت> در آیه فوق فرمود: . .. یعنی لحوم الابل و البقر و الغنم ... .

کافی، ج ۵، ص ۳۰۶، ح ۹; نورالثقلین، ج ۱، ص ۵۷۲، ح ۶۶۵.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۸ - ۱۱

۱۱ بنی اسرائیلِ زمان موسی بر اثر ارتداد و گرایش به گوساله پرستی از ستمکاران شدند .

اتخذوه و کانوا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۰ - ۳۰

۳۰ ناسپاسی قوم موسی و تمرد ایشان از فرمان های

خدا ، ستمی بود که آنان بر خود روا داشتند .

و قطّعنهم . .. و ما ظلمونا و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

ظلم به آیات خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۵۹ – ۱۴

۱۴– تکذیب معجزات و آیات الهی ، ظلم به آنهاست .

کذّب بها الأوّلون . .. فظلموا بها

ظلم به اقوام صالح

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۷ – ۴

۴ نزول عذاب بر امت های درستکار ، ظلم به آنهاست .

و ما کان ربک لیهلک القری بظلم و أهلها مصلحون

کلمه <مصلح> هم به معنای اصلاح کننده خویش و هم به معنای اصلاح کننده دیگران است. برداشت فوق ، ناظر به معنای اول می باشد.

ظلم به انسان ها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۴۰ – ۲۰

۲۰ – ظلم به بندگان ، جزء سنّت های خداوند نیست .

و ما کان اللّه لیظلمهم

ظلم به بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۷ - ۱

۱ بنی اسرائیل در مدت زمانی طولانی تحت سیطره فرعونیان به ضعف و ناتوانی کشانه شده بودند .

و أورثنا القوم الذین کانوا یستضعفون

استعمال فعل مضارع همراه <کان> و أمثال آن دلالت بر استمرار آن فعل در گذشته دارد. بنابراین <کانوا یستضعفون> می رساند که استضعاف بنی اسرائیل به دست فرعونیان دارای سابقه طولانی بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۷ - ۲

۲ بنی

اسرائیل در زمان بعثت موسی (ع) ، ساکن مصر و گرفتار ستم و آزار فرعونیان بودند .

فأرسل معنا بنی إسرءیل و لاتعذّبهم

نهی شدن فرعون از عذاب و شکنجه بنی اسرائیل، بیانگر رنج و سختی آنان در مصر آن زمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۲ - ۱

۱ - انتقاد صریح موسی (ع) از فرعون به خاطر به بردگی کشاندن بنی اسرائیل

و تلک نعمه . .. أن عبّدتّ بنی إسرءیل

جمله <و تلک نعمه. ..> استفهامی و به تقدیر <أوَتلک...> است. <أن عبّدتّ> می تواند عطف بیان برای اسم اشاره <تلک> و یا منصوب به نزع خافض (لام تعلیل) و به تقدیر <لأن عبّدتّ> باشد. <تعبید> (مصدر <عبّدتّ>) به معنای برده و بنده [خود] ساختن است؛ یعنی، آیا این که فرزندان اسرائیل را بنده خود ساخته ای، این نعمتی است که منّت آن را بر من می نهی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۷۶ - ۳

۳ - رفتار ظالمانه و تجاوزکارانه قارون علیه بنی اسرائیل ، علی رغم پیوند نژادی وی با آنان

إنّ قرون کان من قوم موسی فبغی علیهم

ظلم به بنیامین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۸۹ - ۵

۵ یوسف (ع) جهل و نادانی برادرانش را منشأ ستم آنان به وی و بنیامین دانست .

هل علمتم ما فعلتم بیوسف و أخیه إذ أنتم جهلون

ظلم به پیروان موسی(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷

- ۱۲۹ - ۱

۱ قوم موسی مورد ستم نظام فرعونی قبل از بعثت وی و پس از آن

قالوا أوذینا من قبل أن تأتینا و من بعد ما جئتنا

مراد از اتیان و مجیء <تأتینا> و <جئتنا> بعثت موسی(ع) به پیامبری است و بیان آن به دو تعبیر می تواند به جهت تفنن در عبارت باشد.

ظلم به پیروان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۲۸ - ۱۱

۱۱ - نوح (ع) و یارانش ، گرفتار ظلم و بیدادگری قوم خویش

فقل الحمد للّه الذی نجّنا من القوم الظلمین

ظلم به جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۳۶ - ۹

۹ شکستن حرمت ماه های حرام (پرداختن به جنگ در آن) ، ظلم به خویش و جامعه بشری است .

فلا تظلموا فیهن أنفسکم

ظلم به جامعه اسلامی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۱ - ۲

۲ تلاش دشمنان اسلام برای تجاوز به حریم جامعه اسلامی در صدر اسلام

اذ همّ قوم ان یبسطوا الیکم ایدیهم

ظلم به خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۱۴ – ۱۷

۱۷- < عن أبی جعفر (ع) فی قوله عزّوجلّ : < لن نـدعوا من دونه إلهاً لقـد قلنا إذاً شـططاً > یعنی : جوراً علی اللّه إنْ قلنا إنّ له شریکاً ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خدا <لن ندعوا من دونه إلهاً لقد قلنا إذاً شططاً> روایت شده: مقصود آیه، این است

که اگر بگوییم برای او شریکی هست، ستم بر خدا است>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۱۵ - ۱۰

۱۰- افترا بستن بر خداوند ، بزرگ ترین ظلم ها است .

فمن أظلم ممّن افتری علی اللّه کذبًا

ظلم به خود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۴ - ۱،۳

۱ - قوم موسی با گوساله پرستی ، بر خویشتن ستم کرده و مستحق کیفر شدند .

یقوم إنکم ظلمتم أنفسکم باتخاذکم العجل

۳ - آدمی ، با شرک ورزی و پرستش غیر خدا به خود ستم می کند .

إنکم ظلمتم أنفسکم باتخاذکم العجل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۷ - ۱۲،۱۷،۱۹

۱۲ - قوم موسی با بهره گیری حرام از < منّ > و < سلوی > مرتکب گناه شده ، بر خود ستم کردند . *

کلوا من طیبت ما رزقنکم و ما ظلمونا و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جمله <و لکن کانوا . ..> دلالت بر آن دارد که قوم موسی مرتکب حرام خواری شدند. به نظر می رسد از مصداقهای حرام خواری آنان - به قرینه وقوع جمله مذکور پس از بیان نزول منّ و سلوی - بهره گیری حرام از منّ و سلوی، همانند تجاوز به سهم دیگران باشد.

۱۷ - ناسپاسی قوم موسی و تمردشان از فرمان های خدا ، ستمی بود که آنان بر خودشان روا داشتند .

و ما ظلمونا و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

۱۹ – تخلف از فرمان های خدا و ناسپاسی در برابر نعمت های او ، ظلمی است

از ناحیه انسان به خویشتن

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۲ - ۱۰

۱۰ - ارتداد قوم موسی و گرایش آنان به گوساله پرستی ، از جمله ستم های آنان

ثم أتخذتم العجل من بعده و أنتم ظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۲۳ - ۲،۳

۲ خطا و لغزش آدم و حوا ستمی بود که آنان بر خویشتن روا داشتند.

قالا ربنا ظلنا أنفسنا

۳ گناه و عصیان، ظلمی است از ناحیه انسان به خویشتن.

قالا ربنا ظلنا أنفسنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۰ - ۳۰،۳۱

۳۰ ناسپاسی قوم موسی و تمرد ایشان از فرمان های خدا ، ستمی بود که آنان بر خود روا داشتند .

و قطّعنهم . .. و ما ظلمونا و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

۳۱ تخلف از فرمان خدا و ناسپاسی در برابر نعمت های او ، ظلمی است از ناحیه انسان به خویشتن

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۷۷ - ۲،۵

۲ کفرپیشگان با تکذیب آیات الهی همواره بر خویش ستم می کنند .

و أنفسهم کانوا یظلمون

۵ کسانی که با تکذیب آیات الهی بر خود ستم می کنند ، حالتی شوم و ناهنجار دارند .

ساء مثلا القوم الذین . .. أنفسهم کانوا یظلمون

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله <أنفسهم کانوا یظلمون> عطف بر <کذبوا بأیتنا> باشد ; یعنی: <ساء مثلا القوم الذین أنفسهم کانوا یظلمون>.

قابل ذکر است که در برداشتهای گذشته جمله <أنفسهم کانوا یظلمون> عطف بر جمله <ساء مثلا ... > گرفته شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۳۶ - ۹

۹ شکستن حرمت ماه های حرام (پرداختن به جنگ در آن) ، ظلم به خویش و جامعه بشری است .

فلا تظلموا فیهن أنفسکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۰ - ۱۸

۱۸ کفرورزی و انکار دلایل روشن انبیا ، ظلم انسان به خویش و پیامد آن دامنگیر خود اوست .

أتتهم رسلهم بالبیّنت فما کان اللّه لیظلمهم و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۲۳ - ۱۳

۱۳ از زید بن اسلم نقل شده که رسول خدا (ص) فرمود : < لا ـ یؤخر اللّه عقوبه البغی فان اللّه قال : < إنما بغیکم علی أنفسکم > ;

خداوند، کیفر ستم را به تأخیر نمی اندازد ; زیرا خدا فرمود: همانا ستم شما بر خود شماست>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۱ - ۳،۴،۵

۳ شرکورزی ، انکار پیامبران و ارتکاب گناه ، ستمهایی است که مشرکان ، کافران و گنه کاران در حقِ خود روا می دارند .

و لکن ظلموا أنفسهم

مقصود از ظلم به نفس که جمله <ظلموا أنفسهم> گویای آن است هم گناهان و هم آثار و تبعات آن می باشد. برداشت فوق ناظر به لِحاظ نخست است.

۴ گرفتاری کافران ، مشرکان و

گنه کاران به عذاب های الهی ، ستم و کیفری است که آنان خود برای خویشتن فراهم می کنند .

و لکن ظلموا أنفسهم

چنان چه گذشت، مقصود از <ظلم به نفس> گناهان و نیز آثار و تبعات گناهان می باشد؛ برداشت فوق ناظر به دومین لحاظ است. بنابراین <ظلموا أنفسهم...>؛ یعنی، نزول عذاب بر کافران که از آثار و تبعات گناهانشان است ستمی بود که آنان بر خود روا داشتند.

۵ اقوام هلاک شده گذشته : قوم نوح ، عادیان ، ثمودیان ، قوم شعیب و لوط و فرعونیان ، با شرکورزی و انکارِ رسالت پیامبران ، بر خویش ستم کردند .

و ما ظلمنهم و لکن ظلموا أنفسهم

مراد از ضمیر <هم> و مانند آن در آیه مورد بحث ، اقوامی است که سرگذشت آنان در سوره هود بیان شده است؛ یعنی: قوم نوح ، عادو . ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۴ - ۱۴،۱۷،۱۸

۱۴- انسان به خویشتن ستمکار و در برابر نعمت و احسان ، بسیار ناسپاس است .

و إن تعدّوا نعمت الله لاتحصوها إنّ الإنسن لظلوم کفّار

مقصود از <ظلوم> بودن انسان، به قرینه بیان نعمتها و داده های الهی به وی، ظلم به خویشتن است.

۱۷- کفران و ناسپاسی نعمت های الهی ، ظلم به خویشتن است .

و إن تعدّوا نعمت الله لاتحصوها إنّ الإنسن لظلوم کفّار

۱۸- سرشت انسان با نوعی از ظلم به خویشتن و ناسپاسی عجین است .

إنّ الإنسن لظلوم کفّار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۲۸ - ۱،۲،۳،۴،۱۲

۱- کافران ، کسانی اند که

با کفر خود ، به خویش ستم می کنند .

الکفرین . الذین تتوفّهم الملئکه ظالمی أنفسهم

<الذین> صفت <الکافرین> و <ظالمی> حال برای آن است. مراد از <ظالمی أنفسهم> به قرینه لفظ <الکافرین> ظلم کنندگان به خود با انتخاب کفر است.

۲- کافرانی که با حالت ظلم به نفس (کفر) از دنیا بروند ، در قیامت گرفتار خواری و ذلت خواهند شد .

إن الخزی الیوم و السوء علی الکفرین . الذین تتوفّهم الملئکه ظالمی أنفسهم

۳- کفر ، ظلم به نفس است .

الکفرین . الذین ... ظالمی أنفسهم

۴- شرک ، ظلم به نفس است .

و یقول أین شرکاءی . .. الکفرین . الذین تتوفّهم الملئکه ظالمی أنفسهم

۱۲- کسانی که با ارتکاب اعمال زشت در دنیا به خود ستم کرده اند ، در قیامت منکر آن اعمال می شوند .

الذین تتوفّهم الملئکه ظالمی أنفسهم . .. ما کنّا نعمل من سوء

برداشت فوق، بنابراین احتمال است که مراد از <ظالمی أنفسهم> به قرینه <ما کنّا نعمل من سوء> (ما مرتکب عمل زشت نمی شدیم) اعمال ناپسند و زشتی باشد که مرتکبان آنها، آن را از خود نفی می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۲۹ - ۱۲

۱۲- کافران ظالم به نفس خویش ، متکبرند .

الکفرین . الذین تتوفّهم الملئکه ظالمی أنفسهم ... فلبئس مثوی المتکبّرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۳۲ - ۴

۴- تقواپیشگان ، به هنگام قبض روح از هرگونه ظلم به نفس به دورند .

المتّقين . .. الذين تتوفّهم الملئكه طيّبين

به قرينه مقابله با آيه <الكافرين

. الذین تتوفّیهم الملائکه ظالمی أنفسهم> احتمال دارد مراد از طیب (پاکی) به دور بودن از ظلم به نفس باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۳۳ - ۸،۹،۱۰

۸- کافران ، با انکار حقانیت کتاب های آسمانی ، به خود ستم کردند .

و ما ظلمهم الله و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

۹- کفر به وحی و کتاب های آسمانی ، ظلم به خویش است .

هل ینظرون إلّا أن تأتیهم الملئکه أو یأتی أمر ربّک کذلک فعل الذین من قبلهم و ما

۱۰- ظلمی که به کافران از ناحیه ایستادگی در برابر کتاب های آسمانی شده است ، از ناحیه خداوند نبوده و از سوی خود آنان بوده است .

و ما ظلمهم الله و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۳۴ - ۱۲

۱۲- ارتکاب اعمال زشت و به استهزا گرفتن وعده عذاب الهی ، ظلم به نفس است .

و ما ظلمهم الله و لکن کانوا أنفسهم یظلمون . فأصابهم سیئات ما عملوا و حاق بهم ما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۱۹ - ۳

۳- هر نوع عمل زشت و ناشایست ، ظلم به خویشتن است .

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون . .. للذین عملوا السوء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۳۵ - ۲،۳

۲- خودبرتربینی و تحقیر دیگران ، ظلم بر خویشتن است .

أنا أكثر منک مالاً و أعزّ نفرًا . .. و دخل جنّته و هو ظالم لنفسه

۳- فریفتگی به

جلوه های مادّی دنیا ، ستم انسان بر خویش است .

أکثر منک مالاً و أعزّ نفرًا . .. و هو ظالم لنفسه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۵۷ – ۵

۵– از یاد بردن اَعمال و دستاورد های ناروا و به فراموشی سپردن گناهان گذشته خود ، بزرگ ترین ستم انسان بر خویش است .

و یجدل . .. و من أظلم ... و نسی ما قدّمت یداه

<نسی ما قدّمت یداه> یعنی: <فراموش کرد کردار پیشین خود را. >. مقصود از <ما> به قرینه آیه قبل جدال به باطل در برابر حق و استهزای آیات الهی است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۸۷ – ۱۸

۱۸– در دیدگاه یونس (ع) ، خروج از میان قوم خود بدون اذن الهی ، ظلمی به خویش بود .

إذ ذهب مغضبًا . .. إنّی کنت من الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۸۸ – ۳

۳– نقش تهلیل و تسبیح خدا و اقرار به ظلم به خویشتن ، در استجابت دعا و رهایی از غم ها

فنادی فی الظلمت أن لاإله إلاّأنت سبحنک إنّی کنت من الظلمین . فاستجبنا له و ن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۲۵ – ۱۷

۱۷ – < عن۷۵ أبی الصباح الکنانی قال : سألت أباعبداللّه (ع) عن قول اللّه عزّوجلّ : و من یرد فیه بالحاد بظلم نذقه من عذاب ألیم > فقال : کلّ ظلم یظلمه

الرجل نفسه بمكّه من سرقه أو ظلم أحد أو شىء من الظلم فإنّى أراه ألحاداً ;

ابی الصباح کنانی گفت: از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند عزّوجلّ <و من يرد فيه بالحاد بظلم نذقه من عذاب أليم> سؤال کردم فرمود: هر ظلمی که شخص در مکّه بر خویش کند; خواه دزدی باشد، یا ستم به دیگری و یا هرگونه ستمی، من آن را الحاد و انحراف می بینم>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۴۴ - ۱۱

۱۱ - شرک و پیمودن راه باطل ، ستم بر خویش است .

وجدتها و قومها يسجدون للشمس . .. قالت ربّ إنّى ظلمت نفسى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۶ - ۱،۳

۱ - قتل مرد قبطی ، ظلم موسی (ع) به خود و باعث به خطر افتادن جان او از سوی فرعونیان

فوكزه موسى فقضى عليه . .. قال ربّ إنّى ظلمت نفسى

موسی(ع) در پیشگاه پروردگار اعتراف کرد که مرتکب خطای بزرگی شده و با کشتن مرد قبطی، در معرض خطری جدی قرار گرفته است.

۳ - ارتکاب هر عمل خطا و ناپسند ، ظلم به خویشتن است .

قال ربّ إنّى ظلمت نفسى فاغفرلى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۴۰ - ۱۴،۱۶،۱۹

۱۴ - هلاکت قوم عاد و ثمود و قارون و هامان و فرعون با عذاب های الهی ، نتیجه ظلمی بود که خود ، در حق خود ، روا داشتند .

فكلاًّ أخذنا بذنبه . .. و ما كان اللّه ليظلمهم ولكن كانوا أنفسهم

یظلمون

۱۶ – آلوده شدن به گناه ، ستم به خویش است .

فکلًّا أخذنا بذنبه . .. ولکن کانوا أنفسهم یظلمون

۱۹ – اقوام عاد و ثمود و نیز قارون و فرعون و هامان ، با آلودگی مداومِ به گناه ، همواره به خود ، ستم روا داشتند .

فکلًّا أخذنا بذنبه . .. ولکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۹ – ۲۲،۲۸

۲۲ – انجام دادن عملی که منجر به گرفتار شدن در عذاب الهی شود ، ستم بر خویش است .

و جاءتهم رسلهم بالبیّنت فما کان اللّه لیظلمهم و لکن کانواأنفسهم یظلمون

۲۸ – انکار و تکذیب پیامبران و دلایل شان ، ستم به خویشتن است .

و جاءتهم رسلهم بالبیّنت . .. کانوا أنفسهم یظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۱۹ – ۳،۴

۳ – سباییان ، نعمت امنیت راه ها و نزدیکی منزل گاه های سفر را کفران نموده و به خویش ستم روا داشتند .

فقالوا ربّنا بعد بین أسفارنا و ظلموا أنفسهم

۴ – برنتابیدن وفور نعمت و امنیت و آسایش ، ستم بر خویش است .

و جعلنا بینهم و بین القری التی برکنا فیها قرًی ظهره . ..سیروا فیها ... ءامنین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۳۲ – ۱۰

۱۰ – تمسّک به قرآن و پیروی از رهنمود های آن ، به خیر و صلاح جامعه و ترک آن ظلم به خویشتن است .

ثمّ أورثنا الكتب . .. فمنهم ظالم لنفسه

جلد – نام سوره – سوره – آيه

- فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۳۷ - ۱۶

۱۶ - بهره نبردن از عمر و فرصت های مناسب ، در جهت دین داری و در سایه تعالیم آسمانی ، ظلم به خویشتن است .

و الذین کفروا . .. أوَلم نعمّرکم ما یتذکّر فیه من تذکّر و جاءکم النذیر فذوقوا فم

برداشت یاد شده به این خاطر است که خداوند کسانی را که به قرآن و کتاب های آسمانی ایمان نیاورده اند و از انذار پیامبران پند نگرفته و به دعوت آنان پاسخ مثبت نداده اند، با عنوان ظالم یاد کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۱۳ - ۲،۵

۲ - از نسل ابراهیم و اسحاق (علیهماالسلام) ، برخی نیکوکار و برخی ظالم به خویشتن گشتند .

و من ذرّیّتهما محسن و ظالم لنفسه

۵ - کفر و شرک ، ظلم به خویشتن است .

و من ذرّیّتهما محسن و ظالم لنفسه

تعبیر <ظالم به نفس> درباره کافران و مشرکان، رساننده مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۵۱ - ۹

۹ - ناتوانی انسان ها در دنیا ، از دفع عذاب الهی و پیامد های هلاکت بار ستم خویش

و الذین ظلموا من هؤلاء سیصیبهم سیّئات ماکسبوا و ما هم بمعجزین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۵۳ - ۵

۵ - گناه ، جنایتی علیه خود و تعدی به جان خویشتن است .

قل یعبادی الذین أسرفوا علی أنفسهم

برداشت بالا از تعبیر <أنفسهم> به همراه <علی> به دست می آید. از این

رو بسیاری از مفسران عبارت <أسرفوا علی أنفسهم> را به <جنوا علیها> معناکردند (روح المعانی آلوسی و الکشاف زمخشری).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۹ - ۳

۳ - اعتقاد انسان به ولایت غیرخدا ، ظلم و ستم بر خویشتن

و الظلمون ما لهم من ولیّ و لانصیر . أم اتّخذوا من دونه أولیاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۳۹ - ۳

۳ - خدافراموشی و روی گرداندن از یاد او ، ظلم و ستم آدمی بر خویشتن است .

و من یعش عن ذکر الرحمن . .. إذ ظلمتم

از ارتباط آیه شریفه با جمله <و من یعش عن ذکر الرحمان. ..> استفاده می شود که اعراض از یاد خدا، ظلم بر خویشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۶۵ - ۷

۷ - نافرمانی در برابر دعوت پیامبران و روی آوری به شرک ، ظلم آدمی به خویشتن

فاتّقوا اللّه و أطیعون . .. فاعبدوه ... فویل للذین ظلموا من عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۱۶ - ۷

۷ - عذاب دوزخ ، ستمی از سوی کافران به خویش و نه از جانب خداوند

إنّما تجزون ما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ – طلاق – ۶۵ – ۱ – ۱۸

۱۸ – رعایت نکردن احکام و حدود الهی درباره طلاق از سوی همسران ، ظلم به نفس و زیان رساندن به خویشتن است .

فطلّقوهنّ لعدّتهنّ . .. و من یتعدّ

حدود اللّه فقد ظلم نفسه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – قلم – ۶۸ – ۲۹ – ۴،۵

۴ – اعتراف باغداران یمنی ، به ستمکار بودن خویش بر اثر بخل ورزی و محروم ساختن بینوایان

إنّا کنّا ظلمین

۵ – نپرداختن سهم بینوایان از امولال خود ، ظلم به خویشتن است .

إنّا کنّا ظلمین

ظلم به خویش

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۱۰ – ۵

۵ گناه ، ستم بر خویشتن است .

و من یعمل سوءاً او یظلم نفسه ثم یستغفر اللّه

ظلم به دشمنان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۸ – ۹

۹ بی عدالتی حتی در مورد دشمنان ، ناپسند و حرام است .

و لایجر منکم شنئان قوم علی الا تعدلوا

ظلم به زن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۳۴ – ۳۹

۳۹ توجه به علوّ و عظمت خداوند ، زمینه پرهیز مردان از ستم بر همسران خویش

فلا تبغوا . .. انّ اللّه کان علیّاً کبیراً

ظلم به زنان مؤمن صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۰ - ۱۱

۱۱ - کافران صدراسلام ، مردمی سنگدل بودند که حتی بر زنان مؤمن نیز رحم نکردند .

فتنوا المؤمنین و المؤمنت

ظلم به شریک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۲۴ - ۴

۴ - رواج ستم و تجاوز به حق ، در میان بسیاری از شریکان در عصر داوود (

ع)

و إنّ كثيرًا من الخلطاء ليبغی بعضهم علی بعض

ظلم به صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۷ - ۵

۵ ستم به انسان ها و به هلاکت رساندن جوامع درستکار ، ناسازگار با مقام ربوبیت خدا و مدبر بودن اوست .

و ما کان ربک ليهلك القری بظلم و أهلها مصلحون

برداشت فوق از <رب> که به معنای مدبر و مربی است - استفاده می شود.

ظلم به فقرای قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۱ - ۱۵

۱۵ ظلم و ستم سران و اشراف قوم نوح به محرومان و مستضعفان آن قوم

لاأقول للذين تزدری أعينكم . .. إنی إذًا لمن الظلمین

جمله <إنی إذًا لمن الظالمين> تعریضی است به سران و اشراف قوم نوح که شما با این پندار که محرومان شایسته خیر نیستند در حق آنان ستم می کنید.

ظلم به محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۳ - ۴

۴- برپایی جلسات سرّی و گفتوگو های مشورتی ، از سوی مشرکان ستمگر علیه پیامبر (ص)

و أسرّوا النجوی الذین ظلموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۳ - ۲

۲- دلجویی خداوند از پیامبر (ص) ، در قبال ستم مشرکان و ناگزیری آن حضرت به ترک سرزمین خویش

و کأیّن من قریه هی أشدّ قوّه من قریتک الّتی أخرجتک أهلکنهم

یادآوری خداوند به فرجام هلاکت بار مشرکان، در حقیقت مرهمی بر آلام پیامبر(ص) از ستم مشرکان است.

ظلم به مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۳۳ - ۱۹

۱۹ گرفتن مال مردم به زور ، همراه با زدن آنان در کشور اسلامی ، محاربه با خدا و رسول است .

انما جزؤا الذین یحاربون اللّه

از امام صادق(ع) درباره کسانی که در کشور اسلامی با زدن مردم به غارت اموالشان بپردازند، روایت شده: هولاء من اهل هذه الایه <انما جزؤا الذین . .. >

کافی، ج ۷، ص ۲۴۵، ح ۲; تفسیر برهان، ج ۱، ص ۴۶۵، ح ۳.

ظلم به مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۴۱ - ۳

۳- مسلمانان در مکه ، مورد ظلم و ستم مشرکان بودند .

و الذین هاجروا فی الله من بعد ما ظلموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۳۹ - ۴

۴ - مسلمانان صدراسلام ، مورد ستم و تهاجم مستمر و پی درپی دشمنان کافر

أُذن للذین یقتلون بأنّهم ظلموا

به کارگیری فعل مضارع (یقاتلون) نشان می دهد که مسلمانان صدراسلام، به طور مستمر و پیاپی، مورد تهاجم و تجاوز قرار می گرفتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۸ – ۷

۷ – ناگزیری مسلمانان به ترک اموال و خانه های خویش و اقدام به هجرت و رهایی از ستم مشرکان

أُخرجوا من دیرهم و أمولهم

از ماده <إخراج> و نیز مجهول آمدن فعل <أُخرجوا>، اضطرار و ناگزیری استفاده می شود.

ظلم به مظلوم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل

عمران - ۳ - ۱۸۲ - ۱۲

۱۲ مجازات نکردن ستمگران ، ظلم بر ستمدیدگان است .

ذوقوا عذاب الحریق . .. ذلک بما قدّمت ایدیکم و انّ اللّه لیس بظلاّم للعبید

برداشت فوق مبتنی است بر احتمال اوّل (عطف <انّ اللّه . .. > بر <ما قدّمت>)، است.

ظلم به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۱ - ۳

۳ گرفتار نشدن کفرپیشگان به عذاب الهی ، ستمی است از جانب خدا بر بندگان مؤمن

ذلک بما قدمت أیدیکم و أن اللّه لیس بظلّم للعبید

برداشت فوق مبتنی بر این است که <أن اللّه . .. > عطف بر <ما قدمت> و بیانگر علتی دیگر برای گرفتار سازی کافران به عذاب حریق باشد. بر این اساس مفهوم آیه چنین می شود: اگر خدا کفرپیشگان را عذاب نکند ستم کرده است. و چون عذاب نکردن آنان ستمی به خود آنان محسوب نمی شود، باید گفت این ستم نسبت به بندگان مؤمن است.

ظلم به نفس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۳۱ - ۶،۷،۸

۶ رجوع مرد به زن مُطلّقه با قصد آزار ، ظلم به خویشتن است .

و لا تمسکوهنّ ضراراً لتعتدوا و من یفعل ذلک فقد ظلم نفسه

۷ تعدّی از حدود الهی ، ظلم به خویشتن است .

لتعتدوا و من یفعل ذلک فقد ظلم نفسه

۸ ظلم به دیگران ، ظلم به خویشتن است .

و لا تمسکوهنّ ضراراً لتعتدوا و من یفعل ذلک فقد ظلم نفسه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲

۱۷ محرومیّت از بهره های اخروی ، تاوان ستمی است که ترک کنندگان انفاق ، خود بر خویشتن روا داشته اند .

انفقوا ممّا رزقناکم من قبل . .. و الکافرون هم الظّالمون

خداوند با بیان اینکه در قیامت تجارتی نیست، در واقع به ترک کنندگان انفاق هشدار می دهد که از مواهب آخرت بی نصیبند که در نتیجه بر خود ستم کرده و به مقتضای حصر در جمله <و الکافرون . .. >، این ستمکاری را از ناحیه خود آنان شمرده است، نه از ناحیه خداوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۱۷ - ۶،۸،۹

۶ کفر آدمی ، ظلم به خویشتن

انّ الذین کفروا حرث قوم ظلموا انفسهم . .. و ما ظلمهم اللّه و لکن انفسهم یظلمون

۸ انگیزه قرار دادن دنیا در انفاق ، ستمی است بر خویشتن . *

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم ظلموا انفسهم

۹ خداوند به اهل کفر ستمی روا ندارد ، بلکه آنها ، خود بر خویشتن ستم روا می دارند .

و ما ظلمهم اللّه و لکن انفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۶۴ - ۶،۷

۶ مراجعه به طاغوت و دادگاه های ناصالح برای داوری ، ستم به خویشتن است .

یریدون ان یتحاکموا . .. و لو انّهم اذ ظلموا انفسهم

۷ سرپیچی از فرامین پیامبر (ص) ، گناه ، نفاق و ستم بر خویشتن است .

و ما ارسلنا من رسول الّا لیطاع باذن اللّه

و لو انّهم اذ ظلموا انفسهم

مراد از ظلم در <اذ ظلموا> به قرینه <ليطاع>، مخالفت با رسول خدا (ص) است و با توجّه به آيات قبل كه اعراض كنندگان از رسول (ص) را منافق شمرده، مى توان گفت هر گونه مخالفتى با رسول خدا (ص) و اعراض از او، نوعى نفاق است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۳ - نساء - ۴ - ۹۷ - ۵،۱۴

۵ ماندن در سيطره مشركان و كافران و ترك هجرت ، ظلم به نفس است .

انّ الّذين توفّيهم الملئكه ظالمى انفسهم قالوا فيم كنتم قالوا كنّا مستضعفين فى ال

بنابر اينكه توبيخ ملائكه بر اصل هجرت نكردن باشد، نه اينكه ترك هجرت باعث عمل نكردن به تكاليف الهى مى شده است.

۱۴ عمل نكردن به تكاليف الهى ، ستم به خويشتن است .

انّ الّذين توفّيهم الملئكه ظالمى انفسهم . .. قالوا الم تكن ارض اللّه واسعه فتهاج

بنابر اينكه توبيخ ملائكه از ترك كنندگان هجرت، براى اين باشد كه چرا با ماندن در محيط كفر تكاليف الهى را ترك كرده ايد، نه اينكه سرزنش آنان به جهت خصوص ترك هجرت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۳ - نساء - ۴ - ۹۸ - ۱۰

۱۰ ناآگاهى از معارف دينى با وجود امكان يادگيرى آن ، گناه و ستم بر خويشتن است .

ظالمى انفسهم . .. قالوا الم تكن ارض اللّه واسعه فتهاجروا فيها .. الّا المستضعفين

ظلم به نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۲۸ - ۱۱

۱۱ - نوح (ع) و یارانش ،

گرفتار ظلم و بیدادگری قوم خویش

فقل الحمد للّه الذی نجّنا من القوم الظلمین

ظلم به یوسف(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۸۹ - ۵،۱۱

۵ یوسف (ع) جهل و نادانی برادرانش را منشأ ستم آنان به وی و بنیامین دانست .

هل علمتم ما فعلتم بیوسف و أخیه إذ أنتم جهلون

۱۱ ذلت و مسکنت برادران یوسف در برابر وی ، نتیجه و پیامد ستم های آنان به او بود .

تصدق علینا . .. هل علمتم ما فعلتم بیوسف و أخیه

از اینکه یوسف(ع) در پاسخ اظهارات ذلت آمیز برادرانش یادآور ستمهای آنان به وی می شود ، می توان دریافت که یوسف(ع) درصدد است به این نکته اشاره کند که ذلت امروز برادرانش در مقابل وی ، نتیجه ستم دیروز آنان در حق اوست.

ظلم بی عفتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۲۳ - ۲۹

۲۹ ارتکاب زنا و شکستن حریم عفاف ، ستم کاری است .

قال معاذ الله . .. إنه لایفلح الظلمون

مفاد <معاذ الله> این است که ارتکاب فحشا گناه است و مفهوم <إنه ربی . ..> این است که ارتکاب گناه و فحشا، ناسپاسی در برابر خدا و قدرناشناسی اوست. از آن رو که <إنه لایفلح الظالمون> تعلیل برای این مفاهیم است، معلوم می شود ارتکاب فحشا و نیز ناسپاسی خدا با ارتکاب گناه، از مصداقهای ظلم می باشد.

ظلم بیماردلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۵۳ – ۴

۴ – بیمار دلان و افراد سنگ دل ،

مردمانی ظالم و بی دادگر

للذین فی قلوبهم مرض و القاسیه قلوبهم و إنّ الظلمین لفی شقاق بعید

مراد از <ستمگران> افراد بیمار دل و قسی القلب است و <شقاق> به معنای مخالفت و ستیزه جویی می باشد. <بعید> صفت <شقاق> و به معنای دور و دراز است; یعنی، این گروه ستمگر، در ستیزجویی دور و درازی با حق هستند; مقصود این که فاصله میان آنها و حق، چنان زیاد است که نباید هیچ گونه امیدی به دست برداشتن آنها از مخالفت و ستیزه جویی با آن داشت. در واقع، این توصیه ای است به پیامبر(ص) که از آنها قطع امید کند و به ایمان آوردن آنان دل نبندد.

ظلم پادشاه قصه خضر(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۷۹ - ۷۸

۷- در زمان وقوع داستان موسی و خضر (ع) ، حکومتی ستم گر و غاصب وجود داشته است .

و کان وراءهم ملک یأخذ کلّ سفینه غصبًا

<وراء> به هر مکان مستور و پوشیده ای گر چه روبه رو باشد، اطلاق می گردد. (قاموس) بنابراین، سلطان غاصب، یا پشت سر مساکین و در تعقیب کشتی داران بوده است و یا در پیش روی آنان بوده آن ها در مسیر خود با او برخورد می کردند.

۸- مقارن با وقوع داستان موسی و خضر (ع) ، پادشاهی ، کلّیه کشتی های سالم را در آن منطقه ، مصادره می کرد .

و کان وراءهم ملک یأخذ کلّ سفینه غصبًا

مراد از <کلّ سفینه> به قرینه <أن أعیبها> <کلّ سفینه صالحه> بوده است.

ظلم پیروان شیطان

جلد - نام سوره -

سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۵۰ – ۲۹

۲۹– پیروان شیطان و گزینش کنندگان ولایت او ، ظالم اند .

بئس للظلمين بدلاً

ظلم پیروی از شیطان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۲ – ۲۴

۲۴– اطاعت از شیطان عملی ظالمانه است .

بما أشركتمون من قبل إن الظلمين لهم عذاب أليم

ظلم پیروی از ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – جاثیه – ۴۵ – ۱۹ – ۷

۷– پیروی از تمایلات ظالم ، خود ستمگری است .

و لاتتّبع أهواء . .. و إنّ الظلمين بعضهم أولياء بعض

با توجه به این که تعبیر <ظالم> در این آیه، منطبق بر کسی است که خواهش جاهلانه عناصر غیر الهی را پذیرفته است، ظالم بودن پیروی کننده و پیروی شونده استفاده می شود.

ظلم تبلیغ باطل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۲۷ – ۱۴

۱۴ – ترویج باطل و مبارزه با دین در قالب شعر ، ظلم بوده و دارای عقوبتی سخت است .

و الشعراء یتّبعهم الغاون . .. و سیعلم الذین ظلموا أیّ منقلب ینقلبون

ظلم تجاوز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۳۰ - ۳

۳ تصرف نامشروع و باطل در اموال دیگران ، تجاوز و ظلم است .

و لا تقتلوا انفسکم . .. و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً

بنابر اینکه <عدواناً و ظلماً> قید توضیحی باشد.

ظلم تحریف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۹ -

۶ – تغییر و تبدیل اوامر خداوند ، ظلم و در پی دارنده عذاب الهی است .

فأنزلنا علی الذین ظلموا رجزاً من السماء

مراد از <الـذین ظلموا> در جمله فوق، کسانی هسـتند که به جای گفتن <حطه> (خدایا! آمرزش گناهان را از تو خواهانیم) سخنی دیگر بر زبان جاری ساختند.

ظلم تحریف دین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۶۲ – ۸

۸ بدعت و تحریف حقایق دینی ظلم است .

فبدل الذین ظلموا منهم قولا غیر الذی قیل لهم فأرسلنا . .. بما کانوا یظلمون

از مصـادیق <ما کانوا یظلمون> تبـدیل و تحریف سـخنی است که خداونـد به بنی اسـرائیل آموخت تا به هنگام ورود به بیت المقـدس آن را به زبان جاری کننـد (قولوا حطه). خداونـد آن تبدیل و تحریف را ظلم شـمرده است. بنابراین تحریف و تبدیل سخنان الهی که همان حقایق دینی است، از مصادیق ظلم می باشد.

ظلم تخریب مسجد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۱۴ – ۵

۵ – کسانی که در پی تخریب مساجد برآیند از ستمکارترین مردمند .

و من أظلم ممن . .. سعی فی خرابها

ظلم تخفیف کیفر ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – ق – ۵۰ – ۲۹ – ۷

۷- تغییر حکم و تخفیف کیفر بایسته ظالمان ، ظلمی به دیگران و دور از ساحت خدا *

ما یبدّل القول لدیّ و ما أنا بظلّم للعبید

برداشت بالاـ بـدان احتمـال است که <و مـا أنـا بظلاّـم. ..> تعلیـل <ما یبـدّل...> باشـد; یعنی، چون تبـدیل حکم و تخفیف مجازات به

حق مجرمان، موجب ظلم به بندگان صالح و ستمدیده می شود، در نظام الهی چون ظلمی نیست تبدیل قول هم نخواهد بود.

ظلم تخلفات اقتصادی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۹۴ – ۹

۹ شرکورزی ، انکار رسالت پیامبران و رعایت نکردن عدل و انصاف در مبادلات ، ستمگری است .

و أخذت الذین ظلموا الصیحه

ظلم ترک تضرع

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۵ – ۴

۴ سنگدلی و تضرع نکردن به درگاه خداوند، حتی در دشواریها، ظلم است.

فلولا . .. تضرعوا و لکن قست قلوبهم ... فقطع دابر القوم الذین ظلموا

در آیه شریفه هدف از آمدن سختیها را تضرع و روی آوردن به خدا دانسته، و به دنبال آن گروهی را معرفی کرده که حتی در شدت و سختی منفعل نمی شوند، و سرانجام از این گروه با عنوان <ظالمان> یاد کرده است، بنابراین سنگدلی و تضرع نکردن آنان ظلم است.

ظلم ترک هجرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۹۷ – ۵

۵ ماندن در سیطره مشرکان و کافران و ترک هجرت ، ظلم به نفس است .

انّ الّذین توفّیهم الملئکه ظالمی انفسهم قالوا فیم کنتم قالوا کنّا مستضعفین فی ال

بنابر اینکه توبیخ ملائکه بر اصل هجرت نکردن باشد، نه اینکه ترک هجرت باعث عمل نکردن به تکالیف الهی می شده است.

ظلم تکاثر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۲۴ – ۲

۲ – افزون طلبی و تصاحب

مال دیگران ، ظلم است .

قال لقد ظلمک بسؤال نعجتک إلی نعاجه

ظلم تکذیب آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۱ - ۲،۳

۲ تکذیب کنندگان آیات خداوند، ستمگرترین مردم هستند.

و من أظلم ممن . .. أو کذب بایته

۳ افترای به خداوند و تکذیب آیات الهی، بزرگترین ظلم است.

و من أظلم ممن افتری علی اللّه کذبا أو کذب بایته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۷ - ۲

۲ بدعت در دین الهی، همانند تکذیب آیات خداوند، بزرگترین ستم است.

فمن أظلم ممن افتری علی الله کذبا أو کذب بأیته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۷۷ - ۲

۲ کفرپیشگان با تکذیب آیات الهی همواره بر خویش ستم می کنند .

و أنفسهم کانوا یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۳۷ - ۷

۷ تکذیب آیات و رسولان الهی ، ظلم است و تکذیب کنندگان ، مردمانی ظالم اند .

الذين كذّبوا بأيتنا . .. كذّبوا الرسل ... و أعتدنا للظلمين عذابًا أليمًا

مراد از <الظالمين> در آيه همان تكذيب كنندگان آيات و انبيا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۸۵ - ۳

۳ - تكذيب آيات الهى بدون ارائه دليل علمى ، ظلمى نابخشودنى و غيرقابل اعتذار

أكذّبتم بايتى و لم تحيطوا بها علمًا . .. و وقع القول عليهم بما ظلموا

برداشت ياد شده با توجه به ارتباط اين آيه با آيه قبل به

دست می آید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – جمعه – ۶۲ – ۵ – ۷

۷ – تکذیب آیات الهی ، ظلم است .

الذین کذّبوا بایت اللّه و اللّه لایهدی القوم الظلمین

ظلم تکذیب انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۷۰ – ۱۸

۱۸ کفرورزی و انکار دلایل روشن انبیا ، ظلم انسان به خویش و پیامد آن دامنگیر خود اوست .

أتتهم رسلهم بالبیّنت فما کان اللّه لیظلمهم و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۳۷ – ۱۳

۱۳ پرستش غیر خدا ، انکار رسالت پیامبران و مخالفت با پیام های آنان ظلم است .

و لاتخطبنی فی الذین ظلموا

مقصود از <الذین ظلموا> همان مشرکان و منکران رسالت نوح هستند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۶۷ – ۵

۵ شرکورزی و انکار رسالت پیامبران ، ستمگری است .

و أخذ الذین ظلموا الصیحه

مقصود از <الذین ظلموا> مشرکان و انکارکنندگان رسالت صالحند. تعبیر کردن از آنان به ستمکاران ، اشاره ای است به

برداشت فوق.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۹۴ – ۹

۹ شرکورزی ، انکار رسالت پیامبران و رعایت نکردن عدل و انصاف در مبادلات ، ستمگری است .

و أخذت الذین ظلموا الصیحه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۰۱ – ۳

۳ شرکورزی ، انکار پیامبران و ارتکاب گناه ، ستمهایی است که مشرکان ، کافران و گنه

کاران در حقِ خود روا می دارند .

و لکن ظلموا أنفسهم

مقصود از ظلم به نفس که جمله <ظلموا أنفسهم> گویای آن است هم گناهان و هم آثار و تبعات آن می باشد. برداشت فوق ناظر به لِحاظ نخست است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۲۷ – ۱۷

۱۷ – شرک ، حق ناپذیری و تکذیب پیامبران ، ظلمی است هلاکت بار .

فقال الملؤا الذین کفروا . .. و لاتخطبنی فی الذین ظلموا إنّهم مغرقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۳۷ – ۷

۷ تکذیب آیات و رسولان الهی ، ظلم است و تکذیب کنندگان ، مردمانی ظالم اند .

الذین کذّبوا بأیتنا . .. کذّبوا الرسل ... و أعتدنا للظلمین عذابًا ألیمًا

مراد از <الظالمین> در آیه همان تکذیب کنندگان آیات و انبیا هستند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۳۷ – ۱۵

۱۵ – کفر و نپذیرفتن دعوت پیامبران ، ظلم است و کافران ظالم اند .

و الذین کفروا لهم نار جهنّم . .. فما للظلمین من نصیر

ظلم تکذیب حق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۶۸ – ۲

۲ - تکذیب حق ، بزرگ ترین ظلم ها است .

و من أظلم ممّن . .. أو كذّب بالحقّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۳۲ - ۳

۳ - دروغ پنداشتن و رد کردن سخن حق (قرآن) ، بدون تأمل و اندیشه و

در آغاز دریافت آن ، بزرگ ترین ظلم است .

فمن أظلم ممّن کذب علی اللّه و کذّب بالصدق إذ جاءه

<إذ> برای ظرف زمان ماضی است و گویای آن است که انکار و تکذیب قرآن، مقارن و همزمان با آمدن این کتاب بود و هیچ فاصله ای میان دریافت قرآن و تکذیب آن وجود نداشت. این حقیقت می رساند که تکذیب کافران، بدون تأمل و تفکر و با شتاب بود.

ظلم تکذیب دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۳۲ - ۱

۱ - دروغ بستن به خدا و تکذیب قرآن و دین حق ، بزرگ ترین نوع ظلم است .

فمن أظلم ممّن کذب علی اللّه و کذّب بالصدق

مقصود از <صدق> قرآن و دین حق می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۴۷ - ۲

۲ - شرکورزیدن به خدا و انکار دین و پیامبر (ص) ، ظلم است .

و إنّ للذین ظلموا عذابًا

برداشت یاد شده از آن جا است که عنوان <ظلموا> در آیه شریفه، بر منکران پیامبر و مشرکان اطلاق شده است.

ظلم تکذیب قدرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۹۹ - ۱۰

۱۰- انکار معاد و نادیده گرفتن قدرت عظیم الهی در آفرینش جهان ، عملی ظالمانه است .

أو لم یروا . .. فأبی الظلمون إلاّ کفورًا

ظلم تکذیب قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱۷ - ۲

۲ تکذیب قرآن و ساختگی خواندن آن علی رغم

اعتقاد به الهی بودنش اوج بیدادگری است .

فمن أظلم ممن . .. أو كذّب بأیته

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۵۲ – ۴

۴ تکذیب و انکار قرآن ، ظلم و موجب مخلد شدن مکذبان و منکران در عذاب اخروی است .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به . .. ثم قیل للذین ظلموا ذوقوا عذاب الخلد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۶۸ – ۶

۶ – تکذیب قرآن ، بزرگ ترین ظلم است .

و من أظلم ممّن . .. أو كذّب بالحقّ لمّا جاءه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۳۲ – ۱

۱ – دروغ بستن به خدا و تکذیب قرآن و دین حق ، بزرگ ترین نوع ظلم است .

فمن أظلم ممّن كذب على اللّه و كذّب بالصدق

مقصود از <صدق> قرآن و دین حق می باشد.

ظلم تکذیب قیامت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۴۵ – ۶

۶ منکران قیامت از زمره ستمکارانند و در قیامت از رحمت خدا محروم خواهند بود .

أن لعنه اللّه على الظالمین. الذین ... و هم بالأخره كفرون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۶۳ – ۳

۳ – انکار قیامت ، ظلم است و منکران قیامت ظالم اند .

أءنّک لمن المصدّقین . .. إنّا جعلنها فتنه للظلمین

آیه شریفه در سلسله آیات مربوط به منکران قیامت قرار دارد که آنان را به رنج و عذاب تهدید می

کند. تعبیر کردن از آنها به خصوصیت ستم کار بودن، گویای برداشت یاد شده است.

ظلم تکذیب محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۳ - ۱۷

۱۷- تکذیب پیامبر (ص) و نسبت های ناروا (جادوگری و . . .) به او ظلم است .

و أسرّوا النجوی الذین ظلموا هل هذا إلاّبشر.. أفتأتون السحر و أنتم تبصرون

جمله <هل هذا إلاّ بشر.. أفتأتون السحر...> بدل برای <النجوی> است; یعنی، محتوای نجوای ستمگران این بود که نسبت سحر به پیامبر(ص) می دادند. با توصیف این افراد به <ظالمان>، نشانگر این است که نسبت ناروا به پیامبر(ص)، مصداق بارز ظلم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۴۷ - ۲

۲ - شرکورزیدن به خدا و انکار دین و پیامبر (ص) ، ظلم است .

و إنّ للذین ظلموا عذابًا

برداشت یاد شده از آن جا است که عنوان <ظلموا> در آیه شریفه، بر منکران پیامبر و مشرکان اطلاق شده است.

ظلم تکذیب معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۹۹ - ۱۰

۱۰- انکار معاد و نادیده گرفتن قدرت عظیم الهی در آفرینش جهان ، عملی ظالمانه است .

أو لم یروا . .. فأبی الظلمون إلاّ کفورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۲۲ - ۳

۳ – شرك و تكذيب معاد ظلم است و مشركان و تكذيب گران معاد ، ظالم اند .

هذا يوم الفصل الذى كنتم به تكذّبون . احشروا الذين

ظلموا

برداشت یاد شده از ستم پیشه خواندن مشرکان و تکذیب کنندگان معاد، به دست می آید.

ظلم تهمت به محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۴۷ - ۷

۷- نسبت دهندگان سحرزدگی به پیامبر (ص) ، مردمانی ستمکارند .

إذ یقول الظلمون إن تتّبعون إلّا رجلًا مسحورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۸ - ۹

۹ هرگونه اتهام ناروا به پیامبر (ص) (همچون سحر زدگی و . . .) ظلم است و اتهام زنندگان ظالم اند .

و قال الظلمون إن تتّبعون إلّا رجلًا مسحورًا

ظلم جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۴۹ - ۱۹

۱۹ جالوت ، زمامدار ستمگر عصر بنی اسرائیل پس از حضرت موسی (ع)

لا طاقه لنا الیوم بجالوت

ظلم جنیان اغواگر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۹ - ۴

۴ جنیان اغواگر و آدمیان اغواشده، هر دو از ظالمانند.

يمعشر الجن قد استكثرتم من الإنس . .. و كذلك نولى بعض الظلمين بعضها

ظلم جهنميان

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۹۲ – ۷

۷ گرفتاران به آتش دوزخ ، داراى پيشينه ستمكارى در دنيا

ربّنا انّك من تدخل النّار فقد اخزيته و ما للظّالمين من انصار

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۶ – اعراف – ۷ – ۴۷ – ۱۰

۱۰ ستمگرى ، ويژگى مشترك همه دوزخيان است .

إذا

صرفت ابصرهم تلقاء اصحب النار قالوا ربنا لاتجعلنا مع القوم الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۲۳ - ۴

۴ - ظلم ، مهم ترین مشخصه دوزخیان

احشروا الذین ظلموا. .. فاهدوهم إلی صرط الجحیم

توصیف مشرکان دوزخی به ستم پیشگان، می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۴۹ - ۲

۲- زورمداری ، برتری جویی و اشرافی گری در دنیا ، از ویژگی های عمده گنه کاران دوزخی

ذق إنّک أنت العزیز الکریم

تحقیر، تمسخر و توبیخ شدن دوزخیان، با تعابیر <العزیز> و <الکریم>، اشعار به این نکته دارد که تحقیرشوندگان، از جمله کسانی اند که در دنیا برای خویش عزت و جایگاهی رفیع قائل بودند.

ظلم حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۸۲ - ۱۱

۱۱- کافران حق ناپذیر ، ظالمند و از موهبت رحمت و شفابخشی قرآن ، تنها خسارت و زیان به ارمغان می برند .

شفاء و رحمه للمؤمنین و لایزید الظلمین إلاّ خسارًا

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مراد از <ظالمین> به قرینه مقابله با <مؤمنین> کافران باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۹۹ - ۱۱

۱۱- تنها شیوه حق ناپذیران ستم پیشه در برخورد با آیات الهی ، انکار آنهاست .

فأبی الظلمون إلاّ کفورًا

ظلم حق ناپذیری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۲۷ - ۱۷

۱۷ - شرک ، حق ناپذیری و تکذیب

پیامبران ، ظلمی است هلاکت بار .

فقال الملؤا الذین کفروا . .. و لاتخطبنی فی الذین ظلموا إنّهم مغرقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۵۰ - ۱۰

۱۰ - انکار بدون دلیل حق ، ظلم و برخاسته از هواپرستی

فلمّا جاءهم الحقّ . .. قالوا سحران تظهرا ... إنّ اللّه لایهدی القوم الظلمین

ظلم حوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۲۳ - ۲

۲ خطا و لغزش آدم و حوا ستمی بود که آنان بر خویشتن روا داشتند.

قالا ربنا ظلنا أنفسنا

ظلم خودکشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۳۰ - ۶

۶ خودکشی ، تجاوز و ستمگری است و موجب گرفتاری به عذاب دوزخ . *

و لا تقتلوا انفسکم . .. و من یفعل ذلک ... فسوف نُصلیه ناراً

ظلم خوشگذران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۴ - ۴

۴- رفاه زدگان و خوشگذرانان جوامع ، ظالم و ستمگراند .

قریه کانت ظالمه . .. ما أترفتم فیه ... إنّا کنّا ظلمین

ظلم دخترکشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۶۱ - ۵

۵- نسبت دادن امور ناروا به خداوند و کشتن دختران ، عملی ظالمانه است .

کنتم تفترون . و یجعلون لله البنت سبحنه ... أم یدسّه فی التراب ... و لو یؤاخذ ا

به قرینه سیاق آیات که درباره مشرکان و عقاید باطل آنها درباره خداوند بود ممکن است مراد از <الناس> مشرکان

باشد و <ال> در <الناس> عهد ذکری باشد.

ظلم در جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۳ - ۸

۸ شیوع کردار زشت، رفتار نکوهیده، ستمگری، شرک و افترا بر خدا در میان مردم جاهلی

قل من حرم زینه الله . .. إنما حرم ربی الفوحش ... و أن تقولوا علی الله ما لا تعلم

مراد از حصر در جمله <انما حرم . .. > می تواند حصر حقیقی باشد. یعنی اساس محرمات الهی منحصر در آن پنج امر ذکر شده است و دیگر محرمات به این امور بازمی گردند. و نیز می تواند مراد از آن، حصر قلب، که از اقسام حصر اضافی است، $باشد. این گونه حصر نظارت بر اعتقاد و روش مخاطب دارد و به هدف رد پندار و روش او و اثبات عکس آن ایراد می شود. یعنی زینتها و روزیهایی که شما تحریم کرده اید و از آن پرهیز دارید، حلال است و فواحش و ... حرام است.

ظلم در دوران داود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۲۴ - ۴

۴ - رواج ستم و تجاوز به حق ، در میان بسیاری از شریکان در عصر داوود (ع)

و إنّ کثیرًا من الخلطاء لیبغی بعضهم علی بعض

ظلم در قضاوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۵۸ - ۷،۱۷

۷ یهود ، خائن به امانت ها و داورانی ستمگر

یقولون . .. هؤلاء اهدی من الذین امنوا ... اذا حکمتم بین النّاس ان تحکموا بالعدل

جمله <ان تحکموا بالعدل>

می توانـد اشاره باشد به حکومت و قضاوت ناعادلانه یهود درباره مؤمنان ; آنگاه که راه مشـرکان را به صواب نزدیکتر معرفی کردند.

۱۷ هشدار خداوند به خیانتکاران در امانت و ستمگران در قضاوت

انّ اللّه . .. انّ اللّه کان سمیعاً بصیراً

ظلم در قوم ابراهیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۵۹ – ۹

۹- تعرض به بت ها ، ظلمی بزرگ و گناهی نابخشودنی در پندار قوم بت پرست ابراهیم

قالوا من فعل هذا بالهتنا إنّه لمن الظلمین

ظالم و ستم پیشه به کسی گویند که بارها به ستم دست بزند. بنابراین توصیف ابراهیم به ستمکار بودن از جانب بت پرستان در حـالی که او تنهـا یـک بـار به بت هـا تعرض کرده بـود گویـای این نکته است که تعرض به بت هـا در نظر بت پرسـتان ظلمی بزرگ محسوب می شد.

ظلم در قیامت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۶۱ – ۱۲

۱۲ در قیامت به حق هیچ کس ظلمی نخواهد شد .

و هم لا یظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۸۱ – ۹

۹ در قیامت به کسی ستم نمی شود . (نه از ثواب او کاسته و نه بر عقاب او افزوده می گردد .)

توفّی کل نفس ما کسبت و هم لا یظلمون

ظلم دزدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۳۹ - ۲

۲ دزدی ، گناه و ستمکاری است .

فمن تاب من

بعد ظلمه

مراد از <ظلم> به قرینه آیه قبل، همان دزدی است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۷۵ – ۳

۳ سرقت ، نمونه ای بارز از ستم کاری است .

من وجد فی رحله فهو جزؤه کذلک نجزی الظلمین

مراد از <ظالمین> خصوص سرقت کنندگان می باشد; زیرا بدیهی است که هر نوع ستمی کیفر یاد شده را نداشت. نام بردن از سارق به <ظالم> اشاره به این معنا دارد که سرقت ، نمونه ای بارز از ظلم و ستمگری است.

ظلم دشمنان انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۱۳ – ۱۰

۱۰– اقوام کافری که با تعالیم انبیا به مخالفت برخاستند ، مردمانی ستمگر بودند .

و قال الذین کفروا لرسلهم لنخرجنّکم . .. فأوحی إلیهم ... لنهلکنّ الظلمین

ظلم دشمنان دین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۱۳ – ۱۰

۱۰– اقوام کافری که با تعالیم انبیا به مخالفت برخاستند ، مردمانی ستمگر بودند .

و قال الذین کفروا لرسلهم لنخرجنّکم . .. فأوحی إلیهم ... لنهلکنّ الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۵۰ – ۷

۷ – دشمنان دین خدا و کتاب های آسمانی ، عناصری هواپرست و ظالم

و من أضلّ ممّن اتّبع هویه . .. إنّ اللّه لایهدی القوم الظلمین

ظلم دشمنان کتب آسمانی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۵۰ – ۷

۷ – دشمنان دین خدا و کتاب های آسمانی ، عناصری هواپرست و ظالم

و

من أضلّ ممّن اتّبع هويه . .. إنّ اللّه لايهدى القوم الظلمين

ظلم دنياطلبی

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۱ - ۸

۸ - دنیامداری ، شرک ، بدعت در دين ، ظلم و سياه كارى است .

أم لهم شركؤا . .. و إنّ الظلمين لهم عذاب أليم

ظلم دين ستيزى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۲۷ - ۱۴

۱۴ - ترويج باطل و مبارزه با دين در قالب شعر ، ظلم بوده و داراى عقوبتى سخت است .

و الشعراء يتّبعهم الغاون . .. و سيعلم الذين ظلموا أىّ منقلب ينقلبون

ظلم راهزنى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۱ - ۹

۹ - لواط و راهزنى و ارتكاب علنى گناه ، عملى ظالمانه است .

أئنّكم لتأتون الرجال . .. إنّا مهلكوا أهل هذه القريه إنّ أهلها كانوا ظلمين

ظلم ربا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۹ - ۱۰

۱۰ رباخوارى ، ستمگرى است .

و ان تبتم فلكم رؤس اموالكم لا تظلمون

مفهوم جمله <فلكم رؤس اموالكم لاـ تظلمون> (آنگاه که فقط اصل سرمایه را بگیرید، ستمکار نیستید) این است که در صورت گرفتن ربا، ستمکار هستید.

ظلم زنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۲۳ - ۲۹

۲۹ ارتکاب زنا و شکستن حریم عفاف ، ستم کاری است .

قال معاذ الله . .. إنه لايفلح الظلمون

مفاد <معاذ الله> این است که ارتکاب فحشا گناه است و

مفهوم <إنه ربی . ..> این است که ارتکاب گناه و فحشا، ناسپاسی در برابر خدا و قدرناشناسی اوست. از آن رو که <إنه لایفلح الظالمون> تعلیل برای این مفاهیم است، معلوم می شود ارتکاب فحشا و نیز ناسپاسی خدا با ارتکاب گناه، از مصداقهای ظلم می باشد.

ظلم سازش در دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۴۵ - ۱۹

۱۹ - پیشوایان دین اسلام در صورت سازش کردن با پیروان دیگر ادیان بر سر مسائل دینی ، از زمره ستگرانند .

و لئن اتبعت اهواءهم . .. إنک إذاً لمن الظلمین

ظلم ستیزی ادیان آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۷ - ۱۰

۱۰ - مبارزه پیامبران و ادیان توحیدی با نظام طبقاتی و پدیده استضعاف و استکبار در جامعه

و یقوم ما لی أدعوکم إلی النجوه . .. فیقول الضعفؤا للذین استکبروا إنّا کنّا لکم

ظلم ستیزی اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۳ - ۸

۸- اسلام ، آیین ظلم ستیز و تعالیم قرآن در جهت زدودن ظلم و سیه کاری از چهره جامعه است .

ما یأتیهم من ذکر من ربّهم محدث إلّاَاستمعوه و هم یلعبون. .. و أسرّوا النجوی الذین

توطئه و مخالفت گروه ستم پیشه با پیامبر(ص) و قرآن، بیانگر این نکته است که اسلام در جهت زدودن ظلم از جامعه و قطع منافع ظالمانه طبقه استثمارگر است; وگرنه چه دلیلی داشت که تنها این قشر به مخالفت با اسلام برخیزند.

ظلم ستیزی انبیا

- آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱۳ - ۳

۳ نجات ستمدیدگان از بیدادگری بیدادگران ، هدف خداوند از بعثت پیامبران در طول تاریخ

لما ظلموا و جاءتهم رسلهم بالبینت

ذکر جمله <جاءتهم رسلهم> بعد از <لما ظلموا> حکایت از این حقیقت دارد که بعثت پیامبران در پی گسترش ظلم و بیدادگری و به منظور رهایی مظلومان از شرّ ظالمان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۹ - ۱۱

۱۱ بعثت پیامبران الهی ، در راستای نجات مظلومان از ستم بیدادگران

کذلک کذب الذین من قبلهم فانظر کیف کان عقبه الظلمین

رویارویی بیدادگران با رسولان الهی در طول تاریخ، بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۴ - ۴

۴ - پیام و رسالت پیامبران الهی ، ناسازگار با روحیه ظلم و جاه طلبی

و جحدوا بها و استیقنتها أنفسهم ظلمًا و علوًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۷ - ۱۰

۱۰ - مبارزه پیامبران و ادیان توحیدی با نظام طبقاتی و پدیده استضعاف و استکبار در جامعه

و یقوم ما لی أدعوکم إلی النجوه . .. فیقول الضعفؤا للذین استکبروا إنّا کنّا لکم

ظلم ستیزی اولیاء الله

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۷۹ – ۱۲

۱۲– اولیای خاص الهی ، درصدد ناکام ساختن حاکمان غاصب و حفظ حقوق محرومان بوده اند .

فأردت أن أعیبها و کان وراءهم ملک یأخذ کلّ سفینه غصبًا

ظلم ستیزی حکومت دینی

جلد – نام سوره – سوره

- آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸۸ – ۹

۹- پرداختن حکومت های الهی به مبارزه با ظلم و نیز تلاش برای سبک بار ساختن مقررات اجتماعی مؤمنان ، امری لازم است .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه . .. و أمّا من ءامن ... سنقول له من أمرنا یسرًا

ظلم ستیزی ذوالقرنین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸۷ – ۶

۶- حاکمیّت ذوالقرنین ، در جهت ظلم زدایی و کفرستیزی بود .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۹۵ – ۷

۷- ذوالقرنین ، دارای روحیه توحیدی و انسان دوستی و ستیز با متجاوزان بود .

ما مکّنّی فیه ربّی خیر فأعینونی بقوّه

ذوالقرنین، در عین پیشنهاد مردم برای دریافت کارمزد برای ساختن سدّ، از پذیرفتن آن امتناع کرده و با امکانات و قدرت خدادادی، در حمایت از آسیب پذیران، به ساختن سدّ می پردازد. این برخورد، بشان دهنده روحیات ذوالقرنین است.

ظلم ستیزی قرآن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۳ – ۸

۸- اسلام ، آیین ظلم ستیز و تعالیم قرآن در جهت زدودن ظلم و سیه کاری از چهره جامعه است .

ما یأتیهم من ذکر من ربّهم محدث إلّااستمعوه و هم یلعبون. .. و أسرّوا النجوی الذین

توطئه و مخـالفت گروه سـتم پیشه با پیامبر(ص) و قرآن، بیانگر این نکته است که اسـلام در جهت زدودن ظلم از جامعه و قطع منافع ظالمانه طبقه استثمارگر است; وگرنه چه دلیلی داشت که تنها این قشر به

مخالفت با اسلام برخیزند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۷۱ – ۱۰

۱۰ – قرآن ، کتابی یادآور و بیدارگر

بل أتینهم بذکرهم فهم عن ذکرهم معرضون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۱۲ – ۱۵

۱۵– هدف اساسی قرآن ، دور داشتن انسان ها از ظلم و تباهی و ترغیب آنان به نیکی و احسان

لینذر الذین ظلموا و بشری للمحسنین

<لام> در <لینذر> غایت و هدف را می رساند.

ظلم ستیزی موسی(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۰ – ۵

۵ – مبارزه باظلم و ظالمان و ایجاد عدالت اجتماعی ، در رأس وظایف موسی (ع) قرار داشت .

و إذ نادی . .. أن ائت القوم الظلمین

تعبیر <أن ائت القوم الظالمین> به جای <ائت فرعون و قومه> نشان می دهد که هدف الهی از رسالت موسی، مبارزه با ظلم و بی عدالتی است که جامعه فرعونی گرفتار آن شده بود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۲ – ۹

۹ – مبارزه با فسق و تجاوز ، هدف اساسی موسی (ع) در رویارویی با فرعون و دارودسته وی

إلى فرعون و ملإيْه إنّهم كانوا قومًا فسقين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۴ - ۵،۱۰

۵ - مبارزه با عوامل و سردمداران كفر و فساد و اصلاح نظام اجتماعى حاكم ، سرلوحه رسالت موسى (ع) و مرحله نخستين نهضت او

لقد أرسلنا موسى . ..

إلی فرعون و همن و قرون

۱۰ - رسالت موسی ، دارای محتوایی ضد استکباری و مخالف منافع صاحبان زر و زور

ولقد أرسلنا موسی . .. إلی فرعون و همن و قرون فقالوا سحر كذّاب

اعزام موسی(ع) از سوی خداوند به سوی مستکبران و صاحبان زر و زور (مانند فرعون، هامان و قارون) و مخالفت شدید آنان با آن حضرت حاکی از مطلب یادشده است.

ظلم ستیزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۳۹ - ۱،۲،۵

۱ - مؤمنان ، اهل ایستادگی و مقاومت در برابر ظلم و تجاوز

للذین ءامنوا . .. و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

<إنتصار> (مصدر <ینتصرون>) می تواند به معنای ایستادگی در برابر ظالم و زیر بار ظلم او نرفتن باشد: <انتصر الرجل إذا امتنع من ظالمه>،(لسان العرب).

۲ - مؤمنان ، دارای عزم دینی و حضور مؤثر اجتماعی و همیاری نسبت به یکدیگر در قبال متجاوزان

و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

برخی از مفسران <إنتصار> را به معنای <تناصر> (تعاون و همیاری) گرفته اند; یعنی، مؤمنان راستین آنانند که هر گاه مورد ستم و تجاوز قرار گیرند برای دفع آن به یاری هم برمی خیزند.

۵ - سکوت و بی تفاوتی در برابر ظلم و ستم ، دور از ساحت اهل ایمان

و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

ظلم ستیزی هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۵۹ - ۱۰

۱۰ تعالیم هود (ع) ، ناسازگار با منافع سران جبار و سرکش قوم عاد

و اتبعوا أمر کل جبار عنید

ظلم سختدلان

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۵۳ - ۴

۴ - بیمار دلان و افراد سنگ دل ، مردمانی ظالم و بی دادگر

للذین فی قلوبهم مرض و القاسیه قلوبهم و إنّ الظلمین لفی شقاق بعید

مراد از <ستمگران> افراد بیمار دل و قسی القلب است و <شقاق> به معنای مخالفت و ستیزه جویی می باشد. <بعید> صفت <شقاق> و به معنای دور و دراز است; یعنی، این گروه ستمگر، در ستیزجویی دور و درازی با حق هستند; مقصود این که فاصله میان آنها و حق، چنان زیاد است که نباید هیچ گونه امیدی به دست برداشتن آنها از مخالفت و ستیزه جویی با آن داشت. در واقع، این توصیه ای است به پیامبر(ص) که از آنها قطع امید کند و به ایمان آوردن آنان دل نبندد.

ظلم سلب حیات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۴۰ - ۱۷

۱۷ - سلب حیات انسان ها ، بدون دلیل و حجت ، عمل ظالمانه ای است .

فکلاًّ أخذنا بذنبه . .. و ما کان اللّه لیظلمهم و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

ظلم شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۴ - ۳

۳ - آدمی ، با شرک ورزی و پرستش غیر خدا به خود ستم می کند .

إنکم ظلمتم أنفسکم باتخاذکم العجل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۶۵ - ۱۷

۱۷ - کسانی که برای خداوند مثل و مانندی بپندارند ، از ظالمانند .

و لو یری الذین ظلموا

مقصود از <الذین ظلموا>

مشرکان می باشد. تعبیر کردن از مشرکان به <الذین ظلموا> برای رساندن این حقیقت است که شرک ورزی، ظلم و تعدی به حق خداوند، (ضرورت یکتا دانستن او) می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۷۲ – ۲۳

۲۳ کفر و شرک ، ستمکاری است .

انه من یشرک باللّه . .. و ما للظلمین من انصار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۷ – ۶

۶ شرک و تسلیم نشدن در برابر آیات روشن قرآن، ظلم است.

انظر کیف نصرف الأیت ثم هم یصدفون . .. هل یهلک إلا القوم الظلمون

مخاطب فعل <أرءیتم> همان کسانی هستند که از آیات الهی اعراض کردند که از آنان به عنوان ظالم یاد شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۸۲ – ۳،۹

۳ شرک، به هر صورت و در هر مرحله که باشد، ظلم است.

و لم یلبسوا إیمنهم بظلم

آیات پیشین جملگی در مورد توحید و ابطال شرک بود. این آیه به منزله جمع بندی و نتیجه ای در پی آن مجموعه است. لذا مراد از <ظلم> در این آیه، به قرینه آیات گذشته، شرک است.

۹ عن أبی عبدالله(ع) (فی حدیث فی قوله تعالی <بظلم>) قال: هو الشرک . .. .

از امام صادق(ع) ضمن حدیثی آمده است: مراد از <ظلم>، در <و لم یلبسوا ایمانهم بظلم> شرک است . .. .

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – اعراف – ۷ – ۳۷ – ۲۲

بزرگترین ستمهاست.

فمن أظلم ممن افترى على الله كذبا أو كذب . .. أنهم كانوا كفرين

جمله <أين ما كنتم . ..> كه بيان شرك مشركان است، توضيح مصداقى براى <فمن أظلم ...> مى باشد. بنابراين شرك از ستمهاى بزرگ است و چون مشركان در ذيل آيه كافر ناميده شده اند، كفر نيز از ستمهاى بزرگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۵۰ - ۲۸

۲۸ شرك ، ظلم است و مشركان مردمى ظالم هستند .

و لاتجعلنى مع القوم الظلمين

مراد از <الظلمين> همان مشركان و گوساله پرستان هستند. بنابراين هدف از آوردن كلمه <الظلمين> به جاى <المشركين> ظالم خواندن مشركان است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ - هود - ۱۱ - ۶۷ - ۵

۵ شركورزى و انكار رسالت پيامبران ، ستمگرى است .

و أخذ الذين ظلموا الصيحه

مقصود از <الذين ظلموا> مشركان و انكاركنندگان رسالت صالحند. تعبير كردن از آنان به ستمكاران ، اشاره اى است به برداشت فوق.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۴ - ۹

۹ شركورزى ، انكار رسالت پيامبران و رعايت نكردن عدل و انصاف در مبادلات ، ستمگرى است .

و أخذت الذين ظلموا الصيحه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۰۱ – ۳

۳ شرکورزی ، انکار پیامبران و ارتکاب گناه ، ستمهایی است که مشرکان ، کافران و گنه کاران در حقِ خود روا می دارند .

و لکن ظلموا أنفسهم

مقصود از ظلم به نفس که جمله <ظلموا أنفسهم> گویای آن است هم

گناهان و هم آثار و تبعات آن می باشد. برداشت فوق ناظر به لِحاظ نخست است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۳ – ۴

۴ شرک و پرستش غیر خدا ، ظلم و درپی دارنده آتش دوزخ است .

و لاترکنوا إلی الذین ظلموا فتمسکم النار

از مصداقهای مورد نظر برای ظلم به قرینه آیات پیشین شرکورزی و پرستش غیرخداست.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۱۴ – ۱۷

۱۷– < عن أبی جعفر (ع) فی قوله عزّوجلّ : < لن ندعوا من دونه إلهاً لقد قلنا إذاً شططاً > یعنی : جوراً علی اللّه إنْ قلنا إنّ له شریکاً ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خدا <لن ندعوا من دونه إلهاً لقد قلنا إذاً شططاً> روایت شده: مقصود آیه، این است که اگر بگوییم برای او شریکی هست، ستم بر خدا است>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۴۶ – ۶

۶– کفر ، شرک و استهزای پیامبران ، ظلم و ستمی آشکار است .

یویلنا إنّا کنّا ظلمین

اعتراف مشرکان و کافران استهزاگر به ستم کار بودن خود، حکایت از این دارد که کفر و شرک و استهزای پیامبران، ظلم است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۶۴ – ۵

۵– بت پرستی و شرک ، از دید فطرت انسانی ، ظلم و ستم است .

فرجعوا إلى أنفسهم فقالوا إنّكم أنتم الظلمون

برداشت ياد شده مبتنى براين است كه مقصود از <أنفسهم> به خود آمدن و

ضمیر و وجدان آنان باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۷۱ – ۸

۸ – شرک و بت پرستی ظلم است .

و یعبدون من دون اللّه . .. و ما للظلمین من نصیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۲۷ – ۱۷

۱۷ – شرک ، حق ناپذیری و تکذیب پیامبران ، ظلمی است هلاکت بار .

فقال الملؤا الذین کفروا . .. و لاتخطبنی فی الذین ظلموا إنّهم مغرقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۱۹ – ۵

۵ کفر و شرک ، ظلم است .

و من یظلم منکم نذقه عذابًا کبیرًا

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که مخاطب <من یظلم منکم> کافران و مشرکان اند که خداوند آنان را ستم کار دانسته است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۶۸ – ۴

۴ – شرک به خدا ، بزرگ ترین ظلم است .

هم یشرکون . .. ممّن افتری علی اللّه کذبًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۲۹ - ۲

۲ - مشرکان ، مردمانی ظالم و ستم گرند و شرک ، از موارد ستم است .

بل اتّبع الذین ظلموا أهواءهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۳ - ۱۰،۱۲

۱۰ - شرک ، ظلمی بس بزرگ است .

إنّ الشرک لظلم عظیم

۱۲ - ظالمانه بودن شرک ، دلیل لزوم اجتناب از آن است .

لاتشرک باللّه إنّ الشرک

لظلم عظیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۴۰ – ۱۱

۱۱ – شرک ، ظلم است و مشرکان ، ظالم اند .

بل إن یعد الظلمون بعضهم بعضًا إلاّ غرورًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۲۴ – ۹

۹ – کفر و شرک ، ظلم است .

و قیل للظلمین ذوقوا ما کنتم تکسبون

مقصود از <ظالمان>، کافران و مشرکان است. توصیف آنان با صفت ظلم، بیانگر این حقیقت است که کفر و شرک ظلم است و همین ظلم، موجب دوزخی شدن آنان می گردد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۳۲ – ۴

۴ – شرک ، افترا و دروغ بستن به خداوند ، بزرگ ترین ظلم به شمار می رود .

فمن أظلم ممّن کذب علی اللّه و کذّب بالصدق

یکی از مصادیق مورد نظر دروغ بستن به خدا با توجه به این که آیه شریفه در ردیف آیات مربوط به مشرکان قرار دارد و نیز این سوره از سوره های مکی است و مردم مکه بیشتر مشرک بودند شریک قائل شدن برای خداوند یکتا است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۱۸ – ۱۳

۱۳ – کفر و شرک ، ظلم است و کافران و مشرکان ، از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعان محروم اند .

ما للظلمین من حمیم و لا شفیع یطاع

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که این آیات، در سلسله آیاتی قرار دارد که

درباره کافران و مشرکان سخن می گوید و مقصود از <ظالمین> آنان می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۵۲ - ۵

۵ - کفر و شرک ، ستمی غیرقابل بخشش و عذرناپذیر در پیشگاه خداوند

یوم لاینفع الظلمین معذرتهم

مقصود از <الظالمین> به قرینه آیات گذشته کافران و مشرکان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۱ - ۸

۸ - دنیامداری ، شرک ، بدعت در دین ، ظلم و سیاه کاری است .

أم لهم شرکؤا . .. و إنّ الظلمین لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۴۷ - ۲

۲ - شرکورزیدن به خدا و انکار دین و پیامبر (ص) ، ظلم است .

و إنّ للذين ظلموا عذابًا

برداشت یاد شده از آن جا است که عنوان <ظلموا> در آیه شریفه، بر منکران پیامبر و مشرکان اطلاق شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۲۸ - ۱۴

۱۴ - شرک ، بت پرستی و گمراه گری ، ظلم است .

و لاتزد الظلمین إلّا تبارًا

مطلب یاد شده، از تعبیر <ظالمان> درباره بت پرستان و گمراه کنندگان به دست می آید.

ظلم شرک عبادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۱ - ۱۶

۱۶ - پرستش غیر خداوند ، ظلم است .

ثم اتخذتم العجل من بعده و أنتم ظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲

- ۹۲ - ۱۱

۱۱ - پرستش غیر خدا ظلم است .

ثم أتخذتم العجل . .. و أنتم ظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۸ - ۱۲

۱۲ پرستش غیر خدا و گرایش های شرک آلود ، ستمکاری است .

اتخذوه و کانوا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱۰۶ - ۷

۷ کسانی که غیر خداوند را نیایش و عبادت کنند ، ظالم هستند .

و لاتدع من دون اللّه . .. فإنک إذاً من الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۷ - ۱۳

۱۳ پرستش غیر خدا ، انکار رسالت پیامبران و مخالفت با پیام های آنان ظلم است .

و لاتخطبنی فی الذین ظلموا

مقصود از <الذین ظلموا> همان مشرکان و منکران رسالت نوح هستند.

ظلم شعر باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۲۷ - ۱۴

۱۴ - ترویج باطل و مبارزه با دین در قالب شعر ، ظلم بوده و دارای عقوبتی سخت است .

و الشعراء یتّبعهم الغاون . .. و سیعلم الذین ظلموا أیّ منقلب ینقلبون

ظلم صدّ از سبیل الله

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۶۱ – ۱۸

۱۸ ظلم ، جلوگیری از راه خدا ، رباخواری و به ناحق خوردن مال مردم ، موجب گرایش آدمی به کفر

فبظلم من الذین هادوا حرمنا . .. و أعتدنا للکفرین منهم عذاباً ألیماً

مراد از <للکفرین منهم> همان یهودیانی هستند که مرتکب گناهان ذکر

شـده در این آیه و آیه قبـل بودنـد، بنـابراین صـفات یـاد شـده کفر است و یـا موجب کفر خواهـد شـد. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۸ - ۴

۴ بازداشتن مردم از پیوستن به راه خدا ظلم است .

إنّ الذین کفروا و صدوا عن سبیل اللّه . .. إنّ الذین کفروا و ظلموا

مراد از ظلم به قرینه آیه قبل بازداشتن دیگران از راه خداست.

ظلم طاغوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۶۰ - ۱۷

۱۷ مراجعه به طاغوت ها برای داوری ، ایمان به آنان و تأیید ظلم و تجاوزگری آنان است .

یریدون ان یتحاکموا الی الطّاغوت و قد امروا ان یکفروا به

ظلم عبادت غیر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۷ - ۱۳

۱۳ پرستش غیر خدا ، انکار رسالت پیامبران و مخالفت با پیام های آنان ظلم است .

و لاتخطبنی فی الذین ظلموا

مقصود از <الذین ظلموا> همان مشرکان و منکران رسالت نوح هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۳ - ۴

۴ شرك و پرستش غیر خدا ، ظلم و درپی دارنده آتش دوزخ است .

و لاترکنوا إلی الذین ظلموا فتمسکم النار

از مصداقهای مورد نظر برای ظلم به قرینه آیات پیشین شرکورزی و پرستش غیرخداست.

ظلم عصیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۹ - ۱۰

۱۰ - تمرد از

فرمان های الهی ظلم است .

فبدل الذین ظلموا قولا غیر الذی قیل لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۲۳ - ۳

۳ گناه و عصیان، ظلمی است از ناحیه انسان به خویشتن.

قالا ربنا ظلنا أنفسنا

ظلم عصیان از خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۲ - ۷

۷ تمرد از فرمان های الهی ظلم است .

فبدل الذین ظلموا

ظلم عفو ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۲۹ - ۷

۷- تغییر حکم و تخفیف کیفر بایسته ظالمان ، ظلمی به دیگران و دور از ساحت خدا *

ما یبدّل القول لدیّ و ما أنا بظلّم للعبید

برداشت بالاـ بدان احتمال است که <و ما أنا بظلاّم. ..> تعلیل <ما یبدّل...> باشد; یعنی، چون تبدیل حکم و تخفیف مجازات به حق مجرمان، موجب ظلم به بندگان صالح و ستمدیده می شود، در نظام الهی چون ظلمی نیست تبدیل قول هم نخواهد بود.

ظلم علما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۱۳ – ۲۸

۲۸ سرکشی و ظلم (بَغی) عالمان دین ، مانع تحقق اهداف انبیا (اتحاد مردم بر اساس دین حقّ)

و ما اختلف فیه الا الذین اوتوه من بعد ما جاءتهم البیّنات بغیاً بینهم

ظلم علمای اهل کتاب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۲۱ – ۸

۸ علمای اهل کتاب، تکذیب کنندگان آیات الهی و ستمگرانی محروم از سعادت

و رستگاری

الذین ءاتینهم الکتب یعرفونه . .. و من أظلم ... إنه لایفلح الظلمون

مراد از ضمیر در <آتیناهم> به قرینه حکم و موضوع، عالمان اهل کتاب می توانـد باشد که دریافت کنندگان کتب آسـمانی هستند، نه مردم معمولی از یهود و نصارا.

ظلم علمای یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۵۱ - ۱۰

۱۰ داوری ظالمانه علمای یهود نسبت به مسلمانان

الم تر الی الّذین . .. و یقولون للّذین کفروا هؤلاء اهدی من الّذین امنوا سبیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۴۵ - ۲۳

۲۳ ستم پیشگی برخی از عالمان و سران یهود عصر پیامبر (ص) ، به دلیل خودداری آنان از قضاوت بر اساس تورات

فأولئک هم الظلمون

ظلم عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۱۹ - ۳

۳- هر نوع عمل زشت و ناشایست ، ظلم به خویشتن است .

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون . .. للذین عملوا السوء

ظلم غصب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ – نساء – ۴ – ۳۰ – ۳

۳ تصرف نامشروع و باطل در اموال دیگران ، تجاوز و ظلم است .

و لا تقتلوا انفسکم . .. و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً

بنابر اینکه <عدواناً و ظلماً> قید توضیحی باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۲۴ – ۲

۲ – افزون طلبی و تصاحب مال دیگران ، ظلم است .

قال لقد ظلمک بسؤال نعجتک إلی نعاجه

ظلم غفلت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۳۹ – ۳

۳ – خدافراموشی و روی گرداندن از یاد او ، ظلم و ستم آدمی بر خویشتن است .

و من یعش عن ذکر الرحمن . .. إذ ظلمتم

از ارتباط آیه شریفه با جمله <و من یعش عن ذکر الرحمان. ..> استفاده می شود که اعراض از یاد خدا، ظلم بر خویشتن است.

ظلم غفلت از خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۵۱ – ۶

۶ – ناسپاسی و نادیده گرفتن نقش خداوند در برخورداری از نعمت ها ، ظلم است .

و الذین ظلموا من هؤلاء

توصیف مرفهان ناسپاس به ستمگران، حاکی از مطلب یاد شده است.

ظلم فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۹ – ۱،۲

۱ قوم موسی مورد ستم نظام فرعونی قبل از بعثت وی و پس از آن

قالوا أوذینا من قبل أن تأتینا و من بعد ما جئتنا

مراد از اتیان و مجیء <تأتینا> و <جئتنا> بعثت موسی(ع) به پیامبری است و بیان آن به دو تعبیر می تواند به جهت تفنن در عبارت باشد.

۲ موسی (ع) مورد انتقام قوم خویش به سبب استمرار بیدادگری فرعون پس از بعثت وی

قالوا أوذينا من قبل أن تأتينا و من بعد ما جئتنا

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۷ – ۱۲

۱۲ صبر و مقاومت بنی اسرائیل زمان موسی در برابر ستمگری های فرعون ، موجب تحقق وعده الهی بر پیروزی

آنان و نابودی دشمنانشان

و تمت کلمت ربک الحسنی علی بنی إسرءیل بما صبروا

حرف <باء> در <بما صبروا> سببیه است و <ما>، مصدریه. یعنی: <تمت ... بسبب صبرهم>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۵ - ۴

۴ فرعون و اشراف اطراف او ، مردمی ددمنش و ستم پیشه بودند .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۳

۳ فرعون و سپاهیانش ، از سرِ ستم و کینه توزی ، بنی اسرائیل را تعقیب کردند .

فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۶

۱۶- تحمیل بدترین شکنجه ها ، سر بریدن پسران و زنده نگه داشتن زنان از سوی فرعونیان ، آزمایشی بزرگ از جانب خداوند برای بنی اسرائیل

یسومونکم سوء العذاب . .. و فی ذلکم بلاء من ربّکم عظیم

برداشت فوق، مبتنی بر این است که مشارالیه <ذلکم> شکنجه های فرعونیان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳۹ - ۳

۳ - بنی اسرائیل در حکومت فرعون ، زندگی سختی داشتند و جان پسران آنها در خطر بود .

أن اقذفيه فى التابوت فاقذفيه فى اليمّ

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۱ – ۲۳

۲۳ – اتهام ، توجيهى براى خشونت و كيفر هاى ظالمانه ، در رژيم فرعون

ءامنتم . .. إنّه لكبيركم ... فلأقطّعنّ ... أشدّ عذابًا و أبقى

جلد – نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۱ - ۲

۲ - خویشاوندان فرعون ، چونان خود وی اشخاصی ستم پیشه و بیدادگر

أن ائت القوم الظلمین . قوم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۹،۱۱

۹ - اقدام فرعون به کشتار وسیع و بی رحمانه پسران بنی اسرائیل

یستضعف طائفه منهم یذبّح أبناءهم

به کارگیری فعل مضارع باب تفعیل (یذبّح)، بیانگر وسعت و گستردگی کشتار است.

۱۱ - زنده نگه داشتن دختران بنی اسرائیل علی رغم کشتن پسران آنان ، اقدام بی رحمانه دیگر فرعون علیه آن قوم

یذبّح أبناءهم و یستحیی نساءهم

<نساء> مقابل <رجال> و به معنای زنان است و قرار گرفتن آن در مقابل <أبناء> (پسران)، نشان می دهد که مقصود از آن در این جا <بنات> (دختران) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۱ - ۶

۶ - فرعون و دار و دسته اش ، عناصری بیدادگر و ستم پیشه

ربّ نجّنی من القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۵ - ۱۱

۱۱ - فرعون و دارودسته وی ، مردمی ظالم و بیدادگر بودند .

نجوت من القوم الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۲ - ۹

۹ - مبارزه با فسق و تجاوز ، هدف اساسی موسی (ع) در رویارویی با فرعون و دارودسته وی

إلی فرعون و ملإيْه إنّهم كانوا قومًا فسقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۹

۱ – فرعون ، حاکمی مستکبر و سرکش

و استکبر هو

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۴۰ – ۱۴،۱۹

۱۴ – هلاکت قوم عاد و ثمود و قارون و هامان و فرعون با عذاب های الهی ، نتیجه ظلمی بود که خود ، در حق خود ، روا داشتند .

فکلاًّ أخذنا بذنبه . .. و ما کان اللّه لیظلمهم ولکن کانوا أنفسهم یظلمون

۱۹ – اقوام عاد و ثمود و نیز قارون و فرعون و هامان ، با آلودگی مداومِ به گناه ، همواره به خود ، ستم روا داشتند .

فکلاًّ أخذنا بذنبه . .. ولکن کانوا أنفسهم یظلمون

ظلم فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۷ – ۱

۱ بنی اسرائیل در مدت زمانی طولانی تحت سیطره فرعونیان به ضعف و ناتوانی کشانه شده بودند .

و أورثنا القوم الذین کانوا یستضعفون

استعمال فعل مضارع همراه <کان> و أمثال آن دلالت بر استمرار آن فعل در گذشته دارد. بنابراین <کانوا یستضعفون> می رساند که استضعاف بنی اسرائیل به دست فرعونیان دارای سابقه طولانی بوده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۴۱ – ۶

۶ فرعونیان ، پسران بنی اسرائیل را می کشتند و زنانشان را زنده باقی می گذاشتند .

یقتلون أبناءکم و یستحیون نساءکم

<تقتیل> (مصدر یقتلون) به معنای کثرت کشتار است و <استحیاء> به معنای باقی گذاردن بر زندگانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۴ - ۱۰

۱۰ فرعونیان ، امت

های پیش از آنان و کفرپیشگان مکه ، از زمره ظالمان

و کل کانوا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۳

۳ فرعون و سپاهیانش ، از سرِ ستم و کینه توزی ، بنی اسرائیل را تعقیب کردند .

فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۱ - ۵

۵ اقوام هلاک شده گذشته : قوم نوح ، عادیان ، ثمودیان ، قوم شعیب و لوط و فرعونیان ، با شرکورزی و انکارِ رسالت پیامبران ، بر خویش ستم کردند .

و ما ظلمنهم و لکن ظلموا أنفسهم

مراد از ضمیر <هم> و مانند آن در آیه مورد بحث ، اقوامی است که سرگذشت آنان در سوره هود بیان شده است; یعنی: قوم نوح ، عادو . ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۰،۱۲

۱۰- نقش تعیین کننده خداوند در تحولات تاریخ بشری و نجات مردمان از ظلم و ستم

إذ أنجکم من ءال فرعون

۱۲- فرعونیان ، پسران قوم موسی (بنی اسرائیل) را به طور گسترده سر می بریدند و زنان آنان را زنده نگه می داشتند .

و یذبّحون أبناءکم و یستحیون نساءکم

کاربرد فعل <یذبّحون> از باب تفعیل، که به معنای تکثیر هم آمده است، احتمالاً بیانگر منظور فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۴۷ – ۲

۲ بنی اسرائیل در زمان بعثت موسی (ع) ، ساکن مصر و گرفتار ستم و

آزار فرعونیان بودند .

فأرسل معنا بنی إسرءیل و لاتعذّبهم

نهی شدن فرعون از عذاب و شکنجه بنی اسرائیل، بیانگر رنج و سختی آنان در مصر آن زمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۰ - ۴

۴ - فرعونیان ، مردمی ستمگر و ظالم

أن ائت القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۱ - ۲

۲ - خویشاوندان فرعون ، چونان خود وی اشخاصی ستم پیشه و بیدادگر

أن ائت القوم الظلمین . قوم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۱ - ۶

۶ - فرعون و دار و دسته اش ، عناصری بیدادگر و ستم پیشه

ربّ نجّنی من القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۵ - ۱۱

۱۱ - فرعون و دارودسته وی ، مردمی ظالم و بیدادگر بودند .

نجوت من القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۲ – ۹

۹ – مبارزه با فسق و تجاوز ، هدف اساسی موسی (ع) در رویارویی با فرعون و دارودسته وی

إلی فرعون و ملإیْه إنّهم کانوا قومًا فسقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۷ – ۸

۸ – فرعونیان ، گروهی بیدادگر و ظالم بودند .

و قال موسی . .. إنّه لایفلح الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – تحریم – ۶۶ – ۱۱ – ۱۲

۱۲ – قبطیان و کارگزاران فرعون ،

مردمی ستمگر بودند .

و نجّنی من القوم الظلمین

ظلم قابیل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۳۲ – ۵

۵ جنایت و برادرکشی قابیل ، موجب سختگیری خداوند در مجازات قتل بر بنی اسرائیل

فقتله . .. من اجل ذلک کتبنا علی بنی اسرءیل انه من قتل نفساً بغیر نفس

<ذلک> اشاره است به داستان هابیل و قابیل.

ظلم قارون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۷۶ – ۳

۳ – رفتار ظالمانه و تجاوزکارانه قارون علیه بنی اسرائیل ، علی رغم پیوند نژادی وی با آنان

إنّ قرون کان من قوم موسی فبغی علیهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۷۸ – ۱۲

۱۲ – قارون ، فرد قدرتمند و زورمدار جامعه خویش بود .

من هو أشدّ منه قوّه و أکثر جمعًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۴۰ – ۱۴،۱۹

۱۴ – هلاکت قوم عاد و ثمود و قارون و هامان و فرعون با عذاب های الهی ، نتیجه ظلمی بود که خود ، در حق خود ، روا

داشتند .

فكلاًّ أخذنا بذنبه . .. و ما كان اللّه ليظلمهم ولكن كانوا أنفسهم يظلمون

۱۹ – اقوام عاد و ثمود و نیز قارون و فرعون و هامان ، با آلودگی مداومِ به گناه ، همواره به خود ، ستم روا داشتند .

فكلاًّ أخذنا بذنبه . .. ولكن كانوا أنفسهم يظلمون

ظلم قتل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۳۰ –

۴ آدمکشی ، تجاوز و ظلم است .

و لا تقتلوا انفسکم . .. و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً

برخی برآننـد که <عـدواناً> و <ظلماً>، قیـد توضـیحی است و اشـاره به علت عقوبت دارد. یعنی چون آدمکشـی و انتحار، تجاوز و ظلم است، موجب عقوبت می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۲۹ – ۱۲

۱۲ قتل و برادر کشی ، ظلم و موجب ورود به آتش دوزخ

قال لاقتلنک قال . .. و ذلک جزؤا الظلمین

ظلم قتل بی گناهان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۳۹ – ۲

۲ – تهاجم بی دلیل به انسان ها و کشتار آنها ، ظلم است .

أُذن للذین یقتلون بأنّهم ظلموا

ظلم قساوت قلب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۵ – ۴

۴ سنگدلی و تضرع نکردن به درگاه خداوند، حتی در دشواریها، ظلم است.

فلولا . .. تضرعوا و لکن قست قلوبهم ... فقطع دابر القوم الذین ظلموا

در آیه شـریفه هدف از آمدن سـختیها را تضـرع و روی آوردن به خدا دانسـته، و به دنبال آن گروهی را معرفی کرده که حتی در شدت و سـختی منفعل نمی شوند، و سـرانجام از این گروه با عنوان <ظالمان> یاد کرده است، بنابراین سـنگدلی و تضـرع

نکردن آنان ظلم است.

ظلم قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۶۷ - ۲،۴

۲ قوم ثمود ، مردمانی ستمکار بودند .

و أخذ الذین ظلموا الصیحه

۴ کشتن ناقه صالح

، از ستمگری های قوم ثمود بود .

و أخذ الذین ظلموا الصیحه

از آن جا که کشتن ناقه صالح نیز در نزول عذاب دخیل بود ، معلوم می شود ظلم در <الذین ظلموا> اشاره به کشتن ناقه نیز دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۰۱ – ۵

۵ اقوام هلاک شده گذشته : قوم نوح ، عادیان ، ثمودیان ، قوم شعیب و لوط و فرعونیان ، با شرکورزی و انکارِ رسالت پیامبران ، بر خویش ستم کردند .

و ما ظلمنهم و لکن ظلموا أنفسهم

مراد از ضمیر <هم> و مانند آن در آیه مورد بحث ، اقوامی است که سرگذشت آنان در سوره هود بیان شده است؛ یعنی: قوم نوح ، عادو . ...

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۵۹ – ۱۳

۱۳– قوم ثمود ، نسبت به معجزه الهی (ناقه) عکس العمل ناروا داشته و با آن ظالمانه برخورد کردند .

و ءاتینا ثمود الناقه مبصره فظلموا بها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۳۸ – ۲

۲ قوم عاد ، ثمود و اصحاب رسّ ، مردمانی ظالم و ستمگر و گرفتار عذاب دردناک الهی در قیامت

و أعتدنا للظلمین عذابًا أليمًا . و عادًا و ثمودا و أصحب الرّسّ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۴۰ – ۱۹

۱۹ – اقوامِ عاد و ثمود و نیز قارون و فرعون و هامان ، با آلودگی مداومِ به گناه ، همواره به خود ، ستم

روا داشتند .

فكلاً أخذنا بذنبه . .. ولكن كانوا أنفسهم يظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۸ – نجم – ۵۳ – ۵۱ – ۳

۳ – قوم ثمود ، مردمی ستم كار و طغيانگر

و أنّه أهلك . .. و ثموداْ ... و قوم نوح ... هم أظلم و أطغى

از اين كه در آيه بعد، قوم نوح <أظلم> و <أطغى> معرفی شده اند، اصل ظلم و طغيان برای قوم ثمود ثابت می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۸ – نجم – ۵۳ – ۵۲ – ۴

۴ – عاد و ثمود و قوم نوح ، دارای ظلم و طغيانی فزون تر از ديگر اقوام نابود شده تاريخ

إنّهم كانوا هم أظلم و أطغى

بنابراين كه ضمير <هم> به قوم عاد و ثمود و نوح بازگردد، برداشت بالا استفاده می شود.

ظلم قوم سبأ

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۱۹ – ۳

۳ – سباييان ، نعمت امنيت راه ها و نزديكی منزل گاه های سفر را كفران نموده و به خويش ستم روا داشتند .

فقالوا ربّنا بعد بين أسفارنا و ظلموا أنفسهم

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۲۰ – ۹

۹ – ابليس ، عامل كفران مردم سبأ و برانگيزنده آنان به ظلم به نفس

و لقد صدّق علیهم إبلیس ظنّه فاتّبعوه إلاّ فریقًا من المؤمنین

در عبـارت <صـدّق علیهم. .. ظنّه> ایجـاز به حـذف وجود دارد; برای این که صـدق ظن، فرع بر دعوت و جواب مثبت دادن مردم است. بنابراین، معلوم می شود که ابلیس از

آنان خواسته و آنان نیز او را اجابت نموده و نعمت های خدا را کفران کرده اند.

ظلم قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۱ - ۵

۵ اقوام هلاک شده گذشته : قوم نوح ، عادیان ، ثمودیان ، قوم شعیب و لوط و فرعونیان ، با شرکورزی و انکارِ رسالت پیامبران ، بر خویش ستم کردند .

و ما ظلمنهم و لکن ظلموا أنفسهم

مراد از ضمیر <هم> و مانند آن در آیه مورد بحث ، اقوامی است که سرگذشت آنان در سوره هود بیان شده است؛ یعنی: قوم نوح ، عادو . ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۳۸ - ۲

۲ قوم عاد ، ثمود و اصحاب رسّ ، مردمانی ظالم و ستمگر و گرفتار عذاب دردناک الهی در قیامت

و أعتدنا للظلمین عذابًا أليمًا . و عادًا و ثمودا و أصحب الرّسّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۳۰ - ۲،۳

۲ - قوانین و مجازات های رایج در میان قوم عاد ، ظالمانه و خارج از اعتدال بود .

و إذا بطشتم بطشتم جبّارین

۳ - نکوهش قوم عاد از سوی هود (ع) ، به خاطر خشونت و زورگویی آنان

و إذا بطشتم بطشتم جبّارین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۴۰ - ۱۹

۱۹ – اقوامِ عاد و ثمود و نیز قارون و فرعون و هامان ، با آلودگی مداومِ به گناه ، همواره به خود ، ستم روا داشتند

.

فکلاًّ أخذنا بذنبه . .. ولکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۵۰ - ۳

۳ - قوم عاد ، مردمی ستم کار و طغیانگر

عادًا الأُولی . .. و قوم نوح ... هم أظلم و أطغی

از این که در آیات بعد، قوم نوح <أظلم> و <أطغی> معرفی شده اند، اصل ظلم و طغیان برای قوم عاد ثابت می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۵۲ - ۴

۴ - عاد و ثمود و قوم نوح ، دارای ظلم و طغیانی فزون تر از دیگر اقوام نابود شده تاریخ

إنّهم کانوا هم أظلم و أطغی

بنابراین که ضمیر <هم> به قوم عاد و ثمود و نوح بازگردد، برداشت بالا استفاده می شود.

ظلم قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۳ - ۴

۴ قوم لوط ، به خاطر آلوده بودن به عمل شنیع لواط ، در پیشگاه خداوند مردمی ستمکار محسوب می شدند .

و ما هی من الظلمین ببعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۱ - ۵

۵ اقوام هلاک شده گذشته : قوم نوح ، عادیان ، ثمودیان ، قوم شعیب و لوط و فرعونیان ، با شرکورزی و انکارِ رسالت

پیامبران ، بر خویش ستم کردند .

و ما ظلمنهم و لکن ظلموا أنفسهم

مراد از ضـمیر <هم> وماننـد آن در آیه مورد بحث ، اقوامی است که سـر گذشت آنان در سوره هود بیان شـده است; یعنی: قوم نوح ، عادو .

...

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۳۱ – ۸،۱۰

۸ – قوم لوط ، مردمی ظالم و ستم پیشه بودند .

إنّ أهلها کانوا ظلمین

۱۰ – ظلم قوم لوط با لواط و راهزنی و ارتکاب علنی گناه ، در پی دارنده هلاکت و عذاب برای آنان

أئنّکم لتأتون الرجال و . .. إنّا مهلکوا أهل هذه القریه إنّ أهلها کانوا ظلمین

ظلم قوم نوح

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۰۱ – ۵

۵ اقوام هلاک شده گذشته : قوم نوح ، عادیان ، ثمودیان ، قوم شعیب و لوط و فرعونیان ، با شرکورزی و انکارِ رسالت پیامبران ، بر خویش ستم کردند .

و ما ظلمنهم و لکن ظلموا أنفسهم

مراد از ضمیر <هم> و مانند آن در آیه مورد بحث ، اقوامی است که سرگذشت آنان در سوره هود بیان شده است; یعنی: قوم نوح ، عادو . ...

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۲۸ – ۱۳،۱۱،۱۰

۱۰ – قوم نوح ، مردمی ظالم و ستم پیشه بودند .

فقل الحمد للّه الذی نجّنا من القوم الظلمین

۱۱ – نوح (ع) و یارانش ، گرفتار ظلم و بیدادگری قوم خویش

فقل الحمد للّه الذی نجّنا من القوم الظلمین

۱۳ – شدت خشم الهی ، نسبت به قوم ستم پیشه نوح

و لاتخطبنی فی الذین ظلموا . .. فإذا استویت ... فقل الحمد للّه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۱۸ – ۴

۴ – شِکوه نوح (ع)

به درگاه خدا از ستم قوم خویش ، پس از اتمام حجت و به بن بست رسیدن همه راه های تبلیغی بود .

إن أنا إلّا نذیر مبین . .. إنّ قومی کذّبون ... فافتح بینی و بینهم فتحًا و نجّنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۵۲ - ۴

۴ - عاد و ثمود و قوم نوح ، دارای ظلم و طغیانی فزون تر از دیگر اقوام نابود شده تاریخ

إنّهم کانوا هم أظلم و أطغی

بنابراین که ضمیر <هم> به قوم عاد و ثمود و نوح بازگردد، برداشت بالا استفاده می شود.

ظلم کارگزاران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۱۲

۱۲ - قبطیان و کارگزاران فرعون ، مردمی ستمگر بودند .

و نجّنی من القوم الظلمین

ظلم کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۱۷ - ۹

۹ خداوند به اهل کفر ستمی روا ندارد ، بلکه آنها ، خود بر خویشتن ستم روا می دارند .

و ما ظلمهم اللّه و لکن انفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۹۷ - ۸

۸ گروهی از مسلمانان در صدر اسلام ، از مکّه هجرت نکردند و همچنان تحت ستم کافران باقی ماندند .

انّ الّذین توفّیهم الملئکه . .. قالوا کنّا مستضعفین فی الارض

ابن عبـاس گویـد: گروهی از اهـل مکّه ایمان آوردنـد، ولی به علت ترس، از هجرت سـر باز زدنـد و این آیه درباره آنان نازل شد. (روح المعانی، ذیل آیه).

جلد -

نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۳ - ۱۰

۱۰ انکار آیات الهی نشأت گرفته از روح سرکش و ستمگر کافران است، نه جهل و ناآگاهی آنان

فإنهم لا یکذبکونك و لکن الظلمین بأیت اللّه یجحدون

<جحد> به انکاری که بر خلاف اعتقاد قلبی باشد گفته می شود. محتمل است ستمکار شمردن منکران در آیه به جهت مخالفت آگاهانه آنان با پیامبر(ص) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۷۷ - ۲

۲ کفرپیشگان با تکذیب آیات الهی همواره بر خویش ستم می کنند .

و أنفسهم کانوا یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۹ - ۸

۸ کافران و مشرکان ، مردمانی ستم پیشه اند .

و اللّه لایهدی القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۴ - ۸

۸ کفر ، ستمگری است و کفر پیشگان ستمگرند .

و قیل بعدًا للقوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۵ - ۸

۸- کافرانی که در برابر بینات و برهان های روشن انبیا لجاجت کرده و در مقابل آنان ایستادند ، مردمانی جبّار و منحرف بودند .

و قال الذین کفروا لرسلهم لنخرجنّکم . .. و خاب کلّ جبّار عنید

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۷ – ۹

۹- کفر ، ظلم است و کافران ، ظالمند .

یثبّت الله الذین ءامنوا . .. و یضلّ الله الظلمین

از مقابله <الظالمین> با <الذین آمنوا>

استفاده می شود که ظالمان همان کافران هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۲۸ - ۱

۱- کافران ، کسانی اند که با کفر خود ، به خویش ستم می کنند .

الکفرین . الذین تتوفّهم الملئکه ظالمی أنفسهم

<الذین> صفت <الکافرین> و <ظالمی> حال برای آن است. مراد از <ظالمی أنفسهم> به قرینه لفظ <الکافرین> ظلم کنندگان به خود با انتخاب کفر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۳۳ - ۸

۸- کافران ، با انکار حقانیت کتاب های آسمانی ، به خود ستم کردند .

و ما ظلمهم الله و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۵ - ۲

۲- کافران ، ظالمند .

لایؤذن للذین کفروا . .. و إذا رءا الذین ظلموا العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۸۲ - ۱۱

۱۱- کافران حق ناپذیر ، ظالمند و از موهبت رحمت و شفابخشی قرآن ، تنها خسارت و زیان به ارمغان می برند .

شفاء و رحمه للمؤمنین و لایزید الظلمین إلّا خسارًا

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مراد از <ظالمین> به قرینه مقابله با <مؤمنین> کافران باشند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۹ – ۱۲

۱۲– کافرانِ به حقایق نازل شده از سوی خداوند ، ظالم ، و سزاوار آتش اند .

الحقّ من ربّکم . .. و من شاء فلیکفر إنّا أعتدنا للظلمین نارًا

جلد – نام سوره –

سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۸ – ۶

۶ سحر زدگی ، اتهام ظالمانه مشرکان به پیامبر (ص)

و قال الظلمون إن تتّبعون إلّا رجلًا مسحورًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۵۷ – ۴

۴ – کافران ، مردمانی ظالم و ستم پیشه اند .

و یوم تقوم الساعه یقسم المجرمون ما لبثوا . .. فیومئذ لاینفع الذین ظلموا معذرتهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۳۱ – ۱۹

۱۹ – مستضعفان و مستکبران کافر ، هر دو ظالم اند .

و لو تری إذ الظلمون موقوفون عند ربّهم . .. یقول الذین استضعفوا للذین استکبروا

خداوند، پس از آن که مشرکان را مردمانی ظالم معرفی کرد به بیان تفضیلی مشاجره آنان پرداخت. این نشان می دهد که مشرکان ظالم به دو گروه مستضعف و مستکبر تقسیم می شوند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۵۹ – ۲

۲ – کافران و اعراض کنندگان از عبادت خداوند ، ستمکار و ظالم اند .

و ما خلقت . .. إلّا لیعبدون ... فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا

با توجه به ارتباط این آیه با آیات پیش که در زمینه هدف آفرینش و عبودیت بندگان به درگاه خداوند بود مطلب بالا استقاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ - جن - ۷۲ - ۱۴ - ۵

۵ - عدالت خواهی و حق طلبی ، از اوصاف مسلمانان و پیرو قرآن و ظلم و انحراف از مسیر حق ، از

اوصاف کافران

و أنّا منّا المسلمون و منّا القسطون

با توجه به معنای<قَسْط> (جور) و نیز تقابل <قاسطون> با <مسلمون>، مطلب یاد شده به دست می آید.

ظلم کافران حق ناپذیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۴۷ - ۸

۸- کافران حق ناپذیر ، مردمانی ظالم و ستم پیشه اند .

الذین لایؤمنون بالأخره . .. إذ یقول الظلمون

ظلم کافران صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۳۹ - ۴

۴ - مسلمانان صدراسلام ، مورد ستم و تهاجم مستمر و پی درپی دشمنان کافر

أُذن للذین یقتلون بأنّهم ظلموا

به کارگیری فعل مضارع (یقاتلون) نشان می دهد که مسلمانان صدراسلام، به طور مستمر و پیاپی، مورد تهاجم و تجاوز قرار می گرفتند.

ظلم کافران قریش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۲۶ - ۳

۳ کفار قریش برخوردار از روحیه زورمداری و سلطه جویی

أنتم قلیل مستضعفون . .. تخافون أن یتخطفکم الناس

چون آیه ناظر به حالات مسلمانان تا پیش از هجرت است، مصداق مورد نظر از <الناس>، مشرکان مکه و کفار قریش است.

ظلم کافران محارب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۹۳ – ۷

۷ – کافران محارب ، فتنه انگیزان و بازدارندگان از گسترش و حاکمیت دین الهی ، ظالم هستند .

فلا عدون إلا علی الظلمین

ظلم کافران مکه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۷۵ – ۹،۱۵

۹ گروهی از مسلمانان صدر اسلام ، تحت سیطره ستم

کافران مکه

و ما لکم لا تقاتلون فی سبیل اللّه و المستضعفین . .. یقولون ربّنا اخرجنا من هذه ا

بسیاری از مفسران برآننـد که آیه مورد بحث درباره مسـلمانانی است که تا قبل از فتح مکّه در آنجا بودند و از مهاجرت آنان جلوگیری می شد.

۱۵ مسلمانان مستضعف صدر اسلام ، خواستار فرمانده و نیروی انسانی از جانب خداوند برای رهایی از ستم کفرپیشگان مکّه

و اجعل لنا من لدنک ولیّاً و اجعل لنا من لدنک نصیراً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ – ۵۴ – ۱۰

۱۰ فرعونیان ، امت های پیش از آنان و کفرپیشگان مکه ، از زمره ظالمان

و کل کانوا ظلمین

ظلم کتمان حق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۴۰ – ۷

۷ – ظالمترین مردم کسی است که حقایق دینی و معارف الهی را کتمان کرده و از ارائه آنها به دیگران خودداری کند .

و من أظلم ممن کتم شهده عنده من اللّه

<من اللّه> همانند <عنده> صفت برای <شهاده> است. بنابراین <شهاده عنده من اللّه>; یعنی، شهادتی که در نزد اوست از نـاحیه خـدا دریافت کرده است. مقصود از شـهادت که از ناحیه خـدا در اختیار انسان می باشـد، حقایق دینی و معارف الهی است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۲۱ – ۵

۵ کتمان حقانیت پیامبر اکرم(ص)، مصداق بارز تکذیب آیات الهی و از بزرگترین ظلمهاست.

الذين ءاتينهم الكتب . .. و من أظلم ممن افترى على اللّه كذبا أو كذب بايته

در آيه قبل سخن از تكذيب

پیامبر(ص) بود و این آیه در مقام هشدار به تکذیب کنندگان آن حضرت است. چرا که وی مصداقی روشن برای آیات الهی است.

ظلم کفر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۷ – ۹

۹- کفر ، ظلم است و کافران ، ظالمند .

یثبّت الله الذین ءامنوا . .. و یضلّ الله الظلمین

از مقابله <الظالمین> با <الذین آمنوا> استفاده می شود که ظالمان همان کافران هستند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۷۲ – ۲۳

۲۳ کفر و شرک ، ستمکاری است .

انه من یشرک باللّه . .. و ما للظلمین من انصار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – اعراف – ۷ – ۳۷ – ۲۲

۲۲ کفر و شرک از بزرگترین ستمهاست.

فمن أظلم ممن افتری علی الله کذبا أو کذب . .. أنهم کانوا کفرین

جمله <أین ما کنتم . ..> که بیان شرک مشرکان است، توضیح مصداقی برای <فمن أظلم ...> می باشد. بنابراین شرک از ستمهای بزرگ است و چون مشرکان در ذیل آیه کافر نامیده شده اند، کفر نیز از ستمهای بزرگ است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۷۰ – ۱۸

۱۸ کفرورزی و انکار دلایل روشن انبیا ، ظلم انسان به خویش و پیامد آن دامنگیر خود اوست .

أتتهم رسلهم بالبيّنت فما كان اللّه ليظلمهم و لكن كانوا أنفسهم يظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۴۶ – ۶

۶- کفر ، شرک و استهزای پیامبران

، ظلم و ستمی آشکار است .

یویلنا إنّا کنّا ظلمین

اعتراف مشرکان و کافران استهزاگر به ستم کار بودن خود، حکایت از این دارد که کفر و شرک و استهزای پیامبران، ظلم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۱۹ - ۵

۵ کفر و شرک ، ظلم است .

و من یظلم منکم نذقه عذابًا کبیرًا

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که مخاطب <من یظلم منکم> کافران و مشرکان اند که خداوند آنان را ستم کار دانسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۳۷ - ۱۵

۱۵ - کفر و نپذیرفتن دعوت پیامبران ، ظلم است و کافران ظالم اند .

و الذین کفروا لهم نار جهنّم . .. فما للظلمین من نصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۴ - ۹

۹ - کفر و شرک ، ظلم است .

و قیل للظلمین ذوقوا ما کنتم تکسبون

مقصود از <ظالمان>، کافران و مشرکان است. توصیف آنان با صفت ظلم، بیانگر این حقیقت است که کفر و شرک ظلم است و همین ظلم، موجب دوزخی شدن آنان می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۱۸ - ۱۳

۱۳ - کفر و شرک ، ظلم است و کافران و مشرکان ، از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعان محروم اند .

ما للظلمین من حمیم و لا شفیع یطاع

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که این آیات، در سلسله آیاتی

قرار دارد که درباره کافران و مشرکان سخن می گوید و مقصود از <ظالمین> آنان می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۵۲ - ۵

۵ - کفر و شرک ، ستمی غیرقابل بخشش و عذرناپذیر در پیشگاه خداوند

یوم لاینفع الظلمین معذرتهم

مقصود از <الظالمین> به قرینه آیات گذشته کافران و مشرکان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۶۰ - ۲

۲ - کفر به خداوند و روی گردانی از عبادت او ، ظلمی بدفرجام

لیعبدون . .. فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا ... فویل للذین کفروا من یومهم

برداشت بالا از آن جا است که در این آیه و آیه قبل، کفر و ظلم هم سنخ شناخته شده و در قبال <لیعبدون> مطرح گشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - انسان - ۷۶ - ۳۱ - ۸

۸ - کفر و نپیمودن راه خدا ، ظلم است و کافران ظالم اند .

و الظلمین أعدّ لهم عذابًاألیمًا

مقصود از <ظالمین> به قرینه آیات گذشته کافرانی هستند که راه خدا را نمی پیمایند.

ظلم کفر به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۳۹ - ۶

۶ - کفر به قرآن و روی گردانی از آن ، ظلم و گناهی غیرقابل بخشش است .

و من یعش عن ذکر الرحمن . .. و لن ینفعکم الیوم إذ ظلمتم أنّکم فی العذاب مشترکون

برداشت یاد شده بر این مبنا است که مراد از <ذکر الرحمان> قرآن باشد.

ظلم کفران کنندگان

جلد - نام

سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۵۱ - ۵

۵ - مرفهان و برخورداران ناسپاس جامعه ، از ستمگران اند .

و الذین ظلموا من هؤلاء

<و الذین ظلموا من هؤلاء>، هر چند اشاره به مرفهان ناسپاس در آغاز، بعثت دارد; ولی آیه شریفه بیانگر حکمی عامی و فراتر از مورد خاص نزول می باشد.

ظلم کفران نعمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۲۳ - ۳۰

۳۰ نادیده گرفتن نعمت های الهی و ناسپاسی خدا ، با ارتکاب گناه ، ظلم است .

إنه ربی أحسن مثوای إنه لایفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۵۱ - ۶

۶ - ناسپاسی و نادیده گرفتن نقش خداوند در برخورداری از نعمت ها ، ظلم است .

و الذین ظلموا من هؤلاء

توصیف مرفهان ناسپاس به ستمگران، حاکی از مطلب یاد شده است.

ظلم کیفر بی بیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۰ - ۱۷

۱۷ کیفر انسان ها ، قبل از تبیین حق و باطل برای آنان ، ظلم و دور از ساحت قدس خداست .

أتتهم رسلهم بالبيّنت فما كان اللّه ليظلمهم

نفی ظلم از خـدا و متفرع شـدن آن بر وجود بینـات، بیانگر این نکته است که: درصورت ارائه نشـدن دلایل روشن، به هلاکت رساندن انسانها ظلم می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۰۹ - ۷

۷ - مؤاخذه بندگان ، قبل از بیان و اتمام حجت بر ایشان ، ظلم و

دور از ساحت خداوند است .

و ما أهلكنا من قريه . .. ذكرى و ما كنّا ظلمين

مفاد مطلب ياد شده، همان <قبح عقاب بلابيان> است كه از آيه مورد بحث استفاده مى شود.

ظلم كيفر بى گناهان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ - يوسف - ۱۲ - ۷۹ - ۱۲

۱۲ مجازات بى گناهان به جاى مجرمان ، گناه و از مصاديق ظلم است .

قال معاذ الله . .. إنا إذًا لظلمون

ظلم گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۹ - ۳،۴

۳ گمراه كنندگان و گمراه شوندگان هر دو ظالمند.

و كذلك نولى بعض الظلمين بعضا

مراد از <بعض> گمراه كنندگان و مراد از <بعضا> گمراه شوندگانند كه هر دو متصف به ظلم شده اند. گفتنى است تنوين <بعضا> عوض مضاف اليه است، يعنى: <نولى بعض الظالمين بعضهم>.

۴ جنيان اغواگر و آدميان اغواشده، هر دو از ظالمانند.

يمعشر الجن قد استكثرتم من الإنس . .. و كذلك نولى بعض الظلمين بعضها

ظلم گمراهگران

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۹ - ۳

۳ گمراه کنندگان و گمراه شوندگان هر دو ظالمند.

و کذلک نولی بعض الظلمین بعضا

مراد از <بعض> گمراه کنندگان و مراد از <بعضا> گمراه شوندگانند که هر دو متصف به ظلم شده اند. گفتنی است تنوین <بعضا> عوض مضاف الیه است، یعنی: <نولی بعض الظالمین بعضهم>.

ظلم گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۸۲ - ۱۱

۱۱ عنه فی قوله: <و لم یلبسوا ایمانهم بظلم> قال:

الضلال فما فوقه.

از امام صادق(ع) روایت شده که مراد از <ظلم>، در آیه فوق گمراهی و بالاتر از آن است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۸۵ – ۵

۵ – انحرافات عقیدتی و عملی انسان ، مصداق ظلم و ستم

أکذّبتم بایتی . .. أمّاذا کنتم تعملون . و وقع القول علیهم بما ظلموا

از این که خداوند تنها علت عذاب کافران را، ظلم آنان معرفی کرده است، استفاده می شود که آنچه در آیه قبل به عنوان تکذیب گری و نیز اعمال نادرست مطرح شده، داخل در عنوان ظلم است.

ظلم گناه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۴۵ – ۲۰

۲۰ – ارتکاب گناه پس از آگاهی به آن ظلم است .

و لئن اتبعت اهواءهم من بعد جاءک من العلم إنک إذاً لمن الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۱۰ – ۵

۵ گناه ، ستم بر خویشتن است .

و من یعمل سوءاً او یظلم نفسه ثم یستغفر اللّه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – اعراف – ۷ – ۲۳ – ۳

۳ گناه و عصیان، ظلمی است از ناحیه انسان به خویشتن.

قالا ربنا ظلنا أنفسنا

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۰۱ – ۳

۳ شرکورزی ، انکار پیامبران و ارتکاب گناه ، ستمهایی است که مشرکان ، کافران و گنه کاران در حقِ خود روا می دارند .

و لکن ظلموا أنفسهم

مقصود از ظلم به نفس که جمله

<ظلموا أنفسهم> گویای آن است هم گناهان و هم آثار و تبعات آن می باشد. برداشت فوق ناظر به لِحاظ نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۲۳ - ۳۰

۳۰ نادیده گرفتن نعمت های الهی و ناسپاسی خدا ، با ارتکاب گناه ، ظلم است .

إنه ربی أحسن مثوای إنه لایفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۵۷ - ۳

۳ - جرم و گناه ، عملی ظالمانه است .

یقسم المجرمون . .. فیومئذ لاینفع الذین ظلموا معذرتهم

ظلم گناه آشکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۱ - ۹

۹ - لواط و راهزنی و ارتکاب علنی گناه ، عملی ظالمانه است .

أئنّکم لتأتون الرجال . .. إنّا مهلکوا أهل هذه القریه إنّ أهلها کانوا ظلمین

ظلم گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۵ - ۸

۸ - گنهکاران ، ستمکارند .

بما قدمت أیدیهم و اللّه علیم بالظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۴۹ – ۲

۲– زورمداری ، برتری جویی و اشرافی گری در دنیا ، از ویژگی های عمده گنه کاران دوزخی

ذق إنّک أنت العزیز الکریم

تحقیر، تمسخر و توبیخ شدن دوزخیان، با تعابیر <العزیز> و <الکریم>، اشعار به این نکته دارد که تحقیرشوندگان، از جمله کسانی اند که در دنیا برای خویش عزت و جایگاهی رفیع قائل بودند.

ظلم گوساله پرستی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ –

اعراف - ۷ - ۱۴۸ - ۱۱

۱۱ بنی اسرائیلِ زمان موسی بر اثر ارتداد و گرایش به گوساله پرستی از ستمکاران شدند .

اتخذوه و کانوا ظلمین

ظلم لواط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۳ - ۸

۸ همجنس بازی ، ظلم است و جوامع مبتلا به آن ، در معرض عذاب های دنیوی اند .

و ما هی من الظلمین ببعید

مصداق مورد نظر برای <الظالمین> به قرینه آیات گذشته ، همجنس بازان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۱ - ۹

۹ - لواط و راهزنی و ارتکاب علنی گناه ، عملی ظالمانه است .

أئنّکم لتأتون الرجال . .. إنّا مهلکوا أهل هذه القریه إنّ أهلها کانوا ظلمین

ظلم مانعان از دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۹ - ۱

۱ کسانی که مردم را از پیوستن به راه خدا (دین و معارف الهی) بازدارند ، از زمره ستمکارانند .

ألا لعنه الله علی الظلمین. الذین یصدون عن سبیل الله

فعل <یصدون> به معنای باز می دارند و نیز به معنای اعراض می کنند، آمده است. برداشت فوق براساس معنای اول است.

ظلم مانعان از سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۹ - ۱

۱ کسانی که مردم را از پیوستن به راه خدا (دین و معارف الهی) بازدارند ، از زمره ستمکارانند .

ألا لعنه الله علی الظلمین. الذین یصدون عن سبیل الله

فعل <یصدون> به معنای باز می دارند

و نیز به معنای اعراض می کنند، آمده است. برداشت فوق براساس معنای اول است.

ظلم متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۴۷ - ۱۱

۱۱ متخلفان جنگ تبوک ، مردمی ستم پیشه

لو خرجوا . .. و اللّه علیم بالظلمین

ظلم مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۴۱ - ۵

۵ مجرمان از ستمکاران هستند.

کذلک نجزی الظلمین

ظلم مخالفان محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۵۳ - ۵

۵ - مخالفان پیامبر (ص) در صدراسلام ، مردمانی بودند بیمار دل ، قسی القلب و ستم پیشه .

لیجعل ما یلقی الشیطن . .. و إنّ الظلمین لفی شقاق بعید

ظلم مخالفت با انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۷ - ۱۳

۱۳ پرستش غیر خدا ، انکار رسالت پیامبران و مخالفت با پیام های آنان ظلم است .

و لاتخطبنی فی الذین ظلموا

مقصود از <الذین ظلموا> همان مشرکان و منکران رسالت نوح هستند.

ظلم مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۶ - ۷

۷- ساحل نشینان غرب سرزمین ذی القرنین ، مردمی کفرپیشه و ستم کار بودند .

قلنا یذا القرنین إمّا أن تعذّب

تعبیر <تعذّب> نشانگر آن است که آنان مستحق کیفر بوده اند و دلیل آن به قرینه آیات بعد ستم گری و کفر آنان بوده است.

ظلم مرفهان

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۴ – ۴

۴– رفاه زدگان و خوشگذرانان جوامع ، ظالم و ستمگراند .

قریه کانت ظالمه . .. ما أُترفتم فیه ... إنّا کنّا ظلمین

ظلم مستضعفان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۳۱ – ۱۹

۱۹ – مستضعفان و مستکبران کافر ، هر دو ظالم اند .

و لو تری إذ الظلمون موقوفون عند ربّهم . .. یقول الذین استضعفوا للذین استکبروا

خداوند، پس از آن که مشرکان را مردمانی ظالم معرفی کرد به بیان تفضیلی مشاجره آنان پرداخت. این نشان می دهد که مشرکان ظالم به دو گروه مستضعف و مستکبر تقسیم می شوند.

ظلم مستکبران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۳۱ – ۱۹

۱۹ – مستضعفان و مستکُبران کافر ، هر دو ظالم اند .

و لو تری إذ الظلمون موقوفون عند ربّهم . .. یقول الذین استضعفوا للذین استکبروا

خداوند، پس از آن که مشرکان را مردمانی ظالم معرفی کرد به بیان تفضیلی مشاجره آنان پرداخت. این نشان می دهد که مشرکان ظالم به دو گروه مستضعف و مستکبر تقسیم می شوند.

ظلم مسیحیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۴۰ – ۹

۹ - یهود و نصارا به خاطر کتمان حقایقی درباره ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق و یعقوب (ع) و نوادگان یعقوب ، از ظالمترین مردم هستند .

أم تقولون إن إبراهیم . .. و من أظلم ممن کتم شهده عنده من اللّه

از مصداقهای مورد نظر برای <شهاده من اللّه> به قرینه صدر

آیه، حقایقی است درباره ابراهیم(ع) و سایر پیامبران یاد شده در آیه.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۵۱ – ۱۵

۱۵ یهود و نصارا ، مردمی گمراه و ستمگر

إنّ اللّه لایهدی القوم الظلمین

از مصادیق مورد نظر برای <الظلمین> به قرینه صدر آیه ، یهود و نصارا هستند.

ظلم مشرکان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۵۸ – ۹

۹ مشرکان و منکران رسالت پیامبر(ص) ستمگرند.

و الله أعلم بالظلمین

چون آیات گذشته در مقام احتجاج با مشرکان است، مصداق مورد نظر از ستمگران، آنان هستند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۱۹ – ۸

۸ کافران و مشرکان ، مردمانی ستم پیشه اند .

و اللّه لایهدی القوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۵۲ – ۳

۳ مشرکان تکذیب کننده پیامبر (ص) و قرآن ، مردمی ظالم و ستم پیشه اند .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به . .. ثم قیل للذین ظلموا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۱۵ – ۱۲

۱۲– شرک ، گناهی بزرگ است و مشرکان ، ظالم ترین مردمان اند .

اتّخذوا من دونه ءالهه . .. فمن أظلم ممّن افترى على اللّه كذبًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۸ – ۸

۸ مشرکان ، مردمانی ستمگر

و قال الذين كفروا . .. و قال الظلمون إن تتّبعون إلاّ رجلاً

مسحورًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۱۱ – ۱۲

۱۲ – مشرکان ، مردمانی ظالم اند .

فأرونی ماذا خلق الذین من دونه بل الظلمون

<ال> در <الظالمون> می تواند عهد و اشاره به مشرکان باشد که مخاطب خداوند در آیه اند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۳۱ – ۸

۸ – مشرکان ، مردمانی ظالم اند .

و قال الذین کفروا لن نؤمن . .. و لو تری إذ الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۴۲ – ۵

۵ – مشرکان ، مردمانی ظالم اند .

و یوم یحشرهم . .. أهؤلاء إیّاکم کانوا یعبدون ... نقول للذین ظلموا

به قرینه سیاق، مراد از <الذین ظلموا> همان کسانی اند که غیر خدا را می پرستیده اند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۴۰ – ۱۱

۱۱ – شرک ، ظلم است و مشرکان ، ظالم اند .

بل إن یعد الظلمون بعضهم بعضًا إلاّ غرورًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۲۲ - ۳

۳ - شرك و تكذیب معاد ظلم است و مشركان و تكذیب گران معاد ، ظالم اند .

هذا یوم الفصل الذی كنتم به تكذّبون . احشروا الذین ظلموا

برداشت یاد شده از ستم پیشه خواندن مشركان و تكذیب كنندگان معاد، به دست می آید.

ظلم مشركان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۹۴ - ۳

۳ - مشركان عصر بعثت ،

مردمی ظالم و ستمگر

ربّ فلاتجعلنی فی القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۸ - ۷

۷ - ناگزیری مسلمانان به ترک اموال و خانه های خویش و اقدام به هجرت و رهایی از ستم مشرکان

أُخرجوا من دیرهم و أمولهم

از ماده <إخراج> و نیز مجهول آمدن فعل <أُخرجوا>، اضطرار و ناگزیری استفاده می شود.

ظلم مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۴۱ - ۲،۳

۲- عده ای از مسلمانان صدراسلام برای رهایی از ظلم و ستم مشرکان مکه ، از آن شهر هجرت کردند .

و الذین هاجروا فی الله من بعد ما ظلموا

به دلیل اینکه سوره نحل در مکه نازل شده است، احتمال دارد مراد از <الذین هاجروا> مسلمانانی باشد که از مکه هجرت کرده و به حبشه یا مدینه رفتند.

۳- مسلمانان در مکه ، مورد ظلم و ستم مشرکان بودند .

و الذین هاجروا فی الله من بعد ما ظلموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۵۹ - ۱۵

۱۵ - مشرکان مکه ، مردمانی ستم پیشه

و ما کنّا مهلکی القری إلّا و أهلها ظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۴۹ - ۹

۹ - مشرکان مکه ، مردمی ستم پیشه و منکر آیات الهی بودند .

ما یجحد بأیتنا إلاّ الکفرون . .. و ما یجحد بأیتنا إلاّ الظلمون

<ال> در <الظالمون> عهد بوده و اشاره به <الکافرون> در آیه چهل و هفت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ -

محمد - ۴۷ - ۱۳ - ۲

۲- دلجویی خداوند از پیامبر (ص) ، در قبال ستم مشرکان و ناگزیری آن حضرت به ترک سرزمین خویش

و کأیّن من قریه هی أشدّ قوّه من قریتک الّتی أخرجتک أهلکنهم

یادآوری خداوند به فرجام هلاکت بار مشرکان، در حقیقت مرهمی بر آلام پیامبر(ص) از ستم مشرکان است.

ظلم معرضان از توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۵ - ۱۱

۱۱- < عن النبی (ص) قال : کلّ جبّار عنید من أبی أن یقول : لا إله إلّا الله ;

از رسول خدا(ص) روایت شده که فرمود: [مراد از]گردنکش کینه توز، کسی است که از گفتن <لا إله إلّا الله> دریغ داشته باشد>.

ظلم معرضان از سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۹ - ۲

۲ اعراض کنندگان از راه خدا ، از ستمکارانند .

ألا لعنه الله علی الظلمین. الذین یصدون عن سبیل الله

ظلم معرضان از عبادت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۵۹ - ۲

۲ - کافران و اعراض کنندگان از عبادت خداوند ، ستمکار و ظالم اند .

و ما خلقت . .. إلّا لیعبدون ... فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا

با توجه به ارتباط این آیه با آیات پیش که در زمینه هدف آفرینش و عبودیت بندگان به درگاه خداوند بود مطلب بالا استقاده می شود.

ظلم معرضان از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۷ - ۱۱

۱۱

کسانی که از قرآن رویگردان باشند، ستمکارترین مردمند.

فمن أظلم ممن . .. صدف عنها

<صدف> (مصدر صدف) به معنای اعراض کردن و منصرف ساختن آمده است. (برگرفته از قاموس المحیط). برداشت فوق بر اساس معنای اول است.

ظلم مغالطه در آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶۸ - ۱۷

۱۷ مغالطه گران و یاوه گویان و جدل کنندگان در مورد قرآن و آیات الهی ستمکارند.

الذین یخوضون فی ءایتنا . .. مع القوم الظلمین

ظلم مغالطه در قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶۸ - ۱۷

۱۷ مغالطه گران و یاوه گویان و جدل کنندگان در مورد قرآن و آیات الهی ستمکارند.

الذین یخوضون فی ءایتنا . .. مع القوم الظلمین

ظلم مفتریان بر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۱۵ - ۱۱

۱۱- افترا بر خداوند ، گناهی بزرگ است و افترازنندگان به او ، ستم کارترین مردمان اند .

فمن أظلم ممّن افتری علی اللّه کذبًا

ظلم مفتریان به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۹۳ - ۲

۲ ظالمترین مردم کسانی هستند که به دروغ چیزی را به خداوند نسبت دهند و به او افترا زنند.

و من أظلم ممن افترى على الله كذبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۴ - ۱۳

۱۳ کسانی که با افترا به خداوند احکام دروغین جعل می کنند، ستمگر و محروم از هدایت خداوندند.

إن الله لا

یهدی القوم الظلمین

<ال> در <القوم> عهد است و با توجه به آیات قبل مراد از <قوم> همان کسانی هستند که با افترا به خداوند موجبات گمراهی مردم را فراهم می سازند.

ظلم مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۹۳ - ۷

۷ - کافران محارب ، فتنه انگیزان و بازدارندگان از گسترش و حاکمیت دین الهی ، ظالم هستند .

فلا عدون إلا علی الظلمین

ظلم مکذبان آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۹ - ۷

۷ منکران آخرت از ستمکارانند و در قیامت از رحمت خداوند ، محروم خواهند بود .

ألا لعنه الله علی الظلمین. الذین ... هم بالأخره هم کفرون

ظلم مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۷ - ۱

۱ افترازنندگان بر خدا و تکذیب کنندگان آیات الهی، ستمکارترین مردمند.

فمن أظلم ممن افتری علی الله کذبا أو کذب بأیته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۷۷ - ۲،۵

۲ کفرپیشگان با تکذیب آیات الهی همواره بر خویش ستم می کنند .

و أنفسهم کانوا یظلمون

۵ کسانی که با تکذیب آیات الهی بر خود ستم می کنند ، حالتی شوم و ناهنجار دارند .

ساء مثلا القوم الذین . .. أنفسهم کانوا یظلمون

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله <أنفسهم کانوا یظلمون> عطف بر <کذبوا بأیتنا> باشد ; یعنی: <ساء مثلا القوم الذین أنفسهم کانوا یظلمون>. قابل ذکر است که در برداشتهای گذشته جمله <أنفسهم کانوا یظلمون> عطف بر

جمله <ساء مثلا ... > گرفته شده بود.

ظلم مکذبان قرآن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۵۷ – ۱۰

۱۰ تکذیب کنندگان قرآن ستمکارترین مردمند.

فمن أظلم ممن کذب بأیت الله

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۵۲ – ۳

۳ مشرکان تکذیب کننده پیامبر (ص) و قرآن ، مردمی ظالم و ستم پیشه اند .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به . .. ثم قیل للذین ظلموا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۳۱ – ۱۲

۱۲ – کافران به قرآن ، مردمانی ظالم اند .

و قال الذین کفروا لن نؤمن بهذا القرءان . .. و لو تری إذ الظلمون

ظلم مکذبان قیامت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۴۷ – ۶

۶ – منکران قیامت ، از زمره ستمگران اند .

الذین لایؤمنون بالأخره . .. و لو أنّ للذین ظلموا

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که خداوند، از منکران قیامت تعبیر به ظالم کرده است.

ظلم مکذبان محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۵۸ - ۹

۹ مشرکان و منکران رسالت پیامبر(ص) ستمگرند.

و الله أعلم بالظلمین

چون آیات گذشته در مقام احتجاج با مشرکان است، مصداق مورد نظر از ستمگران، آنان هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۲ - ۳

۳ مشرکان تکذیب کننده پیامبر (ص) و قرآن ، مردمی ظالم

و ستم پیشه اند .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به . .. ثم قيل للذين ظلموا

ظلم مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۷۲ - ۷

۷- منکران معاد ، در زمره ستم کاراند .

و يقول الإنسن . .. و نذر الظلمين فيها جثيًّا

از منکران معاد به عنوان <ظالم> یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۲۲ - ۳

۳ - شرک و تکذیب معاد ظلم است و مشرکان و تکذیب گران معاد ، ظالم اند .

هذا يوم الفصل الذى كنتم به تكذّبون . احشروا الذين ظلموا

برداشت یاد شده از ستم پیشه خواندن مشرکان و تکذیب کنندگان معاد، به دست می آید.

ظلم منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۵۰ - ۸

۸ - بی گمان منافقان ، ظالم و ستمگراند .

بل أُولئک هم الظلمون

معرفه آمدن مبتدا و خبر، همراه با ضمیر فصل (هم) و آمدن مبتدا در قالب اسم اشاره (أُولئک)، همگی بر تأکیدی بر این مطلب است.

ظلم منحرف کنندگان دین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۹ – ۶

۶ کسانی که درپی منحرف ساختن دین و معارف الهی هستند ، ستمکارند و در آخرت به لعنت خدا گرفتار خواهند شد .

ألا لعنه الله علی الظلمین. الذین ... یبغونها عوجًا

ظلم نمرود

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۵۸ – ۲۵

۲۵ پادشاه عصر ابراهیم (ع) (نمرود)

، حاکمی کافر و ستمگر

فبهت الّذی کفر و اللّه لا یهدی القوم الظّالمین

ظلم هامان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۴۰ – ۱۴،۱۹

۱۴ – هلاـکت قوم عـاد و ثمود و قـارون و هامـان و فرعون بـا عـذاب های الهی ، نتیجه ظلمی بود که خود ، در حق خود ، روا داشتند .

فکلاًّ أخذنا بذنبه . .. و ما کان اللّه لیظلمهم ولکن کانوا أنفسهم یظلمون

۱۹ – اقوام عاد و ثمود و نیز قارون و فرعون و هامان ، با آلودگی مداومِ به گناه ، همواره به خود ، ستم روا داشتند .

فکلاًّ أخذنا بذنبه . .. ولکن کانوا أنفسهم یظلمون

ظلم همجنس بازی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۸۳ – ۸

۸ همجنس بازی ، ظلم است و جوامع مبتلا به آن ، در معرض عذاب های دنیوی اند .

و ما هی من الظلمین ببعید

مصداق مورد نظر برای <الظالمین> به قرینه آیات گذشته ، همجنس بازان می باشد.

ظلم همگانی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ – ۵۱ – ۷

۷ ستم خداوند بر یک فرد ملازم با ستم بر همگان است .

و أن اللّه لیس بظلّم للعبید

به کارگیری کلمه ای همانند <لاحد> به جای <للعبید> می توانست وافی به معنای مقصود باشد. بنابراین آوردن <للعبید> (همه بندگان) می تواند اشاره به این باشد که اگر خدا به احدی ستم کند به همگان ستم کرده و خدا منزه از آن است.

ظلم هواپرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه

– فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۵۰ – ۸

۸ – هواپرستی ، ظلم و موجب محرومیت از هدایت خداوند

إنّ اللّه لایهدی القوم الظلمین

ظلم یونس(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۸۷ – ۱۷،۱۸،۲۱

۱۷– خضوع یونس (ع) به درگاه الهی و اعتراف وی به ظلم و نادرستی رفتار عجولانه خود

فنادی . .. إنّی کنت من الظلمین

۱۸– در دیدگاه یونس (ع) ، خروج از میان قوم خود بدون اذن الهی ، ظلمی به خویش بود .

إذ ذهب مغضبًا . .. إنّی کنت من الظلمین

۲۱– < قال المأمون للرضا (ع) فأخبرنی عن قول اللّه عزّوجلّ : < و ذاالنون إذ ذهب مغاضباً فظنّ أن لن نقدر علیه > فقال الرضا (ع) : ذاک یونس بن متی (ع) ذهب مغاضباً لقومه < فظنّ > بمعنی إستیقن < أن لن نقدر علیه > أی لن نضیق علیه رزقه . . . < فنادی فی الظلمات > أی ظلمه اللیل و ظلمه البحر و ظلمه بطن الحوت : < أن لا إله إلاّ أنت سبحانک إنّی کنت من الظالمین > بترکی مثل هذه العباده التی قد فرغتنی ل ها فی بطن الحوت ;

در روایت آمده است که] مأمون به امام رضا(ع) گفت: مرا خبر ده از سخن خدای عزّوجلّ <و ذاالنون إذ ذهب مغاضباً فظنّ أن لن نقدر علیه> امام فرمود: او یونس بن متی بود، که در حالی که بر قوم خود غضبناک بود، از میان آنان برفت. <ظنّ> در کلام خدا به معنای <إستیقن> و <لن نقدر علیه> به

معنای <لن نضیق علیه رزقه> ... می باشد. <فنادی فی الظلمات>; یعنی، در میان سه تاریکی (تاریکی شب، تاریکی دریا و تاریکی شکم ماهی) ندا کرد: <...سبحانک إنّی کنت من الظالمین>; یعنی، ... من از ستم کارانم; زیرا مثل چنین عبادتی را که اکنون مرا برای آن در شکم ماهی فارغ گردانیده ای در گذشته ترک کرده بودم>.

ظلم یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۲ - ۹

۹ - یهود ، مردمی ستم پیشه و ظالمند .

و أنتم ظلمون

جمله <و أنتم ظالمون> (و شما ستمکار بودید) را می توان جمله ای معترضه دانست. بر این مبنا جمله مذکور بیانگر آن است که: یهود نه تنها در مورد گوساله پرستی ستمکاری کردند، بلکه عادت و رویه آنها ستمگری بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۵ - ۷

۷ - یهود ، مردمی ستم پیشه اند .

و اللّه علیم بالظلمین

از مصداقهای <الظالمین> - به قرینه صدر آیه و آیات پیشین - یهودیان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۴۰ - ۹

۹ - یهود و نصارا به خاطر کتمان حقایقی درباره ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق و یعقوب (ع) و نوادگان یعقوب ، از ظالمترین مردم هستند .

أم تقولون إن إبراهیم . .. و من أظلم ممن کتم شهده عنده من اللّه

از مصداقهای مورد نظر برای <شهاده من اللّه> به قرینه صدر آیه، حقایقی است درباره ابراهیم(ع) و سایر پیامبران یاد شده در آیه.

- سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۵۷ - ۱۰

۱۰ کافران به عیسی (ع) (یهودیان) ، ظالم و محروم از محبّت خداوند هستند .

فاما الذین کفروا . .. و اللّه لا یحبّ الظالمین

از مصادیق مورد نظر از کلمه <الظالمین>، به قرینه آیات قبل، یهودیانی هستند که به حضرت عیسی (ع) ایمان نیاوردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۱۲ - ۱۶

۱۶ کفر ، جنایت و تجاوز ، سیره دائمی اهل کتاب (یهود)

ذلک بانّهم کانوا یکفرون بئایت اللّه و یقتلون . .. و کانوا یعتدون

فعل مضارع پس از فعل ماضی از ماده <کَوْنْ> دلالت بر استمرار دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۰ - ۱،۳،۱۰

۱ ظلم یهود ، موجب حرام گشتن برخی از نعمت های پاکیزه و حلال بر آنان

فبظلم من الذین هادوا حرّمنا علیهم طیبت أحلت لهم

۳ ظلم یهود ، موجب محرومیت آنان از برخی نعمت های پاکیزه *

فبظلم من الذین هادوا حرّمنا علیهم طیبت أحلت لهم

بدان احتمال که مراد از تحریم، تحریم تکوینی باشد ; بنابراین <حرمنا . ..> به این معنا است که خداوند یهود را از دستیابی به برخی طیبات محروم ساخت.

۱۰ یهود ، ظالمانی منحرف و بسیار اغواگر

فبظلم من الذین هادوا حرمنا . .. و بصدّهم عن سبیل اللّه کثیراً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۵۱ – ۱۵

۱۵ یهود و نصارا ، مردمی گمراه و ستمگر

إنّ اللّه

لايهدى القوم الظلمين

از مصاديق مورد نظر براى <الظلمين> به قرينه صدر آيه ، يهود و نصارا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۹۳ - ۴

۴ يهوديان به سبب ادعاى نازل نشدن وحى بر هيچيک از بشر ظالمترين مردم هستند.

إذ قالوا ما أنزل الله على بشر من شىء . .. و من أظلم ممن افترى على

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۵ - ۹

۹ - قوم يهود ، گروهى ظالم و محروم از هدايت خداوند

الذين كذّبوا بايت اللّه و اللّه لايهدى القوم الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۷ - ۲،۵

۲ - يهوديان ، مردمى ظالم و ستمگراند .

و لايتمنّونه . .. و اللّه عليم بالظلمين

۵ - دستاورد زشت و ظلم و ستم يهوديان ، سبب ترس و هراس آنان از مرگ

و لايتمنّونه أبدًا بما قدّمت أيديهم و اللّه عليم بالظلمين

ظلم يهود ايله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۵ - ۷

۷ فسق و ستمگرىِ يهوديان ايله ، مايه نزول عذاب الهى بر آنان شد .

أخذنا الذين ظلموا بعذاب بئيس بما كانوا يفسقون

<ما> در <بما كانوا> مصدريه و <باء> سببيه است يعنى: أخذناهم بسبب فسقهم.

عذاب دنيوى ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۱ - ۲۱

۲۱ ظلم ، جلوگيرى از راه خدا ، به ناحق خوردن مال مردم ، موجب عقوبت هاى دنيوى و عذاب

اخروی

فبظلم من الذین هادوا حرمنا . .. و أعتدنا للکفرین منهم عذاباً ألیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۴ - ۷

۷- ظلم ، گناهی نابخشودنی و در پی دارنده عذاب الهی در دنیا

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون . .. و أنذر الناس یوم یأتیهم العذاب فی

عوامل ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۱۰۹ - ۳

۳ نیازمندی و کمبود ، انگیزه ای برای ستم و تعدّی

و ما اللّه یرید ظلماً للعالمین. و للّه ما فی السموات و ما فی الارض

جمله <و للّه ما فی السموات . .. >، در مقام تعلیل برای ظلم نکردن خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۸۲ - ۱۲،۱۳،۱۴

۱۲ مجازات نکردن ستمگران ، ظلم بر ستمدیدگان است .

ذوقوا عذاب الحریق . .. ذلک بما قدّمت ایدیکم و انّ اللّه لیس بظلّام للعبید

برداشت فوق مبتنی است بر احتمال اوّل (عطف <انّ اللّه . .. > بر <ما قدّمت>)، است.

۱۳ مجازات بی گناهان ، ظلمی بزرگ است .

و انّ اللّه لیس بظلّام للعبید

برداشت فوق مبتنی است بر احتمال دوّم (تقدیر مبتدا برای <انّ اللّه . .. >)، است.

۱۴ مجازات افزون بر گناه ، ظلمی بزرگ است .

و انّ اللّه لیس بظلّام للعبید

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۴۵ – ۱۶

۱۶ کسانی که بر مبنای مقررات و قوانین الهی حکم نکنند ، ستمکارند .

و من لم یحکم بما

أنزل اللّه فأولئک هم الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۳۳ - ۷

۷ نیازمندی و قساوت دو عامل گرایش به ظلم و رعایت نکردن عدل است.

لکل درجت مما عملوا . .. و ربک الغنی ذو الرحمه

ذکر دو صفت غنا و رحمت، پس از بیان عدم ظلم خداوند در پاداش بندگان، بیانگر این است که ظلم برخاسته از نیاز و یا شقاوت و قساوت است که در مورد خدا این دو منتفی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۴ - ۵

۵ ستمگری ، باطل گرایی و دروغ پردازی ، از نتایج و اثرات کفر به خدا و انکار رسالت پیامبر (ص)

و قال الذین کفروا إن هذا إلاّ إفک . .. فقد جاءو ظلمًا و زورًا

<زور> به معنای سخن باطل و دروغ است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۲۹ - ۵

۵ - نپرداختن سهم بینوایان از اموال خود ، ظلم به خویشتن است .

إنّا کنّا ظلمین

عوامل ظلم به خود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۲۰ - ۹

۹ - ابلیس ، عامل کفران مردم سبأ و برانگیزنده آنان به ظلم به نفس

و لقد صدّق علیهم إبلیس ظنّه فاتّبعوه إلاّ فریقًا من المؤمنین

در عبارت <صدّق علیهم. .. ظنّه> ایجاز به حذف وجود دارد; برای این که صدق ظن، فرع بر دعوت و جواب مثبت دادن مردم است. بنابراین، معلوم می شود که ابلیس از آنان خواسته

و آنان نیز او را اجابت نموده و نعمت های خدا را کفران کرده اند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۷۶ – ۶

۶ – گام نهادن آدمی در وادی کفر ، شرک و گناه ، در حقیقت ظلم آدمی به خویشتن است .

إنّ المجرمین . .. و ما ظلمنهم و لکن کانوا هم الظلمین

به کار رفتن واژه <ظالم> به جای <مجرم>، حاکی از آن است که جرم و گناه بیان شده در آیات پیشین، همان ظلم و ستم آدمی به خویش است.

عوامل ظلم فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۱ – ۳

۳ – غفلت از یاد خدا و احساس ایمنی از کیفر او ، عامل رواج یافتن ظلم و ستم بر مردم در خاندان فرعون

أن ائت القوم الظلمین . قوم فرعون ألایتّقون

از مجموع دو آیه استفاده می شود که تقوا (بیم داشتن از خشم خدا و کیفر کردار) مانع ظلم و تباهی است و خاندان فرعون به دلیل بی بهره بودن از عنصر تقوا، گرفتار ظلم و تباهی گشته بودند.

فرار از ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۴۱ – ۷

۷– گریز از ستم ظالمان ، امری شایسته و مورد تشویق

و الذین هاجروا فی الله من بعد ما ظلموا لنبوّئنّهم فی الدنیا حسنه

فرجام اخروی ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۱۰۷ – ۵

۵ – گرفتار شدن در تنگنای عذاب دوزخ ، فرجام ظلم و تجاوز

ربّنا أخرجنا منها

فإن عدنا فإنّا ظلمون

فرجام شوم ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۲ - ۱

۱- هشدار خداوند به ستمگران درباره سرنوشت شوم ستم پیشگی

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون

کارگزاران یوسف(ع) و ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۷۹ - ۱۰

۱۰ یوسف (ع) و کارگزارانش به هنگام اقتدار و حکومت در مصر ، از هر$ گونه ظلم و ستم اجتناب می کردند .

قال معاذ الله ان . .. إنا إذًا لظلمون

مقصود یوسف از ضمیرهای متکلم مع الغیر <نا> و <نحن> در حقایقی که مطرح کرد (أن نأخذ . .. إنا إذًا لظالمون) خود او و کارگزارانش می باشد.

کافران و ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱ - ۱۴

۱۴ عن أبی ابراهیم قال: . .. <ثم الذین کفروا بربهم یعدلون> قال: یعدلون بین الظلمات و النور و بین الجور و العدل.

امام کاظم(ع) درباره آیه <ثم الذین . .. > فرمود: (کافرانی که برای خدا انباز می گیرند)، ظلمت و نور و ظلم و عدل را برابر قرار می دهند.

کثرت ظلم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۳ - ۹

۹ فرعون ، در شکنجه و آزار دیگران ، حد و مرزی نمی شناخت .

فما ءامن لموسی إلا ذریه من قومه علی خوف من فرعون و ملإیهم أن یفتنهم . .. و انّه

کیفر اخروی ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴

- نساء - ۴ - ۱۶۱ - ۲۱

۲۱ ظلم ، جلوگیری از راه خدا ، به ناحق خوردن مال مردم ، موجب عقوبت های دنیوی و عذاب اخروی

فبظلم من الذین هادوا حرمنا . .. و أعتدنا للکفرین منهم عذاباً ألیماً

کیفر دنیوی ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۶

۶ - ظلم و بیدادگری ، پی آمدی شوم و سرنوشتی هلاکت بار در دنیا

فأخذنه و جنوده فنبذنهم فی الیمّ فانظر کیف کان عقبه الظلمین

کیفر رهبران ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۰۶ - ۱۱،۱۲

۱۱ هیچ کیفری جز عذاب جهنّم ، نمی تواند حاکمان مفسد ، سرسخت ، متکبّر و مغرور را رام کند .

و اذا تولی سعی . .. فحسبه جهنم

۱۲ جهنّم ، کیفر حاکمان مفسد ، سرسخت و حق ناپذیر

و اذا تولی سعی . .. فحسبه جهنّم

کیفر ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۵ - ۱۱

۱۱ - خداوند ، ستمکاران را به سزای اعمالشان خواهد رساند .

و اللّه علیم بالظلمین

هدف از بیان آگاهی خداوند به ستمکاران، تهدید آنان به عذاب می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۳۰ - ۱،۲

۱ قتل و آدمکشی از سر ظلم و تجاوز ، موجب گرفتاری به عذاب دوزخ

و لا تقتلوا انفسکم . .. و من یفعل ذلك عدواناً و ظلماً فسوف نُصلیه ناراً

در برداشت فوق <ذلك> اشاره به <قتل نفس> گرفته شده است.

۲ تصرف

به ناحق در اموال دیگران از سر ظلم و تجاوز ، موجب گرفتاری به آتش دوزخ

و لا تقتلوا انفسکم . .. و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً فسوف نُصلیه ناراً

بنابر اینکه <ذلک> اشاره به <لا تاکلوا> و یا مجموع <لا تاکلوا . .. و لا تقتلوا> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۳۳ - ۲۱

۲۱ حاکم اسلامی ، وظیفه دار برگزیدن یکی از مجازات های چهارگانه محارب ، با رعایت تناسب بین مجازات و جنایت وی

انما جزؤا الذین یحاربون اللّه . .. او ینفوا من الارض

از امام صادق(ع) در پاسخ سؤال از معنای آیه فوق روایت شده: ذلک الی الامام یفعل به ما یشاء، قلت: فمفوض ذلک الیه؟ قال: لا، و لکن نحو الجنایه.

کافی، ج ۷، ص ۲۴۶، ح ۵; نورالثقلین، ج ۱، ص ۶۲۲، ح ۱۶۴.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۶ - ۶

۶ ستمگران و اعراض کنندگان از قوانین دین، علاوه بر عذابهای دنیوی به عذابهای آخرت نیز گرفتار خواهند شد.

و کم من قریه أهلکنها . .. إنا کنا ظلمین. فلنسئلن الذین أرسل إلیهم

هدف از بیان بازجویی در قیامت، تهدید ظالمان به عذابهای اخروی است،$و کلمه <فاء> در <فلنسئلن> بیانگر آن است که عذابهای دنیا پایان مجازات آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۵ - ۹

۹ ترک نهی از منکر و سکوت در برابر منحرفان و فسق و ستمگری ، دارای کیفری شدید است .

أنجینا الذین ینهون عن السوء و أخذنا

الذین ظلموا بعذاب بئیس

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۲ – ۲۳

۲۳– ستمگری در پی دارنده عذابی بس دردناک

إن الظلمین لهم عذاب ألیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۷ – ۸

۸– افزایش گمراهی ، کیفر و پیامد ستم پیشگی است .

و یضلّ الله الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۳ – ۴

۴– ظلم ، گناهی بزرگ و نابخشودنی و موجب کیفر سخت الهی در قیامت است .

یعمل الظلمون . .. لیوم تشخص فیه الأبصر . مهطعین مقنعی رءوسهم لایرتدّ إلیهم طرف

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۴۷ – ۸

۸ – شرک و ظلم ، گناهی بس بزرگ و پیام دار عذابی سخت و فوق تصور بشر

و بدا لهم من اللّه ما لم یکونوا یحتسبون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۵۱ – ۹

۹ – ناتوانی انسان ها در دنیا ، از دفع عذاب الهی و پیامد های هلاکت بار ستم خویش

و الذين ظلموا من هؤلاء سيصيبهم سيّئات ماكسبوا و ما هم بمعجزين

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۲ – ۳

۳ – ظلم و تجاوز به حقوق مردم حتی انسان های غیر مؤمن امری ناشایست و سزاوار پیگرد و انتقام است .

إنّما السبیل علی الذین یظلمون الناس

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ –

۲۲ – ظلم و ستمگری ، موجب جاودانگی انسان در آتش دوزخ است .

ألا إنّ الظلمین فی عذاب مقیم

کیفر ظلم جاهلانه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۳۱ – ۹

۹ خداوند، ستم و گناهی را که از سر غفلت و ناآگاهی باشد، کیفر نمی دهد.

أن لم یکن ربک مهلك القری بظلم و أهلها غفلون

گناه ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۳ – ۴

۴– ظلم ، گناهی بزرگ و نابخشودنی و موجب کیفر سخت الهی در قیامت است .

یعمل الظلمون . .. لیوم تشخص فیه الأبصر . مهطعین مقنعی رءوسهم لایرتدّ إلیهم طرف

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۴ – ۷

۷– ظلم ، گناهی نابخشودنی و در پی دارنده عذاب الهی در دنیا

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون . .. و أنذر الناس یوم یأتیهم العذاب فی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۷۹ – ۴

۴– ظلم و بیدادگری ، گناهی بزرگ و در پی دارنده عذاب الهی است .

و إن كان أصحب الأيكه لظلمين . فانتقمنا منهم

انتقام خداوند از <اصحاب ايكه> به خاطر ظلم آنها، بيانگر اين نكته است كه ظلم و بيدادگرى گناهى نيست كه قابل عفو و آمرزش باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۵ - ۳

۳- ظلم ، گناهى بزرگ و نابخشودنى و عامل اصلى ابتلاى انسان به عذاب اخروى است .

و إذا

رءا الذين ظلموا العذاب

برداشت فوق به خاطر این نکته است که با آنکه آیه در صدد بیان وضعیت کافران در قیامت است، ولی از آنان به ظالمان توصیف کرده است و وصف مشعر به علیت است. گفتنی است وعده عذاب اخروی، بیانگر بزرگی و نابخشودنی بودن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴۷ - ۸

۸ - شرك و ظلم ، گناهی بس بزرگ و پیام دار عذابی سخت و فوق تصور بشر

و بدا لهم من اللّه ما لم یکونوا یحتسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۵۲ - ۴

۴ - ستم پیشگی ، گناهی نابخشودنی و عذرناپذیر در قیامت

یوم لاینفع الظلمین معذرتهم

آمدن کلمه <الظالمین> به صورت وصفی، بیانگر این نکته است که مقصود از آن، فردی نیست که در زندگی اندکی ستم کرده باشد; بلکه کسی است که چنان به این گناه آلوده شده که به آن شهرت یافته و عادت کرده است.

گناه ظلم به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۹۸ - ۵

۵ ستم به پیامبران گناهی قابل آمرزش

سوف أستغفر لکم ربی

گناه ظلم در مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۲۵ - ۱۷

۱۷ - < عن۷۵ أبی الصباح الکنانی قال : سألت أباعبداللّه (ع) عن قول اللّه عزّوجلّ : و من یرد فیه بالحاد بظلم نذقه من عذاب ألیم > فقال : کلّ ظلم یظلمه الرجل نفسه بمکّه من سرقه أو ظلم أحد أو

شیء من الظلم فإنّی أراه ألحاداً ;

ابی الصباح کنانی گفت: از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند عزّوجلّ <و من یرد فیه بالحاد بظلم نذقه من عذاب ألیم> سؤال کردم فرمود: هر ظلمی که شخص در مکّه بر خویش کند; خواه دزدی باشد، یا ستم به دیگری و یا هرگونه ستمی، من آن را الحاد و انحراف می بینم>.

لاوی و ظلم برادران یوسف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۸۰ - ۹

۹ فرزند بزرگ یعقوب با یادآور شدن ظلم و ستم برادرانش به یوسف ، بازگشت به نزد پدر را بدون همراه داشتن بنیامین ناروا شمرد .

ألم تعلموا . .. من قبل ما فرّطتم فی یوسف

<ما> در <ما فرّطتم> مصدریه است و عبارت <من قبل ما فرّطتم . ..> عطف بر <أنّ أباکم ...> می باشد ; یعنی: <ألم تعلموا تفریطکم فی یوسف من قبل>. تفریط به معنای کوتاهی کردن و رها کردن چیزی تا نابود شدن آن است (لسان العرب).

مبارزه با حاکمان ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۰۷ - ۱۳

۱۳ لزوم مبارزه تا سر حدّ جان دادن ، با فساد و حاکمان فاسد

و من الناس من یعجبک . .. و اذا تولی سعی فی الأرض ... و من الناس من یشری نفسه

از اینکه پس از بیان خصلتهای حاکمان مُفسد، بی درنگ ستایش از کسانی شده است که جان خویش را در راه خدا می دهند، برداشت فوق استفاده می شود.

متقین و ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه

- ۴۵ - ۱۹ - ۱۰

۱۰ - تقواپیشگان ، مبرّا از ظلم و دوستی با ظالمان

و إنّ الظلمین بعضهم أولیاء بعض و اللّه ولیّ المتّقین

از این که <المتقین> در مقابل <الظالمین> قرار گرفته، مطلب یاد شده به دست می آید.

مراتب ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۴۰ - ۷

۷ - ظالمترین مردم کسی است که حقایق دینی و معارف الهی را کتمان کرده و از ارائه آنها به دیگران خودداری کند .

و من أظلم ممن کتم شهده عنده من اللّه

<من اللّه> همانند <عنده> صفت برای <شهاده> است. بنابراین <شهاده عنده من اللّه>; یعنی، شهادتی که در نزد اوست از ناحیه خدا دریافت کرده است. مقصود از شهادت که از ناحیه خدا در اختیار انسان می باشد، حقایق دینی و معارف الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۸۲ - ۱۳،۱۴

۱۳ مجازات بی گناهان ، ظلمی بزرگ است .

و انّ اللّه لیس بظلّام للعبید

برداشت فوق مبتنی است بر احتمال دوّم (تقدیر مبتدا برای <انّ اللّه . .. >)، است.

۱۴ مجازات افزون بر گناه ، ظلمی بزرگ است .

و انّ اللّه لیس بظلّام للعبید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۱ - ۱،۲،۳،۵،۹،۱۰

۱ افترازنندگان به خداوند، ظالمترین مردم هستند.

و من أظلم ممن افترى على اللّه كذبا

۲ تکذیب کنندگان آیات خداوند، ستمگرترین مردم هستند.

و من أظلم ممن . .. أو كذب بايته

۳ افترای به خداوند و تکذیب آیات الهی، بزرگترین ظلم است.

و من أظلم ممن

افتری علی اللّه کذبا أو کذب بایته

۵ کتمان حقانیت پیامبر اکرم(ص)، مصداق بارز تکذیب آیات الهی و از بزرگترین ظلمهاست.

الذین ءاتینهم الکتب . .. و من أظلم ممن افتری علی اللّه کذبا أو کذب بایته

در آیه قبل سخن از تکذیب پیامبر(ص) بود و این آیه در مقام هشدار به تکذیب کنندگان آن حضرت است. چرا که وی مصداقی روشن برای آیات الهی است.

۹ بدعت در دین، از بزرگترین ظلمها و مانع سعادت و رستگاری است.

و من أظلم ممن افتری علی اللّه کذبا أو کذب بایته إنه لایفلح الظلمون

۱۰ شرک به خدا، بزرگترین ظلم و مانع سعادت و رستگاری است.

و إننی بریء مما تشرکون . .. و من أظلم ممن افتری ... إنه لایفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۹۳ - ۱۸

۱ افترا به خداوند بالاترین ظلم و از بزرگترین گناهان است.

و من أظلم ممن افتری علی الله کذبا

۸ ظلم، معیار سنجش میزان زشتی گناهان و دارای مراتب است.

و من أظلم ممن افتری علی الله کذبا

گزینش واژه <أظلم> به جای <أذنب> و <أعصی> و مانند آن می تواند بدان جهت باشد که اولاـ ظلم بودن افترا را گوشزد کند و ثانیاً به ریشه گناه بودن افترا اشاره نماید. بنابراین ظلم معیاری برای شناخت گناه و مرتبه آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۷ - ۲

۲ بدعت در دین الهی، همانند تکذیب آیات خداوند، بزرگترین ستم است.

فمن أظلم ممن افتری علی الله کذبا أو کذب بأیته

- آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۱۷ – ۱،۲،۳

۱ افترا بستن به خدا (چیزی را به دروغ به خدا نسبت دادن) بدترین نوع بیدادگری است .

فمن أظلم ممن افتری علی اللّه کذباً

۲ تکذیب قرآن و ساختگی خواندن آن علی رغم اعتقاد به الهی بودنش اوج بیدادگری است .

فمن أظلم ممن . .. أو کذّب بأیته

۳ ظلم و بیدادگری ، دارای مراتب است .

فمن أظلم ممن افتری

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۸ – ۱،۳

۱ دروغ بستن به خداوند ، بزرگترین ظلم است .

و من أظلم ممن افتری علی الله کذبًا

۳ ستمگری دارای مراتب

و من أظلم ممن افتری

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۵۷ – ۱

۱– روی گردانی از آیات پروردگار پس از تذکّر یافتن و آگاهی به آن ، بزرگ ترین ظلم است .

و من أظلم ممّن ذکّر بأیت ربّه فأعرض عنها

<ذکر> یعنی، شناختی که در حافظه حاضر باشد (برگرفته شده از مفردات راغب).

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۳۲ - ۱،۳،۴،۸

۱ - دروغ بستن به خدا و تکذیب قرآن و دین حق ، بزرگ ترین نوع ظلم است .

فمن أظلم ممّن کذب علی اللّه و کذّب بالصدق

مقصود از <صدق> قرآن و دین حق می باشد.

۳ - دروغ پنداشتن و رد کردن سخن حق (قرآن) ، بدون تأمل و اندیشه و در آغاز دریافت آن ، بزرگ ترین ظلم است .

فمن أظلم ممّن کذب علی اللّه

و كذّب بالصدق إذ جاءه

<إذ> برای ظرف زمان ماضـی است و گویای آن است که انکار و تکـذیب قرآن، مقارن و همزمان با آمدن این کتاب بود و هیـچ فاصـله ای میان دریافت قرآن و تکذیب آن وجود نداشت. این حقیقت می رساند که تکذیب کافران، بدون تأمل و تفکر و با شتاب بود.

۴ - شرک ، افترا و دروغ بستن به خداوند ، بزرگ ترین ظلم به شمار می رود .

فمن أظلم ممّن کذب علی اللّه و کذّب بالصدق

یکی از مصادیق مورد نظر دروغ بسـتن به خدا با توجه به این که آیه شـریفه در ردیف آیات مربوط به مشرکان قرار دارد و نیز این سوره از سوره های مکی است و مردم مکه بیشتر مشرک بودند شریک قائل شدن برای خداوند یکتا است.

۸ - ظلم ، دارای مراتب گوناگون است .

فمن أظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۵۲ - ۴

۴ - عاد و ثمود و قوم نوح ، دارای ظلم و طغیانی فزون تر از دیگر اقوام نابود شده تاریخ

إنّهم کانوا هم أظلم و أطغی

بنابراین که ضمیر <هم> به قوم عاد و ثمود و نوح بازگردد، برداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - صف - ۶۱ - ۷ - ۱،۴

۱ - افترا و نسبت دروغ به خدا بستن ، بالاترین ظلم و بدترین گناه است .

و من أظلم ممّن افتری علی اللّه الکذب

تقبیح افترا بر خداوند با تعبیر <أظلم> (صیغه اسم تفضیل)، نشان از بزرگی گناه آن دارد.

۴ - ظلم ، دارای درجات و

مراتب شدت و ضعف

و من أظلم ممّن افتری علی اللّه الکذب

مرفهان و گسترش ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۵ - ۱۰

۱۰ جوامع مرفّه ، در خطر انحرافات اقتصادی و گسترش دادن ظلم و ستم در پهنه گیتی

إنی أریکم بخیر . .. أوفوا المکیال ... و لاتعثوا فی الأرض مفسدین

ممانعت از ظلم دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۶۰ - ۲۰

۲۰ بازداشتن دشمنان از هجوم به جامعه ایمانی و ستمکاری آنان ، از منافع جهاد و تأمین هزینه ادوات آن است . *

و ما تنفقوا . .. و أنتم لاتظلمون

برخی برآنند که <یوف إلیکم> و <أنتم لا-تظلمون> بیانگر ثمرات توان نظامی جامعه در دنیاست. یعنی اگر هزینه جهاد را تأمین کنید و بنیه نظامی جامعه اسلامی را به حدی برسانید که دشمنان وحشت کنند، در نتیجه به شما هجوم نخواهند آورد تا ضررهایی را بر شما تحمیل نمایند. و اگر چنین کردید بر شما مسلط نخواهند شد تا بتوانند ستمی بر شما روا بدارند.

منشأ آمرزش ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۶ - ۸

۸ خداوند ، بخشاینده گناهان و ستم کاری های مردم است .

و إن ربک لذو مغفره للناس علی ظلمهم

منشأ بزرگترین ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۷ - ۳

۳- بزرگ ترین ظلم ها و جنایت ها در تاریخ بشر ، دارای ریشه در انکار آیات الهی و غفلت از کیفر اَعمال

است . *

و من أظلم ممّن ذكّر بأيت ربّه فأعرض عنها و نسى ما قدّمت يداه

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که منظور از ظلم در <من أظلم> صرفاً، ظلم به نفس نباشد، بلکه علاوه بر آن، شامل ظلم به غیر نیز بشود و جمله <نسی ما قدمت یداه> کنایه از عدم اعتقاد به کیفر کردار و بقای عمل باشد.

منشأ ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۳۵ - ۲۲

۲۲ خودخواهی ، وابستگی فامیلی و ملاحظه فقر و غنای افراد ، ریشه بسیاری از بی عدالتی ها و شهادت های نابحق و تهدیدی برای عدالت اجتماعی است .

کونوا . .. شهداء للّه و لو علی أنفسکم او الولدین و الاقربین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۴۴ - ۲

۲ هر ستمی که به انسان می رسد ، از ناحیه خود اوست .

و لکن الناس أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۸۹ - ۷

۷ ارتکاب گناهان و ستمکاریها ، برخاسته و نشأت گرفته از جهل است .

هل علمتم ما فعلتم بیوسف و أخیه إذ أنتم جهلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۹ - ۵

۵ - بی ایمانی به جهان آخرت ، ریشه سرکشی و بی عدالتی انسان ها است .

و استكبر هو . .. و ظنّوا أنّهم إلينا لايرجعون

منشأ ظلم برادران يوسف

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

٨ - يوسف - ١٢ - ٨٩ -

۵ یوسف (ع) جهل و نادانی برادرانش را منشأ ستم آنان به وی و بنیامین دانست .

هل علمتم ما فعلتم بیوسف و أخیه إذ أنتم جهلون

منشأ ظلم به کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۳۳ - ۱۰

۱۰- ظلمی که به کافران از ناحیه ایستادگی در برابر کتاب های آسمانی شده است ، از ناحیه خداوند نبوده و از سوی خود آنان بوده است .

و ما ظلمهم الله و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

منشأ نجات از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۱

۱۱- تحمیل بدترین شکنجه ها و آزار بر قوم موسی (بنی اسرائیل) ، شیوه مستمر فرعونیان

یسومونکم سوء العذاب

<یسومون> از <سوم>، به معنای تحمیل شکنجه و عذاب، است و فعل مضارع آوردن آن، می تواند اشاره به تداوم آن باشد.

موارد ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۳۵ - ۱۳،۱۹

۱۳ هشدار خداوند به آدم (ع) و حوا به این که در صورت تناول از شجره ممنوعه ، از ستمکاران خواهند شد .

و لاتقربا هذه الشجره فتکونا من الظلمین

۱۹ سرپیچی از فرامین خدا ، ظلم است .

و لاتقربا هذه الشجره فتکونا من الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۵۱ – ۱۵،۱۶

۱۵ – گوساله پرستی بنی اسرائیل از جمله ستمکاری های آنان بود .

ثم اتخذتم العجل من بعده و أنتم ظلمون

۱۶ – پرستش غیر خداوند ، ظلم است .

ثم اتخذتم

العجل من بعده و أنتم ظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۴ - ۱،۳

۱ - قوم موسی با گوساله پرستی ، بر خویشتن ستم کرده و مستحق کیفر شدند .

یقوم إنکم ظلمتم أنفسکم باتخاذکم العجل

۳ - آدمی ، با شرک ورزی و پرستش غیر خدا به خود ستم می کند .

إنکم ظلمتم أنفسکم باتخاذکم العجل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۹ - ۶،۱۰

۶ - تغییر و تبدیل اوامر خداوند ، ظلم و در پی دارنده عذاب الهی است .

فأنزلنا علی الذین ظلموا رجزاً من السماء

مراد از <الذین ظلموا> در جمله فوق، کسانی هستند که به جای گفتن <حطه> (خدایا! آمرزش گناهان را از تو خواهانیم) سخنی دیگر بر زبان جاری ساختند.

۱۰ - تمرد از فرمان های الهی ظلم است .

فبدل الذین ظلموا قولا غیر الذی قیل لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۲ - ۱۰،۱۱

۱۰ - ارتداد قوم موسی و گرایش آنان به گوساله پرستی ، از جمله ستم های آنان

ثم أتخذتم العجل من بعده و أنتم ظلمون

۱۱ - پرستش غیر خدا ظلم است .

ثم أتخذتم العجل . .. و أنتم ظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۱۴ - ۴

۴ - کسانی که مردم را از حضور در مساجد ، به انگیزه یاد نشدن نام خدا ، بازدارند ، ستمکارترین مردمند .

و من أظلم ممن منع مسجد اللّه أن یذکر فیها اسمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه

– فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۴۰ – ۱۲

۱۲ – ادای شهادت واجب و کتمان آن ظلم است .

و من أظلم ممن کتم شهده عنده من اللّه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۴۵ – ۱۷،۲۰

۱۷ – پیروی از آرا و قوانین مبتنی بر هوا های نفسانی – با وجود قوانین الهی – ظلم است .

لئن اتبعت اهواءهم من بعد جاءک من العلم إنک إذاً لمن الظلمین

۲۰ – ارتکاب گناه پس از آگاهی به آن ظلم است .

و لئن اتبعت اهواءهم من بعد جاءک من العلم إنک إذاً لمن الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۲۹ – ۲۲

۲۲ تجاوز از حدود و احکام الهی ، ظلم است .

و من یتعدّ حدود اللّه فاولئک هم الظالمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۳۱ – ۵

۵ رجوع مرد به زن به قصد آزار و اذیّت ، تعدّی به حدود الهی و ظلم است .

تلک حدود اللّه فلا تعتدوها و من یتعد حدود اللّه فاولئک هم الظالمون . .. و لا تمس

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۴۶ – ۲۲

۲۲ نافرمانی از دستور خداوند به پیکار علیه تجاوز و اسارت ، ستمگری است .

فلما کتب علیهم . .. و اللّه علیم بالظّالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۵۴ - ۱۳

۱۳ خودداری از انفاق ، کفران نعمت و ستمگری است .

انفقوا

ممّا رزقناکم . .. و الکافرون هم الظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۵۸ - ۲۶

۲۶ کفر همراه با عناد و ایستادگی در برابر حق ، ستمگری است .

فبهت الّذی کفر و اللّه لا یهدی القوم الظّالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۰ - ۶

۶ ترک انفاق و یا انفاق را به ریا و منّت و آزار آلودن و نیز انفاق کردن از خبایث و عمل نکردن به نذر ، ستمگری است .

لا تبطلوا صدقاتکم بالمنّ و الاذی . .. انفقوا من طیّبات ... و ما للظالمین من انصا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۹ - ۱۰،۱۱

۱۰ رباخواری ، ستمگری است .

و ان تبتم فلکم رؤس اموالکم لا تظلمون

مفهوم جمله <فلکم رؤس اموالکم لاـ تظلمون> (آنگـاه که فقـط اصل سـرمایه را بگیریـد، سـتمکار نیستیـد) این است که در صورت گرفتن ربا، ستمکار هستید.

۱۱ باز پس ندادن اصل سرمایه رباخوارانی که توبه کردند ، ستمی بر آنان است .

فلکم رؤس اموالکم لا تَظلمون و لا تُظلمون

ولی اگر اصل سرمایه هم به شما باز پس داده نشود، مورد ستم واقع شده اید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۵۷ - ۱۰،۱۲،۱۵

۱۰ کافران به عیسی (ع) (یهودیان) ، ظالم و محروم از محبّت خداوند هستند .

فاما الذین کفروا . .. و اللّه لا یحبّ الظالمین

از مصادیق مورد نظر از کلمه <الظالمین>، به قرینه

آیات قبل، یهودیانی هستند که به حضرت عیسی (ع) ایمان نیاوردند.

۱۲ کفر (انکار پیامبر) ، ظلم است و کافران ، ظالم هستند .

فاما الذین کفروا . .. و اللّه لا یحبّ الظالمین

بنابراینکه جمله <و اللّه لا یحب الظالمین>، تعلیل برای کیفر کافران باشد; یعنی چون کافران ظالم هستند، مستحق کیفرند.

۱۵ ندادن اجر کامل در برابر عمل ، ظلم است .

و اللّه لا یحبّ الظالمین

بنابراینکه جمله <و اللّه لا یحب الظالمین>، تعلیل برای جمله <فیوفّیهم اجورهم> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۲۸ - ۱۳

۱۳ رویارویی و نبرد با اهل ایمان ، ظلم است و محاربانِ با اهل ایمان ، ظالم هستند .

لیقطع طرفاً من الّذین کفروا . .. فانّهم ظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۴۰ - ۲۱

۲۱ بی ایمانی و سستی در رویارویی با دشمنان دین ، ظلم است .

و لاتهنوا . .. و لیعلم اللّه الّذین امنوا ... و اللّه لایحبّ الظّالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۱۰ - ۹

۹ تصرف سرپرست یتیم در مال وی ، به انگیزه شخصی و با قصد عدم پرداخت آن ، ظلم است .

انّ الّذین یاکلون اموال الیتامی ظلماً

امام کاظم (ع) در پاسخ سؤال از تصرف در مال یتیم فرمود: . .. لا ینبغی له ان یأکل الّا القصد ... فان کان من نیّته ان لا یردّه

عليهم فهو بالمنزل الذى قال اللّه عزّ و جل: <انّ الّذين ياكلون اموال اليتامى

ظلماً>.

کافی، ج ۵، ص ۱۲۸، ح ۳ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۴۵۰، ح ۹۰.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۳۰ - ۳،۴،۶

۳ تصرف نامشروع و باطل در اموال دیگران ، تجاوز و ظلم است .

و لا تقتلوا انفسکم . .. و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً

بنابر اینکه <عدواناً و ظلماً> قید توضیحی باشد.

۴ آدمکشی ، تجاوز و ظلم است .

و لا تقتلوا انفسکم . .. و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً

برخی برآنند که <عدواناً> و <ظلماً>، قید توضیحی است و اشاره به علت عقوبت دارد. یعنی چون آدمکشی و انتحار، تجاوز و ظلم است، موجب عقوبت می شود.

۶ خودکشی ، تجاوز و ستمگری است و موجب گرفتاری به عذاب دوزخ . *

و لا تقتلوا انفسکم . .. و من یفعل ذلک ... فسوف نُصلیه ناراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۶۴ - ۶

۶ مراجعه به طاغوت و دادگاه های ناصالح برای داوری ، ستم به خویشتن است .

یریدون ان یتحاکموا . .. و لو انّهم اذ ظلموا انفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۲۴ - ۹

۹ کاستن از اجر و مزد کار دیگران ، حتی به کمترین مقدار ستم است .

و من یعمل من الصلحت . .. یدخلون الجنه و لایظلمون نقیراً

خداوند، کاستن از پاداش را هر چند بسیار اندک باشد، ظلم دانسته است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۴۸ –

۱۶ پذیرایی ناشایسته از مهمان دعوت شده ، ظلم و بازگویی آن توسط مهمان ، جایز است .

لایحب اللّه الجهر بالسوء من القول إلاّ من ظلم

امام صادق(ع) در توضیح آیه فوق فرمود: من اضاف قوماً فاساء ضیافتهم فهم ممن ظلم فلاجناح علیهم فیما قالوا فیه.

تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۲۸۳، ح ۲۹۶; تفسیر برهان، ج ۱، ص ۴۲۵، ح ۱.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۵۳ – ۵،۱۱

۵ درخواست دیدن خداوند از سوی یهود ، درخواستی ظالمانه و موجب گرفتار شدن آنان به صاعقه

فقالوا أرنا اللّه جهره فأخذتهم الصعقه بظلمهم

۱۱ نگرش مادی در مورد خداوند و بهانه جویی در مقابل پیامبران ، از مصادیق بارز ظلم و موجب گرفتاری به عذاب الهی است .

یسئلک أهل الکتب . .. فأخذتهم الصعقه بظلمهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۶۸ – ۴

۴ بازداشتن مردم از پیوستن به راه خدا ظلم است .

إنّ الذین کفروا و صدوا عن سبیل اللّه . .. إنّ الذین کفروا و ظلموا

مراد از ظلم به قرینه آیه قبل بازداشتن دیگران از راه خداست.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۲۹ – ۱۲

۱۲ قتل و برادر کشی ، ظلم و موجب ورود به آتش دوزخ

قال لاقتلنک قال . .. و ذلک جزؤا الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۴۵ - ۱۹،۲۰،۲۲،۲۳

۱۹ خودداری از قضاوت بر اساس احکام الهی ، ظلم است .

*

و من لم يحكم بما أنزل اللّه فأولئك هم الظلمون

۲۰ خودداری از قانونگذاری بر پایه مقررات الهی ، ظلم است . *

و من لم يحكم بما أنزل اللّه فأولئك هم الظلمون

۲۲ بی اعتنایی به قانون قصاص ، ستمگری است .

و كتبنا عليهم فيها . .. و من لم يحكم بما أنزل اللّه فأولئك هم الظلمون

۲۳ ستم پیشگی برخی از عالمان و سران یهود عصر پیامبر (ص) ، به دلیل خودداری آنان از قضاوت بر اساس تورات

فأولئك هم الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۵۱ - ۱۷

۱۷ دوستی با یهود و نصارا و پذیرش ولایت آنان ، ظلم و موجب محرومیت از هدایت الهی

و من يتولهم منكم فانه منهم إنّ اللّه لايهدى القوم الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۷۲ - ۲۳،۲۴

۲۳ کفر و شرک ، ستمکاری است .

انه من يشرك باللّه . .. و ما للظلمين من انصار

۲۴ باور به الوهیت مسیح (ع) ظلم است .

إنّ اللّه هو المسيح . .. و ما للظلمين من انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۰۷ - ۱۰

۱۰ شهادت به ناحق و قسم دروغ ، تجاوز به حقوق دیگران و ستمکاری در حق ایشان است .

و ما اعتدینا إنّا اذاً لمن الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۲۱ – ۱۰،۹،۵،۳

۳ افترای به خداوند و تکذیب آیات الهی، بزرگترین ظلم است.

و من

أظلم ممن افترى على اللّه كذبا أو كذب بايته

۵ کتمان حقانیت پیامبر اکرم(ص)، مصداق بارز تکذیب آیات الهی و از بزرگترین ظلمهاست.

الذين ءاتينهم الكتب . .. و من أظلم ممن افترى على اللّه كذبا أو كذب بايته

در آیه قبل سخن از تکذیب پیامبر(ص) بود و این آیه در مقام هشدار به تکذیب کنندگان آن حضرت است. چرا که وی مصداقی روشن برای آیات الهی است.

۹ بدعت در دین، از بزرگترین ظلمها و مانع سعادت و رستگاری است.

و من أظلم ممن افترى على اللّه كذبا أو كذب بايته إنه لايفلح الظلمون

۱۰ شرک به خدا، بزرگترین ظلم و مانع سعادت و رستگاری است.

و إنني برىء مما تشركون . .. و من أظلم ممن افترى ... إنه لايفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۳ - ۷،۸

۷ انکار آیات الهی، ستم است.

فإنهم لا يكذبكونك و لكن الظلمين بأيت اللّه يجحدون

ممکن است ستمکار خواندن منکران به این اعتبار باشد که آنان با انکار خویش در زمره ستمگران قرار گرفتند، نه اینکه ستم مسبوق بر انکار باشد.

۸ پیامبر(ص)، آیت الهی و تکذیب رسالت وی انکار آیات خداوند و ستم است.

فإنهم لا يكذبكونك و لكن الظلمين بأيت اللّه يجحدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۵ - ۳،۴

۳ بی توجهی به هشدارهای الهی ظلم است.

فلما نسوا ما ذكروا به . .. فقطع دابر القوم الذين ظلموا

۴ سنگدلی و تضرع نکردن به درگاه خداوند، حتی در دشواریها، ظلم است.

فلولا . .. تضرعوا و لکن قست قلوبهم ... فقطع

دابر القوم الذين ظلموا

در آيه شريفه هدف از آمدن سختيها را تضرع و روى آوردن به خدا دانسته، و به دنبال آن گروهى را معرفى كرده كه حتى در شدت و سختى منفعل نمى شوند، و سرانجام از اين گروه با عنوان <ظالمان> ياد كرده است، بنابراين سنگدلى و تضرع نكردن آنان ظلم است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۴۷ - ۶

۶ شرك و تسليم نشدن در برابر آيات روشن قرآن، ظلم است.

انظر كيف نصرف الأيت ثم هم يصدفون . .. هل يهلك إلا القوم الظلمون

مخاطب فعل <أرءيتم> همان كسانى هستند كه از آيات الهى اعراض كردند كه از آنان به عنوان ظالم ياد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۵۲ - ۲۴،۲۲،۲۱،۲۰

۲۰ پيامبر اكرم(ص) نبايد با طرد مؤمنان مستمند و فقير از اطراف خويش، خود را در جرگه ظالمان قرار دهد.

فتطردهم فتكون من الظلمين

۲۱ رهبران و مبلغان دينى در صورت طرد مؤمنان مستمند و ضعيف از اطراف خويش، ستمكارند.

فتطردهم فتكون من الظلمين

۲۲ طرد كردن مؤمنان به سبب نداشتن پايگاه اجتماعى، ستمگرى است.

فتطردهم فتكون من الظلمين

۲۴ تبعيض در روابط اجتماعى بر مبناى ارزشگذارى غلط، ستمگرى است.

فتطردهم فتكون من الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۶۸ - ۱۷

۱۷ مغالطه گران و یاوه گویان و جدل کنندگان در مورد قرآن و آیات الهی ستمکارند.

الذین یخوضون فی ءایتنا . .. مع القوم الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام

- ۶ - ۸۲ - ۳،۹،۱۰،۱۱

۳ شرک، به هر صورت و در هر مرحله که باشد، ظلم است.

و لم یلبسوا إیمنهم بظلم

آیات پیشین جملگی در مورد توحید و ابطال شرک بود. این آیه به منزله جمع بندی و نتیجه ای در پی آن مجموعه است. لذا مراد از <ظلم> در این آیه، به قرینه آیات گذشته، شرک است.

۹ عن أبی عبدالله(ع) (فی حدیث فی قوله تعالی <بظلم>) قال: هو الشرک . .. .

از امام صادق(ع) ضمن حدیثی آمده است: مراد از <ظلم>، در <و لم یلبسوا ایمانهم بظلم> شرک است . .. .

۱۰ عن أبی بصیر قال: سألت أبا عبدالله(ع) عن قول الله عز و جل: <الذین امنوا و لم یلبسوا ایمانهم بظلم> قال: بشک.

ابو بصیر گوید: از امام صادق(ع) درباره <الذین آمنوا . .. > پرسیدم فرمود: مراد از <ظلم>، در آیه شک است. (مقصود از <شک> مذکور در روایت، شک غیر اختیاری که مقدمه رسیدن به حق می باشد، نیست. بلکه می تواند مراد، شک حاصل از رفتن در پی شبهه با مقدمات اختیاری و یا تشکیک در حق باشد.)

۱۱ عنه فی قوله: <و لم یلبسوا ایمانهم بظلم> قال: الضلال فما فوقه.

از امام صادق(ع) روایت شده که مراد از <ظلم>، در آیه فوق گمراهی و بالاتر از آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۹۳ - ۱

۱ افترا به خداوند بالاترین ظلم و از بزرگترین گناهان است.

و من أظلم ممن افتری علی الله کذبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۳۵

۱۱ کفر و مخالفت با راه انبیا، ظلم و مانع رستگاری است.

اعملوا علی مکانتکم . .. إنه لایفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۴ - ۱۰

۱۰ گمراه ساختن مردم ناآگاه با جعل احکام دروغین، از بزرگترین ستمهاست.

فمن أظلم . .. لیضل الناس بغیر علم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۷ - ۱۰،۱۱،۱۲

۱۰ تکذیب کنندگان قرآن ستمکارترین مردمند.

فمن أظلم ممن کذب بأیت الله

۱۱ کسانی که از قرآن رویگردان باشند، ستمکارترین مردمند.

فمن أظلم ممن . .. صدف عنها

<صدف> (مصدر صدف) به معنای اعراض کردن و منصرف ساختن آمده است. (برگرفته از قاموس المحیط). برداشت فوق بر اساس معنای اول است.

۱۲ کسانی که دیگران را از ایمان به قرآن و آیات الهی باز دارند، ستمکارترین مردمند.

فمن أظلم ممن . .. صدف عنها

در برداشت فوق <صدف> فعلی متعدی (به معنای منصرف ساخت) گرفته شده است. گفتنی است بر این مبنا مفعول آن کلمه ای مانند <الناس> است که به سبب وضوحش در جمله ذکر نشده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۵ - ۲

۲ جوامع بی اعتنا به قوانین دین و اعراض کنندگان از ولایت خداوند، از ظالمان هستند.

اتبعوا . .. قالوا إنا کنا ظلمین

ظالم خواندن اقوام هلاک شده پیشین پس از فرمان به تبعیت از قوانین دین و بر حذر داشتن مردم از پذیرش ولایت غیر خدا، بیانگر آن است که پذیرش ولایت غیر خدا و پیروی نکردن از قوانین دین، ظلم است.

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۷ - ۲،۲۲

۲ بدعت در دین الهی، همانند تکذیب آیات خداوند، بزرگترین ستم است.

فمن أظلم ممن افتری علی الله کذبا أو کذب بأیته

۲۲ کفر و شرک از بزرگترین ستمهاست.

فمن أظلم ممن افتری علی الله کذبا أو کذب . .. أنهم کانوا کفرین

جمله <أین ما کنتم . ..> که بیان شرک مشرکان است، توضیح مصداقی برای <فمن أظلم ...> می باشد. بنابراین شرک از ستمهای بزرگ است و چون مشرکان در ذیل آیه کافر نامیده شده اند، کفر نیز از ستمهای بزرگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۴۵ - ۲،۶

۲ کسانی که مردم را از پیوستن به راه خدا باز دارند ، ستمکارند .

أن لعنه اللّه علی الظالمین. الذین یصدون عن سبیل اللّه

برداشت فوق بر این اساس است که <یصدون> از <صدّ> به معنای بازداشتن باشد. قابل ذکر است که بر این مبنا کلمه ای همانند <الناس> مفعول آن خواهد بود که به خاطر وضوحش در کلام نیامده است.

۶ منکران قیامت از زمره ستمکارانند و در قیامت از رحمت خدا محروم خواهند بود .

أن لعنه اللّه علی الظالمین. الذین ... و هم بالأخره کفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۹

۹ نادیده گرفتن آیات الهی و تکذیب آنها ، ظلم است .

فظلموا بها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۸ - ۱۲

۱۲ پرستش غیر خدا و گرایش های

شرک آلود ، ستمکاری است .

اتخذوه و کانوا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۵۰ - ۲۸

۲۸ شرک ، ظلم است و مشرکان مردمی ظالم هستند .

و لاتجعلنی مع القوم الظلمین

مراد از <الظلمین> همان مشرکان و گوساله پرستان هستند. بنابراین هدف از آوردن کلمه <الظلمین> به جای <المشرکین> ظالم خواندن مشرکان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۰ - ۳۱

۳۱ تخلف از فرمان خدا و ناسپاسی در برابر نعمت های او ، ظلمی است از ناحیه انسان به خویشتن

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۲ - ۷،۸

۷ تمرد از فرمان های الهی ظلم است .

فبدل الذین ظلموا

۸ بدعت و تحریف حقایق دینی ظلم است .

فبدل الذین ظلموا منهم قولا غیر الذی قیل لهم فأرسلنا . .. بما کانوا یظلمون

از مصادیق <ما کانوا یظلمون> تبدیل و تحریف سخنی است که خداوند به بنی اسرائیل آموخت تا به هنگام ورود به بیت المقدس آن را به زبان جاری کنند (قولوا حطه). خداوند آن تبدیل و تحریف را ظلم شمرده است. بنابراین تحریف و تبدیل سخنان الهی که همان حقایق دینی است، از مصادیق ظلم می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۶۵ – ۸

۸ تخلف از احکام الهی و مداومت بر آن ، فسق و ظلم و در پی دارنده کیفر شدید الهی است .

و أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس بما کانوا

یفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۶۰ - ۱۸،۱۹

۱۸ کاستی در پاداش انفاق ها و نادیده گرفتن انفاق های ناچیز ، ستمکاری است .

و ما تنفقوا من شیء فی سبیل اللّه یوف إلیکم و أنتم لاتظلمون

۱۹ پرداخت مزد کار ها به کمتر از مقدار استحقاق ، ستمکاری است .

یوف إلیکم و أنتم لاتظلمون

<توفیه> مصدر <یوف> به معنای پرداخت کامل و تمام است و جمله <أنتم لاتظلمون> حال برای ضمیر در <إلیکم> است. مفهوم این دو جمله همان است که در برداشت فوق آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۳۶ - ۹

۹ شکستن حرمت ماه های حرام (پرداختن به جنگ در آن) ، ظلم به خویش و جامعه بشری است .

فلا تظلموا فیهن أنفسکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۰۹ - ۱۴

۱۴ قرار دادن پایگاه و امکانات در اختیار دشمن خدا و دین ، ظلم و موجب سقوط در آتش است .

و إرصاداً لمن حارب اللّه . .. فانهار به فی نار جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۲ - ۴

۴ تکذیب و انکار قرآن ، ظلم و موجب مخلد شدن مکذبان و منکران در عذاب اخروی است .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به . .. ثم قيل للذين ظلموا ذوقوا عذاب الخلد

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۷ – يونس – ۱۰ – ۵۴ – ۵

۵ پافشاری

بر شرک ، تکذیب پیامبر (ص) و انکار قرآن ، ظلم بوده و در پی دارنده عذاب است .

و إن كذبوک . .. أثم إذا ما وقع ءامنتم به ... و لو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۱ - ۱۷

۱۷ سخن نابحق گفتن درباره مردم و نالایق شمردن آنان بدون هیچ دلیل و برهان ، ظلم به آنان است .

لا أقول . .. الله أعلم بما فی أنفسهم إنی إذًا لمن الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۷ - ۱۳

۱۳ پرستش غیر خدا ، انکار رسالت پیامبران و مخالفت با پیام های آنان ظلم است .

و لاتخطبنی فی الذین ظلموا

مقصود از <الذین ظلموا> همان مشرکان و منکران رسالت نوح هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۴ - ۸

۸ کفر ، ستمگری است و کفر پیشگان ستمگرند .

و قیل بعدًا للقوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۶۷ - ۴،۵

۴ کشتن ناقه صالح ، از ستمگری های قوم ثمود بود .

و أخذ الذین ظلموا الصیحه

از آن جا که کشتن ناقه صالح نیز در نزول عذاب دخیل بود ، معلوم می شود ظلم در <الذین ظلموا> اشاره به کشتن ناقه نیز

دارد.

۵ شرکورزی و انکار رسالت پیامبران ، ستمگری است .

و أخذ الذین ظلموا الصیحه

مقصود از <الذین ظلموا> مشرکان و انکارکنندگان رسالت صالحند. تعبیر کردن از آنان به ستمکاران ، اشاره

ای است به برداشت فوق.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۸۳ – ۴۸

۴ قوم لوط ، به خاطر آلوده بودن به عمل شنیع لواط ، در پیشگاه خداوند مردمی ستمکار محسوب می شدند .

و ما هی من الظلمین ببعید

۸ همجنس بازی ، ظلم است و جوامع مبتلا به آن ، در معرض عذاب های دنیوی اند .

و ما هی من الظلمین ببعید

مصداق مورد نظر برای <الظالمین> به قرینه آیات گذشته ، همجنس بازان می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۹۴ – ۹

۹ شرکورزی ، انکار رسالت پیامبران و رعایت نکردن عدل و انصاف در مبادلات ، ستمگری است .

و أخذت الذین ظلموا الصیحه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۰۱ – ۳

۳ شرکورزی ، انکار پیامبران و ارتکاب گناه ، ستمهایی است که مشرکان ، کافران و گنه کاران در حقِ خود روا می دارند .

و لکن ظلموا أنفسهم

مقصود از ظلم به نفس که جمله <ظلموا أنفسهم> گویای آن است هم گناهان و هم آثار و تبعات آن می باشد. برداشت فوق ناظر به لِحاظ نخست است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۳ – ۴

۴ شرک و پرستش غیر خدا ، ظلم و درپی دارنده آتش دوزخ است .

و لاترکنوا إلی الذین ظلموا فتمسکم النار

از مصداقهای مورد نظر برای ظلم به قرینه آیات پیشین شرکورزی و پرستش غیرخداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه

– فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۷ – ۴

۴ نزول عذاب بر امت های درستکار ، ظلم به آنهاست .

و ما کان ربک لیهلک القری بظلم و أهلها مصلحون

کلمه <مصلح> هم به معنای اصلاح کننده خویش و هم به معنای اصلاح کننده دیگران است. برداشت فوق ، ناظر به معنای اول می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۲۳ – ۲۸،۲۹،۳۰

۲۸ یوسف (ع) ، تسلیم شدن در برابر تمنای نامشروع زلیخا را ، مصداقی از ستم کاری می دانست .

إنه لایفلح الظلمون

۲۹ ارتکاب زنا و شکستن حریم عفاف ، ستم کاری است .

قال معاذ الله . .. إنه لایفلح الظلمون

مفاد <معاذ الله> این است که ارتکاب فحشا گناه است و مفهوم <إنه ربی . ..> این است که ارتکاب گناه و فحشا، ناسپاسی در برابر خدا و قدرناشناسی اوست. از آن رو که <إنه لایفلح الظالمون> تعلیل برای این مفاهیم است، معلوم می شود ارتکاب فحشا و نیز ناسپاسی خدا با ارتکاب گناه، از مصداقهای ظلم می باشد.

۳۰ نادیده گرفتن نعمت های الهی و ناسپاسی خدا ، با ارتکاب گناه ، ظلم است .

إنه ربی أحسن مثوای إنه لایفلح الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۷۵ – ۳

۳ سرقت ، نمونه ای بارز از ستم کاری است .

من وجد فی رحله فهو جزؤه کذلک نجزی الظلمین

مراد از <ظالمین> خصوص سرقت کنندگان می باشد; زیرا بدیهی است که هر نوع ستمی کیفر یاد شده را نداشت. نام بردن از سارق به <ظالم> اشاره به این

معنا دارد که سرقت ، نمونه ای بارز از ظلم و ستمگری است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۷۹ – ۱۲

۱۲ مجازات بی گناهان به جای مجرمان ، گناه و از مصادیق ظلم است .

قال معاذ الله . .. إنا إذًا لظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۶ – ۱۱

۱۱ انکار معاد ، انکار ربوبیت خدا و استهزای عذاب های موعود الهی ، از مصادیق ظلم است .

و إن ربک لذو مغفره للناس علی ظلمهم

از مصداقهای مورد نظر برای <ظلمهم> به قرینه <یستعجلونک> که گویای استهزاست و به قرینه آیه قبل که درباره انکار معاد و ربوبیت خدا بود مواردی است که در برداشت ذکر شد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۱۳ – ۱۱

۱۱– کفر به تعالیم انبیا و ستیزه جویی با آنان ، ظلم است .

و قال الذین کفروا لرسلهم لنخرجنّکم . .. فأوحی إلیهم ربّهم لنهلکنّ الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۲ – ۲۴

۲۴– اطاعت از شیطان عملی ظالمانه است .

بما أشرکتمون من قبل إن الظلمین لهم عذاب ألیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۷ - ۹

۹- کفر ، ظلم است و کافران ، ظالمند .

یثبّت الله الذین ءامنوا . .. و یضلّ الله الظلمین

از مقابله <الظالمین> با <الذین آمنوا> استفاده می شود که ظالمان همان کافران هستند.

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۶۱ - ۵

۵- نسبت دادن امور ناروا به خداوند و کشتن دختران ، عملی ظالمانه است .

کنتم تفترون . و یجعلون لله البنت سبحنه ... أم یدسّه فی التراب ... و لو یؤاخذ ا

به قرینه سیاق آیات که درباره مشرکان و عقاید باطل آنها درباره خداوند بود ممکن است مراد از <الناس> مشرکان باشد و <ال> در <الناس> عهد ذکری باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۱۳ - ۸

۸- تکذیب رسولان و رهبران الهی ، ظلم بوده و موجب عذاب و مشکلات دنیوی است .

رسول منهم فکذّبوه فأخذهم العذاب و هم ظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۹۹ - ۱۰

۱۰- انکار معاد و نادیده گرفتن قدرت عظیم الهی در آفرینش جهان ، عملی ظالمانه است .

أو لم یروا . .. فأبی الظلمون إلاّ کفورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۰ - ۲۸

۲۸- گزینش ولایت شیطان به جای ولایت خدا ، انتخابی ظالمانه و زشت است .

أفتتّخذونه . .. بئس للظلمین بدلاً

مخصوص به <ذم> در فعل <بئس> ابلیس است. و <بدلاً> تمیز برای آن، لذا معنای جمله، چنین می شود که: <شیطان، بدجایگزینی است (به جای خداوند) برای ظالمان>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۷ - ۲

۲- نیندیشیدن در آیات الهی (قرآن) و گذر کردن از آن بدون تأمل و اندیشه ، ستم کاری است .

و من

أظلم ممّن ذكّر بأيت ربّه فأعرض عنها

عطف <أعرض> به وسيله حرف <فاء> گويای آن است كه برخی، بدون تأمل و درنگ، پس از گوشزدشدن آيات الهی به آنان، از آن رومی گردانند و همين، موجب ورود آنان به زمره ستم كاران می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - كهف - ۱۸ - ۵۹ - ۵

۵- اِعراض از آيات الهی و نشنيده انگاشتن آن و غفلت از گناهان گذشته خويش ، ستم ، و موجب سقوط و نابودی امّت ها است .

و من أظلم . .. و تلك القری أهلكنهم لمّا ظلموا

مراد از ظلم در <لم ا ظلموا> به دليل ارتباط اين آيه با آيات قبل همان اموری است كه در آيه پنجاه و هفت بيان شد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - كهف - ۱۸ - ۸۷ - ۲

۲- گريز از ايمان و عمل صالح ، ظلم است .

قال أمّا من ظلم

مراد از ظلم در اين آيه به قرينه آيه بعد كه مؤمنان دارای عمل صالح را در برابر ستم گران قرار داده است بی ايمانی و ترك كردار نيك است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - كهف - ۱۸ - ۸۸ - ۴

۴- مردم بی ايمان و فاقد عمل صالح ، در بينش ذوالقرنين ، مردمی ظالم بودند .

قال أمّا من ظلم . .. و أمّا من ءامن و عمل صلحًا فله جزاءً الحسنی

مقابله بين دو گروه <من ظلم> و <من ءامن. ..> حكايت از آن دارد كه ترك ايمان و عمل صالح ظلم است.

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۳۸ – ۶

۶- گمان فرزندی عیسی (ع) برای خداوند ، پنداری ظالمانه و ضلالتی آشکار است .

ما کان للّه أن یتّخذ من ولد . .. لکن الظلمون الیوم فی ضلل مبین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۳۹ – ۹

۹- باور نداشتن قیامت و غفلت از حسرت باربودن آن ستم گری است .

لکن الظلمون . .. هم فی غفله و هم لایؤمنون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۷۲ – ۵،۶

۵- ترک تقوا ، ظلم است و ظلم نشانه بی تقوایی .

ثمّ ننجّی الذین اتقوا و نذر الظلمین

در این آیه، مردم به دودسته تقسم شده اند: متقی یا ظالم. براین اساس شخص بی تقوا از ظالمان است و ظلم نیز نشانه بی تقوایی خواهد بود.

۶- استکبار و گردن فرازی در برابر حقایق و معارف الهی ، ظلم است .

علی الرحمن عتیًّا . .. و نذر الظلمین فیها

در آیات پیشین سخن از احضار مستکبران و تعیین اولویت های آنان برای ورود به جهنم بود. مقتضای ارتباط این آیه با آیات گذشته، آن است که از جمله ظالمان مطرح شده در این آیه، مستکبران و عصیان گران هستند که آیات قبل در باره آنان سخن گفته بود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۳ – ۵،۱۷

۵- برخورد ناشایست با وحی و بازی با آن ، از مصداق های ظلم و ستم

و هم یلعبون . لاهیه قلوبهم ... الذین ظلموا

-۱۷

تکذیب پیامبر (ص) و نسبت های ناروا (جادوگری و . . .) به او ظلم است .

و أسرّوا النجوی الذین ظلموا هل هذا إلاّبشر. .. أفتأتون السحر و أنتم تبصرون

جمله <هل هذا إلاّ بشر. .. أفتأتون السحر...> بدل برای <النجوی> است; یعنی، محتوای نجوای ستمگران این بود که نسبت سحر به پیامبر(ص) می دادند. با توصیف این افراد به <ظالمان>، نشانگر این است که نسبت ناروا به پیامبر(ص)، مصداق بارز ظلم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۱ - ۴

۴- مخالفت و مبارزه با قرآن و پیامبراسلام (ص) ، مصداق آشکار ظلم و ستم است .

لقد أنزلنا إلیکم. .. و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه

خداوند، پس از بیان نزول قرآن و فراخواندن مردم به تعقل در آن و نیز طرح نابودی بسیاری از اقوام گذشته به خاطر ظلمشان، مخالفان اسلام و قرآن را به عذاب و نابودی تهدید کرد و این می رساند که مخالفت با اسلام و قرآن، مصداق روشن ظلم و موجب نابودی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۲۹ - ۶

۶- ادعای الوهیت ظلم است و مدعیان خدایی ، ظالم اند .

و من یقل منهم إنّی إله . .. کذلک نجزی الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۴۶ - ۶

۶- کفر ، شرک و استهزای پیامبران ، ظلم و ستمی آشکار است .

یویلنا إنّا کنّا ظلمین

اعتراف مشرکان و کافران استهزاگر به ستم کار بودن خود، حکایت از این

دارد كه كفر و شرك و استهزای پیامبران، ظلم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۶۴ - ۵

۵- بت پرستی و شرک ، از دید فطرت انسانی ، ظلم و ستم است .

فرجعوا إلى أنفسهم فقالوا إنّكم أنتم الظلمون

برداشت یاد شده مبتنی براین است که مقصود از <أنفسهم> به خود آمدن و ضمیر و وجدان آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۹۷ - ۱۲

۱۲- کفر و سرپیچی از عبودیت حق ، مصداق بارز ظلم است .

أبصر الذین کفروا . .. بل کنّا ظلمین

توصیف کردن کافران به ظالم بودن خود به جای کافر بودن، بیانگر یکی بودن این دو وصف است و هر کافری در حقیقت ظالم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۲۷ - ۵

۵ نپیمودن راه پیامبر (ص) و دوری از روش آن حضرت ، ظلم است .

الظالم . .. یقول یلیتنی اتّخذت مع الرسول سبیلاً

برداشت فوق، از آن جا است که افرادی که راه پیامبر(ص) را نپیمودند، ظالم معرفی شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۱ - ۵

۵ - ارتکاب گناه ، ظلم و درپی دارنده کیفر الهی

لايخاف لدىّ المرسلون . إلاّمن ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۵۲ - ۷

۷ - توطئه عليه خط رسالت و رهبران الهى ، بارزترين نمود ظلم

قالوا تقاسموا باللّه لنبيّتنّه و أهله . .. فتلك بيوتهم خاويه

بما ظلموا

با توجه به ارتباط آیه مورد بحث با آیات پیشین و این که در آیات گذشته، تصمیم گروه های نُه گانه فسادگر مبنی بر ترور صالح پیامبر(ع) و خانواده اش، به عنوان مهم ترین فسادگری مطرح شده، قید <بما ظلموا> بیانگر آن است که توطئه، بارزترین و مهم ترین مصداق ظلم نیز می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۱ - ۹

۹ - لواط و راهزنی و ارتکاب علنی گناه ، عملی ظالمانه است .

أئنّكم لتأتون الرجال . .. إنّا مهلكوا أهل هذه القريه إنّ أهلها كانوا ظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۵۷ - ۳

۳ - جرم و گناه ، عملی ظالمانه است .

يقسم المجرمون . .. فيومئذ لاينفع الذين ظلموا معذرتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۱ - ۱۰،۱۱

۱۰ - اعتقاد به شرک ، ظلم و سیه کاری است .

ماذا خلق الذين من دونه بل الظلمون فى ضلل

۱۱ - چشم بستن بر مظاهر یک تایی خدا در هستی ، ظلم و گمراهی آشکار است .

هذا خلق اللّه . .. بل الظلمون فى ضلل مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۳ - ۱۰

۱۰ - شرک ، ظلمی بس بزرگ است .

إنّ الشرک لظلم عظیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۷۰ – ۶

۶ – ندادن جزای کامل عمل ، ظلم است .

و هم لایظلمون . و وفّیت کلّ نفس

جلد

- نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۱۷ – ۸

۸ – تأخیر در داوری و کیفر و پاداش ، کاری ظالمانه و به دور از عدالت است .

لا ظلم الیوم إنّ اللّه سریع الحساب

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله <إنّ اللّه سریع الحساب> در مقام تعلیل برای <لاظلم الیوم> می باشد؛ یعنی، در محکمه عدل الهی به کسی ستم نمی شود؛ چون خداوند با سرعت به حساب بندگانش رسیدگی خواهد کرد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۱۷ – ۶

۶ – کفرورزی و دعوت به آن ، از مصادیق ظلم

قال للإنسن اکفر فلمّا کفر . .. فکان عقبتهما أنّهما فی النار خلدَین فیها و ذلک

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ممتحنه – ۶۰ – ۹ – ۶

۶ – نیکی و مسالمت با کافران معاند و همدستان آنان ، مصداق واقعی ظلم است .

أن تبرّوهم و تقسطوا إلیهم . .. إنّما ینهیکم ... و من یتولّهم فأُولئک هم الظلم

از مجموع دو آیه، استفاده می شود که نیکی و قسط، اصولاً در مورد کافران معاند، مفهوم واقعی ندارد و نباید تحت عنوان عدالت و انسان دوستی، به دشمنان حق روی خوش نشان داد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – نوح – ۷۱ – ۲۴ – ۶

۶ – گمراه کردن مردم ، ظلم است .

و قد أضلّوا کثیرًا و لاتزد الظلمین إلاّ ضللاً

برداشت یاد شده، از تعبیر <ظالمان> درباره <گمراه گران> استفاده می شود.

آیه - فیش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۲۸ - ۱۴

۱۴ - شرک ، بت پرستی و گمراه گری ، ظلم است .

و لاتزد الظلمین إلاّ تبارًا

مطلب یاد شده، از تعبیر <ظالمان> درباره بت پرستان و گمراه کنندگان به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جن - ۷۲ - ۱۴ - ۴

۴ - تسلیم نشدن در برابر تعالیم قرآن ، ظلم و انحراف از مسیر حق است .

و أنّا منّا المسلمون و منّا القسطون

با توجه به مقابله <قاسطون> با <مسلمون> مطلب یاد شده استفاده می شود.

موارد ظلم به خود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۵ - ۸

۸- کفر و تکذیب رسولان الهی ، ظلم به نفس می باشد و پیامد آن متوجه خود انسان است .

نجب دعوتک و نتّبع الرسل . .. و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم

موانع ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۴۶ - ۲۵

۲۵ توجه به دانایی گسترده خداوند ، زمینه پرهیز آدمی از ظلم و سرپیچی نسبت به فرمان های الهی

و اللّه علیم بالظّالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۲۱ - ۵

۵ تحریک عواطف انسانی از روش های قرآن برای جلوگیری از ظلم و گناه

اثماً مبیناً. و کیف تأخذونه و قد افضی بعضکم الی بعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۳۴ - ۳۹

۳۹ توجه به علوّ و عظمت خداوند ، زمینه پرهیز

مردان از ستم بر همسران خویش

فلا تبغوا . .. انّ اللّه کان علیّاً کبیراً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۲۸ – ۱۰

۱۰ خداترسی ، جلوگیر آدمی از جنایت و آدمکشی

ما إنّا بباسط یدی إلیک لاقتلک انی اخاف اللّه رب العلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۲۹ – ۱۳

۱۳ خوف از خداوند و یا معاد ، مانع ظلم و گناه و گرفتار آمدن به عذاب دوزخ

انی اخاف اللّه رب العلمین. انی ارید ان تبوا باثمی ... فتکون من اصحب النار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۲ – ۴

۴– توجه به آگاهی همه جانبه خداوند از اعمال و رفتار ستم پیشگان و کیفر شدنشان در روز قیامت ، بازدارنده آدمی از ستم و تعدی

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون إنما یؤخّرهم لیوم تشخص فیه الأبصر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۳۸ – ۸

۸ – آگاهی و ایمان به علم همه جانبه خداوند ، به تمامی حقایق عالم و راز های دل آدم ، بازدارنده انسان از حق گریزی و ستم کاری

إنّ اللّه علم غیب السموت . .. علیم بذات الصدور

یادآوری علم همه جانبه خداوند در این آیه پس از نقل سرگذشت ستم کاران دوزخی و کافران حق ناپذیر در آیات پیشین

می تواند حاکی از مطلب یاد شده باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۲۲ – ۷

۷

- قضاوت به حق و عادلانه ، مانع ستم و تجاوز به حقوق دیگران است .

فاحکم بیننا بالحقّ و لاتشطط

تقدم توصیه به داوری عادلانه و به حق، بر توصیه به پرهیز از افراط و ستم روا داشتن در امر قضاوت، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۱۹ - ۵

۵ - آگاهی و اعتقاد به احاطه علمی خداوند بر وجود انسان ها ، بازدارنده آنان از هرگونه گناه و ستم

و ما للظلمین من حمیم . .. یعلم خائنه الأعین و ما تخفی الصدور

ذکر شدن آگاهی همه جانبه خداوند از احوال انسان ها پس از یادکردن از ستمکاران می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۲۵ - ۷

۷ - ناسازگاری دین الهی ، با ظلم و بی عدالتی

و أنزلنا معهم الکتب و المیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۳۴ - ۵

۵ - تقواپیشگی ، مانع از ظلم و طغیان و متقین مبرّا از آن

إنّا کنّا ظلمین . .. طغین ... إنّ للمتّقین

مطلب یاد شده، از مقابله متقین با <اصحاب الجنّه> که به ظلم و طغیان آلوده شده بودند استفاده می شود.

موانع ظلم به شریک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۲۴ – ۷۸

۷ – تنها تعداد اندکی از شریکان و معاشرین ، به خاطر ایمان و نیک کرداری ، در حق یکدیگر ستم نمی کنند .

إلاّ

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و قلیل ما هم

۸ - ایمان و عمل صالح ، مانع از تجاوز به حقوق دیگران و ستم در حق شریکان

و إنّ کثیرًا من الخلطاء لیبغی . .. إلاّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

موانع کیفر ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۱ - ۲

۲ - توبه و انجام عمل صالح ، از میان برنده آثار سوء ظلم و گناه

إلاّمن ظلم ثمّ بدّل حسنًا بعد سوء

<تبدیل> (مصدر <بدّل>) به معنای جایگزین کردن است. جایگزینی وقتی تحقق می یابد که یکی برود و دیگری جای آن را بگیرد. گفتنی است که مراد از <ظلم> در آیه شریفه، مطلق معصیت است و مراد از <حُسن> هم می تواند توبه باشد و هم عمل صالح; یعنی، <لکن آنان که با ارتکاب گناه مرتکب ظلم شدند ولی بعداً توبه [یا عمل صالح] را جایگزین آن نمودند بدانند که من غفور و رحیم هستم و آنان را می بخشم و مورد رحمت خویش قرار می دهم. بنابراین آنان نیز بعد از این از چیزی نترسند.

موسی(ع) و ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۶ - ۱

۱ - قتل مرد قبطی ، ظلم موسی (ع) به خود و باعث به خطر افتادن جان او از سوی فرعونیان

فوکزه موسی فقضی علیه . .. قال ربّ إنّی ظلمت نفسی

موسی(ع) در پیشگاه پروردگار اعتراف کرد که مرتکب خطای بزرگی شده و با کشتن مرد قبطی، در معرض خطری جدی قرار گرفته است.

مؤمنان و ظلم

جلد - نام سوره -

سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۲۴ – ۱۰

۱۰ – انسان های مؤمن ، نیک کردار و پرهیز کننده از ظلم به دیگران ، بسیار اندک اند .

و إنّ کثیرًا من الخلطاء لیبغی . .. إلاّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و قلیل ما

تنکیر <قلیل> و اضافه شدن <ما>ی مبهمه، بر مبالغه در قلت دلالت دارد.

ناپسندی ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۴۰ – ۲

۲ ظلم و ستم به دیگران ، به هر اندازه که باشد ، نارواست .

انّ اللّه لا یظلم مثقال ذرّه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۹۰ – ۱۲

۱۲– ستم و تعدی به حقوق دیگران ، دارای قبحی فزون تر در مقایسه با سایر زشتیها

و ینهی عن الفحشاء و المنکر و البغی

برداشت فوق، با توجه به این نکته است که <بغی> که خود از منکرات است اختصاص به ذکر یافته است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۱۰ – ۶

۶ – ستم به دیگران ، کاری است بسیار زشت و ناروا .

و أنّ اللّه لیس بظلّم للعبید

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۶۸ - ۵

۵ - کار ظالمانه ، امری قبیح و نکوهیده است .

و من أظلم ممّن افتری علی اللّه کذبًا

طرح ظلم بودن افترا به خدا، بی آن که سخنی از قبح آن به میان آید، خود، دلالت بر قبح آن در نزد مردم می کند.

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۲ – ۳،۴

۳ – ظلم و تجاوز به حقوق مردم حتی انسان های غیر مؤمن امری ناشایست و سزاوار پیگرد و انتقام است .

إنّما السبیل علی الذین یظلمون الناس

۴ – ظلم و تجاوز در تمامی اشکال آن ، ناروا و توجیه ناپذیر است .

یظلمون الناس و یبغون فی الأرض بغیر الحقّ

تعبیر به <بغیر الحقّ>، تأکیدی بر ناروایی هرگونه تعدی و تجاوز به حقوق مردمان است که راه را بر هرگونه احتمال حقانیت و بایستگی در تجاوز مسدود می کند.

نجات از ظلم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۲۸ – ۶

۶ – حضور مؤمنان در بین کافران و ظالمان ، بلایی سخت و رهایی از آن لطفی بزرگ و الهی

فقل الحمد للّه الذی نجّنا من القوم الظلمین

نجات از ظلم فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۷ – ۱

۱ – رهانیدن بنی اسرائیل از سلطه و ستم فرعونی ، در رأس اهداف موسی (ع) و هارون (ع) قرار داشت .

أن ائت القوم الظلمین . .. فأتیا فرعون فقولا... أن أرسل معنا بنی إسرءیل

مقصود از <إرسال> (فرستادن) در این جا آزاد کردن و رها ساختن بنی اسرائیل است. بنابراین از آیه یاد شده استفاده می شود که اساسی ترین مأموریت موسی(ع) این بود که بنی اسرائیل را از سرزمین فرعونیان خارج کند و آنان را از بند اسارت و بردگی مصریان آزاد سازد.

نشانه های ظلم

جلد - نام سوره - سوره

- آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۲۳ – ۴

۴ ایجاد پیوند دوستی و موالات با کفار و دشمنان اسلام ، نشانه وجود روحیه ستم پیشگی است .

إن استحبوا الکفر علی الإیمن و من یتولهم منکم فأولئک هم الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۴۷ – ۱۳

۱۳ اخلالگری و فتنه انگیزی در سپاه اسلام ، نشانه ستم پیشگی است .

لو خرجوا فیکم ما زادوکم إلا خبالا . .. یبغونکم الفتنه و اللّه علیم بالظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۷ – ۷

۷ – رد دعوت پیامبران ، نشانه روحیه ظلم و بیدادگری است .

ربّی أعلم بمن جاء بالهدی . .. إنّه لایفلح الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۱۷ – ۷

۷ – نفاق و همسویی با کافران ، نمودی از ظلم

فکان عقبتهما أنّهما فی النار . .. و ذلک جزؤا الظلمین

چنانکه گفته شد آیه بر منافقان و کافران نیز تطبیق شود.

نشانه های ظلم به خود

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۳۴ – ۵

۵- گرفتار شدن به کیفر عمل خویش ، نمود و مظهر ظلم به نفس است .

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون . فأصابهم سیئات ما عملوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۷۸ - ۵

۵ - حق گریزی ، ظلم و ستم آدمی به خویشتن است .

و لکن کانوا هم الظلمین . .. و لکنّ

أکثرکم للحقّ کرهون

از ارتباط آیات می توان استفاده کرد که ظلم و ستم مجرمان، چیزی جز حق گریزی آنان نیست.

نعمت نجات از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۲۰

۲۰- آزمایش های خداوند از بندگان دارای مراتب است .

و فی ذلکم بلاء من ربّکم عظیم

نفی ظلم در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۶۰ - ۵

۵ در قیامت به گنهکاران ستم نخواهد شد.

و هم لا یظلمون

ذیل آیه قبل (ثم ینبئهم . ..) بیانگر این است که ظرف پاداش و جزای مطرح شده در این آیه روز قیامت است.

نهی از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۹۰ - ۸،۹

۸- خداوند از ارتکاب فحشا و اعمال ناپسند و ستم و سرکشی نهی کرده است .

و ینهی عن الفحشاء و المنکر و البغی

۹- نهی از ارتکاب فحشا و زشتی و ستم ، از مهم ترین تحذیر های قرآن و نواهی خداوند است .

و نزّلنا علیک الکتب . .. إن الله ... ینهی عن الفحشاء و المنکر و البغی

وضوح قبح ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۳ - ۱۱

۱۱ - قبیح بودن ظلم ، امری شناخته شده برای افراد بشر است .

إنّ الشرک لظلم عظیم

از این که گفته شده: <از شرک به خاطر ظالمانه بودن اش، باید پرهیز کرد. > و قبیح بودن شرک را، به خاطر ظلم بودن آن معرفی کرده، استفاده می شود که

قبح و زشتی ظلم، امری شناخته شده است.

وضوح ناپسندی ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۶۴ - ۱۰

۱۰- زشتی و ناپسندی ظلم ، برای همه انسان ها قابل درک و مورد پذیرش است .

فقالوا إنّكم أنتم الظلمون

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که قوم ابراهیم، علی رغم عدم اعتقاد به شریعتی خاص از شرایع الهی، قبح ظلم را اصلی مفروض می دانستند.

یوسف(ع) و ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۷۹ - ۸،۱۰

۸ استعاذه یوسف (ع) به خداوند از روا داشتن ظلم و ستم

قال معاذ الله . .. إنا إذًا لظلمون

۱۰ یوسف (ع) و کارگزارانش به هنگام اقتدار و حکومت در مصر ، از هر$ گونه ظلم و ستم اجتناب می کردند .

قال معاذ الله ان . .. إنا إذًا لظلمون

مقصود یوسف از ضمیرهای متکلم مع الغیر <نا> و <نحن> در حقایقی که مطرح کرد (أن نأخذ . .. إنا إذًا لظالمون) خود او و کارگزارانش می باشد.

یوسف(ع) و ظلم برادران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۹۲ - ۱

۱ یوسف (ع) ستم های برادرانش را در حق خویش نادیده گرفت و آنان را بخشود .

قال لاتثریب علیکم

روا نداشتن سرزنش برادران که جمله <لاتثریب . ..> گویای آن است ، می رساند که یوسف(ع) آنان را مورد عفو خویش قرار داد.

ظلم به نفس

{ظلم به نفس}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران

- ۳ - ۱۳۵ - ۱،۳

۱ یاد خدا و طلب آمرزش (توبه) شیوه پارسایان ، در صورت ارتکاب کاری ناشایست (زنا یا مطلق گناه کبیره) و یا ستم بر خویش

اعدّت للمتّقین . .. و الّذین اذا فعلوا فاحشه او ظلموا انفسهم ذکروا اللّه فاستغفر

برخی گفته اند مراد از <فاحشه>، زنا و مقصود از ظلم در این آیه، سایر گناهان چه صغیره و چه کبیره است. برخی دیگر گفته اند که مراد از <فاحشه>، گناهان کبیره و مقصود از ظلم، گناهان صغیره است.

۳ گناه ، ستم بر خویشتن است .

او ظلموا انفسهم . .. فاستغفروا لذنوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۳۶ - ۲

۲ آنان که پشیمان از کرده های ناشایست و ستم بر خویش هستند و اصراری بر گناهان ندارند ، بهره مند از آمرزش الهی و بهشت جاودانه خواهند بود .

و الّذین اذا فعلوا . .. اولئک جزآؤهم مغفره من ربّهم و جنّات ... خالدین فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۴۴ - ۱۵

۱۵ پشت کردن به خط رسالت انبیا و بازگشت از اسلام به کفر ، زیان رساندن به خویشتن است .

و ما محمّد الّا رسول . .. و من ینقلب علی عقبیه فلن یضرّ اللّه شیئا

کفر و ارتداد، قطعا دربردارنده زیان است و به حکم <فلن یضرّ اللّه>، این زیان، متوجه خداوند سبحان نخواهد شد ; بنابراین الزاماً دامنگیر فرد و جامعه مرتد و کافر خواهد شد.

ظلم به نفس

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۳۱ – ۶،۷،۸

۶ رجوع مرد به زن مُطلّقه با قصد آزار ، ظلم به خویشتن است .

و لا تمسکوهنّ ضراراً لتعتدوا و من یفعل ذلک فقد ظلم نفسه

۷ تعدّی از حدود الهی ، ظلم به خویشتن است .

لتعتدوا و من یفعل ذلک فقد ظلم نفسه

۸ ظلم به دیگران ، ظلم به خویشتن است .

و لا تمسکوهنّ ضراراً لتعتدوا و من یفعل ذلک فقد ظلم نفسه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۵۴ – ۱۷

۱۷ محرومیّت از بهره های اخروی ، تاوان ستمی است که ترک کنندگان انفاق ، خود بر خویشتن روا داشته اند .

انفقوا ممّا رزقناکم من قبل . .. و الکافرون هم الظّالمون

خداوند با بیان اینکه در قیامت تجارتی نیست، در واقع به ترک کنندگان انفاق هشدار می دهد که از مواهب آخرت بی نصیبند که در نتیجه بر خود ستم کرده و به مقتضای حصر در جمله <و الکافرون . .. >، این ستمکاری را از ناحیه خود آنان شمرده است، نه از ناحیه خداوند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۱۷ – ۶،۸،۹

۶ کفر آدمی ، ظلم به خویشتن

انّ الذین کفروا حرث قوم ظلموا انفسهم . .. و ما ظلمهم اللّه و لکن انفسهم یظلمون

۸ انگیزه قرار دادن دنیا در انفاق ، ستمی است بر خویشتن . *

مثل ما ینفقون فی هذه الحیوه الدنیا کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم ظلموا انفسهم

۹ خداوند به

اهل کفر ستمی روا ندارد ، بلکه آنها ، خود بر خویشتن ستم روا می دارند .

و ما ظلمهم اللّه و لکن انفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۶۴ - ۶،۷

۶ مراجعه به طاغوت و دادگاه های ناصالح برای داوری ، ستم به خویشتن است .

یریدون ان یتحاکموا . .. و لو انّهم اذ ظلموا انفسهم

۷ سرپیچی از فرامین پیامبر (ص) ، گناه ، نفاق و ستم بر خویشتن است .

و ما ارسلنا من رسول الّا لیطاع باذن اللّه و لو انّهم اذ ظلموا انفسهم

مراد از ظلم در <اذ ظلموا> به قرینه <لیطاع>، مخالفت با رسول خدا (ص) است و با توجّه به آیات قبل که اعراض کنندگان از رسول (ص) را منافق شمرده، می توان گفت هر گونه مخالفتی با رسول خدا (ص) و اعراض از او، نوعی نفاق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۹۷ - ۵،۱۴

۵ ماندن در سیطره مشرکان و کافران و ترک هجرت ، ظلم به نفس است .

انّ الّذین توفّیهم الملئکه ظالمی انفسهم قالوا فیم کنتم قالوا کنّا مستضعفین فی ال

بنابر اینکه توبیخ ملائکه بر اصل هجرت نکردن باشد، نه اینکه ترک هجرت باعث عمل نکردن به تکالیف الهی می شده است.

۱۴ عمل نکردن به تکالیف الهی ، ستم به خویشتن است .

انّ الّذین توفّیهم الملئکه ظالمی انفسهم . .. قالوا الم تکن ارض اللّه واسعه فتهاج

بنابر اینکه توبیخ ملائکه از ترک کنندگان هجرت، برای این باشد که چرا با ماندن در محیط کفر

تکالیف الهی را ترک کرده اید، نه اینکه سرزنش آنان به جهت خصوص ترک هجرت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۹۸ - ۱۰

۱۰ ناآگاهی از معارف دینی با وجود امکان یادگیری آن ، گناه و ستم بر خویشتن است .

ظالمی انفسهم . .. قالوا الم تکن ارض اللّه واسعه فتهاجروا فیها .. الّا المستضعفین

ظلمت از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

ظلمت

آثار انغماس در ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۹ - ۲

۲ درک نکردن و غوطهور بودن در تاریکی جهل و گمراهی، ریشه تکذیب آیات الهی است.

و الذین کذبوا بأیتنا صم و بکم فی الظلمت

<صم و بکم> (کری و لالی)، علاوه بر بیان حقیقت حال تکذیب کنندگان، اشاره به ریشه تکذیب آیات نیز می تواند باشد.

اخراج مؤمنان از ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۴۳ - ۲،۶

۲ - اعطای رحمت ویژه خداوند به مؤمنان ، به منظور بیرون بردن آنان از ظلمت هاو رساندن شان به نور است .

هو الذی یصلّی علیکم . .. لیخرجکم من الظلمت إلی النور

۶ - دعا و تحیت ملائکه بر مؤمنان ، زمینه ساز بیرون بردن آنان از ظلمت ها به نور است .

هو الذی یصلّی علیکم و ملئکته لیخرجکم من الظلمت إلی النور

انغماس در ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۹ - ۵

۵ کسانی که نتوانند از جنبندگان و شکل زندگی آنها به توانمندی خداوند پی ببرند، مانند کر و لالهایی فرو

رفته در تاریکی هستند.

و ما من دابه فی الأرض . .. إلی ربهم یحشرون. و الذین کذبوا بأیتنا صم و بکم فی الظ

مقتضای ارتباط بین آیه مورد بحث با آیه قبل می تواند این مضمون باشد که همین آیات موجود در طبیعت برای هدایت کافی است و کسانی که نتوانند از همین آیات توانمندی خداوند را (إن اللّه قادر علی ان ینزل) دریابند، کر و لالهایی ظلمت زده هستند.

تنوع ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱ - ۸،۱۲

۸- انسان ها ، بدون تعالیم دین و آموزه های قرآن ، گرفتار انواع ظلمت ها گمراهیهایند .

لتخرج الناس من الظلمت إلی النور

خداوند، هدف از نزول کتاب خویش را بیرون آوردن مردم از ظلمتها معرفی می کند و برای ظلمتها نیز هیچ گونه قیدی نیاورده است که مشخص کند مراد از آنها چیست و این، حکایت از آن دارد که بدون تعالیم دین، زندگی انسانها در ظلمت است.

۱۲- مردم در عصر بعثت پیامبر (ص) ، در انواع ظلمت ها بسر می بردند .

لتخرج الناس من الظلمت إلی النور

خروج از ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۶ - ۱۰

۱۰ خداوند ، خارج کننده انسان ها از ظلمت و تاریکی به نور و هدایت

یخرجهم من الظلمت إلی النور

بنابر اینکه ضمیر فاعلی در <یخرجهم> به <اللّه> برگردانده شود. بر این مبنا <باذنه> به معنای <بعلمه> خواهد بود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – طلاق – ۶۵ – ۱۱ – ۴،۵،۱۱،۱۲

۴ – هدف از نزول

قرآن ، بیرون آوردن مردم از ظلمت ها و رهنمونی آنان به نور و روشنایی ها است .

لیخرج الذین ءامنوا و عملوا الصلحت من الظلمت إلی النور

۵ - پیامبر (ص) ، وظیفه دار هدایت مردم به سوی نور و خارج کردن آنان از ظلمت ها (گمراهی ها) در پرتو تعالیم قرآن کریم

لیخرج الذین ءامنوا و عملوا الصلحت من الظلمت إلی النور

۱۱ - سنت پیامبر (ص) ، همگام و همتراز قرآن ، در نجات مردم از ظلمت ها و هدایت آنان به سوی نور

لیخرج الذین ءامنوا و عملوا الصلحت من الظلمت إلی النور

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که خارج ساختن مردم از ظلمت کفر و هدایت آنان به نور ایمان، هدفی دائمی است. از سوی دیگر پیامبر(ص) همچون سایر انسان ها، از دنیا خواهد رفت. بنابراین تنها سنت آن حضرت، می تواند همواره چنین نقشی را ایفا کند.

۱۲ - ایمان و عمل صالح ، نشانه رهایی از ظلمت ها و هدایت به نور است .

و من یؤمن باللّه و یعمل صلحًا یدخله جنّت

ذکر پاداش بهشت برای مؤمنان نیکوکار پس از طرح مسأله ظلمت کفر و نور ایمان می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

خلقت ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۵ - ۵

۵ - پیدایش مستمر روز و شب و نور و ظلمت ، از نشانه های قدرت مطلق و ربوبیت یگانه خداوند است .

یکوّر الّیل علی النهار و یکوّر النهار علی الّیل

در ظلمت منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۸ - ۱،۴،۵

۱ - منافق ر ها شده در ظلمت و گمراهی بسان شخص کر و لال و نابیناست .

ترکهم فی ظلمت لایبصرون. صم بکم عمی

صم، بکم و عمی به ترتیب: جمع أصم (کر)، أبکم (لال) و أعمی (کور) است. کلمات یاد شده خبر برای مبتدای محذوف، یعنی ضمیر <هم> است که به توصیف شدگان در آیه قبل (منافقان رها شده در ظلمت) بر می گردد.

۴ - عجز و ناتوانی از شنیدن ، دیدن و گفتن حقایق ، ظلمتهایی است که منافقان در آن گرفتارند .

ترکهم فی ظلمت لایبصرون. صم بکم عمی

آیه مورد بحث می تواند تفسیری برای کلمه <ظلمات> و جمله <لایبصرون> در آیه قبل باشد.

۵ - منافقان ر ها شده در ظلمتِ گمراهی ها ، راه نجاتی ندارند و به ایمان راستین باز نخواهند گشت .

صم بکم عمی فهم لایرجعون

زمینه ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱ - ۸

۸- انسان ها ، بدون تعالیم دین و آموزه های قرآن ، گرفتار انواع ظلمت ها گمراهیهایند .

لتخرج الناس من الظلمت إلی النور

خداوند، هدف از نزول کتاب خویش را بیرون آوردن مردم از ظلمتها معرفی می کند و برای ظلمتها نیز هیچ گونه قیدی نیاورده است که مشخص کند مراد از آنها چیست و این، حکایت از آن دارد که بدون تعالیم دین، زندگی انسانها در ظلمت است.

ظلمت جهل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۹ - ۳

۳ درک نکردن و غوطهور شدن در تاریکیهای جهل و گمراهی، پیامد

تکذیب آیات الهی است.

و الذین کذبوا بأیتنا صم و بکم فی الظلمت من یشإاللّه یضللّه

کری و لالی تکذیب کنندگان، کنایه از درک نکردن و سردرگمی آنان است. محتمل است این حالت کیفری از جانب خداوند برای آنان باشد; چنانچه جمله <من یشإاللّه> شاهد بر آن است.

ظلمت کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۹ - ۱۳

۱۳ عن أبی جعفر(ع) فی قوله: <الذین کذبوا بایاتنا صم و بکم> یقول: <صم> عن الهدی و <بکم> لایتکلمون بخیر <فی الظلمات> یعنی ظلمات الکفر . .. .

از امام باقر(ع) درباره آیه <الذین کذبوا بایاتنا . ..> روایت شده است: تکذیب کنندگان آیات الهی <کرانند> از (شنیدن آیات) هدایت، <لالند> از سخن خیر گفتن، <در تاریکیها قرار دارند> یعنی تاریکیهای کفر ... .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۲ - ۳

۳ ایمان، حیات است و مولد نور و کفر، مرگ است و تاریکی.

أو من کان میتا فأحیینه . .. کمن مثله فی الظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱ - ۹

۹- کفر ، ظلمت و راه خدا ، نور است .

لتخرج الناس من الظلمت إلی النور

به قرینه آیات بعد، که درباره کافران و سدّ کنندگان راه خداست، مراد از <ظلمات>، کفر و مراد از <نور>، راه خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۵ - ۵

۵- کفر ، ظلمت و راه خدا ، نور است .

أخرج قومك من الظلمت إلی النور

از آن جایی

که هدف پیامبران و از جمله موسی(ع) هدایت مردم بوده است; احتمالاً، مراد از خارج کردن مردم از ظلمت، نجات از کفر و بردن آنان به سوی نور، هدایت آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۲۰ - ۲

۲ - ایمان چون نور ، مایه هدایت و روشنایی و کفر ، همچون ظلمت ، مایه گمراهی و تاریک بینی

و لا الظلمت و لا النور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - طلاق - ۶۵ - ۱۱ - ۷

۷ - کفر ، ظلمت و راه خدا ، نور است .

من الظلمت إلی النور

از این قرینه که مقصود از نور قرآن و راه خدا است; استفاده می شود که مراد از ظلمات، راه های کفر است.

ظلمت گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۸ - ۵

۵ - منافقان ر ها شده در ظلمتِ گمراهی ها ، راه نجاتی ندارند و به ایمان راستین باز نخواهند گشت .

صم بکم عمی فهم لایرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۹ - ۳

۳ درک نکردن و غوطهور شدن در تاریکیهای جهل و گمراهی، پیامد تکذیب آیات الهی است.

و الذین کذبوا بأیتنا صم و بکم فی الظلمت من یشإاللّه یضللّه

کری و لالی تکذیب کنندگان، کنایه از درک نکردن و سردرگمی آنان است. محتمل است این حالت کیفری از جانب خداوند برای آنان باشد; چنانچه جمله <من یشإاللّه> شاهد بر آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

- ۱۸

حدید - ۵۷ - ۹ - ۸

۸ - < ضلالت و گمراهی > ، ظلمت و تاریکی و < هدایت و رهیابی > ، نور و روشنایی است .

لیخرجکم من الظلمت إلی النور

استعاره آوردن <ظلمت> برای ضلالت و <نور> برای هدایت بیانگر مطلب یاد شده است.

ظلمت معبودان باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۱۶ - ۱۷

۱۷ خداوند ، حقیقتی بصیر و پرفروغ است و معبود های اهل شرک کور و تاریکند .

قل هل یستوی الأعمی والبصیر أم هل تستوی الظلمت والنور

برداشت فوق بر این مبناست که <أعمی> و <ظلمات> اوصاف معبودهای اهل شرك و <بصیر> و <نور> وصف خداوند باشد.

ظلمت مکذّبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۹ - ۱

۱ تکذیب کنندگان آیات الهی (قرآن)، کرها و لالهایی فرو رفته در ظلمتها هستند.

و الذین کذبوا بأیتنا صم و بکم فی الظلمت

ظلمت مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۹ - ۱

۱ تکذیب کنندگان آیات الهی (قرآن)، کرها و لالهایی فرو رفته در ظلمتها هستند.

و الذين كذبوا بأيتنا صم و بكم فى الظلمت

عوامل انغماس در ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۹ - ۳

۳ درك نكردن و غوطهور شدن در تاريكيهاى جهل و گمراهى، پيامد تكذيب آيات الهى است.

و الذين كذبوا بأيتنا صم و بكم فى الظلمت من يشإاللّه يضللّه

كرى و لالى تكذيب كنندگان، كنايه از درك نكردن و سردرگمى آنان است.

محتمل است این حالت کیفری از جانب خداوند برای آنان باشد; چنانچه جمله <من یشإاللّه> شاهد بر آن است.

عوامل ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۱۶ - ۱۶

۱۶ پذیرش ولایت و ربوبیت غیر خدا ، فرو رفتن در تاریکیهاست و پذیرش ولایت و ربوبیت خدا ، راهیابی به نور است .

قل من رب السموت . .. أم هل تستوی الظلمت والنور

کافران در ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۲ - ۴،۱۱

۴ کافران گمراهگر، در چنان ظلماتی اسیرند که امیدی به رهایی آنان نیست.

کمن مثله فی الظلمت لیس بخارج منها

۱۱ کافران، از آن رو که در ظلمت و گمراهی هستند، کردار زشت خویش را زیبا می پندارند.

کمن مثله فی الظلمت . .. کذلک زین للکفرین

کافران و ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱ - ۱۴

۱۴ عن أبی ابراهیم قال: . .. <ثم الذین کفروا بربهم یعدلون> قال: یعدلون بین الظلمات و النور و بین الجور و العدل.

امام کاظم(ع) درباره آیه <ثم الـذین . .. > فرمود: (کافرانی که برای خدا انباز می گیرند)، ظلمت و نور و ظلم و عدل را برابر قرار می دهند.

مراتب ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۷ - ۷

۷ خداوند ، با محروم ساختن منافقان از نور ایمان ، آنان را به ظلمتهایی شدید گرفتار می سازد .

ذهب اللّه بنورهم و ترکهم فی ظلمت لایبصرون

نکره بودن <ظلمات>

حاکی از شدت ظلمت است.

منافقان در ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۷ - ۷،۱۰

۷ خداوند ، با محروم ساختن منافقان از نور ایمان ، آنان را به ظلمتهایی شدید گرفتار می سازد .

ذهب اللّه بنورهم و ترکهم فی ظلمت لایبصرون

نکره بودن <ظلمات> حاکی از شدت ظلمت است.

۱۰ ر ها کردن منافقان در ظلمت و گمراهی پس از روشنایی گذرا ، استهزای خداوند نسبت به آنهاست .

اللّه یستهزئ بهم . .. فلمّا أضاءت ما حوله ذهب اللّه بنورهم

جمله <فلمّا أضاءت ما حوله . ..> می تواند توضیحی در قالب مثل برای <اللّه یستهزئ بهم و یمدّهم ...> باشد.

موارد ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۸ - ۴،۵

۴ - عجز و ناتوانی از شنیدن ، دیدن و گفتن حقایق ، ظلمتهایی است که منافقان در آن گرفتارند .

ترکهم فی ظلمت لایبصرون. صم بکم عمی

آیه مورد بحث می تواند تفسیری برای کلمه <ظلمات> و جمله <لایبصرون> در آیه قبل باشد.

۵ - منافقان ر ها شده در ظلمتِ گمراهی ها ، راه نجاتی ندارند و به ایمان راستین باز نخواهند گشت .

صم بکم عمی فهم لایرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱ - ۹

۹- کفر ، ظلمت و راه خدا ، نور است .

لتخرج الناس من الظلمت إلی النور

به قرینه آیات بعد، که درباره کافران و سدّ کنندگان راه خداست، مراد از <ظلمات>، کفر و مراد از <نور>، راه خداست.

موانع خروج از ظلمت

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۲ - ۱۲

۱۲ زیبا پنداشتن اعمال، مانع رشد و خروج انسان از تاریکی است.

لیس بخارج منها کذلک زین للکفرین ما کانوا یعملون

نجات از ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶۳ - ۱

۱ خداوند، نجاتبخش گرفتاران در تاریکیها و تنگناهای هول انگیز خشکی و دریاست.

قل من ینجیکم من ظلمت البر و البحر تدعونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱ - ۵،۶

۵- هدف از نزول قرآن ، خارج ساختن مردم از ظلمت ها و رهنمونی آنان به نور است .

کتب أنزلنه إلیک لتخرج الناس من الظلمت إلی النور

۶- پیامبر (ص) ، وظیفه دار هدایت مردم به سوی نور و خارج کردن آنان از ظلمت ها (گمراهی ها) ، با تعالیم قرآن کریم

أنزلنه إلیک لتخرج الناس من الظلمت إلی النور

نور و ظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۵۷ - ۳،۴،۶،۷،۹،۱۱

۳ خداوند ، هدایتگر اهل ایمان ، از تاریکی ها به سوی نور

اللّه ولیّ الّذین امنوا یخرجهم من الظّلمات الی النّور

۴ هدایت مؤمنان از تاریکی ها به نور ، پرتویی از ولایت الهی بر آنان

اللّه ولیّ الّذین امنوا یخرجهم من الظّلمات الی النّور

جمله <یخرجهم . .. > پس از طرح ولایت الهی نسبت به مؤمنان، به منزله بیان و یا ارائه نمونه ای است از ولایت خداوندی.

۶ ایمان به خداوند ، زمینه ساز راهیابی انسان به نور

اللّه ولّی الّذین امنوا

یخرجهم من الظّلمات الی النّور

۷ انسان ، همواره بر سر دوراهی نور و ظلمت

یخرجهم من الظّلمات الی النّور . .. یخرجونهم من النّور الی الظّلمات

۹ کفر ، زمینه ساز سرپرستی و حاکمیّت طاغوت و انحراف از نور به ظلمتها

و الّذین کفروا اولیاؤهم الطّاغوت یخرجونهم من النّور الی الظّلمات

۱۱ حاکمیّت طاغوت ، منحرف کننده جامعه ، به سوی ظلمت ها و تباهیها

اولیاؤهم الطّاغوت یخرجونهم من النّور الی الظّلمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۶ - ۹

۹ قرآن و پیامبر (ص) ، خارج کننده انسان ها از تاریکی و گمراهی به نور و هدایت با اذن خداوند

و یخرجهم من الظلمت إلی النور باذنه

در برداشت فوق <باذنه> متعلق به <یخرجهم> گرفته شده است. بر این مبنا ضمیر در <یخرجهم> باید به <نور> و <کتاب> برگردانده شود، نه به <اللّه>، چون معنا ندارد که خدا با اذن خودش کاری انجام دهد.

ظن از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

ظن

آثار تبعیت از ظن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۱۶ - ۶

۶ تکیه بر گمان در مسائل اصولی و زیربنایی موجب گمراهی می شود.

یضلوک عن سبیل الله إن یتبعون إلا الظن

آثار سوء ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – حجرات – ۴۹ – ۱۲ – ۹،۱۱،۱۴

۹ – رواج بدگمانی در جامعه مؤمنان ، تهدیدی برای اخوت ایمانی آنان

إنّما المؤمنون إخوه . .. يأيّها الذين ءامنوا اجتنبوا كثيرًا من الظنّ

با توجه به ارتباط این آیه با آیه <إنّما المؤمنون إخوه>، برداشت یاد شده قابل استفاده است.

۱۱- بدگمانی به

مؤمنان ، زمینه کشیده شدن انسان به تجسّس و کنجکاوی های ممنوع

اجتنبوا کثیرًا من الظنّ . .. و لاتجسّسوا

۱۴ - بدگمانی و تجسّس ، زمینه کشیده شدن انسان به غیبت

اجتنبوا کثیرًا من الظنّ . .. و لاتجسّسوا و لایغتب بعضکم بعضًا

بنابراین که ترتیب لفظی بخش های آیه، بیانگر ترتیب حقیقی و رتبی آنها باشد، برداشت بالا به دست می آید.

آثار ظن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۲۰ - ۷

۷ - حدس و گمان ، سرچشمه اصلی باور های خرافی و جاهلانه

إن هم إلّا یخرصون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۸۰ - ۲

۲ - شرك و حق ستیزی ، امری مبتنی بر حدس و گمان و فاقد دلایل مستند

أم یحسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۱۲ - ۴،۷

۴ - بعضی از گمان ها ، قرار دهنده انسان در معرض گناه و عکس العمل ناشایست

إنّ بعض الظنّ إثم

۷ - مترتب شدن گناه بر بعضی از گمان ها ، مقتضی اجتناب هر چه بیشتر انسان از بدگمانی به مؤمنان

اجتنبوا کثیرًا من الظنّ إنّ بعض الظنّ إثم

با توجه به این که <إنّ بعض الظنّ. ..> در مقام تعلیل برای <اجتنبوا...> است، برداشت بالا به دست می آید.

آثار ظن به آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۳ - ۳

۳ آدمی حتی با احتمال وجود سرای آخرت ، از عذاب های استیصال عبرت می گیرد و دلالت آنها را بر وجود سرای آخرت

می پذیرد .

إن فی ذلک لأیه لمن خاف عذاب الأخره

برداشت فوق ، از کلمه <خاف> که در آیه فوق متضمن معنای احتمال دادن است استفاده می شود.

آثار ظن به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۴ - ۳

۳ - اعتقاد به معاد ، حتی در حد گمان ، بازدارنده انسان از خیانت در سنجش کالای دیگران

ألا یظنّ أُولئک أنّهم مبعوثون

آثار ظن در عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۲۳ - ۷

۷ - تکیه بر گمان و پندار ، در زمینه مسائل اعتقادی ، مایه زیان و خسران آدمی

و ذلکم ظنّکم . .. فأصبحتم من الخسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۲۴ - ۴

۴ - تکیه بر پندار و گمان های ناروا درباره خداوند ، درپی دارنده فرجامی شوم در آخرت

ذلکم ظنّکم . .. فالنار مثوًی لهم

آثار ظن ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۲۳ - ۶

۶ – گمان های بی جا و ناروا نسبت به خداوند ، عامل هلاکت و خسران آدمی

ذلکم ظنّکم . .. بربّکم أردیکم فأصبحتم من الخسرین

اتکای به ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۲۲ – ۱۰

۱۰ گمان و حدس تنها تکیه گاه مشرکان در پذیرش شریک برای خداوند

أین شرکاؤکم الذین کنتم تزعمون

اجتناب از سوء ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – حجرات – ۴۹

- ۱۲ - ۲،۷

۲ - لزوم حاکمیت روح خوشبینی ، در زندگی اجتماعی مؤمنان و پرهیز از بدگمانی و شک

اجتنبوا کثيرًا من الظنّ

۷ - مترتب شدن گناه بر بعضی از گمان ها ، مقتضی اجتناب هر چه بیشتر انسان از بدگمانی به مؤمنان

اجتنبوا کثيرًا من الظنّ إنّ بعض الظنّ إثم

با توجه به این که <إنّ بعض الظنّ. ..> در مقام تعلیل برای <اجتنبوا...> است، برداشت بالا به دست می آید.

اجتناب از ظن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۵۷ - ۱۲

۱۲ ضرورت پرهیز از گفتار ها و ادعا های مبتنی بر ظن و گمان *

ما لهم به من علم الا اتباع الظن

جمله <ان الذين . .. الا اتباع الظن> دارای لحنی است مذمت آمیز نسبت به کسانی که باورهایشان مبنی بر ظن و گمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۱۶ - ۱۱،۱۰،۹

۹ قرآن راهنمای کامل و تمام برای مصون ماندن از انحراف در عقاید و افکار و اسیر شدن در دام گمان

و تمت کلمت ربک صدقا و عدلا . .. و إن تطع أکثر من فی الأرض یضلوک عن سبیل الله

۱۰ جواز پیروی از کسانی که آرای آنها عالمانه و به دور از گمان است.

و إن تطع أکثر من فی الأرض . .. إن یتبعون إلا الظن

چون جمله <إن یتبعون . .. > بیان فلسفه ممنوعیت اطاعت از اکثر مردم است، در موردی که چنین فلسفه ای موجود نباشد، حکم ممنوعیت نیز وجود نخواهد داشت. به عبارت دیگر چون حکم منصوص العله است،

در موردی که آن علت تحقق نیابد حکم نیز به کار نمی آید.

۱۱ خداوندِ شنوا و دانا شایسته پیروی است، نه اکثریت تابع گمانهای واهی

و هو السمیع العلیم. و إن تطع أکثر من فی الأرض ... إن یتبعون إلا الظن

احکام ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۳۶ – ۳،۴،۵

۳ پیروی از ظن و گمان امری است نکوهیده و ممنوع .

و ما یتبع أکثرهم إلا ظناً

۴ ظن و گمان از رساندن انسان به حقایق ، ناتوان و بی اعتبار است .

إن الظن لایغنی من الحق شیئاً

۵ ظن و گمان ، در ارائه حق ، هرگز نمی تواند جانشین علم و یقین شود .

إن الظن لایغنی من الحق شیئاً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – حجرات – ۴۹ – ۱۲ – ۶

۶ – کافی نبودن گمان ، برای متهم ساختن انسان مؤمن و داوری علیه او

اجتنبوا کثیرًا من الظنّ إنّ بعض الظنّ إثم

ارزش ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۶۶ – ۴

۴ تکذیب هود از سوی کافران قومش ، مبتنی بر حدس و گمان ، و نه علم و یقین *

إنا لنظنك من الكذبين

اهمیت اجتناب از ظن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۱۰ - ۴

۴ - لزوم مبتنی ساختن مبانی عقیدتی ، بر بنیان علم و یقین و پرهیز از اتکا به گمان

قتل الخرّصون

معنای لغوی <خَرْص> اتکا به گمان است. از این که تکیه بر گمان مورد نکوهش

واقع شده استفاده می شود که ضد آن (اتکا بر علم) ضروری و بایسته است.

اهمیت حسن ظن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۱۲ - ۲

۲ - لزوم حاکمیت روح خوشبینی ، در زندگی اجتماعی مؤمنان و پرهیز از بدگمانی و شک

اجتنبوا کثیرًا من الظنّ

بی ارزشی ظن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۸ - ۱۶

۱۶ گمان در حیطه مسائل عقیدتی و بنیادی فاقد ارزش و اعتبار است.

إن تتبعون إلا الظن و إن أنتم إلا تخرصون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۲۳ - ۸

۸ - ظن و گمان در زمینه مسائل بنیادی و اعتقادی ، فاقد ارزش و اعتبار

ذلکم ظنّکم . .. بربّکم أردیکم فأصبحتم من الخسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۲۰ - ۸

۸ - ظن و گمان در حوزه مسائل اعتقادی ، بی ارزش و بدون اعتبار است .

ما لهم بذلک من علم إن هم إلاّ یخرصون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ – جاثیه – ۴۵ – ۲۴ – ۱۱

۱۱ – پیروی از گمان و پندار ، فاقد اعتبار و ارزش در زمینه اصول اعتقادی و معارف بنیادین

و ما لهم بذلک من علم إن هم إلاّ یظنّون

لحن آیه شریفه توبیخی است و خداوند مشرکان طبیعت گرا و منکر معاد را به خاطر پیروی از گمان، نکوهش کرده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – نجم – ۵۳ –

۵ - کارایی نداشتن حدس و گمان ، برای دستیابی انسان به حق و حقیقت

و إنّ الظنّ لایغنی من الحقّ شیئًا

بی اعتباری ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۵۷ – ۱۳

۱۳ بی اعتباری ظن و گمان در وقایع تاریخی

ما لهم به من علم الا اتباع الظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۱۶ – ۱۲،۱۳

۱۲ آرا و عقاید اکثریت مردم به جهت مبتنی بودن آن بر گمان فاقد اعتبار است.

إن یتبعون إلا الظن و إن هم إلا یخرصون

۱۳ گمان در عقاید و الهیات، فاقد اعتبار است.

إن یتبعون إلا الظن و إن هم إلا یخرصون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۳۶ – ۴،۵

۴ ظن و گمان از رساندن انسان به حقایق ، ناتوان و بی اعتبار است .

إن الظن لایغنی من الحق شیئاً

۵ ظن و گمان ، در ارائه حق ، هرگز نمی تواند جانشین علم و یقین شود .

إن الظن لایغنی من الحق شیئاً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – حجرات – ۴۹ – ۱۲ – ۶

۶ – کافی نبودن گمان ، برای متهم ساختن انسان مؤمن و داوری علیه او

اجتنبوا کثیرًا من الظنّ إنّ بعض الظنّ إثم

پیروی از ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – نجم – ۵۳ – ۲۳ – ۱۲

۱۲ – مشرکان ، گرفتار هواپرستی و پیروی از حدس و گمان ، به رغم تجلی انوار هدایت الهی در

حق ایشان

إن يتّبعون إلّا الظنّ و ما تهوى الأنفس و لقد جاءهم من ربّهم الهدى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۲۷ - ۵

۵ - پیروی از هوا و گمان و آرزوپردازی های بی حاصل ، از ویژگی های ناباوران به آخرت

إن هی إلّا أسماء سمّیتموها . .. إن يتّبعون إلّا الظنّ و ما تهوى الأنفس ... أم لل

ارتباط آیات، نشانگر این است که منکران آخرت، از ویژگی های یاد شده برخوردارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۲۸ - ۱،۳

۱ - اظهارات مشرکان در مورد فرشتگان ، بی بهره از واقعیت و متکی بر حدس و گمان

ليسمّون الملئکه . .. و ما لهم به من علم إن يتّبعون إلّا الظنّ

۳ - پندارگریی و گمان محوری ، شالوده هویت مشرکان بی باور به آخرت

إنّ الذين لايؤمنون بالأخره . .. إن يتّبعون إلّا الظنّ

با توجه به حصر در <إن يتّبعون إلّا الظنّ>، مطلب بالا استفاده می شود.

تبعیت از ظن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۱۶ - ۳

۳ اغلب مردم زمین، گمراه و تابع گمانهای نادرست در عقاید خود هستند.

و إن تطع أكثر من فى الأرض يضلوك عن سبيل الله

تحقق ظن ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۲۰ - ۱،۳

۱ - ابلیس ، گمان خود را درباره گمراه کردن انسان ها ، درباره قوم سبأ محقق شده یافت .

و لقد صدّق علیهم إبلیس ظنّه

در این که مرجع ضمیر <علیهم> آیا

همه انسان ها هستند و یا قوم سبأ که در آیات پیش از آنها سخن به میان آمده است دو احتمال وجود دارد. برداشت یاد شده بنا بر احتمال دوم است. لازم به ذکر است که مراد از ظن ابلیس چنان که مفسران نیز گفته اند تصمیمی است که وی در اغوای مردم داشت و آن را اعلام کرده بود.

۳ - با پیروی مردم از ابلیس ، او گمان و حدسش را درباره اغوای مردم تحقق یافته دید .

و لقد صدّق علیهم إبلیس ظنّه فاتّبعوه

توبه از سوء ظن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۱۲ - ۲۱،۲۴

۲۱ - بدگمانی ، تجسّس و غیبت نسبت به مؤمنان ، بی تقوایی ، گناه و نیازمند توبه است .

اجتنبوا کثیرًا من الظنّ . .. و لاتجسّسوا و لایغتب بعضکم بعضًا ... و اتّقوا اللّه

۲۴ - بدگمانی ، تجسّس و غیبت نسبت به مؤمنان ، قابل جبران با توبه به درگاه خداوند *

اجتنبوا کثیرًا من الظنّ . .. و لاتجسّسوا و لایغتب بعضکم بعضًا ... إنّ اللّه توّا

با توجه به این که در آیه شریفه، از مؤمنان خواسته شده تا به جبران خطاها اقدام کنند و به توبه روآورند. (إنّ اللّه توّاب رحیم)، برداشت بالا استفاده می شود.

حُسن ظن به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۲ - ۸

۸ - جامعه اسلامی ، وظیفه دار رعایت حسن ظن نسبت به یکدیگر

لولا إذ سمعتموه ظنّ المؤمنون و المؤمنت بأنفسهم خیرًا و قالوا هذا إفک مبین

سرزنش پیروی

از ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – نجم – ۵۳ – ۲۳ – ۱۳

۱۳ – نکوهش مضاعف هواپرستی و پیروی از حدس و گمان ، در شرایط وضوح و تجلی حقیقت

إن يتّبعون . .. و لقد جاءهم من ربّهم الهدى

ضمیمه شدن ذیل آیه شریفه، می تواند بیانگر این باشد که هواپرستی و متابعت مشرکان از حدس و گمان در شرایط وضوح حقیقت، دارای زشتی فزون تری است.

سرزنش تبعیت از ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۳۶ – ۳

۳ پیروی از ظن و گمان امری است نکوهیده و ممنوع .

و ما يتبع أكثرهم إلا ظناً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۶۶ – ۱۱

۱۱ پیروی از ظن و تخمین در امور اعتقادی ، مذموم و ممنوع است .

إن يتبعون إلا الظن و إن هم إلا يخرصون

سوء ظن به همسر محمد(ص)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۱۲ – ۱

۱ – خداوند ، مسلمانان را به خاطر بدگمانی به همسر پیامبر (ص) و موضع گیری تردیدآمیز نسبت به شایعه < افک > و رد نکردن صریح آن ، مورد سرزنش قرار داد .

إنّ الذين جاءو بالإفك . .. لولا إذ سمعتموه ظنّ المؤمنون و المؤمنت بأنفسهم خيرًا

سوء ظن قوم نوح

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۹ – ۱۸

۱۸– تردید قوم نوح ، عاد و ثمود به دعوت انبیای خویش ، توأم

با بدبینی بود .

إنا لفی شکّ ممّا تدعوننا إلیه مریب

ذکر <مریب> پس از <شکّ> اگر چه برای تأکید آن است، اما بین آن دو تفاوتی وجود دارد و آن این است که: در <ریب> شک توأم با بدبینی است (فروق اللغویه).

سوء ظن منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۶ - ۹

۹ - رخداد صلح حدیبیه ، پاسخی قاطع به بدگمانی منافقان و مشرکان درباره موفقیت های اسلام *

إنّا فتحنا لک فتحًا مبینًا . لیغفر لک ... و یعذّب المنفقین و ... الظانّین باللّ

چنانچه <و یعذّب. ..> عطف بر <لیغفر لک...> باشد; آیه شریفه می تواند بیانگراین مطلب باشد که منافقان و مشرکان، به سرنوشت اسلام بدگمان بودند و می پنداشتند که خداوند از مؤمنان حمایت نخواهد کرد; ولی صلح پیروزمند حدیبیه، نادرستی پندار آنان را اثبات کرد.

ظن ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۲۰ - ۲

۲ - تصمیم ابلیس بر اغوای مردم ، براساس علم و آگاهی نبود و صرفاً مبتنی بر گمان و حدس بود .

و لقد صدّق علیهم إبلیس ظنّه

تعبیر <راست یافت ابلیس گمانش را. ..> نشانگر این است که در بدو امر، چنین تصدیقی برای او وجود نداشت و صرفاً حدس و گمان بوده است.

ظن برادران یوسف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۸۲ - ۳

۳ فرزندان یعقوب ، بر این گمان بودند که پدرشان داستان سرقت بنیامین را تصدیق نخواهد کرد .

وسئل القریه . .. والعیر التی أقبلنا فیها

ظن به لقاءالله

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۴۶ - ۵

۵ - گمان به لقای خدا و بازگشت به او ، در ایجاد روحیه خشوع و فروتنی کافی است .

الذین یظنون أنهم ملقوا ربهم و أنهم إلیه رجعون

به کارگیری <یظنون> (گمان دارند) در مسأله رجوع به خداوند - که هر مسلمانی باید اعتقاد جزمی به آن داشته باشد - اشاره به این دارد که: حتی گمان به قیامت و رجوع به خداوند نیز در زایل ساختن خود بزرگ بینی تأثیر بسزایی داشته و مایه فروتنی خواهد شد.

ظن در بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۷۱ - ۳

۳ اعتماد بنی اسرائیل بر حدس و گمان در بینش ها و اندیشه های دینی

و حسبوا الا تکون فتنه

ظن در شناخت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۷۸ - ۹

۹ - حدس و گمان در شناخت محتوای کتاب های آسمانی ، طریقی است نادرست و بی اعتبار .

لایعلمون الکتب إلا امانی و إن هم إلا یظنون

ظن در عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۷۸ - ۷،۱۳

۷ - پذیرش خیالات واهی به جای محتوای کتاب آسمانی و پایه قرار دادن حدس و گمان در تفکرات و معتقدات دینی ، از

دلايل نابجا بودن انتظار ايمان از عوام يهود

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم . .. و منهم أميون ... إن هم إلا يظنون

۱۳ – بازداشتن مردم از حدس و گمان در رسيدن به حقايق دينى

، شرطی لازم برای ایجاد زمینه ایمان در آنان

أفتطمعون أن یؤمنوا لکم . .. إن هم إلا یظنون

جمله <إن هم إلا یظنون> همانند جمله قبل، در صدد بیان علل و ریشه های ایمان نیاوردن یهود است. بنابراین رسای به این نکته است که تا مردم به حدس و گمان برای رسیدن به حقایق دینی اکتفا می کنند، انتظار ایمان از آنان نابجاست و بر داعیان است که آنان را از این روش باز دارند تا زمینه ایمان واقعی در آنان فراهم شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۸ - ۱۶،۱۷

۱۶ گمان در حیطه مسائل عقیدتی و بنیادی فاقد ارزش و اعتبار است.

إن تتبعون إلا الظن و إن أنتم إلا تخرصون

۱۷ سخن و ادعاهای مشرکان در مورد مشیت الهی و نتیجه گیری جبر از آن، جز گمان و دروغپردازی نیست.

سیقول الذین أشرکوا . .. إن تتبعون إلا الظن و إن أنتم إلا تخرصون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۶۶ - ۱۱

۱۱ پیروی از ظن و تخمین در امور اعتقادی ، مذموم و ممنوع است .

إن یتبعون إلا الظن و إن هم إلا یخرصون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۲۳ - ۶،۸

۶ - گمان های بی جا و ناروا نسبت به خداوند ، عامل هلاکت و خسران آدمی

ذلکم ظنّکم . .. بربّکم أردیکم فأصبحتم من الخسرین

۸ - ظن و گمان در زمینه مسائل بنیادی و اعتقادی ، فاقد ارزش و اعتبار

ذلکم ظنّکم . .. بربّکم أردیکم فأصبحتم

من الخسرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۲۰ - ۸

۸ - ظن و گمان در حوزه مسائل اعتقادی ، بی ارزش و بدون اعتبار است .

ما لهم بذلک من علم إن هم إلّا یخرصون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۲۴ - ۱۱

۱۱ - پیروی از گمان و پندار ، فاقد اعتبار و ارزش در زمینه اصول اعتقادی و معارف بنیادین

و ما لهم بذلک من علم إن هم إلّا یظنّون

لحن آیه شریفه توبیخی است و خداوند مشرکان طبیعت گرا و منکر معاد را به خاطر پیروی از گمان، نکوهش کرده است.

ظن در قضاوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۳۶ - ۱۱

۱۱ داوری و سخن گفتن درباره خداوند، آنگاه که مبتنی بر حدس و گمان باشد، کاری نکوهیده است.

و جعلوالله . .. ساء ما یحکمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۱۲ - ۶

۶ - کافی نبودن گمان ، برای متهم ساختن انسان مؤمن و داوری علیه او

اجتنبوا کثیرًا من الظنّ إنّ بعض الظنّ إثم

ظن قوم ابراهیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۶۰ – ۱

۱– ابراهیم (ع) در نظر قوم خود ، مظنون به شکستن بت ها بود .

قالوا سمعنا فتًی یذکرهم یقال له إبرهیم

ظن کافران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – فصلت – ۴۱ – ۵۰ – ۱۹

۱۹ – باور و رفتار

کافران ، براساس ظن و گمان است ; نه یقین و برهان .

و ما أظنّ الساعه قائمه و لئن رجعت إلی ربّی

برداشت یاد شده بر این اساس است که کافران از یک سو برپایی قیامت را مورد تردید قرار می دهند و از سوی دیگر فرض وجود قیامت را مطرح می نمایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۲ - ۴

۴- دلیل کافران ، بر انکار رسالت پیامبر (ص) ، دلیلی از جنس گمان بود ; نه از مقوله برهان .

بل عجبوا أن جاءهم . .. فقال الکفرون هذا شیء عجیب

بنابراین که <هذا> اشاره به <منذر منهم> باشد; برداشت بالا به دست می آید; یعنی، تنها منطق کافران همین بود که می گفتند: انتخاب بشر برای رسالت بعید می نماید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۷ - ۱،۲

۱ - گمان کافران ، به برانگیخته نشدن انسان ها در قیامت

زعم الذین کفروا أن لن یبعثوا

۲ - اعتقاد کافران به برانگیخته نشدن انسان ها در قیامت ، مبتنی بر گمان است ; نه یقین و علم .

زعم الذین کفروا أن لن یبعثوا

برداشت یاد شده، به این دلیل است که ماده <زعم>، بیشتر در معنای <ظن> (گمان) و نیز درباره چیزی که مورد تردید بوده و اثبات نشده است، به کار می رود.

ظن کافران قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۶۶ - ۴

۴ تکذیب هود از سوی کافران قومش ، مبتنی بر حدس و گمان ، و

نه علم و یقین *

إنا لنظنک من الکذبین

ظن مکذبان قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جن - ۷۲ - ۷ - ۳،۴

۳ - انکار قیامت از سوی جن و انس ، مبتنی بر ظن و گمان است ; نه علم و یقین .

و أنّهم ظنّوا کما ظننتم أن لن یبعث اللّه أحدًا

از به کار رفتن ماده <ظن> در این آیه و آیات مشابه، در مورد نفی و انکار قیامت، مطلب یاد شده استفاده می شود.

۴ - هیچ کس در انکار قیامت ، علم و یقین ندارد .

و أنّهم ظنّوا کما ظننتم أن لن یبعث اللّه أحدًا

ظن منافقان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۱۲ - ۹

۹ - ظن و گمان منافقان و بیماردلان مدینه ، در غزوه احزاب ، این بود که وعده خدا و پیامبرش ، جز فریب نیست .

و تظنّون باللّه الظنونا . .. و إذ یقول المنفقون ... ما وعدنا اللّه و رسوله إلاّ

<و إذ یقول> می تواند تفسیر <الظنونا> باشد.

ظن یونس(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۸۷ - ۵،۶،۲۲

۵- گمان یونس (ع) در سخت نگرفتن خداوند بر وی ، نسبت به ترک قوم خویش

إذ ذهب مغضبًا فظنّ أن لن نقدر عليه

یکی از معناهای <قدر>، سخت گرفتن و تنگ گرفتن(ضیق) است (مفردات راغب). برداشت یاد شده مبتنی بر این معنا است.

۶- گمان یونس (ع) به مجازات نشدن او از جانب خداوند ، در زمینه بیرون آمدنش از میان قوم خود و هجرت

به سرزمینی دیگر

فظنّ أن لن نقدر علیه

برداشت یاد شـده مبتنی براین است که <قـدر> به معنای <قضا> و <حکم> باشد. گفتنی است که ذیل آیه (إنّی کنت من الظالمین) مؤید همین برداشت است.

۲۲ - > عن أبی جعفر (ع) فی قـوله : > و ذاالنـون إذ ذهب مغاضـباً < یقـول : من أعمـال قومه > فظنّ أن لن نقـدر علیه < یقول : ظنّ أن لن یعاقب بما صنع ;

از امـام بـاقر(ع) در باره قول خـدا <و ذاالنون إذ ذهب مغاضـباً> روایت شـده که: غضب یونس(ع) از اعمال قومش بود [و در معنای] <فظنّ أن لن نقدر علیه> فرمود: یونس(ع) گمان کرد که او در برابر آن چه انجام داده مجازات نمی شود>.

گناه سوء ظن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۱۲ - ۵،۲۱

۵ - بعضی از گمان ها ، حتی در صورت منتهی نشدن به عمل ، گناه به شمار می آید . *

إنّ بعض الظنّ إثم

حصول گمان در ذهن انسان، معمولاً در اختیار وی نیست. بر این اساس مفسـران نهی از ظن را، نهی از عمل بر طبق ظن دانسته انـد که امری اختیاری است. با این حال احتمال می رود که در آیه شـریفه چیزی مقـدر نباشـد و واقعاً بعضـی از گمان های بد حتی با منتهی نشدن به عمل گناه به شمار آید.

۲۱ - بدگمانی ، تجسّس و غیبت نسبت به مؤمنان ، بی تقوایی ، گناه و نیازمند توبه است .

اجتنبوا کثیرًا من الظنّ . .. و لاتجسّسوا و لایغتب بعضکم بعضًا ... و اتّقوا اللّه

ممنوعیت

تبعیت از ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۶۶ – ۱۱

۱۱ پیروی از ظن و تخمین در امور اعتقادی ، مذموم و ممنوع است .

إن یتبعون إلا الظن و إن هم إلا یخرصون

موارد جواز پیروی از ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – حجرات – ۴۹ – ۱۲ – ۳

۳ – جواز تکیه کردن بر گمان ، در بعضی از موارد

اجتنبوا کثیرًا من الظنّ

مفهوم <کثیراً> این است که در همه جا، تکیه کردن بر گمان ممنوع نیست، زیرا چه بسا موارد مهمی که نادیده گرفتن گمان، موجب وارد شدن صدمه فراوان به فرد یا جامعه است.

موانع حُسن ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۱۲ – ۵

۵ – شایعات و پخش خبر های دروغ ، از میان برنده اعتماد متقابل و حسن ظن افراد جامعه نسبت به یکدیگر

لولا إذ سمعتموه ظنّ المؤمنون و المؤمنت بأنفسهم خیرًا و قالوا هذا إفك مبین

موانع سوء ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – حجرات – ۴۹ – ۱۲ – ۲۰

۲۰ – تقوای الهی ، مستلزم پرهیز از بدگمانی و تجسّس و غیبت نسبت به مؤمنان

اجتنبوا کثیرًا من الظنّ . .. و لاتجسّسوا و لایغتب بعضکم ... و اتّقوا اللّه

نهی از سوء ظن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – حجرات – ۴۹ – ۱۲ – ۱

۱ – بسیاری از بدگمانی های مؤمنان نسبت به یکدیگر ، نادرست و مورد نهی الهی است .

یأیّها الذین ءامنوا اجتنبوا

کثیرًا من الظنّ

واژه <الظنّ> مطلق گمان های نیک و بد را شامل می شود; اما نهی <اجتنبوا> می رساند که مراد از آن بدگمانی نسبت به مؤمنان است; زیرا این بدگمانی ها در بیشتر مواقع نادرست می باشد.

ظهار از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

ظهار

آثار رجوع در ظهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۳ - ۳

۳ - ظهارکننده ، در صورت رجوع از آن ، باید کفّاره بدهد .

و الذین یظهرون . .. ثمّ یعودون ... فتحریر رقبه

آثار ظهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۴ - ۶،۹،۱۳

۶ - ظِهار ، هیچ گاه ، همسر مرد را ، در مقام مادر او ، قرار نخواهد داد .

و ما جعل أزوجکم الّی تظهرون منهنّ أمّهتکم

۹ - در عصر جاهلیت ، مردان ، با ظِهار همسر خود ، او را در ردیف مادر خود قرار داده و با او ، ترک مراوده می کردند .

و ما جعل أزوجکم الّی تظهرون منهنّ أمّهتکم

این که خداونـد فرموده است، ظِهار، همسـر را در منزلت مادر قرار نمی دهـد، به دست می آیـد که مردان، با ظِهارِ همسـر، می خواسته اند با آنان ترک مراوده کنند; چون، بر این باور بودند که خلوت با مادر قطعاً، امر نادرستی است.

۱۳ - ظِهار همسر ، تنها سخنی بیش نیست و در واقعیت تأثیر ندارد .

و ما جعل أزوجکم الّی تظهرون منهنّ أمّهتکم . .. ذلکم قولکم بأفوهکم

آمیزش در ظهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۳ - ۴

۴ - کفّاره ظهار

، باید پیش از تماس و آمیزش با زن داده شود .

فتحریر رقبه من قبل أن یتماسّا

<تماس> در تعبیر قرآن، کنایه از آمیزش است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۴ – ۴

۴ – ظهارکننده ، روزه ظهار را باید پیش از تماس و آمیزش با زنش بگیرد .

فصیام شهرین متتابعین من قبل أن یتماسّا

احکام ظهار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – احزاب – ۳۳ – ۴ – ۱۳

۱۳ – ظِهار همسر ، تنها سخنی بیش نیست و در واقعیت تأثیر ندارد .

و ما جعل أزوجکم الّی تظهرون منهنّ أمّهتکم . .. ذلکم قولکم بأفوهکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۲ – ۱،۲،۶،۷

۱ – زنانی که ظهار می شوند ، برای شوهرانشان حکم مادر را پیدا نمی کنند .

الذین یظهرون منکم من نسائهم ما هن أُمّهتهم

۲ – < ظهار > ، در شریعت اسلام طلاق نیست .

الذین یظهرون منکم . .. ما هنّ أُمّهتهم

۶ – ظهار (انشای صیغه ای که در آن زن در حکم مادر قرار داده می شود) ، سخنی باطل و نکوهیده است .

و إنّهم لیقولون منکرًا من القول و زورًا

۷ – ظهار کردن زن ، حرام و گناه است .

و إنّهم لیقولون منکرًا من القول و زورًا و إنّ اللّه لعفوّ غفور

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۳ – ۱،۲،۳،۴،۱۱

۱ – ظهار ، سبب گسستن پیوند زناشویی نمی شود .

و الذین یظهرون . .. فتحریر رقبه

از این که

ظهارکننـده، می توانـد آن را نقض کرده و رجوع کنـد بـا این شـرط که قبـل از آمیزش بـا زن کفّاره بدهـد معلوم می شود که ظهار، باعث از هم گسیخته شدن پیوند زن و شوهری نمی شود.

۲ - کسی که زنش را ظهار کرده ، می تواند در صورت پشیمان شدن ، آن را نقض کرده و رجوع کند .

و الذین یظهرون من نسائهم ثمّ یعودون

<عـود> (مصـدر <یعودون>) به معنـای رجوع و بازگشـتن است. بـازگشت ظهارکننـده به آنچه گفته، بـدین معنـا است که ظهارکننده، گفته خود را نقض کند و از آنچه گفته پشیمان شود و برای ادامه زناشویی با همسر خود، به او رجوع نماید.

۳ - ظهارکننده ، در صورت رجوع از آن ، باید کفّاره بدهد .

و الذین یظهرون . .. ثمّ یعودون ... فتحریر رقبه

۴ - کفّاره ظهار ، باید پیش از تماس و آمیزش با زن داده شود .

فتحریر رقبه من قبل أن یتماسّا

<تماس> در تعبیر قرآن، کنایه از آمیزش است.

۱۱ - < عن زراره قـال : سـألت أبـاجعفر (ع) عن الظهـار فقـال : هـو من کـلّ ذی محرم اُمّ أو اُخت أو عمّه أو خـاله . . . یقول الرجل لإمرئته و هی طاهر من غیر جماع : أنت علیّ حرام مثل ظهر اُمّی أو اُختی ;

زراره گویـد: از امام باقر(ع) درباره ظهار سؤال کردم، فرمود: [در اجرای صـیغه ظهار با تشبیه زن] به هر کـدام از محارم: مادر، خواهر، عمه و یـا خـاله [ظهـار واقع می شود. به این گونه که] مرد در حـالی که همسـرش از حیض پـاک است و در آن پـاکی جماعی

صورت نگرفته، می گوید: تو بر من حرام باشی مانند مادر یا خواهرم>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۴ – ۱،۴

۱ – ظهارکننده ، در صورتی که آزاد کردن بنده برایش مقدور نباشد ، باید دو ماه روزه بگیرد .

فمن لم یجد فصیام شهرین

۴ – ظهارکننده ، روزه ظهار را باید پیش از تماس و آمیزش با زنش بگیرد .

فصیام شهرین متتابعین من قبل أن یتماسّا

بدعت ظهار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – احزاب – ۳۳ – ۴ – ۸

۸ – ظِهار ، از بدعت های عصر جاهلی بود و منشأ الهی نداشت .

و ما جعل أزوجکم الّی تظهرون منهنّ أمّهتکم. .. ذلکم قولکم بأفوهکم

این که خداوند ظِهار را از خود نفی کرده، حاکی است که چنین امری، از بدعت های دوران جاهلیت بوده است.

بطلان ظهار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۲ – ۳،۶

۳ – ابراز ناخرسندی از سوی یک زن ، سبب شد خداوند ، رسم جاهلی ظهار را که تا آن زمان در میان مسلمانان رواج داشت ملغا اعلام کند .

قد سمع اللّه قول الّتی . .. الذین یظهرون منکم ... ما هنّ أُمّهتهم

۶ – ظهار (انشای صیغه ای که در آن زن در حکم مادر قرار داده می شود) ، سخنی باطل و نکوهیده است .

و إنّهم لیقولون منکرًا من القول و زورًا

بی اعتنایی به کفاره ظهار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۴ –

۱۳ - رعایت نکردن حدود الهی در ظهار ، درپی دارنده عذاب دردناک الهی است .

و تلک حدود اللّه و للکفرین عذاب ألیم

پرداخت کفاره ظهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۴ - ۶

۶ - ادا کردن کفّاره ظهار ، نشانه ایمان راستین ظهارکننده به خدا و پیامبر (ص) است .

ذلک لتؤمنوا باللّه و رسوله

<ذلک> اشاره به حکم ظهار و تعیین کفّاره آن است; یعنی، این حکم بدان علت وضع شده تا شما به خدا و رسول او ایمان بیاورید. بنابراین کسی که خود را به دادن کفّاره پایبند می کند، بدین معنا است که وی به خدا و رسول او ایمان راستین دارد.

تخلف از کفاره ظهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۳ - ۱۰

۱۰ - تخلف کنندگان از کفّاره ظهار ، مورد تهدید خداوند به کیفر و مجازات

فتحریر رقبه . .. و اللّه بما تعملون خبیر

جمله <و اللّه بما تعملون. ..> پیامدار این حقیقت است که ظهارکننده، باید بداند که در صورت تخلف و فرار از دادن کفّاره ظهار، خداوند به عمل او آگاهی داشته و سزای وی را خواهد داد.

تکذیب کفاره ظهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۴ - ۱۰

۱۰ - انکار حکم ظهار و تجاوز به حدود آن ، در حکم کفر است .

و تلك حدود اللّه و للكفرين عذاب أليم

حقيقت ظهار

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۲ - ۲

- ۲

> ظهار < ، در شریعت اسلام طلاق نیست .

الذین یظهرون منکم . .. ما هنّ أُمّهتهم

رجوع در ظهار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۳ – ۲

۲ – کسی که زنش را ظهار کرده ، می تواند در صورت پشیمان شدن ، آن را نقض کرده و رجوع کند .

و الذین یظهرون من نسائهم ثمّ یعودون

>عود< (مصدر >یعودون<) به معنای رجوع و بازگشتن است. بازگشت ظهارکننده به آنچه گفته، بدین معنا است که ظهارکننده، گفته خود را نقض کند و از آنچه گفته پشیمان شود و برای ادامه زناشویی با همسر خود، به او رجوع نماید.

صیغه ظهار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۳ – ۱۱

۱۱ – > عن زراره قال : سألت أباجعفر (ع) عن الظهار فقال : هو من كلّ ذی محرم اُمّ أو اُخت أو عمّه أو خاله . . . یقول الرجل لإمرئته و هی طاهر من غیر جماع : أنت علیّ حرام مثل ظهر اُمّی أو اُختی ;

زراره گوید: از امام باقر(ع) درباره ظهار سؤال کردم، فرمود: [در اجرای صیغه ظهار با تشبیه زن] به هر کدام از محارم: مادر، خواهر، عمه و یا خاله [ظهار واقع می شود. به این گونه که] مرد در حالی که همسرش از حیض پاك است و در آن پاکی جماعی صورت نگرفته، می گوید: تو بر من حرام باشی مانند مادر یا خواهرم<.

ظهار در جاهلیت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – احزاب – ۳۳ – ۴ –

۷ - در جاهلیت ، ظِهار همسر از سوی شوهر ، امری رایج بوده است .

و ما جعل أزوجکم الّی تظهرون منهنّ أمّهتکم

از کاربرد فعل مضارع <تظاهرون> که دلالت بر استمرار دارد استفاده می شود که ظِهار، امر متداولی بوده است.

۸ - ظِهار ، از بدعت های عصر جاهلی بود و منشأ الهی نداشت .

و ما جعل أزوجکم الّی تظهرون منهنّ أمّهتکم. .. ذلکم قولکم بأفوهکم

این که خداوند ظِهار را از خود نفی کرده، حاکی است که چنین امری، از بدعت های دوران جاهلیت بوده است.

۹ - در عصر جاهلیت ، مردان ، با ظِهار همسر خود ، او را در ردیف مادر خود قرار داده و با او ، ترک مراوده می کردند .

و ما جعل أزوجکم الّی تظهرون منهنّ أمّهتکم

این که خداوند فرموده است، ظِهار، همسر را در منزلت مادر قرار نمی دهد، به دست می آید که مردان، با ظِهارِ همسر، می خواسته اند با آنان ترک مراوده کنند; چون، بر این باور بودند که خلوت با مادر قطعاً، امر نادرستی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۲ - ۳،۴

۳ - ابراز ناخرسندی از سوی یک زن ، سبب شد خداوند ، رسم جاهلی ظهار را که تا آن زمان در میان مسلمانان رواج داشت ملغا اعلام کند .

قد سمع اللّه قول الّتی . .. الذین یظهرون منکم ... ما هنّ أُمّهتهم

۴ - در طلاق از نوع ظهار ، پندار مردم جزیره العرب این بود که زن ظهار شده ، برای شوهرش حکم مادر را پیدا کرده و حرام

مؤبّد می شود .

الذین یظهرون منکم من نسائهم ما هنّ أُمّهتهم

عتق در ظهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۳ - ۷

۷ - آزاد کردن بنده ، وظیفه ای مهم بر عهده ظهارکننده است و او نباید آن را سرسری گرفته و به آن بی توجهی کند .

فتحریر رقبه . .. ذلکم توعظون به

توصیه خداوند به آزاد کردن بنده پس از این که در <فتحریر رقبه> فرمان آن را داده است شاید بدان منظور است که ظهارکننده می تواند آن را جدی نگیرد و احیاناً با بی توجهی از کنار آن بگذرد.

قصه ظهار خوله بنت ثعلبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۱ - ۱،۲،۳،۵،۹

۱ - خداوند ، خواسته زنی را که شوهرش او را ظهار کرده بود ، استجابت کرد .

قد سمع اللّه قول الّتی تجدلک فی زوجها

<ظهار> نوعی طلاق بود که از عرب جاهلی باقی مانده و تا قبل از نزول این بخش از آیات، در میان مسلمانان نیز به آن عمل می شد. در این نوع از طلاق، هر گاه شوهر به زنش می گفت: <أنت علیّ کظهر اُمّی> زن حکم مادرش را پیدا می کرد و بر او حرام مؤبّد می شد. آیه شریفه درباره زنی بود که شوهرش او را ظهار کرد. آن زن که نمی خواست از شوهرش جدا شود، برای حل مشکل خود به محضر پیامبراکرم(ص) آمد و درخواست کرد که برای او چاره اندیشی کند. خداوند با ملغی کردن این رسم جاهلی، خواسته زن را اجابت فرمود.

بنابراین <قد سمع اللّه> به معنای <قد استجاب اللّه> می باشد و این کنایه ای رایج است.

۲ - زن ظهار شده ، مایل نبود از شوهرش جدا شده و کانون خانواده اش متلاشی گردد .

قد سمع اللّه قول الّتی تجدلک فی زوجها

۳ - زن ظهار شده ، برای یافتن راه چاره به محضر رسول اکرم (ص) رسید و با آن حضرت درباره شوهرش گفتوگو کرد .

قد سمع اللّه قول الّتی تجدلک فی زوجها

۵ - زن ظهار شده ، در حضور رسول اکرم (ص) از حادثه ای که برایش پیش آمده بود به خداوند شکایت برده ، خواستار حل مشکل خویش شده بود .

تجدلک فی زوجها و تشتکی إلی اللّه

۹ - < عن أبی جعفر (ع) قال : إنّ امرأه من المسلمات أتت النبیّ (ص) فقالت : یا رسول اللّه إنّ فلاناً زوجی . . . أشکوه إلیک فقال : فیم تشکینه قالت : إنّه قال أنت علیّ حرام کظهر اُمّی . . . فسمع اللّه تبارک و تعالی مجادلتها لرسول اللّه فی ما شکت إلیه و أنزل اللّه فی ذلک قرآناً < . . .قد سمع اللّه قول الّتی تجادلک فی زوجها . . . ;

از امام باقر(ع) روایت شده است: زنی از زنان مسلمین نزد رسول خدا(ص) آمد و عرض کرد: ای رسول خدا! فلانی همسر من است. .. شکایت او را برای تو آورده ام. رسول خدا(ص) فرمود: در چه چیز از او شکایت داری؟ گفت: [مرا با <ظهار> بر خود حرام کرده] و گفته است: <أنت علیّ حرام کظهر أمّی> ...پس خدای تبارک و

تعالی مجادله او را درباره همسرش با رسول خدا(ص) شنید و در این باره آیه ای نازل فرمود (قد سمع اللّه قول الّتی تجادلک فی زوجها)>.

کفاره ظهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۳ - ۳،۴،۵،۶

۳ - ظهارکننده ، در صورت رجوع از آن ، باید کفّاره بدهد .

و الذین یظهرون . .. ثمّ یعودون ... فتحریر رقبه

۴ - کفّاره ظهار ، باید پیش از تماس و آمیزش با زن داده شود .

فتحریر رقبه من قبل أن یتماسّا

<تماس> در تعبیر قرآن، کنایه از آمیزش است.

۵ - کفّاره ظهار ، ابتدا آزاد کردن یک بنده است .

فتحریر رقبه من قبل أن یتماسّا

۶ - آزاد کردن بنده ، سفارش خداوند به ظهارکننده

ذلکم توعظون به

مشارالیه <ذلکم>، <فتحریر رقبه> می باشد و ضمیر <به> به <ذلکم> بازمی گردد. <وعظ> (مصدر <توعظون>) به معنای توصیه به اطاعت است (مصباح المنیر).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۴ - ۱،۳،۴،۵،۸

۱ - ظهارکننده ، در صورتی که آزاد کردن بنده برایش مقدور نباشد ، باید دو ماه روزه بگیرد .

فمن لم یجد فصیام شهرین

۳ - دو ماه روزه ای که به عنوان کفّاره ظهار گرفته می شود ، باید پی درپی باشد .

فمن لم يجد فصيام شهرين متتابعين

۴ – ظهارکننده ، روزه ظهار را باید پیش از تماس و آمیزش با زنش بگیرد .

فصیام شهرین متتابعین من قبل أن یتماسّا

۵ – در صورتی که گرفتن روزه برای ظهارکننده مقدور نباشد ، باید شصت مسکین را اطعام کند .

فمن لم یستطع فإطعام ستّین مسکینًا

۸ – کفّاره

های تعیین شده برای ظهار ، حدود الهی بوده و رعایت آنها بر همگان لازم است .

و تلک حدود اللّه

گناه ظهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۲ - ۷

۷ - ظهار کردن زن ، حرام و گناه است .

و إنّهم لیقولون منکرًا من القول و زورًا و إنّ اللّه لعفوّ غفور

منشأ ظهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۴ - ۸

۸ - ظِهار ، از بدعت های عصر جاهلی بود و منشأ الهی نداشت .

و ما جعل أزوجکم الّی تظهرون منهنّ أمّهتکم. .. ذلکم قولکم بأفوهکم

این که خداوند ظِهار را از خود نفی کرده، حاکی است که چنین امری، از بدعت های دوران جاهلیت بوده است.

ظهارکنندگان

آمرزش ظهارکنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۲ - ۸

۸ - اعلام عفو و آمرزش از سوی خداوند نسبت به کسانی که تا قبل از تحریم ظهار ، مرتکب آن شدند .

الذین یظهرون منکم . .. و إنّ اللّه لعفوّ غفور

تکلیف ظهارکنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۳ - ۷

۷ - آزاد کردن بنده ، وظیفه ای مهم بر عهده ظهارکننده است و او نباید آن را سرسری گرفته و به آن بی توجهی کند .

فتحریر رقبه . .. ذلکم توعظون به

توصیه خداوند به آزاد کردن بنده پس از این که در <فتحریر رقبه> فرمان آن را داده است شاید بدان منظور است که ظهارکننده می تواند آن را

جدی نگیرد و احیاناً با بی توجهی از کنار آن بگذرد.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه ای

WWW